

Diagnozowanie stopnia zagrożenia długotrwałym bezrobociem

Teoria i praktyka

Diagnozowanie stopnia zagrożenia długotrwałym bezrobociem. Teoria i praktyka

WYDAWCA
Centrum Rozwoju Zasobów Ludzkich
Al. Jerozolimskie 65/79, 00-697 Warszawa
www.crzl.gov.pl
Tel. +48 22 237 00 00
Fax. +48 22 237 00 99

Publikacja bezpłatna

ISBN: 978-83-61638-79-7

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

MINISTERSTWO
PRACY I POLITYKI
SPOŁECZNEJ

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

MINISTERSTWO
PRACY I POLITYKI
SPOŁECZNEJ

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

Diagnozowanie stopnia zagrożenia długotrwałym bezrobociem

Teoria i praktyka

Poradnik profilowania bezrobotnych na lokalnym rynku pracy

Pod redakcją
Zenona Wiśniewskiego i Moniki Wojdyło-Preisner

Publikacja przygotowana w ramach projektu: „Analiza czynników wpływających na zwiększenie ryzyka długookresowego bezrobocia”, współfinansowanego ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego, realizowanego przez Centrum Rozwoju Zasobów Ludzkich i zainicjowanego przez Departament Analiz Ekonomicznych i Prognoz Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej. Wykonawcą prac badawczo-rozwojowych był Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu

Zawarte w tej publikacji poglądy i konkluzje wyrażają opinie autorów i nie muszą odzwierciedlać oficjalnego stanowiska Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej

REDAKCJA NAUKOWA

Prof. dr hab. Zenon Wiśniewski, dr Monika Wojdyło-Preisner

AUTORZY

Rozdział 1 Edward Dolny, Zenon Wiśniewski, Monika Wojdyło-Preisner
Rozdział 2 Zenon Wiśniewski
Rozdział 3 Monika Wojdyło-Preisner
Rozdział 4 Monika Wojdyło-Preisner, Michał Pietrzak, Dominik Śliwicki
Rozdział 5 Edward Dolny, Monika Maksim
Rozdział 6 Aleksandra Bronk, Edward Dolny, Barbara Jaskólska
Rozdział 7 Edward Dolny, Barbara Jaskólska, Michał Pietrzak, Dominik Śliwicki
Rozdział 8 Monika Maksim, Dominik Śliwicki, Monika Wojdyło-Preisner
Wnioski Monika Wojdyło-Preisner, Edward Dolny

RECENZJA NAUKOWA

Prof. dr hab. Eugeniusz Kwiatkowski

REDAKCJA, PROJEKT OKŁADKI I SKŁAD

Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu

DRUK, OPRAWA I DYSTRYBUCJA

Proprint Usługi Poligraficzne, biuro@proprint.biz.pl, tel.: (22) 711-99-91

@ Copyright by Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej and Centrum Rozwoju Zasobów Ludzkich

ISBN 978-83-61638-79-7

Publikacja bezpłatna

Nakład 1350 egz.

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

MINISTERSTWO
PRACY I POLITYKI
SPOŁECZNEJ

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

SPIS TREŚCI

WPROWADZENIE	5
--------------------	---

Część I. ASPEKTY METODOLOGICZNO-APLIKACYJNE

Rozdział I. DŁUGOTRWAŁE BEZROBOCIE W POLSCE

1.1. Pojęcie długotrwałego bezrobocia i jego mierniki	11
1.2. Skutki długotrwałego bezrobocia.	12
1.3. Skala długotrwałego bezrobocia w latach 1993–2012.	14
1.4. Bezrobocie trwające ponad dwanaście miesięcy wśród bezrobotnych znajdujących się w szczególnej sytuacji na rynku pracy	18

Rozdział II. INTERWENCJA PAŃSTWA NA RYNKU PRACY

2.1. Rynek pracy jako system specjalnej regulacji.	21
2.2. Teorie wspierające interwencję państwa na rynku pracy	23
2.3. Zadania i instrumentarium polityki rynku pracy.	26
2.4. Efekty polityki rynku pracy	29
2.5. Wnioski	30

ROZDZIAŁ III. ZARYS KONCEPCJI METODOLOGII PROFILOWANIA BEZROBOTNYCH NA LOKALNYM RYNKU PRACY

3.1. Postawy teoretyczne	33
3.2. Rozwiązania pionierów	36
3.3. Dziesięć filarów koncepcji metodologii profilowania bezrobotnych na lokalnym rynku pracy w Polsce	38

ROZDZIAŁ IV. KWESTIONARIUSZE DO DIAGNOZOWANIA STOPNIA ZAGROŻENIA DŁUGOTRWAŁYM BEZROBOCIEM

4.1. Uwagi ogólne	41
4.2. Kwestionariusz BLMP.	43
4.3. Kwestionariusz logitowy.	54
4.4. Diagnoza przykładowych sylwetek bezrobotnych	63

Rozdział V. CHARAKTERYSTYCZNE CECHY DŁUGOTRWAŁE BEZROBOTNEGO NA LOKALNYM RYNKU PRACY – STUDIUM PRZYPADKU

5.1. Charakterystyka powiatu	85
5.2. Charakterystyka badanej populacji bezrobotnych	87
5.3. Czynniki determinujące prawdopodobieństwo długotrwałego bezrobocia	89

Część II. ASPEKTY INFORMATYCZNO-EKONOMETRYCZNE

ROZDZIAŁ VI. ZBIERANIE I PRZETWARZANIE DANYCH NA POTRZEBY PROFILOWANIA BEZROBOTNYCH

6.1. Badania jakościowe.	101
6.2. System informatyczny Syriusz ^{STD}	102
6.3. Badania sondażowe	105
6.4. Budowa bazy danych.	107

Rozdział VII. KONSTRUKCJA KWESTIONARIUSZY DO DIAGNOZOWANIA STOPNIA ZAGROŻENIA DŁUGOTRWAŁYM BEZROBOCIEM

7.1. Wykaz i źródła wykorzystanych danych	111
7.2. Kwestionariusz BLMP.	118
7.3. Kwestionariusz logitowy.	129

Rozdział VIII. IDENTYFIKACJA WŁAŚCIWOŚCI DŁUGOTRWALE BEZROBOTNEGO NA LOKALNYM RYNKU PRACY

8.1. Określenie specyficznych cech lokalnego rynku pracy.	143
8.2. Metody wyznaczania determinant długotrwałego bezrobocia	143
8.3. Dobór zmiennych objaśniających.	146
8.4. Interpretacja wyników	151

WNIOSKI I REKOMENDACJE	155
LITERATURA	159
SPIS TABEL	163
SPIS RAMEK	165
SPIS RYSUNKÓW	166
SPIS WYKRESÓW	167
SPIS ZAŁĄCZNIKÓW W FORMIE ELEKTRONICZNEJ	167

WPROWADZENIE

We współczesnym świecie zawodzi koordynacja rynków pracy, gdyż zarówno rynki, jak i rządy w roli ich regulatora, są niedoskonałe. Szczególnie poważnym problemem na rynkach pracy, o dużych konsekwencjach społeczno-ekonomicznych, jest bezrobocie długotrwałe. W niniejszym opracowaniu za długotrwałe (długookresowo) bezrobotną uważa się osobę poszukującą bezskutecznie pracy nieprzerwanie przez okres dłuższy niż dwanaście miesięcy. W Polsce tak zdefiniowani długotrwałe bezrobotni stanowili w latach 2002–2005 ponad 50% ogółu bezrobotnych. Po akcesji naszego kraju do Unii Europejskiej ten odsetek obniżył się w 2009 roku do 25,8%, ale następnie zaczął rosnąć i w 2012 roku wynosił już ponad 35%.

Rezultaty licznych badań pokazują, że wiele cech demograficzno-społecznych i zawodowych bezrobotnych sprzyja większemu zagrożeniu długotrwałym bezrobociem. Aby właściwie zdiagnozować stopień zagrożenia długotrwałym pozostawaniem bez pracy należy wyodrębnić te cechy osoby bezrobotnej, które mają największy wpływ na długość okresu pozostawania poza sferą zatrudnienia. Cechy te można znaleźć badając populację bezrobotnych i sięgając w tym celu do danych gromadzonych w systemie informatycznym Syriusz^{STD}.

W warunkach wysokiego bezrobocia konieczna staje się interwencja państwa na rynku pracy, realizowana za pomocą instrumentów aktywnej polityki rynku pracy. Najważniejszym celem tej interwencji jest doprowadzenie bezrobotnego do ponownego zatrudnienia możliwie najniższym kosztem. W dyskusji nad rolą aktywnej polityki rynku pracy w zwalczaniu długotrwałego bezrobocia ścierają się dwie koncepcje adresowania aktywnych programów zatrudnienia, a mianowicie solidarnościowa i proefektywnościowa.

Koncepcja solidarnościowa oznacza konieczność podporządkowania aktywnych instrumentów polityki rynku pracy potrzebom grup problemowych. Była ona szeroko propagowana w latach dziewięćdziesiątych przez kraje OECD, które borykały się z problemem wysokiego bezrobocia, w tym bezrobocia długookresowego. Zastosowanie tego podejścia w praktyce nie przyniosło jednak oczekiwanych rezultatów. Programy zatrudnienia kierowane do długookresowo bezrobotnych były mało skuteczne w rozumieniu ich wpływu na zatrudnienie. Okazało się, że aktywizacja zawodowa tych osób jest niezwykle złożona i trudna.

Opisane doświadczenia doprowadziły do wzrostu znaczenia proefektywnościowej koncepcji aktywnej polityki rynku pracy. Przybiera ona bardziej prewencyjny charakter i zmierza do zapobiegania powstaniu długookresowego bezrobocia. Oznacza to w praktyce stopniowe odchodzenie od przedsięwzięć typowo reaktywnych w kierunku działań nakierowanych na kreowanie proaktywnych postaw bezrobotnych. W tym przypadku zaleca się adresowanie instrumentów polityki rynku pracy nie do osób długookresowo bezrobotnych, lecz do osób zagrożonych, czyli takich, dla których ryzyko popadnięcia w długotrwałe bezrobocie jest relatywnie wysokie. Innymi słowy, to alternatywne podejście sprowadza się do ograniczania napływu osób do długotrwałego bezrobocia. Przeciwdziałanie bezrobociu długotrwałemu powinno się zacząć jak najszybciej po uzyskaniu statusu bezrobotnego, przy czym wczesna interwencja skierowana do wszystkich bezrobotnych byłaby bardzo kosztowna. Ten splot potrzeb rodzi konieczność profilowania bezrobotnych, czyli wczesnej identyfikacji osób najbardziej narażonych na długookresowe bezrobocie, a następnie doboru najbardziej efektywnych form pomocy dla tych osób.

Rozwiązania stosowane w Polsce reguluje ustawa o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy, która w artykule 49 zawiera zapis o grupach osób w szczególnej sytuacji na rynku pracy. Dobór bezro-

botnych do programów zatrudnienia opiera się zatem na koncepcji selekcji grupowej. Zapisy ustawowe nie uwzględniają jednak specyfiki lokalnego rynku pracy, a proces identyfikacji następuje według jednej cechy bezrobotnego. Grupy problemowe są określone bardzo szeroko i około 90% bezrobotnych zarejestrowanych w urzędach pracy kwalifikuje się do kategorii osób będących w szczególnej sytuacji na rynku pracy. W obliczu wysokiego bezrobocia długotrwałego należałoby zmierzać do budowy nowego kompleksowego systemu przeciwdziałania bezrobociu, wspartego na trzech filarach: profilowaniu, adresowaniu i efektywności.

Zaproponowana metodologia profilowania bezrobotnych – będąca przedmiotem niniejszego opracowania – zawiera dwa kwestionariusze *scoringowe*. Pozwalają one zdiagnozować stopień zagrożenia długotrwałym bezrobociem rejestrującego się w urzędzie pracy bezrobotnego. Nadano im nazwy odzwierciedlające typy modeli ekonometrycznych objaśniających to zagrożenie. Pierwszy kwestionariusz – nazwany w skrócie BLMP – jest oparty na binarnym liniowym modelu ekonometrycznym, natomiast drugi – na modelu logitowym. Oba narzędzia zostały przygotowane w programie Microsoft Excel i mogą być użyte zarówno w wersji elektronicznej, jak i papierowej.

Niniejsza publikacja ma formę poradnika dla pracowników publicznych służb zatrudnienia. Została opracowana, aby ułatwić im stosowanie kwestionariuszy *scoringowych* w celu zdiagnozowania wystąpienia ryzyka zagrożenia długotrwałym bezrobociem u rejestrujących się klientów. Jej treści dobrano w taki sposób, by odpowiadały na kluczowe pytania pojawiające się w trakcie implementowania procedur profilowania bezrobotnych w urzędach pracy.

Prezentowane opracowanie składa się z ośmiu rozdziałów, podzielonych na dwie części: I – metodologiczno-aplikacyjną i II – informatyczno-ekonometryczną. Część pierwsza obejmuje pięć rozdziałów, a druga – trzy.

W pierwszym rozdziale przedstawione zostało bezrobocie długotrwałe w Polsce w latach 1993–2012. Szczególną uwagę zwrócono na kwestie definicyjne, rozmiary, strukturę i skutki bezrobocia długotrwałego.

Teoretyczne aspekty polityki rynku pracy są przedmiotem rozważań w drugim rozdziale. Opisano w nim specyficzne cechy rynku pracy, teorie wspierające interwencję państwa na rynku pracy oraz instrumenty i efekty aktywnych programów zatrudnienia.

Koncepcję metodologii profilowania bezrobotnych na lokalnym rynku pracy i rozwiązania krajów wykorzystujących ten instrument zilustrowano w trzecim rozdziale. Rozdział ten kończy się prezentacją dziesięciu filarów, które stanowią podstawę zaproponowanej koncepcji profilowania bezrobotnych.

W czwartym rozdziale zaprezentowane zostały kwestionariusze *scoringowe* do diagnozowania stopnia zagrożenia długotrwałym bezrobociem. Pokazano również praktyczne wykorzystanie tych narzędzi na przykładzie wybranych sylwetek bezrobotnych.

Część pierwszą opracowania kończy studium przypadku, w którym dokonano analizy czynników determinujących prawdopodobieństwo wystąpienia długotrwałego bezrobocia na wybranym lokalnym rynku pracy.

Proces zbierania i przetwarzania informacji na potrzeby profilowania bezrobotnych zademonstrowano w rozdziale szóstym, otwierającym drugą część książki. Ukazano w nim możliwości pozyskania danych dotyczących cech bezrobotnych z systemu informatycznego Publicznych Służb Zatrudnienia Syriusz^{STD} i badań sondażowych oraz przedstawiono sposób budowy bazy danych.

W rozdziale siódmym opisano konstrukcję kwestionariuszy do diagnozowania stopnia zagrożenia długotrwałym bezrobociem. W zastosowanych modelach ekonometrycznych dążono do uwzględnienia możliwie największej liczby zmiennych determinujących długotrwałe bezrobocie. Liczba zmiennych skonstruowanych na podstawie danych zawartych w rejestrach bezrobotnych prowadzonych przez powiatowe urzędy pracy była jednak ograniczona i dlatego w celu jej zwiększenia przeprowadzono badanie sondażowe wśród wylosowanych bezrobotnych. Konstrukcja kwestionariusza do badań sondażowych umożliwia łączenie informacji uzyskiwanych z wywiadów przeprowadzanych z bezrobotnymi z informacjami o nich zawartymi w rejestrach bezrobotnych, co daje możliwość wykorzystania szerokiego wachlarza zmiennych charakteryzujących bezrobotnych.

Analizy czynników wpływających na zwiększenie ryzyka długookresowego bezrobocia na lokalnym rynku pracy nie można dokonać bez uwzględnienia specyficznych właściwości badanego powiatu. Stąd też w ostatnim rozdziale dokonano identyfikacji cech długotrwałe bezrobotnego na lokalnym rynku pracy. Do modelowania ekonometrycznego determinant długotrwałego bezrobocia wykorzystano modele logitowe i drzewa klasyfikacyjne oraz objaśniono sposób interpretacji uzyskanych wyników.

Opracowanie metodologii profilowania bezrobotnych wymagało podjęcia wielokierunkowych działań i nie byłoby możliwe bez wsparcia publicznych służb zatrudnienia. Pragniemy serdecznie podziękować pracownikom powiatowych urzędów pracy w Białymstoku, Działdowie, Krasnymstawie, Przemysłu, Sierpcu i Włocławku za przeprowadzenie badań ankietowych wśród bezrobotnych i testowanie pierwszej wersji prezentowanej metodologii.

Mamy nadzieję, że niniejsze opracowanie przyczyni się do pogłębienia wiedzy na temat profilowania bezrobotnych i ukaże tkwiący w nim potencjał w zakresie wspomagania decyzji podejmowanych przez pracowników powiatowych urzędów pracy. Publikację tę dedykujemy przed wszystkim osobom związanym z publicznymi służbami zatrudnienia i innymi podmiotami zajmującymi się realizacją polityki rynku pracy.

Zenon Wiśniewski i Monika Wojdyło-Preisner

CZĘŚĆ I

ASPEKTY METODOLOGICZNO-APLIKACYJNE

DŁUGOTRWAŁE BEZROBOCIE W POLSCE

1.1. Pojęcie długotrwałego bezrobocia i jego mierniki

Podstawą wyodrębnienia długotrwałego bezrobocia jest długość okresu bezskutecznego poszukiwania pracy (występowania w rejestrach bezrobotnych). Kryterium to nie jest jednak precyzyjne, może bowiem odnosić się do czasu, jaki upłynął od ostatniej rejestracji, albo też do czasu pozostawania bez zatrudnienia w pewnym przedziale chronologicznym.

W pierwszym przypadku za długotrwałe bezrobotną uważa się osobę poszukującą pracy nieprzerwanie i bezskutecznie przez okres dłuższy niż dwanaście miesięcy. Zarówno w literaturze przedmiotu, jak i potocznym rozumieniu, taka sytuacja odpowiada pojęciu długookresowego bezrobocia i tak jest to pojęcie traktowane i używane w niniejszym opracowaniu.

W drugim przypadku za długotrwałe bezrobotną uważa się osobę pozostającą w rejestrach bezrobotnych łącznie przez okres ponad dwunastu miesięcy w ciągu określonej liczby lat. Takie podejście reprezentuje ustawa o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy z 2004 roku. Zgodnie z ustawą długotrwałe bezrobotnym jest osoba zarejestrowana w powiatowym urzędzie pracy łącznie przez ponad dwanaście miesięcy w ciągu ostatnich dwóch lat, z wyłączeniem okresów odbywania stażu i przygotowania zawodowego dorosłych.

Ramka 1.1. Dwa podejścia do identyfikacji długotrwałego bezrobotnego

Podejście pierwsze (wykorzystane w niniejszym opracowaniu)

Długotrwałe bezrobotnym jest osoba pozostająca w rejestrze bezrobotnych nieprzerwanie przez okres ponad dwunastu miesięcy od momentu ostatniej rejestracji.

Podejście drugie

Długotrwałe bezrobotnym jest osoba pozostająca w rejestrze bezrobotnych łącznie przez ponad dwanaście miesięcy w ciągu określonej liczby lat.

Źródło: opracowanie własne.

Zarówno informacje o rozmiarach i strukturze bezrobocia według czasu pozostawania bez pracy od ostatniej rejestracji, jak i o bezrobociu długotrwałym w rozumieniu ustawowym, są zbierane i ogłaszane w ramach publicznej statystyki. Należy zwrócić uwagę, że rozmiary populacji długotrwałe bezrobotnych określonej w pierwszym podejściu są o kilkadziesiąt procent mniejsze niż zbiorowości długotrwałe bezrobotnych ustalonej według kryteriów ustawowych (w latach 2011–2012 o ponad 30%).

Rozmiary i natężenie długotrwałego bezrobocia można wyrazić przez:

- 1) liczbę długotrwale bezrobotnych,
- 2) udział długotrwale bezrobotnych w bezrobociu ogółem,
- 3) stopę długotrwałego bezrobocia, czyli udział bezrobotnych długookresowo w ogólnej liczbie czynnych zawodowo.

Jako miernik długotrwałości bezrobocia bywa również stosowany średni czas bezskutecznego poszukiwania pracy, jaki upłynął od ostatniej rejestracji, wyrażony średnią arytmetyczną. Nie jest to miernik precyzyjny z dwóch powodów. Po pierwsze, możliwości, poprawność liczenia i wartość poznawcza średniej arytmetycznej zależą od typu rozkładu zmiennej. Tymczasem rozkłady bezrobotnych według czasu trwania bezrobocia charakteryzują się znaczną asymetrią – bywają skrajnie asymetryczne, a wartości badanej zmiennej są znacznie rozproszone; w takich warunkach średnia arytmetyczna nie jest dobrą miarą tendencji centralnej. Po drugie, ponieważ brakuje górnej granicy czasu pozostawania w rejestrach bezrobotnych, poziom średniej będzie zależał od przyjętej wartości górnej granicy czasu trwania bezrobocia i od wielkości frakcji bezrobotnych dłużej niż 24 miesiące. Frakcje te mieszczą się w przedziale 20–40%, co powoduje, że zamykanie ostatniego przedziału i ustalanie górnej jego granicy nie jest uzasadnione.

Za miarę tendencji centralnej czasu trwania bezrobocia należałoby więc przyjąć raczej **medianę**, która jest łatwa do obliczenia, prosta w interpretacji i nieobarczona wskazanymi wyżej wadami średniej arytmetycznej. Ta miara zostanie wykorzystana w niniejszym opracowaniu. W nielicznych przypadkach, kiedy odsetek pozostających bez pracy dłużej niż 24 miesiące przekraczał 50%, przyjmowano rozpiętość tego przedziału na poziomie dwunastu miesięcy.

1.2. Skutki długotrwałego bezrobocia

Długotrwałe bezrobocie powoduje ujemne skutki w sferze **ekonomicznej, społecznej i psychospołecznej**.

Konsekwencje ekonomiczne długotrwałego bezrobocia wiążą się z niepełnym wykorzystaniem potencjału pracy w gospodarce, w rezultacie faktyczny produkt krajowy brutto (PKB) jest niższy od potencjalnego (tzn. możliwego do osiągnięcia w warunkach pełnego zatrudnienia). Różnica między tymi poziomami jest mierzona za pomocą **luki PKB**.

Prawo sformułowane przez A. Okuna głosi, że dla każdego punktu procentowego, o jaki stopa bezrobocia kształtuje się powyżej naturalnej stopy bezrobocia, realny PKB jest niższy o 3% od potencjalnego (Hall, Taylor 2000, s. 146). Ponadto osoby długotrwale pozostające bez pracy przyczyniają się do obniżenia wpływów budżetowych z powodu niepłacenia podatków i do znacznego zwiększenia transferów społecznych na finansowanie pomocy społecznej oraz interwencji państwa na rynku pracy.

Skutkiem długotrwałego bezrobocia jest **szybka degradacja ekonomiczna** jednostki i rodziny oraz rozszerzanie się sfery ubóstwa. Bieda wynikająca z długotrwałego bezrobocia ma zazwyczaj dwa oblicza. Istnieją gospodarstwa domowe, które „od zawsze” żyją w niedostatku, a brak pracy pogłębia wcześniejsze problemy. Jednocześnie pojawia się „nowa bieda” w gospodarstwach domowych, które dotychczas radziły sobie z zaspokajaniem podstawowych potrzeb. W rodzinach długotrwale bezrobotnych utrata prawa do zasiłku powoduje bowiem daleko idącą obniżkę dochodów. Najczęściej członkowie rodziny przyjmują pasywną postawę i zakładają, że trudności mają przejściowy charakter. Konieczność ograniczenia wydatków na żywność może być przyczyną niedożywienia lub głodu. Jednym ze sposobów zwiększenia dochodów staje się dorywcza praca „na czarno”, która ma jednak zwykle ograniczony zasięg.

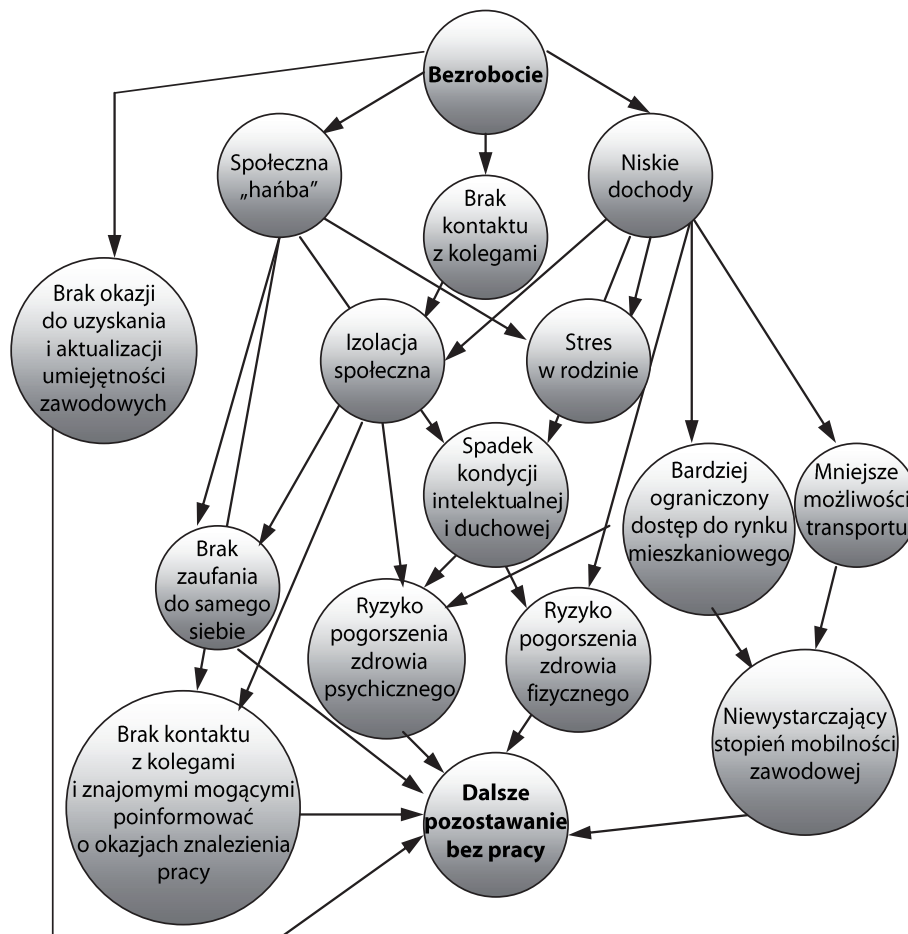
W sferze społecznej konsekwencją długotrwałego bezrobocia jest **degradacja zawodowa** oraz **marginalizacja** jednostek i całych grup społecznych (Szyłko-Skoczny 2004, s. 67). Długo bezrobotni najczęściej zamieszkują w większych grupach i – nie widząc szans na poprawę sytuacji zatrudnieniowej – nie mają motywacji do podnoszenia swoich kwalifikacji. Przebywanie w tym środowisku

sku zmniejsza szanse na znalezienie pracy, wiąże się z pauperyzacją i izolacją społeczną. Bezrobocie jest najczęściej dziedziczone i przyczynia się do zagrożenia **patologią społeczną** osób objętych tzw. syndromem bezrobocia.

Negatywne skutki długotrwałego bezrobocia w sferze psychospołecznej nasilają się wraz z upływem czasu. Utrata pracy burzy dotychczasowy codzienny tryb życia. Zanika podział na czas pracy i czas wolny. Bezrobotny musi przystosować się do nowej roli życiowej. Zmiany dokonujące się w jego psychice obejmują następujące etapy: **szok, optymizm, pesymizm, fatalizm i przejście do rzeczywistości**. Szok wywołuje moment utraty zatrudnienia. Stopniowo bezrobotny przyzwyczaja się do nowej roli, po czym zyskuje nadzieję na znalezienie pracy i zaczyna jej poszukiwać (w drugim i trzecim miesiącu). Jeśli jego starania nie przyniosą rezultatu, optymizm mija, bezrobotny może popaść w depresję i wejść w etap głębokiego pesymizmu (czwarty–szósty miesiąc). Pesymizm prowadzi najczęściej do fatalizmu i załamania nadziei, a w dalszej konsekwencji do pogodzenia się z rolą „bezrobotnego”. Ta nowa sytuacja ma głębokie skutki w sferze życia rodzinnego. Nasilają się konflikty, powstają zakłócenia w realizacji dotychczasowych ról i rośnie izolacja społeczna.

Reasumując można powiedzieć, że długotrwałe bezrobocie jest poważnym problemem społeczno-ekonomicznym, a jego negatywne następstwa są wielorakie i wielopłaszczyznowe. Sytuacja długotrwałego bezrobocia wywołuje procesy destrukcji, które prowadzą do tzw. spirali ostatecznego upadku (rysunek 1.1).

Rysunek 1.1. Bezrobocie długookresowe: spirala upadku

Źródło: Europejska Fundacja Poprawy Warunków Życia i Pracy, *Zwalczanie długotrwałego bezrobocia w Europie. Doświadczenia z 20 lokalnych projektów*, Fundacja im. Friedricha Eberta, Warszawa 1992, s. 16.

1.3. Skala długotrwałego bezrobocia w latach 1993–2012

Liczba długotrwanie bezrobotnych w Polsce odzwierciedlała zmiany liczby bezrobotnych ogółem. Stosunkowo wysoka była na początku lat dziewięćdziesiątych, kiedy obok recesji potransformacyjnej wystąpiły czynniki ustawowe (prawo do zasiłku) wpływające na wydłużenie okresu trwania bezrobocia. Znacznie zmniejszyła się w drugiej połowie tej dekady, ale od 1999 roku pogarszająca się sytuacja gospodarcza spowodowała ponowny jej wzrost. Najwyższe rozmiary osiągnęła w latach 2002–2003, kiedy obejmowała około 1 mln 650 tys. osób. W kolejnych latach, wraz z poprawą koniunktury w Polsce i zagranicznymi migracjami zarobkowymi (po otwarciu dla Polaków europejskich rynków pracy), liczba długotrwanie bezrobotnych malała. Najniższy poziom, wynoszący 488,9 tys. osób, osiągnęła w 2009 roku, ale od tego czasu pogarszająca się koniunktura gospodarcza sprawiła, że znów zaczęła rosnąć i w 2012 roku była o 55% wyższa niż trzy lata wcześniej.

W pierwszej połowie lat dziewięćdziesiątych długotrwanie bezrobotni stanowili około 45% populacji bezrobotnych ogółem. Pod koniec tej dekady ich udział obniżył się do niespełna 39% w 1999 roku, ale wkrótce zaczął szybko rosnąć i w latach 2002–2005 przekraczał 50%. Do 2009 roku odsetek długotrwanie bezrobotnych obniżył się do 25,8%, ale później ponownie się zwiększył i w 2012 roku wyniósł ponad 35%.

Tabela 1.1. Długotrwanie bezrobotni w Polsce w latach 1993–2012

Stan w końcu okresu

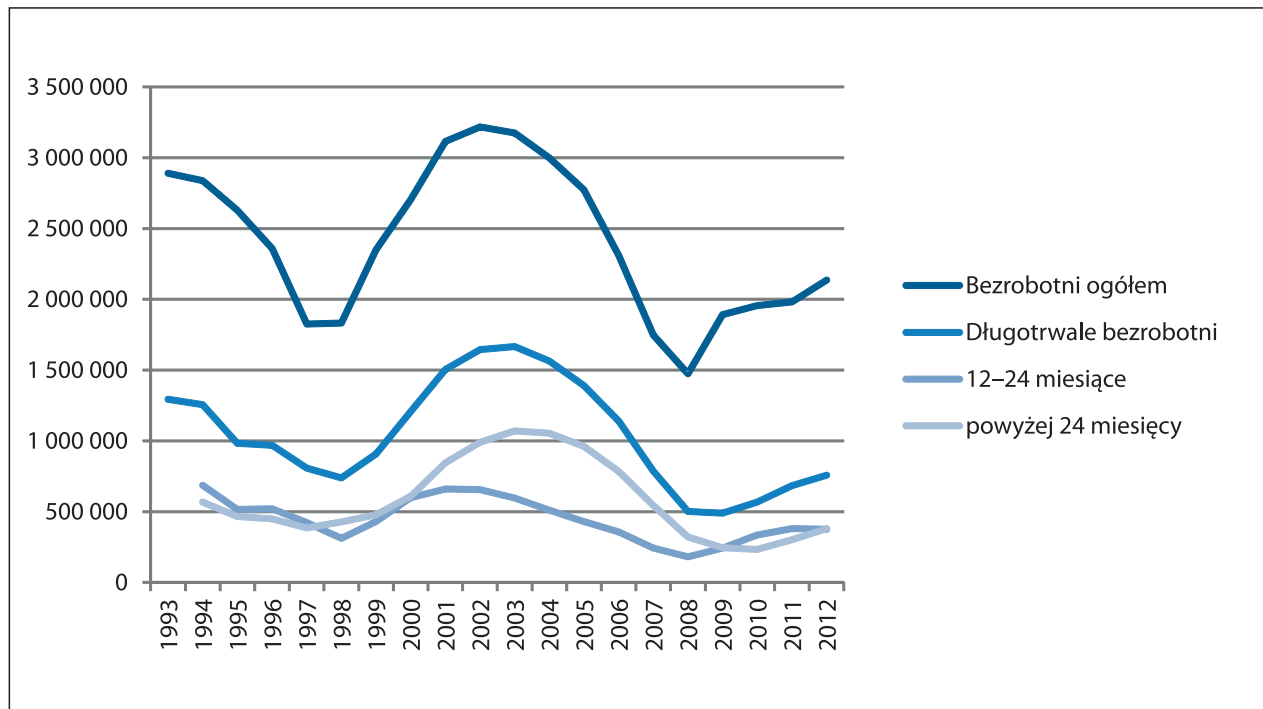
Lata	Bezrobotni ogółem		Długotrwanie bezrobotni			W tym: bezrobotni dłużej niż 24 miesiące	
	liczba	stopa bezrobocia	liczba	w odsetkach bezrobotnych ogółem	stopa bezrobocia długotrwałego	liczba	w odsetkach długotrwanie bezrobotnych
1993	2 889 601	16,4	1294661	44,8	7,3	–	–
1994	2 838 038	16,0	1255222	44,2	7,1	567 519	45,2
1995	2 628 808	14,9	982174	37,4	5,6	465 582	47,4
1996	2 359 489	13,2	968653	41,1	5,4	448 588	46,3
1997	1 826 413	10,3	808236	44,3	4,6	385 200	47,7
1998	1 831 351	10,4	739625	40,4	4,2	428 454	57,9
1999	2 349 805	13,1	908321	38,7	5,1	478 544	52,7
2000	2 702 576	15,1	1207192	44,7	6,7	608 973	50,4
2001	3 115 056	17,5	1506062	48,3	8,5	844 627	56,1
2002	3 216 958	20,0	1645876	51,2	10,2	990 513	60,2
2003	3 175 674	20,0	1666871	52,5	10,5	1 070 602	64,2
2004	2 999 601	19,0	1565296	52,2	9,9	1 055 164	67,4
2005	2 773 000	17,6	1391634	50,2	8,8	962 109	69,1
2006	2 309 410	14,8	1139446	49,3	7,3	783 130	68,7
2007	1 746 573	11,2	787243	45,1	5,0	544 118	69,1
2008	1 473 752	9,5	501339	34,0	3,2	320 683	64,0

Cd. tab. 1.1

Lata	Bezrobotni ogółem		Długotrwałe bezrobotni			W tym: bezrobotni dłużej niż 24 miesiące	
	liczba	stopa bezrobocia	liczba	w odsetkach bezrobotnych ogółem	stopa bezrobocia długotrwałego	liczba	w odsetkach długotrwałe bezrobotnych
2009	1 892 680	12,1	488898	25,8	3,1	245 652	50,2
2010	1 954 706	12,3	568687	29,1	3,6	233 614	41,1
2011	1 982 676	12,5	685237	34,6	4,3	303 420	44,3
2012	2 136 815	13,4	757239	35,4	4,7	380 749	50,3

Źródło: MPiPS, Departament Rynku Pracy, *Bezrobotni pozostający bez pracy powyżej dwunastu miesięcy od momentu zarejestrowania się. Analiza zmian w latach 1993–2008. Długotrwałe bezrobotni. Analiza zmian w latach 2005–2008*, Warszawa 2009; *Statystyki rynku pracy, statystyki strukturalne*, grudzień 2011, grudzień 2012, www.mpips.gov.pl.

Wykres 1.1. Bezrobotni ogółem oraz długotrwałe bezrobotni w Polsce w latach 1993–2012

Źródło: dane tab. 1.1.

Rozmiary i udział bezrobocia długotrwałego obniżają się i rosną stosownie do sytuacji na rynku pracy. Można jednak zaobserwować, że procesy spadku w przypadku długotrwałe bezrobotnych występują z **pewnym opóźnieniem**. Rosnąca gospodarka sięga najpierw po rezerwy siły roboczej o wyższym potencjale kwalifikacyjnym i bardziej zmotywowane, a więc krócej pozostające w zasobie bezrobotnych. Dopiero po pewnym czasie zaczyna maleć bezrobocie długookresowe i dotyczy to w pierwszej kolejności bezrobotnych poszukujących pracy krócej niż 2 lata. W rezultacie rośnie udział pozostających bez pracy powyżej 24 miesięcy wśród długotrwałe bezrobotnych. W latach 2005–2007 sięgnął on niemal 70%, w 2011 roku wynosił prawie 45%, w następnym roku przekroczył 50%. Osłabienie koniunktury i wzrost bezrobocia przekłada się z pewnym opóźnieniem na wzrost liczebności i natężenia

bezrobocia długotrwałego, co wynika z jego natury i konieczności upływu 12 miesięcy bezskutecznego poszukiwania pracy, aby osoba, która utraciła pracę, mogła zostać zaliczona do tej kategorii.

Tabela 1.2. Przeciętny czas trwania bezrobocia (mediana) w Polsce w latach 1993–2012 w miesiącach
Stan w końcu okresu

Lata	Ogółem	Mężczyźni	Kobiety
1993	10,6	9,3	11,9
1994	10,5	9,0	11,8
1995	8,9	7,3	10,2
1996	9,5	7,1	11,2
1997	10,4	7,4	12,9
1998	8,5	5,1	11,9
1999	8,8	6,3	11,2
2000	10,2	7,6	13,1
2001	11,4	8,8	15,6
2002	12,7	10,3	16,7
2003	13,6	10,6	17,6
2004	13,5	10,7	17,5
2005	12,1	9,8	16,1
2006	11,7	9,3	15,2
2007	9,9	6,9	12,2
2008	5,7	4,5	7,3
2009	5,4	4,8	6,0
2010	5,6	5,0	6,1
2011	7,1	5,9	8,2
2012	7,2	5,9	8,5

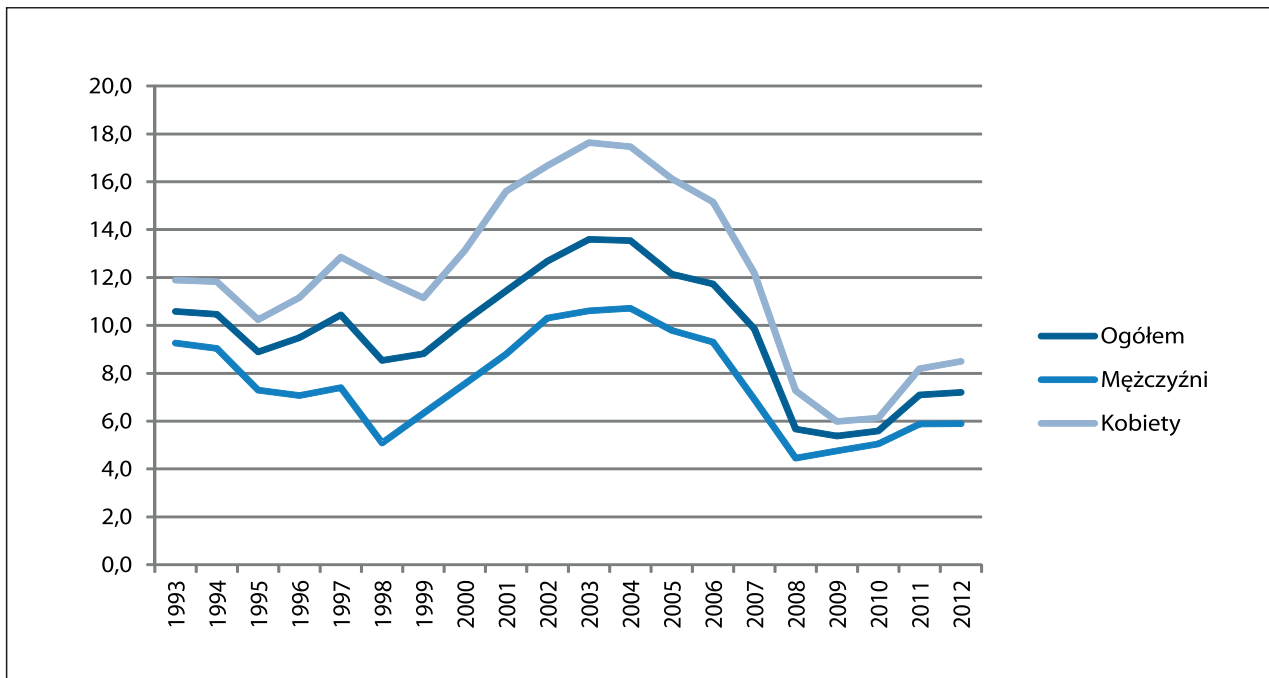
Źródło: obliczenia własne na podstawie rozkładów czasu trwania bezrobocia podawanych w statystykach rynku pracy: MPiPS, Departament Rynku Pracy, *Bezrobotni pozostający bez pracy powyżej dwunastu miesięcy od momentu zarejestrowania się. Analiza zmian w latach 1993–2008. Długotrwałe bezrobotni. Analiza zmian w latach 2005–2008*, Warszawa 2009; *Statystyki rynku pracy, statystyki strukturalne*, grudzień 2011, grudzień 2012, www.mpips.gov.pl.

Podobne tendencje, jak w przypadku udziału długotrwałe bezrobotnych w bezrobociu ogółem, wystąpiły w kształtowaniu się stopy długotrwałego bezrobocia. Z poziomu 7,3% w 1993 roku obniżyła się ona do 4,2% w 1998 roku. W kolejnych latach rosła; najwyższy jak dotąd poziom 10,5% osiągnęła w 2003 roku. Do 2009 roku ponownie zmalała do 3,1%, by następnie wzrosnąć do 4,7% w 2012 roku.

Średni czas pozostawania bez pracy był w Polsce stosunkowo długi. W latach 1993–1994 połowa zarejestrowanych bezrobotnych poszukiwała pracy dłużej niż 10,5 miesiący. Pod koniec dekady czas ten uległ skróceniu do 8,5–9 miesięcy, ale w okresie 2000–2006 przekraczał, w niektórych latach dość znacznie, dziesięć miesięcy. Najdłuższy przeciętny czas pozostawania bez pracy odnotowano w 2003 roku – połowa

bezrobotnych potrzebowała wtedy na znalezienie zatrudnienia ponad 13,6 miesięcy, połowie wystarczyły krótsze poszukiwania. Dopiero w 2007 roku mediana czasu pozostawania bezrobotnych bez pracy spadła nieco poniżej 10 miesięcy, a w następnych latach dość szybko zbliżyła się do najkrótszego jak dotąd okresu 5,4 miesięcy w 2009 roku. Spadek ten był skutkiem ożywienia gospodarczego, a także, jak się wydaje, zaktywizowania polityki rynku pracy i przeznaczenia na ten cel znacznych środków. W następnym okresie odnotowano najpierw nieznaczny, a później dość szybki wzrost tego parametru. **W końcu 2012 roku już co drugi zarejestrowany bezrobotny pozostawał bez zatrudnienia przez co najmniej 7,2 miesiące.**

Wykres 1.2. Mediana czasu pozostawania bez pracy przez bezrobotnych w Polsce w latach 1993–2012 w miesiącach

Źródło: dane tab. 1.2.

Reasumując należy podkreślić, że w połowie pierwszej dekady XXI wieku, dzięki poprawie sytuacji gospodarczej oraz stosowaniu ukierunkowanych instrumentów polityki rynku pracy, udało się znacznie ograniczyć zarówno poziom bezrobocia trwającego dłużej niż dwanaście miesięcy, jak i jego udział w bezrobociu ogółem. Pierwszym i podstawowym czynnikiem określającym poziom bezrobocia ogółem, w tym również bezrobocia długotrwałego, jest bowiem stan i struktura gospodarki oraz jej zdolność do tworzenia miejsc pracy. **Nawet najbardziej intensywne wysiłki służb zatrudnienia i skierowanie na przeciwdziałanie bezrobociu dużych środków nie doprowadzą do jego ograniczenia, jeżeli nie będzie miejsc pracy.** Poziom długotrwałego bezrobocia zależy również od rozmiarów bezrobocia ogółem. Przy większym bezrobociu trudniej znaleźć pracę, w rezultacie poszukiwanie zatrudnienia przez coraz liczniejszą grupę bezrobotnych wydłuża się poza limit czasu, którego przekroczenie powoduje zaliczenie bezrobotnego do długotrwałe bezrobotnych.

Ramka 1.2. Czynniki określające poziom długotrwałego bezrobocia

1. Stan i struktura gospodarki oraz jej zdolność do tworzenia miejsc pracy
2. Poziom bezrobocia ogółem

Źródło: opracowanie własne.

Możliwości znalezienia pracy zależą również od właściwości osób bezrobotnych i ich motywacji do aktywności w tym zakresie. Badania pokazują, że wiele cech demograficzno-społecznych i zawodowych bezrobotnych sprzyja większemu zagrożeniu długotrwałym bezrobociem. Na dłuższy czas pozostawania bez pracy są narażone kobiety, osoby o stosunkowo niższym poziomie wykształcenia i mieszkające na wsi. Zagrożenie bezrobociem długotrwałym rośnie również w miarę podnoszenia się wieku bezrobotnych.

1.4. Bezrobocie trwające ponad dwanaście miesięcy wśród bezrobotnych znajdujących się w szczególnej sytuacji na rynku pracy

W ustawie o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy z 2004 roku zdefiniowano bezrobotnych znajdujących się w szczególnej sytuacji na rynku pracy. Osoby te, ze względu na swoje cechy lub sytuację, są bardzo zagrożone bezrobociem i w pierwszej kolejności do nich są adresowane programy zatrudnienia, a przede wszystkim zatrudnienie subsydiowane. **U niektórych osób z grup największego ryzyka występuje zbieg wielu cech utrudniających znalezienie pracy, w związku z czym mogą być one zaliczone do kilku kategorii bezrobotnych będących w szczególnej sytuacji na rynku pracy.**

Ramka 1.3. Osoby będące w szczególnej sytuacji na rynku pracy

1. Bezrobotni do 25 roku życia
2. Bezrobotni długotrwale albo po zakończeniu realizacji kontraktu socjalnego, o którym mowa w art. 50 ust. 2 pkt 2 ustawy, albo kobiety, które nie podjęły zatrudnienia po urodzeniu dziecka
3. Bezrobotni powyżej 50 roku życia
4. Bezrobotni bez kwalifikacji zawodowych, bez doświadczenia zawodowego lub bez wykształcenia średniego
5. Bezrobotni samotnie wychowujący co najmniej jedno dziecko do osiemnastego roku życia
6. Bezrobotni, którzy po odbyciu kary pozbawienia wolności nie podjęli zatrudnienia
7. Bezrobotni niepełnosprawni

Źródło: Ustawa o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy z dnia 20 kwietnia 2004 roku, Dz.U. 2004, nr 99, poz. 101, z późn. zm., art. 49.

Zbiorowość bezrobotnych będących w szczególnej sytuacji na rynku pracy liczyła w Polsce w 2011 roku 1806,3 tys. osób, co stanowiło 91,1% wszystkich bezrobotnych. W 2012 roku ich liczba wzrosła do 1938,8 tys. osób, a udział w ogóle bezrobotnych nieco obniżył się, osiągając poziom 90,7%. Prawie wszyscy bezrobotni pozostający bez zatrudnienia dłużej niż dwanaście miesięcy od ostatniej rejestracji należeli do jakiejś grupy podwyższonego ryzyka (99,8%). Natomiast wśród bezrobotnych znajdujących się w szczególnej sytuacji na rynku pracy 37,9% osób w 2011 roku oraz 39,0% osób w 2012 roku pozostawało bez pracy ponad rok. Odsetek ten był o 3,3–3,6 punktów procentowych wyższy od przeciętnego w Polsce. Z kolei wśród bezrobotnych nienależących do grupy podwyższonego ryzyka, osoby pozostające bez pracy dłużej niż dwanaście miesięcy stanowiły zaledwie około 0,6%. Dysproporcja między tymi odsetkami była więc ogromna, co potwierdza znany syndrom, jakim jest kumulowanie się negatywnych cech sprzyjających bezrobociu. Podobnie do opisanej wyżej kształtowała się sytuacja w 2010 roku, co sugeruje, że omówione zależności mają bardziej trwałe charakter.

Odsetek bezrobotnych zarejestrowanych w urzędach pracy dłużej niż dwanaście miesięcy w poszczególnych kategoriach osób podwyższonego ryzyka na rynku pracy był zróżnicowany. Zmieniał się również w czasie, stosownie do sytuacji na rynku pracy. Największy był w kategorii długotrwale bezrobotnych (określonej w sposób ustawowy) i wynosił w badanym okresie od 61,3% do 74,5%. Duży udział pozostających bez zatrudnienia ponad rok odnotowano jeszcze wśród bezrobotnych powyżej 50 roku życia, niepełnosprawnych i samotnie wychowujących dzieci poniżej osiemnastego roku życia. Zróżnicowanie

udziału poszukujących pracy dłużej niż dwanaście miesięcy w poszczególnych kategoriach bezrobotnych pozostających w szczególnej sytuacji na rynku pracy, niezależnie od zmian występujących w czasie, było w zasadzie stałe, a poszczególne kategorie z reguły zachowywały niezmienną pozycję.

Tabela 1.3. Udział bezrobotnych pozostających bez pracy powyżej dwunastu miesięcy wśród bezrobotnych będących w szczególnej sytuacji na rynku pracy w Polsce w latach 2006–2012

Stan w końcu okresu

Wyszczególnienie	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Ogółem	.	.	.	.	31,9	37,9	39,0
Do 25 roku życia	24,2	28,8	16,2	13,1	16,1	22,0	22,2
Długotrwałe bezrobotni	74,5	71,1	64,9	61,3	61,7	68,0	69,9
Powyżej 50 roku życia	63,3	58,5	47,4	36,8	40,1	44,4	44,2
Bez kwalifikacji zawodowych	53,1	48,9	38,2	28,7	31,7	36,1	37,0
Bez doświadczenia zawodowego	x	x	33,3	25,1	27,3	34,6	36,1
Bez wykształcenia średniego	x	x	37,6	28,2	32,0	37,2	38,0
Samotnie wychowujący dziecko do osiemnastego roku życia*	53,1	48,8	39,0	31,9	34,3	39,6	41,8
Pozostający bez pracy po odbyciu kary pozbawienia wolności	x	x	25,5	19,6	23,5	28,5	30,2
Niepełnosprawni	50,5	47,3	42,9	37,8	39,8	42,5	43,0
Po zakończeniu realizacji kontraktu socjalnego	x	x	x	x	21,5	31,0	34,7

* Do 2007 roku do siódmego roku życia.

Źródło: obliczenia własne na podstawie: *Statystyki rynku pracy, statystyki strukturalne*, grudzień 2006, 2007, 2008, 2009, 2010, 2011, 2012; *Bezrobocie w Polsce 2010 r., 2011 r., 2012 r.*, www.mpips.gov.pl.

ROZDZIAŁ II

INTERWENCJA PAŃSTWA NA RYNKU PRACY

2.1. Rynek pracy jako system specjalnej regulacji

Na rynku pracy są zawierane transakcje kupna-sprzedaży usług pracy w zamian za wynagrodzenie. Przedmiotem wymiany na tym rynku jest praca, która ma **upodmiotowiony** charakter.

Stronę popytową na rynku pracy stanowią pracodawcy i ich zapotrzebowanie na pracę. Pracodawcą jest każda osoba fizyczna i prawna zatrudniająca pracowników, to jest świadczących pracę na podstawie umowy o pracę, powołania, wyboru, mianowania lub spółdzielczej umowy o pracę. Popyt na pracę w skali gospodarki narodowej w ujęciu ilościowym jest sumą **liczby obsadzonych i nieobsadzonych miejsc pracy**.

Stronę podażową na rynku pracy reprezentują członkowie gospodarstw domowych i ich potencjał pracy. Podaż jest na rynku pracy elementem w miarę stabilnym, tworzą ją osoby zdolne do pracy, pozbawione innych źródeł utrzymania. W ujęciu ilościowym składa się na nią **liczba osób pracujących i poszukujących pracy**.

W pierwszym okresie produkcji przemysłowej na rynku pracy nie stosowano państwowej regulacji. Jednak zawodność rynku, prowadząca do złej sytuacji robotników przemysłowych i hegemonicznej pozycji kapitału, sprawiła, że już w XIX wieku wprowadzono pierwsze unormowania prawne mające na celu polepszenie położenia pracowników (Szałkowski 1997, s. 68–78). **Zawodność rynku pracy** stała się zatem ważną przyczyną podjęcia przez państwo **regulacji** (Boeri, van Ours 2011, s. 41–52); siłą napędową tych działań była próba przezwyciężenia niedostatków mechanizmu rynkowego. Z czasem ten proces doprowadził do powstania **związków zawodowych i zrzeczeń pracodawców oraz instytucjonalizacji rynku pracy**.

W celu ograniczenia zawodności rynku pracy ustanowiono przepisy dotyczące bezpieczeństwa i higieny pracy, ochrony stosunku pracy, związków zawodowych, pośrednictwa pracy, ubezpieczeń od bezrobocia i sądownictwa pracy. Ustawodawstwo pracy ukształtowało specyficzne normy i warunki do powołania instytucji socjalnych. Stronom rynku pracy przypisano ustawowe prawa, których przestrzeganie zapewniła **władza sądownicza**.

Ustawodawstwo pracy i negocjacje płacowe zaczęły ingerować w mechanizm konkurencji rynkowej. Koordynacja rynkowa została uzupełniona przez **kooperację partnerów taryfowych i specjalną regulację systemową**. W niektórych krajach, jak na przykład w Republice Federalnej Niemiec, negocjacje płacowe partnerów taryfowych powiązано z autonomią taryfową, zagwarantowaną przez konstytucyjną zasadę wolności koalicji partnerów socjalnych. Umożliwia ona związkom zawodowym i pracodawcom zawieranie układów zbiorowych normujących stosunki pracy, bez możliwości ingerencji osób trzecich i instancji rządowych. Z tego względu rynek pracy **nie może być utożsamiany** z rynkiem towarowym,

co próbują czynić niektórzy ekonomiści o silnej orientacji rynkowej, głosząc pogląd, że „na rynku pracy obowiązują te same reguły co na rynku bananów” (Schmid 1987, s. 24–63).

Regulacje dotyczące rynku pracy w skali światowej znajdują swoje odbicie w Ogólnej Deklaracji Praw Człowieka ONZ, Międzynarodowym Pakcie o Prawach Obywatelskich i Politycznych, Europejskiej Konwencji Praw Człowieka oraz Konwencji nr 87 Międzynarodowej Organizacji Pracy. Na szczeblu Unii Europejskiej najważniejszym dokumentem jest Europejska Karta Społeczna. W poszczególnych państwach rynek pracy regulują krajowe kodeksy pracy, układy zbiorowe, ustawy o zatrudnieniu lub o przeciwdziałaniu bezrobociu. Niezależnie od stopnia interwencji państwa na rynku pracy, za pośrednictwem systemu prawnego ustala ono normy określające zakres i charakter praw pracowniczych, pole działania związków zawodowych i konfederacji pracodawców oraz rolę agend rządowych w rokovaniach zbiorowych. Państwo w ustawodawstwie pracy wyznacza główne zasady indywidualnych i zbiorowych stosunków pracy, precyzujące prawa i obowiązki związków zawodowych i pracodawców w taki sposób, aby została zachowana **równowaga sił**.

Zawodność rynku spowodowana niedostateczną informacją przyczyniła się do powstania **pośrednictwa pracy**. Początkowo było ono organizowane przez przemysł i zmniejszyło rozmiary niesymetrycznej informacji o wydajności pracy osób poszukujących zajęcia. Braki informacji istniejące po stronie popytowej prowadzą bowiem do zniekształcenia cen albo niewystarczającego popytu na pracę i przez to do błędnej alokacji. Pośrednictwo pracy zredukowało także częściowo niedostatki procesów dostosowawczych w okresie masowej produkcji, kiedy wzrost podaży pracy i rujnującej konkurencji przemysłowej spowodował duży napływ ludności wiejskiej do rozwijających się centrów. Należy zaznaczyć, że ze względu na niedoskonałą organizację przemysłowego pośrednictwa pracy zawodność rynku pracy mogła być usunięta tylko częściowo.

Niedostateczna informacja miała ponadto wpływ na powstanie związkowych kas pomocy, finansowanych według tzw. *Genter System*, które później zostały przekształcone w państwowe **ubezpieczenie od bezrobocia**. Brak informacji w tym przypadku dotyczy niepewności pracobiorców co do przyszłego rozwoju dochodów i prowadzi do błędnej alokacji pracy, gdy jej podaż ze względu na niepewność dochodów jest za niska. Ubezpieczenie od bezrobocia polepsza alokację czynnika „praca”.

Odpowiedzią na zawodność rynku pracy jest także ustawodawstwo dotyczące **bezpieczeństwa i higieny pracy**. Poniesienie przez pracownika uszczerbku na zdrowiu z powodu szkodliwych warunków pracy bez możliwości otrzymania odszkodowania lub likwidacji przyczyny zagrożeń jest przykładem oddziaływania technologicznego efektu zewnętrznego. Powstaje on w procesie produkcji i dlatego w drodze interwencji państwa wprowadza się normy zmierzające do likwidacji efektów zewnętrznych.

Ochrona stosunku pracy jest reakcją na niedostatki rynkowego mechanizmu dostosowawczego. Mechanizm dostosowawczy rynku pracy zawodzi, gdyż pracodawca – jako silniejsza strona umowy o pracę – może wykorzystać tę sytuację i zwolnić pracownika. Z kolei pracobiorca jako słabszy partner nie jest się w stanie zabezpieczyć przed arbitralnym wypowiedzeniem stosunku pracy. Ów brak możliwości może wynikać z tego, że w ramach mechanizmu rynkowego nie istnieje żaden katalog praw pracowniczych.

Na rynku pracy znajduje się wiele instytucji koordynujących jego funkcjonowanie. W ekonomii rynku pracy instytucje rynku pracy pojmuje się bardzo szeroko i definiuje jako wyspecjalizowane zespoły urządzeń materialnych, organizacyjnych i prawnych, mających zapewnić właściwą alokację zasobów pracy. Włącza się do nich również pewne zasady, regulacje, normy, jak na przykład płacę minimalną, prawną ochronę zatrudnienia itd. Regulacja rynku pracy i związane z nią instytucje są podporządkowane nie tylko ekonomicznej racjonalności, ale podlegają także historycznym zasłóściom lub istniejącym konstelacjom władzy politycznej i grup interesów. Przemiany strukturalne i postępujące otwieranie się gospodarek wymuszają ciągle zmiany i ewolucję instytucji rynku pracy. Jak pokazuje doświadczenie, rozwijają się one według własnych praw i znacznie się rozrastają, gdy pojawiają się nowe wyzwania. Ten proces powoduje wysokie prawdopodobieństwo ich przeistoczenia się w instytucje hamujące przemiany strukturalne (Schmid 1990, s. 121).

Rynek pracy ma swoją **strukturę podmiotową**, reprezentowaną przez instytucje, pełniące określone funkcje w społeczeństwie. Trudno jest w sposób jednoznaczny określić zestaw podmiotów rynku pracy. W niektórych publikacjach zalicza się do nich nawet instytucje, których wpływ na rynek pracy jest pośredni. Można jednak wskazać na następujące podstawowe podmioty rynku pracy (Dolny, Meller, Wiśniewski 1998, s. 163–168):

- pracujących oraz reprezentujące ich związki zawodowe,
- pracodawców (firmy) i ich konfederacje,
- bezrobotnych i ich reprezentacje,
- publiczne służby zatrudnieniowe, włącznie z systemem ubezpieczeń od bezrobocia,
- inne podmioty wspierające równowagę rynku pracy.

Szczególnie ważną rolę na rynku pracy odgrywają związki zawodowe, które zrzeszają pracobiorców w jednej organizacji reprezentującej ich interesy ekonomiczne i socjalne. Głównym celem związków zawodowych jest **zawieranie układów zbiorowych pracy**. Związki zawodowe posiadają też liczne kompetencje w zakresie określania ustroju zakładu pracy, reprezentacji personalnej oraz współzarządzania przedsiębiorstwem, nie mają natomiast z reguły zdolności prawnej. W zakresie ich struktury wewnętrznej miarodajne są regulacje wydane na podstawie kodeksu cywilnego.

Członkostwo w związkach zawodowych jest znacznie **wyższe w Europie** niż w Stanach Zjednoczonych Ameryki. Udział zrzeszonych pracowników w Szwecji, Finlandii, Danii, Norwegii i Belgii wynosi ponad 70%, podczas gdy w Stanach Zjednoczonych niecałe 15%. Współcześnie daje się zauważyć **spadek zainteresowania** przynależnością związkową. Nie wszyscy traktują ten fakt jako wystarczający dowód słabości ruchu związkowego. Uzwiązkowanie maleje przede wszystkim w tych krajach, gdzie rośnie stopa bezrobocia. Trzeba podkreślić, że kurczeniu się środowisk silnie uzwiązkowionych towarzyszy współcześnie wzrost liczby pracowników objętych nietypowymi formami zatrudnienia. Przyciągnięcie tych osób do organizacji związkowych jest zadaniem dosyć trudnym.

Rynki pracy, podobnie jak i rządy w roli ich regulatora, są niedoskonałe. Istnieje ogólny konsens co do tego, że dotychczasowa **koordynacja rynków pracy zawodzi** i dlatego mamy do czynienia z publiczną interwencją. W literaturze przedmiotu można znaleźć wiele teorii wspierających interwencję państwa na rynku pracy i dających odpowiedź na pytanie, które niedostatki koordynacji powinny być rozwiązywane przez politykę rynku pracy.

2.2. Teorie wspierające interwencję państwa na rynku pracy

Teorie rynku pracy dostarczają co najmniej pięciu podstawowych argumentów na rzecz stosowania interwencji państwa na rynku pracy; są to mianowicie:

- niedostateczna przejrzystość na rynku pracy,
- niedostosowania alokacyjne,
- niewystarczająca skłonność do ryzyka,
- dyskryminacja grup problemowych i
- histereza.

Niedostateczna przejrzystość

Rynki pracy są klasycznym przykładem rynków poszukiwań, na których występuje typowa niepewność związana z **brakiem informacji**. Poszukujący pracy mają różnorodne kwalifikacje, doświadczenie zawodowe i zdolności, a pracodawcy poszukują na rynku pracowników o określonych kwalifikacjach, doświadczeniu zawodowym i predyspozycjach w celu ich zatrudnienia w swoich firmach. Mamy więc do czynienia

nie z jednym rynkiem pracy, lecz z wieloma heterogenicznymi segmentami tego rynku. Szerszą interpretację tych zjawisk można znaleźć w koncepcjach segmentacji rynku pracy, spośród których najbardziej jest znana teoria dualnego rynku pracy (Doeringer, Piore 1975, s. 69–70). Heterogeniczność rynku pracy powoduje, że ważną rolę odgrywa pośrednictwo pracy i doradztwo zawodowe. Te instrumenty filtrują informacje po obu stronach rynku i przyczyniają się do zwiększenia przejrzystości, zmniejszając niepewność w dziedzinie informacji, a przez to i koszty poszukiwań.

Niedostosowania alokacyjne

Problemy z równoważeniem rynku pracy mogą mieć wymiar strukturalny – gdy pomimo bezrobocia na rynku istnieją wolne miejsca pracy lub gdy są one zbyt wolno obsadzone. W tym przypadku bezrobocie wywołane jest przez **procesy alokacyjne** na rynku pracy i określane jest w literaturze anglojęzycznej jako *mismatch* (Padoa-Schiopa 1991, s. 20). Według tradycyjnej terminologii obejmuje ono bezrobocie frykcyjne i strukturalne. Niedostosowania alokacyjne mogą być spowodowane trzema przyczynami:

- niedostateczną przejrzystością rynku pracy wynikającą z braku informacji,
- niedostosowaniami regionalnymi na rynku pracy – gdy miejsca pracy znajdują się w innym regionie niż bezrobotni,
- nierównowagą kwalifikacyjną wyrażającą się tym, że liczba osób pozostających bez pracy w niektórych zawodach jest bardzo duża, podczas gdy w innych zawodach występuje deficyt pracowników.

Niedopasowania alokacyjne na rynku pracy zmniejszają takie instrumenty, jak: pośrednictwo pracy, doradztwo zawodowe, szkolenia zawodowe i środki wspierające mobilność geograficzną.

Niedostateczna skłonność do ryzyka

Ze względu na barierę finansową małe i średnie przedsiębiorstwa bardzo często realizują **krótko-okresową strategię przetrwania**. Wiąże się z nią brak inwestycji w kapitał ludzki, które cechuje długi okres zwrotu. Ponadto przedsiębiorstwa te obawiają się, że przeszkoleni pracownicy będą poszukiwali pracy w większych podmiotach, oferujących wyższe zarobki. Co więcej, nawet bezpłatne szkolenia dla pracowników w godzinach pracy nie są wykorzystywane przez małych pracodawców, gdyż nie stać ich na opłacenie wynagrodzenia pracownika. Dlatego państwo powinno wspierać programy zorientowane na podnoszenie kwalifikacji w małych i średnich przedsiębiorstwach. Niedostateczna skłonność do ryzyka może wystąpić też po stronie poszukujących pracy, na przykład gdy sfinansowanie kosztów doskonalenia zawodowego lub podjęcia działalności gospodarczej na własny rachunek wiąże się z koniecznością zadłużenia się. Do rozwiązania tego problemu mogą się przyczynić państwowe programy promocji szkolenia i doskonalenia zawodowego oraz środki wspomagające samozatrudnienie.

Dyskryminacja grup problemowych

Grupy problemowe muszą być otoczone przez społeczeństwo szczególną opieką, gdyż nie są one w stanie sprostać **wymaganiom** stawianym pracownikom na pierwszym rynku pracy. W procesie doboru pracowników kandydaci z tej grupy ze względu na relatywnie niskie kwalifikacje mają dużo mniejsze szanse na zatrudnienie w porównaniu z konkurentami pracującymi. Ekspertki wskazują bowiem, że w momencie starania się o pracę o sukcesie w 70% decyduje wiedza fachowa, a w 30% kompetencje psychospołeczne. W tej sytuacji zatrudnienie grup problemowych musi być wspierane przez interwencję publiczną. Zadaniem polityki rynku pracy jest zatem przeciwdziałanie uzasadnionym i nieuzasadnionym uprzedzeniom

pracodawców. Pomocnym instrumentem mogą być tutaj, z jednej strony, dotacje płacowe dla pracodawców, kompensujące niższą wydajność tych pracowników z tytułu ich dekwalfikacji, z drugiej zaś strony przydatne okazują się staże, prace interwencyjne, przygotowanie zawodowe w miejscu pracy, a czasami roboty publiczne i prace społecznie użyteczne.

Histereza

Efekt histerezy w odniesieniu do bezrobocia jest rozumiany jako jego **uporczywe** utrzymywanie na poziomie wywołanym przez różne szoki po ustąpieniu ich oddziaływania (Kwiatkowski 2002, s. 204–224). Gdy szoki te ustają, bezrobocie powinno wrócić do poziomu równowagi. Proces tworzenia i uporczywego utrzymywania się nierównowag na współczesnych rynkach pracy próbuje się tłumaczyć za pomocą wielu modeli. Do najbardziej znanych, zawierających rekomendacje dla polityki rynku pracy, należą modele:

- ubytku kapitału ludzkiego,
- ubytku kapitału rzeczowego,
- *insider–outsider* (swoi i obcy).

W modelu ubytku kapitału ludzkiego wskazuje się przede wszystkim na to, że w warunkach permanentnego bezrobocia następuje deprecjacja kapitału ludzkiego i w rezultacie maleją szanse bezrobotnych na otrzymanie pracy. Pojawia się zatem grupa osób charakteryzująca się bezrobociem długookresowym, stanowiąca poważny problem dla pośrednictwa pracy. Wyjaśnienia zjawiska „uporczywości” bezrobocia można poszukiwać w stosowanych przez firmy kryteriach oceny przydatności kandydata ubiegającego się o pracę. Otóż im dłużej dana osoba pozostaje bez pracy, tym mniejsze ma szanse znalezienia stałego zatrudnienia, gdyż pracodawcy uważają, że w czasie bezczynności zawodowej następuje dekwalfikacja. Ta sytuacja wskazuje na konieczność aktywizacji zawodowej osób pozostających bez pracy w celu niedopuszczenia do powstania bezrobocia długookresowego. Jeśli chodzi o politykę rynku pracy, powinna ona przyczyniać się do reintegracji zawodowej bezrobotnych przez szkolenia zawodowe, subsydiowane zatrudnienie, zwiększenie mobilności zawodowo-geograficznej i reformę zasiłków zmierzającą do zwiększenia intensywności poszukiwania pracy przez bezrobotnych.

Z modelu ubytku kapitału rzeczowego wynika sugestia o potrzebie popierania przez państwo inwestycji zwiększających zdolności produkcyjne przedsiębiorstw.

W modelu *insider–outsider* przyczyny uporczywości bezrobocia upatruje się w segmentacji rynku pracy. Zgodnie z teorią *insider–outsider* pracownicy kontrolują negocjacje płacowe i zmierzają – przez swoich przedstawicieli związkowych – do wynegocjowania możliwie jak najwyższej płacy. Wysoki poziom płac w gospodarce powoduje, że bezrobotni nie mają szans na zatrudnienie, gdyż pracodawcy nie tworzą wtedy miejsc pracy. W świetle tego modelu zmniejszenie rozmiarów bezrobocia wymaga uelastycznienia płac i ograniczenia wpływu związków zawodowych na płace. Instrumenty polityki rynku pracy mogą w tym przypadku zmniejszać koszty rotacji pracowników w przedsiębiorstwie przez finansowanie szkoleń umożliwiających nabycie odpowiednich kwalifikacji, a także wspierać samozatrudnienie lub rozwój firm tworzących miejsca pracy dla bezrobotnych.

Reasumując należy podkreślić, że przed podjęciem interwencji na rynku pracy trzeba najpierw postawić pytanie, czy jest ona rzeczywiście potrzebna, a jeżeli tak, to w jakim zakresie i za pomocą jakich instrumentów należy skutecznie oddziaływać na ten rynek. W gruncie rzeczy nie ma tu jednej ogólnej i wiążącej odpowiedzi, gdyż trzeba najpierw zdefiniować problemy, które na rynku pracy powinny być rozwiązane przez interwencję państwa. Należy określić przyczyny negatywnych zjawisk i zapytać, dlaczego rynek nie może uporać się z nimi samodzielnie. Środki polityki rynku pracy powinny być stosowane, jeśli są w stanie przeciwdziałać tym przyczynom lub częściowo korygować zawodność rynku pracy.

2.3. Zadania i instrumentarium polityki rynku pracy

W literaturze przedmiotu wyraźnie odróżnia się politykę zatrudnienia od polityki rynku pracy. Zadaniem **polityki zatrudnienia** jest oddziaływanie na ogólny poziom zatrudnienia w gospodarce, a w szczególności na osiągnięcie pełnego zatrudnienia. W jej obszarze wykorzystuje się głównie narzędzia polityki gospodarczej (zwłaszcza polityki budżetowej i pieniężnej) o makroekonomicznym charakterze.

Mówiąc o **pełnym zatrudnieniu** ekonomiści mają zwykle na myśli brak bezrobocia cyklicznego oraz niski (nieunikniony) poziom bezrobocia frykcyjnego i strukturalnego. W teorii pełne zatrudnienie jest definiowane przez naturalną stopę bezrobocia, oznaczającą taki poziom bezrobocia, który nie powoduje przyspieszenia inflacji i utrzymuje system gospodarczy w stanie równowagi.

Inne podejście do tego zagadnienia prezentuje **Komisja Unii Europejskiej**. Do pomiaru pełnego zatrudnienia stosuje ona wskaźnik zatrudnienia, który jest relacją liczby ludności pracującej w wieku od 15 do 64 lat do ogólnej liczby ludności w tym przedziale wieku. W 2000 roku, na spotkaniu przywódców Unii Europejskiej, w ramach tzw. Strategii Lizbońskiej pełne zatrudnienie określono przez wskaźnik zatrudnienia na **poziomie 70%**. W strategii *Europa 2020 – Strategia inteligentnego, zrównoważonego i integrującego wzrostu* przyjęto nowy standard pełnego zatrudnienia – 75% dla osób w przedziale wieku 20–64 lat (European Commission 2010). Podane wielkości dotyczą średniej dla krajów członkowskich Unii Europejskiej; wskaźnik zatrudnienia na rok 2020 dla Polski wyznaczono na 71%.

Polityka rynku pracy (programy zatrudnienia) jest nakierowana głównie na rozwiązywanie problemów **strukturalnych** rynku pracy i **poprawianie skuteczności** jego funkcjonowania (Wiśniewski 1994, s. 36–39). Opiera się ona przede wszystkim na wyspecjalizowanych instrumentach dostosowujących strukturę podaży pracy do struktury popytu na pracę, a także na subwencjonowanym zatrudnieniu, wspierającym bezrobotnych w procesie wchodzenia na rynek pracy konkurencyjnej. Ma ona zatem charakter mikroekonomiczny. Innymi słowy, polityka rynku pracy jest **interwencją państwa** na rynku pracy i nie tworzy nowych miejsc pracy o konkurencyjnym i długotrwałym charakterze. Aktywne programy zatrudnienia są bowiem ukierunkowane przede wszystkim na przygotowanie bezrobotnych do ponownego ich włączenia w proces pracy i powinny być adresowane do grup problemowych, znajdujących się w najtrudniejszym położeniu na rynku pracy. Można powiedzieć, że pełnią one funkcję „mostu” prowadzącego do przyszłego zatrudnienia.

Aktywna polityka rynku pracy zmierza do:

- aktywizacji zawodowej bezrobotnych,
- zmniejszenia niedopasowań strukturalnych na rynku pracy,
- podniesienia produktywności siły roboczej,
- weryfikacji gotowości bezrobotnych do pracy.

Aktywna polityka rynku pracy została początkowo pomyślana jako instrument niosący **pomoc bezrobotnym** znajdującym się w szczególnej sytuacji na rynku pracy. Miała ona przyczynić się, za pomocą aktywnego pośrednictwa pracy, rozwoju szkoleń i subsydiowanego zatrudnienia, do zmniejszenia rozmiarów bezrobocia frykcyjnego. Począwszy od lat sześćdziesiątych aż do końca lat osiemdziesiątych aktywna polityka rynku pracy była ważnym instrumentem wspierającym przemiany strukturalne w gospodarce. Zaczęto wtedy podkreślać, że jej programy powinny być tak kształtowane, aby tworzyły coraz lepsze warunki do inwestowania. Wzrostowi znaczenia polityki rynku pracy towarzyszyło przeświadczenie o malejącej skuteczności polityki makroekonomicznej, utwierdzone przez trudności w realizacji strukturalnych reform rynku pracy (Kwiatkowski 2002, s. 310–315).

Obecnie w krajach Unii Europejskiej polityka rynku pracy jest elementem koncepcji **flexicurity**, która łączy dążenie do zwiększenia elastyczności na rynku pracy z jednoczesnym zachowaniem bezpieczeństwa socjalnego.

Ramka 2.1. Elementy systemu *flexicurity*

- uczenie się przez całe życie, zapewniające stałą zdolność do bycia zatrudnionym
- skuteczna aktywna polityka rynku pracy, ułatwiająca zmianę miejsca pracy przez szybkie nabycie nowych kompetencji zawodowych
- nowoczesne systemy zabezpieczenia społecznego, zapewniające wsparcie dochodów, sprzyjające zatrudnieniu i ułatwiające mobilność na rynku pracy
- elastyczne i przewidywalne warunki umów o pracę

Źródło: European Commission, *Towards Common Principles of Flexicurity. More and better jobs through flexibility and security*, Brussels 2007, COM(2007) 359 final.

Bezpieczeństwo na rynku pracy jest rozumiane nie jako pewność miejsca pracy, lecz jako pewność zatrudnienia. Tak pojmowane bezpieczeństwo jest osiąganym przez wyposażenie społeczeństwa w umiejętności, które umożliwiają znalezienie nowego miejsca pracy. Należy podkreślić, że Polska – jako kraj członkowski Unii Europejskiej – jest zobowiązana do realizacji koncepcji *flexicurity* w ramach Europejskiej Strategii Zatrudnienia. Elementem tej koncepcji jest aktywna polityka rynku pracy, zmierzająca do integracji zawodowej osób pozostających bez pracy i zapewnienia im bezpieczeństwa na rynku pracy.

W procesie realizacji celów polityki rynku pracy stosuje się wiele środków, które można podzielić na aktywne i pasywne. W statystykach Eurostatu i OECD wykorzystuje się klasyfikację tych instrumentów na dziewięć grup (ramka 2.2).

Aktywne instrumenty polityki rynku pracy można podzielić na zorientowane podażowo i popytowo.

Instrumentami zorientowanymi na **podaż pracy**, wspierającymi poszukujących pracy, są przede wszystkim szkolenie i doskonalenie zawodowe oraz doradztwo zawodowe i po części pośrednictwo pracy. Należy podkreślić, że szkolenie i doskonalenie zawodowe stanowi rdzeń polityki rynku pracy. Główne zadanie tego instrumentu sprowadza się do dostosowania kwalifikacji zawodowych pracowników do zmian w gospodarce. Wykorzystując instrumentarium szkoleniowe możemy ułatwić integrację zawodową osobom bezrobotnym i absolwentom szkół z nieadekwatnymi kwalifikacjami.

Do instrumentów zorientowanych **popytowo** zalicza się wszystkie formy zatrudnienia subsydiowanego. Można tutaj wskazać w szczególności na takie instrumenty, jak: środki na rzecz utrzymania i tworzenia miejsc pracy dla bezrobotnych, dotacje płacowe dla firm zatrudniających osoby bezrobotne, bezpośrednie tworzenie miejsc pracy w sektorze publicznym i organizacjach pozarządowych oraz promocja podejmowania działalności gospodarczej na własny rachunek. Do instrumentów na rzecz utrzymania i tworzenia miejsc pracy zalicza się tworzenie miejsc pracy dla bezrobotnych, zasiłki dla pracowników pracujących w skróconym czasie pracy i świadczenia wspierające całoroczne zatrudnienie.

W Polsce w 2004 roku mocą ustawy o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy wprowadzono podział aktywnej polityki rynku pracy na **usługi i instrumenty rynku pracy**. Rozróżniono cztery podstawowe usługi rynku pracy: pośrednictwo pracy, poradnictwo zawodowe wraz z informacją zawodową, pomoc w aktywnym poszukiwaniu pracy i organizację szkoleń.

Podstawowe usługi są obudowane następującymi instrumentami wspierającymi: finansowaniem kosztów przejazdu do pracodawcy zgłaszającego ofertę pracy, finansowaniem kosztów zakwaterowania w miejscu pracy w przypadku skierowania przez powiatowy urząd pracy, dofinansowaniem wyposażenia miejsca pracy, podjęcia działalności gospodarczej i kosztów konsultacji oraz doradztwa, refundowaniem kosztów ponoszonych z tytułu składek na ubezpieczenia społeczne w związku z zatrudnieniem bezrobotnego i finansowaniem dodatków aktywizacyjnych.

W celu aktywizacji zawodowej bezrobotnych w polskim ustawodawstwie ustanowiono następujące **instrumenty** polityki rynku pracy: szkolenia, prace interwencyjne, roboty publiczne, przygotowanie zawodowe w miejscu pracy, staże, środki na utworzenie miejsc pracy i prace społecznie użyteczne. Instrumenty te oddziałują na podażową i popytową stronę rynku pracy. Do podażowo zorientowanych instrumentów zalicza się szkolenia, staże i przygotowanie zawodowe w miejscu pracy, które od 2009 roku przyjęło formę przygotowania zawodowego dorosłych. Do instrumentów zorientowanych popytowo za-

licza się tzw. zatrudnienie subsydiowane, a więc prace interwencyjne, roboty publiczne, prace społecznie użyteczne oraz środki na podjęcie działalności gospodarczej przez bezrobotnych i na wyposażenie stanowiska pracy dla skierowanego bezrobotnego.

Ramka 2.2. Instrumenty polityki rynku pracy

1. Publiczne służby zatrudnienia (pośrednictwo pracy i doradztwo zawodowe wraz z kosztami administracji)
2. Szkolenia zawodowe
3. Rotacja pracy i podział pracy
4. Zachęty zatrudnieniowe (programy umożliwiające zatrudnienie osób bezrobotnych lub utrzymanie miejsca pracy, które bez wsparcia byłoby zlikwidowane)
5. Wspieranie zatrudnienia bezrobotnych i rehabilitacja osób niepełnosprawnych
6. Bezpośrednie tworzenie miejsc pracy
7. Wspieranie podejmowania działalności gospodarczej
8. Zasiłki i odprawy dla bezrobotnych
9. Wcześniejsze emerytury

Instrumenty obejmujące grupy 1–7 zalicza się do aktywnych, a 8–9 do pasywnych.

Źródło: Eurostat, *Labour Market Policy Database. Methodology. Revision June 2006*, European Communities 2006, s. 11.

Instrumenty polityki rynku pracy powinny być kierowane do **grup problemowych** na rynku pracy. W Polsce grupy te zostały określone w ustawie o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy. Zalicza się do nich bezrobotnych do 25 roku życia, długotrwale bezrobotnych, bezrobotnych bez kwalifikacji zawodowych, osoby powyżej 50 roku życia i niepełnosprawne, bezrobotnych samotnie wychowujących co najmniej jedno dziecko do 18 roku życia i pozostających bez pracy po odbyciu kary pozbawienia wolności (*Ustawa o promocji zatrudnienia ... 2004*, art. 49). Jest to podejście tradycyjne, ustalające grupy celowe w sposób arbitralny.

Nową koncepcją w tym zakresie jest **profilowanie bezrobotnych** (Wojdyło-Preisner 2009, s. 49–59). Profilowanie bezrobotnych jest instrumentem zapobiegającym powstaniu bezrobocia długookresowego. Do tej pory panaceum na palący problem długotrwałego bezrobocia była aktywna polityka rynku pracy, która w dużym stopniu ograniczała się jedynie do zmniejszania istniejącego już zasobu długookresowo bezrobotnych. Alternatywne podejście sprowadza się do **ograniczenia napływu** osób do długotrwałego bezrobocia. Przeciwdziałanie długotrwałemu bezrobociu powinno się podjąć jak najszybciej po uzyskaniu przez daną osobę statusu bezrobotnego. Ponieważ wczesna interwencja skierowana do wszystkich bezrobotnych byłaby bardzo kosztowna, istnieje konieczność profilowania bezrobotnych, czyli wczesnej identyfikacji osób najbardziej narażonych na długookresowe bezrobocie, a następnie doboru najbardziej efektywnych form pomocy dla tych osób.

W nowelizowanej *ustawie o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy* przewiduje się wprowadzenie profilowania bezrobotnych na lokalnych rynkach pracy. W projekcie ustawy zaproponowany został podział zarejestrowanych bezrobotnych na trzy grupy:

- aktywnych, nie wymagających wsparcia,
- wymagających wsparcia,
- oddalonych od rynku pracy.

Dla aktywnych bezrobotnych do dyspozycji będzie tylko pośrednictwo pracy i poradnictwo zawodowe. Osoby wymagające wsparcia korzystać będą ze wszystkich instrumentów aktywnej polityki rynku pracy. Dla oddalonych od rynku pracy zaplanowano usługi aktywizacyjne agencji zatrudnienia i wejście do programu Aktywizacja i Integracja. Przy określaniu wsparcia urząd pracy będzie brał pod uwagę dwie zmienne: oddalenie od rynku pracy i gotowość do powrotu na rynek pracy.

Kształt aktywnej polityki rynku pracy zależy od przyjętego modelu przeciwdziałania bezrobociu. W krajach wysoko rozwiniętych można rozróżnić dwa podstawowe modele (Kabaj 1999):

- substytucyjny – koncentrujący się wyłącznie na aktywnych środkach przeciwdziałania bezrobociu,
- komplementarny – akcentujący zintegrowaną, prozatrudnieniową politykę społeczno-gospodarczą, której integralnym elementem jest aktywna polityka rynku pracy.

Te dwa nurty różni przede wszystkim ocena źródeł bezrobocia. W pierwszym głównej przyczyny bezrobocia upatruje się w małej aktywności bezrobotnych i złym funkcjonowaniu publicznych służb zatrudnienia, w drugim zaś w niedostatku miejsc pracy. Oba modele polityki rynku pracy są konstrukcjami o skrajnym charakterze i można je odnieść w pewnym uproszczeniu do podstawowych doktryn ekonomicznych – neoklasycznej i keynesowskiej.

Ekonomiści toczą dyskusję nad możliwościami polityki rynku pracy w warunkach wysokiego i uporczywego bezrobocia. W zasadzie nikt nie podważa pozytywnego wpływu aktywnych programów zatrudnienia na **przejsiowe ograniczenie bezrobocia**. Kwestią wywołującą najwięcej kontrowersji jest natomiast pytanie, czy aktywne instrumenty polityki rynku pracy prowadzą do przyrostu miejsc pracy o trwałym charakterze. Otóż należy podkreślić, że polityka rynku pracy nie jest „złotym środkiem” umożliwiającym przezwyciężenie problemów zatrudnieniowych, gdyż nie jest ona ukierunkowana na tworzenie nowych miejsc pracy. Jej rola staje się tym bardziej problematyczna, im dłużej trwa sytuacja kryzysowa.

2.4. Efekty polityki rynku pracy

W celu zwiększenia efektywności instrumentów polityki rynku pracy należy przeprowadzać jej **systematyczną ewaluację**. Dyskusja nad celowością wydatków na aktywne programy zatrudnienia nasila się szczególnie w czasach deficytu finansów publicznych. W tej sytuacji rządy wielu krajów realizują tzw. *evidence-based policy*, czyli „politykę opartą na dowodach”, oznaczającą finansowanie tylko takich programów, których efektywność można naukowo udokumentować.

Analizy ewaluacyjne programów zatrudnienia mają stosunkowo krótką historię i opierają się w dużej mierze na dorobku naukowym noblisty w dziedzinie ekonomii Jamesa Heckmana. Złożoność celów realizowanych przez te programy utrudnia analizę ich efektywności. Polityka rynku pracy generuje bowiem wiele **różnorodnych efektów**, zarówno o charakterze bezpośrednim, jak i pośrednim, i ich klasyfikacja nie jest rzeczą łatwą (Maksim, Wiśniewski red. 2012, s. 28–32). Pomimo trudności metodologicznych badania ewaluacyjne są podstawą do podejmowania decyzji dotyczących alokacji środków na poszczególne rodzaje programów, w tym kontynuacji programów przynoszących pozytywne rezultaty i rezygnacji z programów mało skutecznych.

W praktyce ewaluacji do badania efektów netto aktywnej polityki rynku pracy wykorzystuje się częściej podejście **mikroekonomiczne** niż makroekonomiczne. Analizy na płaszczyźnie mikroekonomicznej zmierzają do uzyskania odpowiedzi na dwa pytania:

- Jakie są efekty programu dla uczestniczących w nim osób?
- Jak w wyniku działania programu zmienia się pozycja tych osób w porównaniu do pozycji, jaką miałyby, gdyby nie uczestniczyły w programie?

Okazuje się, że do zbadania faktycznego wpływu programu niezbędne są informacje nie tylko o efektach, jakie pojawiają się, gdy program działa, ale również o tych **efektach, jakie wystąpiłyby, gdyby programu nie wdrożono**. Oznacza to, że sytuacji uczestnictwa w programie trzeba przeciwstawić sytuację odwrotną, która jest pewnym stanem hipotetycznym i informuje o tym, co wydarzyłoby się, gdyby program nie został zrealizowany. Chodzi więc o określenie sytuacji kontrfaktycznej, która ma stanowić właściwą płaszczyznę odniesienia dla ocenianego programu. W praktyce zdefiniowanie odpowiedniej sytuacji kontrfaktycznej napotyka wiele trudności. Należy rozważyć, czy stanem alternatywnym dla badanego programu jest sytuacja, w której prowadzone są inne programy o podobnym celu i charakterze, czy też sytuacja, w której nie stosuje się żadnych programów. Często bowiem wyłączenie bezrobotnych spod oddziaływania innych interwencji jest po prostu niemożliwe.

Tabela 2.1. Koszty i efekty podstawowych instrumentów polityki rynku pracy w długim i krótkim okresie

Wyszczególnienie	Pomoc w poszukiwaniu pracy	Szkolenia zawodowe	Zatrudnienie subsydiowane
Koszty	niskie	średnie/wysokie	wysokie
Krótkookresowy efekt	pozytywny	negatywny	pozytywny
Długookresowy efekt (najlepszy przypadek)	mały pozytywny	pozytywny	mały pozytywny
Długookresowy efekt (najgorszy przypadek)	mały negatywny	negatywny	negatywny

Źródło: D. Card, *Evaluating Active Labor Market Programs: What Have We Learned In 40 Years?*, Conference on Active Labor Market Policies, Paris 2013.

Efekt, jakim jest podjęcie pracy po udziale w programie, można przypisać nie tylko działaniu tego programu, ale również innym czynnikom: cechom bezrobotnych, sytuacji gospodarczej i innym programom. Tymczasem **efekt netto** ma obrazować faktyczny wpływ danego programu na sytuację bezrobotnego po jego zakończeniu, czyli informować, czy i w jakim stopniu podjęcie pracy nastąpiło wskutek uczestnictwa w programie aktywizacyjnym.

Badanie związków przyczynowych składa się z dwóch etapów, które polegają na:

- zmierzeniu efektu brutto programu, jako ogólnej zmiany zdefiniowanej w celach (za pomocą wskaźników efektywności),
- oddzieleniu zmiany, która wystąpiła niezależnie od podjętego programu od zmiany przypisanej oddziaływaniu tego programu (określenie efektu netto).

Należy podkreślić, że efekty netto poszczególnych instrumentów polityki rynku pracy są uzależnione od **długości okresu analizy** (tabela 2.1). Z przeprowadzonych badań ewaluacyjnych opisanych w światowej literaturze przedmiotu można wyprowadzić następujące wnioski dotyczące efektów netto:

- pomoc w poszukiwaniu pracy i związane z nią programy dają pozytywne efekty w krótkim okresie,
- programy zatrudnienia subsydiowanego przynoszą najgorsze efekty zarówno w krótkim, jak i długim okresie,
- szkolenia zawodowe dają negatywny efekt w krótkim okresie, ale pozytywny w długim okresie, przy czym niektóre z nich charakteryzują się bardzo dobrymi efektami.

Ogólnie rzecz biorąc, rezultat netto w wysokości 10 punktów procentowych można uznać za dobry efekt.

2.5. Wnioski

Wiele dróg prowadzi do poprawy efektywności polityki rynku pracy; nie ma jednego modelowego rozwiązania, które można zalecać jako receptę na sukces. Dotychczasowe doświadczenia pozwalają jednak wskazać trzy podstawowe kierunki działań zmierzające do wzrostu skuteczności interwencji państwa na rynku pracy.

Po pierwsze, najbardziej kontrowersyjną kwestią jest **skala interwencji państwa** na rynku pracy. Jak wskazuje przykład Szwecji w latach dziewięćdziesiątych, wraz z rozbudową systemu programów zatrudnienia obniża się ich efektywność. Spada wówczas szczególnie jakość programów szkoleniowych dla bezrobotnych (Calmfors, Forslund, Hemström 2001, s. 38). To samo dzieje się z zatrudnieniem subsydiowanym w sektorze publicznym i prywatnym, które w coraz szerszym zakresie zaczyna obejmować zadania coraz mniej uzasadnione. Duże rozmiary programów zatrudnienia ograniczają także pośrednictwo pracy publicznych służb zatrudnienia, najbardziej efektywny instrument polityki rynku pracy. Niski udział wy-

datków na programy rynku pracy w polskim PKB świadczy jednak o tym, że **możliwości polityki rynku pracy** w naszym kraju nie są jeszcze w pełni wykorzystane.

Po drugie, w Polsce artykuł 49 ustawy o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy mówi o grupach szczególnej troski, w rezultacie dobór bezrobotnych do programów zatrudnienia opiera się na koncepcji **selekcji grupowej**. Zapisy ustawowe nie uwzględniają specyfiki lokalnego rynku pracy, a podstawą identyfikacji jest jedna cecha bezrobotnego. Grupy problemowe są określone bardzo szeroko i około 90% bezrobotnych zarejestrowanych w urzędach pracy kwalifikuje się do kategorii osób będących w szczególnej sytuacji na rynku pracy. W obliczu wysokiego poziomu długotrwałego bezrobocia należałoby budować nowy, kompleksowy system przeciwdziałania bezrobociu wsparty na trzech filarach: **profilowaniu, adresowaniu i efektywności** (Wojdyło-Preisner 2013, s. 14).

Po trzecie, o skuteczności polityki rynku pracy decyduje właściwa ocena podejmowanych działań. W Polsce ewaluacja programów zatrudnienia ma **pobieżny charakter** i opiera się na miernikach brutto. Należy zatem wprowadzić system badania skuteczności aktywnej polityki rynku pracy obejmujący: ocenę celów i wdrożenia programów, monitoring skuteczności, ocenę efektów netto oraz analizę kosztów i korzyści (Maksim, Wiśniewski red. 2012, s. 34).

ROZDZIAŁ III

ZARYS KONCEPCJI METODOLOGII PROFILOWANIA BEZROBOTNYCH NA LOKALNYM RYNKU PRACY

3.1. Postawy teoretyczne

U podstaw prowadzenia procedur profilowania bezrobotnych leży przesłanka analogiczna do zasady często powtarzanej w nauce i praktyce medycznej – **lepiej zapobiegać niż leczyć**. Chorobą, której należy przeciwdziałać, jest w tym przypadku długotrwałe bezrobocie, którego konsekwencje są zauważalne zarówno na poziomie całej gospodarki, jak i dotkniętej nim jednostki oraz jej otoczenia (szerzej na temat skutków długotrwałego bezrobocia w rozdziale I niniejszego opracowania). Zapobieganie napływowi nowych osób do długotrwałego bezrobocia powoduje, że nie obniża się ich zatrudnialność, dzięki temu ich ponowna integracja ze sferą zatrudnienia jest znacznie łatwiejsza.

Walka o ograniczenie przepływu do długotrwałego bezrobocia powinna się zacząć już w momencie rejestracji bezrobotnego. Jednak ograniczone środki na aktywne polityki rynku pracy nie pozwalają objąć pomocą wszystkich nowo rejestrujących się osób. Ponadto tak wczesne podjęcie interwencji wiąże się z ryzykiem wystąpienia błędów I i II typu (patrz ramka 3.1). W tej sytuacji właściwym posunięciem jest skorzystanie z procedur **profilowania bezrobotnych** (wczesnej identyfikacji osób szczególnie zagrożonych długotrwałym bezrobociem). Niemiecki badacz rynku pracy H. Rudolph (2001) podaje, że obejmują one **każdy formalny algorytm postępowania, na którym można oprzeć diagnozę stopnia zagrożenia danej osoby długotrwałym bezrobociem**. Głównym celem profilowania jest zatem sklasyfikowanie bezrobotnych w kategoriach wysokości ryzyka długotrwałego pozostawania bez pracy i na tej podstawie określenie, w jakiej kolejności powinni być oni kierowani do uczestnictwa w aktywnych programach rynku pracy. Właściwie przygotowane, zaimplementowane i stosowane procedury profilowania powinny prowadzić do ograniczenia prawdopodobieństwa wystąpienia błędów I i II typu (European Commission 2001).

Samo pojęcie profilowania bezrobotnych podlega nieustannej ewolucji. Najprostsza jego postać ogranicza się do diagnozy wysokości stopnia zagrożenia długotrwałym bezrobociem. Okazuje się jednak, że profilowanie można wykorzystać także do identyfikacji możliwości oraz silnych i słabych stron bezrobotnego. Ponadto połączenie wczesnej identyfikacji z odpowiednimi technikami adresowania zapewnia doskonale instrumentarium, ułatwiające dobór optymalnych form pomocy dla konkretnego bezrobotnego. Profilowanie może być także pomocne przy wyznaczaniu algorytmu wykorzystania środków przeznaczonych na walkę z bezrobociem (Rudolph, Konle-Seidl 2005; Weber 2011).

Ramka 3.1. Błędy wczesnej interwencji na rynku pracy

Błąd I typu

Wyłączenie z działań aktywizujących osób potraktowanych jako niezagrożone długotrwałym bezrobociem, które jednak po upływie roku nadal pozostają bez pracy.

Błąd II typu = efekt jałowego biegu = jałowe wydatki

Pomaganie bezrobotnym, którzy w krótkim czasie są w stanie samodzielnie znaleźć ponowne zatrudnienie.

Źródło: opracowanie własne na podstawie: European Commission, *Study on Early Identification of High Risk Unemployed; Final Report and Annex Report I*, DG Employment and Social Affairs European Commission 2001.

Podawana w literaturze przedmiotu **typologia procedur profilowania bezrobotnych** (European Commission 2001) obejmuje:

- diagnozę stopnia zagrożenia długotrwałym bezrobociem dokonywaną przez pracownika służb zatrudnienia,
- selekcję grupową,
- modelowanie ekonometryczne.

Pierwszy z wymienionych algorytmów prowadzenia procedur profilowania bezrobotnych opiera się na eksperckiej wiedzy i doświadczeniu pracownika służb zatrudnienia. Do jego zalet zalicza się znaczną elastyczność decyzyjną, umożliwiającą identyfikację szeregu subiektywnych czynników zwiększających ryzyko długotrwałego pozostawania bez pracy danego bezrobotnego, jak i jego potrzeb. Jest to najprostszy sposób klasyfikacji osób w kategoriach zagrożenia długotrwałym bezrobociem. Jego prawidłowy przebieg wymaga jednak poniesienia znacznych nakładów finansowych i czasowych. Znacznym obciążeniem procedury jest także subiektywność dokonywanej diagnozy (Wojdyło-Preisner 2013).

Ze względu na prostotę użytkowania i niewielkie koszty, najczęściej w praktyce działania służb zatrudnienia do wczesnej identyfikacji osób szczególnie zagrożonych długotrwałym bezrobociem służy **selekcja grupowa**. W Polsce to podejście nakazuje artykuł 49 ustawy o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy z 2004 roku. **Proces selekcji opiera się na pojedynczych cechach społeczno-demograficznych bezrobotnego** (np. płeć, wiek, wykształcenie) i jest niezależny od eksperckiej wiedzy i doświadczenia pracownika służb zatrudnienia. Jego główną wadą jest jednakowe traktowanie wszystkich osób zaliczonych do danej grupy ryzyka. Jest to istotny błąd ze względu na zróżnicowanie charakterystyk bezrobotnych (np. jeśli chodzi o miejsce zamieszkania, aktywność w zakresie poszukiwania pracy) (Lipp 2005). Słabością tego algorytmu jest także nieuwzględnianie specyficznych uwarunkowań lokalnego rynku pracy.

Ostatni typ profilowania bezrobotnych opiera się na połączeniu teoretycznej wiedzy o czynnikach zwiększających ryzyko długotrwałego bezrobocia z danymi empirycznymi. **Podstawą diagnozy stopnia zagrożenia długotrwałym bezrobociem jest tutaj prognozowanie statystyczne.** Pomysł ten wywodzi się z usług ubezpieczeniowych, gdzie ryzyko wystąpienia danego zdarzenia (np. pożaru) jest kalkulowane za pomocą rachunku matematyki aktuarialnej (Hasluck 2008). W profilowaniu opartym na modelowaniu ekonometrycznym zmienna objaśniana powinna odzwierciedlać ryzyko pozostawania bez pracy przez dłuższy czas, które stanowi podstawę do kierowania (bądź nie) bezrobotnych do uczestnictwa w aktywnych programach rynku pracy. Jako zmienne objaśniające można wykorzystać zarówno informacje o cechach i sytuacji bezrobotnego, jak i dane obrazujące sytuację na lokalnym rynku pracy. Wśród zalet modelowania ekonometrycznego wymienia się obiektywność otrzymanej diagnozy i niskie koszty jej przeprowadzenia. Do głównych wad należy brak elastyczności decyzyjnej i możliwości identyfikacji potrzeb konkretnego bezrobotnego oraz ryzyko wystąpienia efektu stygmatyzacji.

W tym miejscu należy wspomnieć o **dwóch sposobach wykorzystania diagnoz stopnia zagrożenia długotrwałym bezrobociem opartych na modelowaniu ekonometrycznym**, które wykształciły się w praktyce działania służb zatrudnienia. Pierwszy z nich, określany w literaturze przedmiotu jako **twarde profilowanie (hard profiling)**, jest stosowany w Stanach Zjednoczonych. Ocena ryzyka długiego pozo-

stawania bez pracy wyznaczona za pomocą modelu statystycznego jest w USA jedynym wyznacznikiem kierowania (bądź niekierowania) bezrobotnego do udziału w aktywnych programach rynku pracy. Drugi sposób wykorzystania prognoz otrzymanych na podstawie modelowania wykształcił się w krajach europejskich. Nosi on miano **łagodnego profilowania (soft profiling)**. W Europie instrumentarium statystyczne stanowi bazę do budowy narzędzi diagnostycznych służących do wczesnej identyfikacji osób szczególnie zagrożonych długotrwałym bezrobociem. Narzędzia te pełnią jednak jedynie funkcję doradczą, wspomagającą i systematyzującą codzienne decyzje pracowników służb zatrudnienia o zakwalifikowaniu bezrobotnego do danej grupy ryzyka (Konle-Seidl 2011).

Tabela 3.1. Główne zalety i wady różnych typów procedur profilowania bezrobotnych

Wyszczególnienie	Typ procedury		
	Diagnoza stopnia zagrożenia długotrwałym bezrobociem dokonywana przez pracownika służb zatrudnienia	Selekcja grupowa	Modelowanie ekonometryczne
Zalety	<ul style="list-style-type: none"> – Bierze pod uwagę subiektywne czynniki determinujące zagrożenie długotrwałym bezrobociem – Daje możliwość uchwycenia indywidualnych potrzeb bezrobotnego 	<ul style="list-style-type: none"> – Niewielkie koszty prowadzenia procedury identyfikacji – Uzyskana diagnoza zagrożenia jest obiektywna i niezależna od wiedzy i odczuć pracownika służb zatrudnienia 	<ul style="list-style-type: none"> – Niewygórowane koszty prowadzenia procedury identyfikacji – Konglomerat elementów teorii nt. czynników sprzyjających długiemu pozostawaniu bez pracy i danych empirycznych – Możliwość uwzględnienia specyficznych uwarunkowań lokalnego rynku pracy i subiektywnych czynników zwiększających ryzyko długotrwałego bezrobocia – Uzyskana diagnoza zagrożenia jest obiektywna i niezależna od wiedzy i odczuć pracownika służb zatrudnienia
Wady	<ul style="list-style-type: none"> – Praco- i kosztocłonna – Uzyskana diagnoza zagrożenia jest w znacznym stopniu uzależniona od wiedzy i odczuć pracownika służb zatrudnienia 	<ul style="list-style-type: none"> – Nieelastyczność procesu decyzyjnego – Homogeniczne traktowanie wszystkich członków danej grupy ryzyka – Nieuwzględnianie subiektywnych czynników ryzyka i specyficznych uwarunkowań lokalnego rynku pracy 	<ul style="list-style-type: none"> – Konieczność dostępu do danych o bezrobotnych na poziomie indywidualnym – Pomijanie w ostatecznej procedurze identyfikacji czynników zagrożenia nieuwzględnionych w modelu – Ryzyko wystąpienia efektu stygmatyzacji

Źródło: opracowanie własne na podstawie: European Commission, *Study on Early Identification of High Risk Unemployed; Final Report and Annex Report I*, DG Employment and Social Affairs European Commission 2001.

3.2. Rozwiązania pionierów

Stany Zjednoczone

Stany Zjednoczone są uważane za **prekursora profilowania bezrobotnych opartego na modelowaniu ekonometrycznym** (de Koning, van Dijk 2004). W latach dziewięćdziesiątych ubiegłego wieku zaczął tam obowiązywać program *Worker Profiling and Reemployment Services* (WPRS) składający się z trzech etapów. W pierwszym skupiano się na wczesnej identyfikacji osób, które ubiegają się o zasiłki dla bezrobotnych i które z dużym prawdopodobieństwem wyczerpią swoje uprawnienia do ich pobierania. W kolejnym etapie zidentyfikowanych w poprzednim kroku bezrobotnych kierowano do usług zwiększających ich szanse na ponowne zatrudnienie. Ostatni etap obejmował monitorowanie efektów wcześniejszych działań (Rudolph 2001; OECD 2002).

Ustalanie prawdopodobieństwa, że dana osoba wyczerpie swoje uprawnienia do pobierania zasiłku, opiera się na charakterystykach danego bezrobotnego oraz informacjach o sytuacji na lokalnym rynku pracy (patrz ramka 3.2.). Należy podkreślić, że ze względu na silne ustawodawstwo zabraniające dyskryminacji, **w strukturze modeli ekonometrycznych stosowanych w Stanach Zjednoczonych** w procedurze diagnozowania bezrobotnych **nie zostały uwzględnione zmienne takie jak płeć, wiek, pochodzenie etniczne**. Wyniki przeprowadzonych badań pokazały jednak, że wyłączenie tych zmiennych nie wpływało istotnie na trafność otrzymywanych prognoz (Collewet, Gravesteijn, de Koning 2010).

Ramka 3.2. Zmienne objaśniające wykorzystywane w modelu WPRS

Oryginalny model WPRS

- wykształcenie
- zawód
- zmiany w wielkości zatrudnienia w poprzednim zawodzie
- zmiany w wielkości zatrudnienia w poprzedniej gałęzi gospodarki
- lokalna stopa bezrobocia

Przykładowe dodatkowe zmienne objaśniające uwzględniane przez poszczególne stany

- tygodniowa kwota zasiłku dla bezrobotnych
- posiadanie telefonu
- uprawnienia do otrzymywania emerytury
- poprzedni okres pobierania zasiłku
- wyczerpanie uprawnień do pobierania zasiłku

Źródło: opracowanie własne na podstawie: OECD, *Early Identification of Jobseekers at Risk of Long-term Unemployment. The Role of Profiling*, Paris 1998; Black D. A., J. A. Smith, M. Plesca, S. Shannon, *Profiling UI Claimants to Allocate Reemployment Services: Evidence and Recommendations for States*, 2003.

Australia

Australijskie doświadczenia w zakresie stosowania ekonometrycznych narzędzi do wczesnej identyfikacji osób szczególnie zagrożonych długotrwałym bezrobociem również sięgają lat dziewięćdziesiątych ubiegłego wieku. Znacząco zmieniło się wtedy traktowanie bezrobotnych. **W miejsce dotychczasowych grup celowych pojawiło się indywidualne podejście do każdego bezrobotnego** (Rudolph, Konle-Seidl 2005).

Stosowane obecnie w Australii narzędzie do profilowania bezrobotnych nosi nazwę *Job Seeker Classification Instrument* (JSCI). Ma postać **wystandaryzowanego kwestionariusza scoringowego opartego**

na osiemnastu zmiennych objaśniających (patrz ramka 3.3). Na ich podstawie diagnozuje się stopień zagrożenia długotrwałym bezrobociem. W ramach każdej ze zmiennych wyodrębniono szereg wariantów (przykłady w ramach 3.4 i 3.5). Każdemu wariantowi przypisano, zgodnie z wynikami modelowania ekonometrycznego, odpowiednią liczbę punktów. Uzyskane punkty sumuje się, a otrzymany wynik wskazuje poziom ryzyka długiego pozostawania bez pracy – im wyższy wynik, tym większe ryzyko (OECD 2001).

Ramka 3.3. Zmienne objaśniające wykorzystywane w kwestionariuszu JSCI

– wiek i płeć	– położenie względem rynku pracy
– doświadczenie zawodowe	– dostęp do środków transportu
– historia poszukiwania pracy	– możliwość kontaktu
– wykształcenie	– niepełnosprawność/warunki zdrowotne
– kwalifikacje zawodowe	– stabilność miejsca zamieszkania
– znajomość języka angielskiego	– warunki życia
– miejsce urodzenia	– skazania/karalność
– pochodzenie etniczne	– czynniki osobiste
– miejsce zamieszkania tubylców	
– lokalizacja miejsca zamieszkania	

Źródło: opracowanie własne na podstawie: Australian Government, Department of Education, Employment and Workplace Relations, *Job Seeker Classification Instrument – Factors and Points*, 2011.

Ramka 3.4. Warianty wyodrębnione w ramach zmiennej objaśniającej „Doświadczenie zawodowe” w kwestionariuszu JSCI wraz z przypisanymi im punktami

Kategoria	Punkty
Pełny etat	0
Niepełny etat (8–30 godzin tygodniowo)	0
Niepełny etat (mniej niż 8 godzin tygodniowo)	2
Prace sezonowe/nieregularne	2
Osoby spoza siły roboczej*	3
Prace niepłatne	3
Bezrobotni	4

* Osoby spoza siły roboczej to bierni zawodowo. Są to osoby w wieku produkcyjnym, których nie można zaliczyć ani do pracujących, ani do bezrobotnych. Kategoria ta często odnosi się do kobiet, które z powodu obowiązków rodzinnych (np. opieka nad dziećmi czy starszymi członkami rodziny) częściej pozostają poza siłą roboczą.

Źródło: opracowanie własne na podstawie: Australian Government, Department of Education, Employment and Workplace Relations, *Job Seeker Classification Instrument – Factors and Points*, 2011.

Ramka 3.5. Warianty wyodrębnione w ramach zmiennej objaśniającej „Stabilność miejsca zamieszkania” w kwestionariuszu JSCI wraz z przypisanymi im punktami

Kategoria	Punkty
Stabilne miejsce zamieszkania	0
Wtórna* bezdomność	3
Pierwotna** bezdomność	5

* Osoby zamieszkujące squaty, śpiące pod gołym niebem albo nieposiadające miejsca do zamieszkania.

** Osoby zamieszkujące w schroniskach; zakwaterowane w tymczasowych lub awaryjnych miejscach pobytu; zamieszkujące w hostelach, pensjonatach, pokojach na wynajem; mieszkające w hotelach; krótko mieszkające w przyczepach kempingowych; tymczasowo mieszkające u znajomych lub przyjaciół; przeprowadzające się ponad trzy razy w trakcie ostatnich dwunastu miesięcy.

Źródło: opracowanie własne na podstawie: Australian Government, Department of Education, Employment and Workplace Relations, *Job Seeker Classification Instrument – Factors and Points*, 2011.

3.3. Dziesięć filarów koncepcji metodologii profilowania bezrobotnych na lokalnym rynku pracy w Polsce

Prezentowana koncepcja metodologii profilowania bezrobotnych na lokalnym rynku pracy w Polsce powstawała w dwóch fazach. Najpierw, korzystając z wyników rozległych studiów literatury przeprowadzonych w trakcie dwóch pierwszych etapów realizacji projektu pn. *Analiza czynników wpływających na zwiększenie ryzyka długookresowego bezrobocia – opracowanie metodologii profilowania bezrobotnych na lokalnym rynku pracy do stosowania przez PSZ*, usystematyzowano najważniejsze zagadnienia w zakresie metod, koncepcji i procedur profilowania bezrobotnych. Następnie wyodrębniono dziesięć zasadniczych kwestii związanych z opracowaniem i wdrożeniem tych procedur. Dały one podstawę do sformułowania wstępnej wersji koncepcji metodologii profilowania bezrobotnych na lokalnym rynku pracy w Polsce.

W drugim etapie wstępną wersję metodologii skorygowano, uwzględniając rekomendacje zarówno pracowników powiatowych urzędów pracy, którzy testowali opracowane rozwiązania, jak i ekspertów zaproszonych na specjalnie w tym celu zorganizowane seminarium konsultacyjne¹ (odbyło się ono w dniu 26 czerwca 2013 roku na Wydziale Nauk Ekonomicznych i Zarządzania Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu). Pewne modyfikacje wprowadzono także w trakcie prac nad konstrukcją kwestionariuszy do diagnozowania stopnia zagrożenia długotrwałym bezrobociem, pod wpływem poczynionych wtedy obserwacji. Ostatecznie dziesięć filarów koncepcji metodologii profilowania bezrobotnych na lokalnym rynku pracy w Polsce przyjęło następujący kształt.

I. Profilowanie – pojęcie i miejsce w procesie aktywizacji bezrobotnych

W ramach projektu pn. *Analiza czynników wpływających na zwiększenie ryzyka długookresowego bezrobocia – opracowanie metodologii profilowania bezrobotnych na lokalnym rynku pracy do stosowania przez PSZ* sformułowano założenia metodologii profilowania bezrobotnych i następnie całościową koncepcję. Procedura profilowania jest tu traktowana jako niezbędny element wypracowania nowego, bardziej skutecznego systemu walki z bezrobociem (w szczególności długotrwałym) w naszym kraju. Należy podkreślić, że proponowane rozwiązania muszą być wsparte właściwymi technikami adresowania, skonstruowanymi na podstawie rzetelnych badań efektywności netto programów zatrudnienia.

II. Poziom centralizacji procedur profilowania bezrobotnych

Rekomenduje się opracowanie procedur profilowania bezrobotnych w Polsce na poziomie centralnym (krajowym). W miarę możliwości, jeśli w przyszłości będzie dostępna większa liczba obserwacji, można próbować szacować osobne modele dla poszczególnych lokalnych rynków pracy.

Konieczność uwzględnienia specyficznych uwarunkowań lokalnych rynków pracy znalazła w prezentowanym narzędziu do profilowania bezrobotnych wyraz w postaci zmiennej „powiat”. Powstała ona na podstawie wielowymiarowej analizy dostępnych wskaźników obrazujących sytuację gospodarczą (w tym na rynku pracy) danego powiatu.

---

¹ Dokładny opis przebiegu i wyników testowania opracowanej metodologii profilowania bezrobotnych na lokalnym rynku pracy w Polsce przedstawiony został w raporcie z realizacji IV etapu projektu pn. *Analiza czynników wpływających na zwiększenie ryzyka długookresowego bezrobocia – opracowanie metodologii profilowania bezrobotnych na lokalnym rynku pracy do stosowania przez PSZ*.

Lokalny komponent może być uwzględniony także na etapie adresowania, które obok szacunków efektywności netto mogłoby się opierać na wynikach badania zapotrzebowania na pracę wśród lokalnych pracodawców.

III. Koncepcje profilowania bezrobotnych i elastyczność decyzyjna pracowników służb zatrudnienia

Zaleca się prowadzenie profilowania bezrobotnych na lokalnym rynku pracy w Polsce na podstawie połączenia dwóch typów procedur: diagnozy stopnia zagrożenia długotrwałym bezrobociem dokonywanej przez pracownika służb zatrudnienia i modelowania ekonometrycznego. Opracowane w ramach projektu kwestionariusze do diagnozowania stopnia zagrożenia długotrwałym bezrobociem, bazujące na wynikach oszacowań modeli ekonometrycznych, mają wspomagać w codziennej pracy pracowników publicznych służb zatrudnienia, do których jednak powinna należeć ostateczna decyzja co do klasyfikacji bezrobotnego w kategoriach ryzyka długotrwałego pozostawania bez pracy (*soft profiling*).

IV. Model ekonometryczny stosowany w procedurach profilowania bezrobotnych

W ramach wspomnianego projektu posługiwano się kilkoma typami modeli ekonometrycznych. Na podstawie ich oszacowań zidentyfikowano siłę i kierunek wpływu różnorodnych zmiennych na prawdopodobieństwo długotrwałego bezrobocia. Informacje te stanowiły następnie punkt wyjścia przy konstruowaniu narzędzi do profilowania bezrobotnych w postaci dwóch kwestionariuszy do diagnozowania stopnia zagrożenia długotrwałym bezrobociem. Statystyczna weryfikacja opracowanych kwestionariuszy nie dała jednoznacznej odpowiedzi, który z nich pozwoli trafniej określać ryzyko długiego pozostawania bez pracy. Można zatem domniemywać, że to nie postać modelu jest najważniejsza. Prawidłowe klasyfikowanie bezrobotnych w kategoriach ryzyka długotrwałego bezrobocia wymaga przede wszystkim regularnego uaktualniania parametrów używanych modeli ekonometrycznych.

V. Zakres i dostępność zmiennych objaśniających

Rekomenduje się oparcie procedur profilowania bezrobotnych na lokalnym rynku pracy w Polsce na danych o bezrobotnych, które są wprowadzane do systemu informatycznego Publicznych Służb Zatrudnienia Syriusz^{STD}, wzbogaconych o informacje pochodzące z badań sondażowych.

W przyszłości dane z systemu Syriusz^{STD} mogą zostać zastąpione danymi jednostkowymi pochodzącymi z Krajowego Systemu Monitorowania Rynku Pracy.

VI. Postać narzędzia do profilowania bezrobotnych

Biorąc pod uwagę polskie uwarunkowania postanowiono, że narzędzie do profilowania bezrobotnych będzie miało formę kwestionariusza *scoringowego*. Wówczas bowiem złożony warsztat modelowania ekonometrycznego może zostać ukryty pod łatwym i prostym do wykorzystania w codziennej pracy pracowników służb zatrudnienia interfejsem. Przygotowane w ramach niniejszego projektu narzędzia funkcjonują zarówno w tradycyjnej wersji „papier-ołówek”, jak i w wersji elektronicznej.

VII. Moment i częstotliwość przeprowadzania procedury profilowania bezrobotnych

W warunkach polskich rekomenduje się przeprowadzanie procedury profilowania bezrobotnych na lokalnym rynku pracy w powiatowych urzędach pracy, przez pośredników pracy, po upływie trzech miesięcy od momentu zarejestrowania się bezrobotnego. Ze względu na małą zmienność informacji zawartych w kwestionariuszach do diagnozowania stopnia zagrożenia długotrwałym bezrobociem, rekomenduje się jednorazowe przeprowadzenie procedury profilowania. W uzasadnionych przypadkach, gdy nastąpi wyraźna zmiana któregoś z czynników uwzględnionych w kwestionariuszu (np. bezrobotny zdobył wyższy poziom wykształcenia), procedurę można powtórzyć.

VIII. Przygotowanie pracowników służb zatrudnienia do wdrożenia procedur profilowania bezrobotnych

Zaleca się prowadzenie w Polsce wśród pracowników publicznych służb zatrudnienia intensywnej polityki informacyjnej na temat proponowanych rozwiązań w zakresie profilowania bezrobotnych na lokalnym rynku pracy. Dostęp do informacji oraz zarządzanie zmianą będą przeciwdziałać oporowi wobec nowych rozwiązań i procedur, przyczynią się także do zmniejszenia obaw przed utratą pracy. Pracownicy PSZ mogą bowiem obawiać się, że wprowadzenie sformalizowanych narzędzi do profilowania bezrobotnych wykluczy ich z procesu decyzyjnego w zakresie klasyfikowania bezrobotnych w kategoriach ryzyka długotrwałego bezrobocia, co w konsekwencji może spowodować redukcję etatów PSZ. Aby ułatwić pracownikom PSZ korzystanie z opracowanych narzędzi, należy rozważyć możliwość sprzężenia ich z systemem Syriusz^{STD}.

IX. Nowoczesne technologie w procedurach profilowania bezrobotnych

Rekomenduje się jak najszersze wykorzystanie nowoczesnych technologii podczas opracowania, implementacji i użytkowania procedur profilowania bezrobotnych na lokalnym rynku pracy w Polsce.

X. Partycypacja bezrobotnych w procesie profilowania

Z systemu profilowania bezrobotnych powinni korzystać wyłącznie pracownicy publicznych służb zatrudnienia. Obecnie nie zaleca się informowania bezrobotnych o uzyskanym wyniku profilowania.

W przyszłości można rozważyć wprowadzenie w Polsce systemu, który dawałby możliwość samodzielnego korzystania z narzędzi informatycznych do profilowania (np. platformy internetowej) przez poszukujących pracy, którzy tego oczekują i dysponują wystarczającymi umiejętnościami.

ROZDZIAŁ IV

KWESTIONARIUSZE DO DIAGNOZOWANIA STOPNIA ZAGROŻENIA DŁUGOTRWAŁYM BEZROBOCIEM

4.1. Uwagi ogólne

W ramach przygotowanej dla publicznych służb zatrudnienia metodologii profilowania bezrobotnych opracowano **dwa kwestionariusze scoringowe**, pozwalające zdiagnozować stopień zagrożenia konkretnego bezrobotnego długotrwałym bezrobociem. Nadano im nazwy odzwierciedlające typy modeli ekonometrycznych, które legły u podstaw ich konstrukcji. **Kwestionariusz BLMP** oparto na binarnym liniowym modelu ekonometrycznym, natomiast **kwestionariusz logitowy** – na logitowym modelu ekonometrycznym objaśniającym zagrożenie długotrwałym bezrobociem. Oba narzędzia zostały przygotowane w programie Microsoft Excel i mogą być użyte zarówno w wersji elektronicznej, jak i tradycyjnej wersji papierowej. Kwestionariusze mają prostą i praktycznie identyczną konstrukcję. Składają się z trzech części:

- w pierwszej wybiera się powiat, którego teren obsługuje dany powiatowy urząd pracy i wpisuje się numer ewidencyjny bezrobotnego, co pozwala na identyfikację respondenta,
- druga stanowi część główną i obejmuje pytania wraz z wariantami odpowiedzi oraz punkty przypisane poszczególnym wariantom odpowiedzi,
- trzecia prezentuje uzyskany dla danego bezrobotnego wynik oraz ocenę stopnia zagrożenia długotrwałym bezrobociem.

Pytania zawarte w kwestionariuszu odnoszą się do czynników, które w świetle wcześniejszych badań empirycznych, przeprowadzonych na podstawie danych pochodzących z systemu informatycznego Syriusz^{STD} i sondażu w sześciu typach powiatu, oddziałują na ryzyko długotrwałego bezrobocia. Kwestionariusz BLMP zawiera dwadzieścia jeden, natomiast logitowy – dwadzieścia pytań. Zarówno w kwestionariuszu BLMP, jak i logitowym, warianty odpowiedzi na wszystkie pytania mają charakter zamkniętej kafeterii rozłącznej, co oznacza, że można zaznaczyć jedną możliwą odpowiedź. Określenia zamieszkiwanego przez bezrobotnego powiatu dokonuje się wybierając właściwy powiat z listy rozwijalnej, zamieszczonej w prawym górnym rogu obu kwestionariuszy. **Wszystkim wariantom odpowiedzi są przypisane odpowiednie wagi (wartości punktowe), które obrazują wpływ danego czynnika na zagrożenie długotrwałym bezrobociem.** Wyższa wartość punktów oznacza większe oddziaływanie danej cechy na ryzyko stania się długookresowo bezrobotnym.

Należy zwrócić uwagę, że kwestionariusze – choć bardzo podobne w swojej konstrukcji – różnią się nieco zestawem zawartych w nich pytań oraz wartościami punktów, które przypisano poszczególnym wariantom odpowiedzi, co w przypadku niektórych czynników obrazuje trochę inny wpływ określonych cech na stopień zagrożenia długotrwałym bezrobociem. Różnice te wynikają z odmiennego podejścia,

jakie zastosowano przy tworzeniu obu narzędzi. Zasadniczo jednak pytania zawarte w obu kwestionariuszach dotyczą następujących kwestii:

- podstawowych cech społeczno-demograficznych badanego bezrobotnego, takich jak: płeć i wiek;
- cech kapitału ludzkiego obejmujących: poziom wykształcenia, zawód wyuczony (tylko kwestionariusz logitowy), liczbę wyuczonych i wykonywanych zawodów, staż pracy, znajomość języka obcego, umiejętność korzystania z internetu, niepełnosprawność (tylko kwestionariusz BLMP), subiektywną ocenę stanu zdrowia (tylko kwestionariusz logitowy), ocenę stanu zdrowia w kontekście podejmowania pracy dokonaną przez respondenta;
- typu miejsca zamieszkania, tj. rodzaju gminy (tylko kwestionariusz BLMP) oraz typu zamieszkiwanych powiatów, które pogrupowano ze względu na typ gospodarki i strukturę rynku pracy²;
- uwarunkowań rodzinnych, tj. stanu cywilnego, wieku posiadanego potomstwa oraz obowiązku sprawowania opieki nad dziećmi i osobami zależnymi (tylko kwestionariusz BLMP);
- cech gospodarstwa domowego obejmujących: typ gospodarstwa domowego oraz subiektywną ocenę poziomu dochodów gospodarstwa domowego (tylko kwestionariusz logitowy);
- historii bezrobocia, tj. ewentualnych wcześniejszych epizodów bezrobocia;
- elastyczności zarobkowej, tj. minimalnej płacy netto, skłaniającej bezrobotnego do podjęcia zatrudnienia;
- możliwości kontaktu telefonicznego z bezrobotnym (tylko kwestionariusz BLMP);
- czynników subiektywnych, takich jak słaba prezencja, niska motywacja i inne, np. nałogi.

Ramka 4.1. Zakres pytań w kwestionariuszach do diagnozowania stopnia zagrożenia długotrwałym bezrobociem

- sytuacja na lokalnym rynku pracy
- cechy społeczno-demograficzne
- cechy kapitału ludzkiego
- uwarunkowania rodzinne
- cechy gospodarstwa domowego
- elastyczność zarobkowa i zawodowa
- czynniki subiektywne

Źródło: opracowanie własne.

Wynik przeprowadzonego *scoringu* jest widoczny w prawej dolnej części obu kwestionariuszy. W wersji elektronicznej kwestionariuszy wynik zliczany jest automatycznie, po zaznaczeniu wybranych wariantów odpowiedzi; w wersji papierowej wynik należy obliczyć samodzielnie. Obok jest zamieszczona **skala oceny ryzyka długotrwałego bezrobocia**. Obejmuje ona pięć stopni, którym przypisano odpowiednie przedziały punktowe i oceny ryzyka długotrwałego bezrobocia: od bardzo niskiego, przez niskie, średnie, wysokie, do bardzo wysokiego; im więcej punktów, tym ryzyko długotrwałego bezrobocia wyższe.

² Procedura grupowania wszystkich powiatów w Polsce została przeprowadzona z wykorzystaniem metody k-średnich. Na podstawie dostępnych w ramach statystyki publicznej informacji o powiatach, dokonano podziału zbiorowości wszystkich lokalnych rynków pracy w Polsce na sześć rozłącznych grup (klastrów). Wyodrębnione w ramach każdej z grup powiaty charakteryzowały się bardzo zbliżonym typem gospodarki i strukturą rynku pracy. Poszczególnym grupom nadano niżej wymienione nazwy, które mają obrazować charakter gospodarczy danego klastra:

- powiaty nowoczesne, postindustrialne,
- powiaty przemysłowe i suburbia,
- powiaty przemysłowe o przestarzałej strukturze gospodarki,
- powiaty przemysłowo-rolnicze o rozwoju względnie zrównoważonym,
- powiaty rolniczo-przemysłowe o przestarzałej strukturze gospodarczej,
- powiaty tradycyjne rolnicze z niedorozwojem usług.

Dokładne informacje na temat procedury grupowania powiatów znajdują się w raportach z realizacji III etapu projektu pn. *Analiza czynników wpływających na zwiększenie ryzyka długookresowego bezrobocia – opracowanie metodologii profilowania bezrobotnych na lokalnym rynku pracy do stosowania przez PSZ*.

Należy dodać, że nieco inne przedziały punktowe przypisane poszczególnym stopniom skali oceny ryzyka długotrwałego bezrobocia w kwestionariuszu BLMP i kwestionariuszu logitowym są konsekwencją zastosowania różnych podejść przy budowie obu narzędzi.

Ramka 4.2. Skutki odmiennego podejścia do budowy kwestionariuszy do diagnozowania stopnia zagrożenia długotrwałym bezrobociem

1. Nieco inny zestaw pytań (np. w kwestionariuszu BLMP są pytania dotyczące niepełnosprawności i obowiązku sprawowania opieki, których nie ma w kwestionariuszu logitowym; w kwestionariuszu logitowym jest pytanie o subiektywną ocenę dochodów gospodarstwa domowego, pominięte w kwestionariuszu BLMP).
2. Różne wartości punktów przypisanych poszczególnym wariantom odpowiedzi, przy niektórych zmiennych obrazujące nieco inny wpływ poszczególnych czynników na stopień zagrożenia długotrwałym bezrobociem (np. wykształcenie).
3. Nieco inna skala opisująca stopień zagrożenia długotrwałym bezrobociem.

Źródło: opracowanie własne.

4.2. Kwestionariusz BLMP

Podstawą konstrukcji kwestionariusza BLMP był binarny liniowy model ekonometryczny bez wraza wolnego objaśniający zagrożenie długotrwałym bezrobociem. Do wyznaczenia potencjalnych zmiennych objaśniających wykorzystano teoretyczną wiedzę o czynnikach wpływających na długookresowe bezrobocie oraz dostępne dane empiryczne dotyczące cech bezrobotnych (tab. 4.1), takie jak: płeć, wiek, staż pracy, stan cywilny, wykształcenie, typ miejsca zamieszkania, wiek dziecka, sprawowanie opieki nad osobami zależnymi (np. dzieci, rodzice), wielkość gospodarstwa domowego, minimalna płaca netto, za jaką bezrobotny zgodziłby się pracować, moment pierwszej rejestracji w powiatowym urzędzie pracy, umiejętność obsługi internetu, posiadanie telefonu, posiadanie orzeczenia o stopniu niepełnosprawności, ocena stanu zdrowia, znajomość języka obcego. Uwzględniono także informacje o występujących – w ocenie pracownika publicznych służb zatrudnienia – czynnikach niemierzalnych: niskiej motywacji, słabej prezencji oraz innych czynnikach subiektywnych.

Ostateczną wersję kwestionariusza BLMP wraz z listą powiatów z przypisaną punktacją odzwierciedlającą ich sytuację gospodarczą (w tym na rynku pracy) oraz szczegółową instrukcją jego wypełnienia przedstawiono na rys. 4.1, w tab. 4.2 i w ramce 4.3.

Tabela 4.1. Zmienne wykorzystane do konstrukcji kwestionariusza BLMP

Nazwa zmiennej	Opis
WIEK_DO29	wiek: 29 lat i mniej
WIEK_OD30DO49	wiek: 30–49 lat
WIEK_OD50	wiek: 50 lat i więcej
PLEC	płeć; kobieta=1; mężczyzna=0
NIEPELNOSPRAWNOSC	posiadanie orzeczenia o niepełnosprawności
STAZ_BRAK	brak stażu pracy
STAZ_DO1ROKU	0 < staz pracy <=1
STAZ_OD1DO5lat	1 < staz pracy <=5
STAZ_OD5DO20lat	5 < staz pracy <=20
STAZ_OD20lat	staz pracy >20
SC_ZO_ME	stan cywilny: żonaty/mężatka
SC_WA_WB	stan cywilny: wdowiec/wdowa
SC_RA_RY_SM_SK	stan cywilny: rozwiedziony/rozwiedziona/w separacji
SC_WY_WO_KA_PA	stan cywilny: wolny/wolna/kawaler/panna
WYKSZ_WY	wykształcenie: wyższe
WYKSZ_SO	wykształcenie: średnie ogólnokształcące
WYKSZ_ZZ	wykształcenie: zasadnicze zawodowe
WYKSZ_BW_PO_GM	wykształcenie: gimnazjalne, podstawowe, brak wykształcenia
WYKSZ_SZ_LZ_PP	wykształcenie: policealne, średnie zawodowe, liceum zawodowe
JEZYK_BRAK	brak znajomości języka obcego
LZ_0	liczba zawodów: 0
LZ_12	liczba zawodów: 1 lub 2
LZ_34	liczba zawodów: 3 lub 4
LZ_5	liczba zawodów: 5 i więcej
RG_M	rodzaj gminy: miejska
RG_W	rodzaj gminy: wiejska
RG_MW	rodzaj gminy: miejsko-wiejska
RODZAJ_1	rodzaj powiatu: przemysłowy i suburbia
RODZAJ_2	rodzaj powiatu: przemysłowy o przestarzałej strukturze gospodarki
RODZAJ_3	rodzaj powiatu: rolniczo-przemysłowy o przestarzałej strukturze gospodarczej
RODZAJ_4	rodzaj powiatu: nowoczesny, postindustrialny
RODZAJ_5	rodzaj powiatu: przemysłowo-rolniczy o rozwoju względnie zrównoważonym
RODZAJ_6	rodzaj powiatu: tradycyjny rolniczy z niedorozwojem usług

Cd. tab. 4.1

Nazwa zmiennej	Opis
WIEK_D_BRAK	wiek dziecka: brak dzieci
WIEK_D_OD0DO6	wiek dziecka: do 6 lat
WIEK_D_OD7DO12	wiek dziecka: 7–12 lat
WIEK_D_OD13	wiek dziecka: 13 i więcej lat
A2_1OS	jednoosobowe gospodarstwo domowe
A2_2OS	dwuosobowe gospodarstwo domowe
A2_WOS	wieloosobowe gospodarstwo domowe
A8_TAK	obowiązek sprawowania nad kimś opieki: tak
A8_NIE	obowiązek sprawowania nad kimś opieki: nie
A8_NIEM	obowiązek sprawowania nad kimś opieki: nie, nie muszę
TELEFON_BRAK	brak telefonu
A12_1	korzystanie z internetu: tak, samodzielnie
A12_2	korzystanie z internetu: tak, przy pomocy innych
A12_3	korzystanie z internetu: nie
A14_TAK	stan zdrowia utrudnia/uniemożliwia: tak, utrudnia mi podjęcie pracy i/lub wykonywanie pracy
A14_NIE	stan zdrowia utrudnia/uniemożliwia: nie, nie utrudnia mi podjęcie pracy i/lub wykonywanie pracy
A19_DO1000	minimalne wynagrodzenie netto: do 1000 zł
A19_1000DO1500	minimalne wynagrodzenie netto: od 1000 do 1500 zł
A19_1500DO2000	minimalne wynagrodzenie netto: od 1500 do 2000 zł
A19_2000DO3000	minimalne wynagrodzenie netto: od 2000 do 3000 zł
A19_OD3000	minimalne wynagrodzenie netto: od 3000 zł
D1_1*	niemierzalne czynniki utrudniające znalezienie pracy: tak
D1_2	niemierzalne czynniki utrudniające znalezienie pracy: nie
WR	pierwsza rejestracja ponad trzy lata temu

*Zmienna D1_1 (wystąpienie u bezrobotnego, w ocenie pracownika służb zatrudnienia, czynników niemierzalnych utrudniających znalezienie pracy) została podzielona na trzy części: niska motywacja, słaba prezencja, inne czynniki subiektywne.

Źródło: opracowanie własne.

Rysunek 4.1. Kwestionariusz BLMP

KWESTIONARIUSZ DO DIAGNOZOWANIA STOPNIA ZAGROŻENIA DŁUGOTRWAŁYM BEZROBOCIEM

POWIAT:

NR EWIDENCYJNY BEZROBOTNEGO:

PŁEĆ ☐ mężczyzna (0) ☐ kobieta (14)	WIEK ☐ do 29 lat (0) ☐ od 30 do 49 lat (12) ☐ 50 lat i więcej (21)	WYKSZTAŁCENIE ☐ gimnazjalne i niższe (0) ☐ zasadnicze zaw. (8) ☐ policealne i śr. zawodowe (1) ☐ śr. ogólnokształcące (4) ☐ wyższe (0)
STAN CYWILNY ☐ żonaty/mężatka (1) ☐ inny (0)	WIEK DZIECKA ☐ nie dotyczy (0) ☐ 0 do 6 lat (5) ☐ 7 do 12 lat (5) ☐ 13 i więcej lat (0)	SPRAWOWANIE OPIEKI ☐ tak (5) ☐ nie (0)
STAŻ PRACY ☐ brak (14) ☐ do 5 lat włącznie (6) ☐ powyżej 5 lat (0)	LICZBA ZAWODÓW ☐ brak (12) ☐ 1 lub 2 (0) ☐ co najmniej 3 (0)	GOSPODARSTWO DOMOWE ☐ 1-osobowe (2) ☐ 2-osobowe (0) ☐ wieloosobowe (0)
MINIMALNA PŁACA NETTO ☐ (do 1000) (0) ☐ [1000 do 1500) (8) ☐ [1500 do 2000) (4) ☐ [2000 do 3000) (0) ☐ [3000 i więcej) (10)	PIERWSZA REJESTRACJA ☐ w ciągu ostatnich 3 lat (0) ☐ ponad 3 lata temu (7)	INTERNET ☐ tak, samodzielnie (0) ☐ tak, przy pomocy innych (7) ☐ nie (7)
TELEFON ☐ tak (0) ☐ nie (10)	NIEPEŁNOSPRAWNOŚĆ ☐ tak (6) ☐ nie (0)	STAN ZDROWIA ☐ utrudnia podjęcie pracy (6) ☐ nie utrudnia (0)
JĘZYK OBCY ☐ tak (0) ☐ nie (3)	RODZAJ GMINY ☐ wiejska (1) ☐ inna (0)	NISKA MOTYWACJA ☐ tak (3) ☐ nie (0)
SŁABA PREZENCJA ☐ tak (2) ☐ nie (0)	INNE (SUBIEKTYWNE) ☐ tak (2) ☐ nie (0)	

WYNIK:

[38 i mniej	BARDZO NISKIE
[39 - 48]	NISKIE
[49 - 58]	ŚREDNIE
[59 - 68]	WYSOKIE
[69 i więcej	BARDZO WYSOKIE

Źródło: opracowanie własne.

Tabela 4.2. Lista powiatów w Polsce wraz z przypisaną punktacją odzwierciedlającą ich sytuację gospodarczą (w tym na rynku pracy) – kwestionariusz BLMP

WOJEWÓDZTWO: powiat	PUNKTY	WOJEWÓDZTWO: powiat	PUNKTY
02 – DOLNOŚLĄSKIE: bolesławiecki	0	18 – PODKARPACKIE: bieszczadzki*	3
02 – DOLNOŚLĄSKIE: dzierżoniowski	9	18 – PODKARPACKIE: brzozowski	3
02 – DOLNOŚLĄSKIE: głogowski	0	18 – PODKARPACKIE: dębicki	0
02 – DOLNOŚLĄSKIE: górowski	3	18 – PODKARPACKIE: jarosławski	3
02 – DOLNOŚLĄSKIE: jaworski	9	18 – PODKARPACKIE: jasielski*	3
02 – DOLNOŚLĄSKIE: jeleniogórski	9	18 – PODKARPACKIE: kolbuszowski	3
02 – DOLNOŚLĄSKIE: kamiennogórski	9	18 – PODKARPACKIE: krośnieński	3
02 – DOLNOŚLĄSKIE: kłodzki	9	18 – PODKARPACKIE: leski*	3
02 – DOLNOŚLĄSKIE: legnicki	9	18 – PODKARPACKIE: leżajski	3
02 – DOLNOŚLĄSKIE: lubański	9	18 – PODKARPACKIE: lubaczowski	3
02 – DOLNOŚLĄSKIE: lubiński	0	18 – PODKARPACKIE: łańcucki	3
02 – DOLNOŚLĄSKIE: lwówecki	9	18 – PODKARPACKIE: m. Krosno	0
02 – DOLNOŚLĄSKIE: m. Jelenia Góra	3	18 – PODKARPACKIE: m. Przemyśl	9
02 – DOLNOŚLĄSKIE: m. Legnica	0	18 – PODKARPACKIE: m. Rzeszów	3
02 – DOLNOŚLĄSKIE: m. Wrocław	3	18 – PODKARPACKIE: m. Tarnobrzeg	0
02 – DOLNOŚLĄSKIE: milicki	0	18 – PODKARPACKIE: mielecki	0
02 – DOLNOŚLĄSKIE: oleśnicki	0	18 – PODKARPACKIE: niżański	3
02 – DOLNOŚLĄSKIE: oławski	0	18 – PODKARPACKIE: przemyski	3
02 – DOLNOŚLĄSKIE: polkowicki	0	18 – PODKARPACKIE: przeworski	3
02 – DOLNOŚLĄSKIE: strzeliński	0	18 – PODKARPACKIE: ropczycko- -sędziszowski	3
02 – DOLNOŚLĄSKIE: średzki	0	18 – PODKARPACKIE: rzeszowski	3
02 – DOLNOŚLĄSKIE: świdnicki	0	18 – PODKARPACKIE: sanocki	0
02 – DOLNOŚLĄSKIE: trzebnicki	0	18 – PODKARPACKIE: stalowowolski	0
02 – DOLNOŚLĄSKIE: wałbrzyski*	9	18 – PODKARPACKIE: strzyżowski	3
02 – DOLNOŚLĄSKIE: wołowski	9	18 – PODKARPACKIE: tarnobrzesci	3
02 – DOLNOŚLĄSKIE: wrocławski	0	20 – PODLASKIE: augustowski	3
02 – DOLNOŚLĄSKIE: ząbkowicki	9	20 – PODLASKIE: białostocki	3
02 – DOLNOŚLĄSKIE: zgorzelecki	0	20 – PODLASKIE: bielski	3
02 – DOLNOŚLĄSKIE: złotoryjski	9	20 – PODLASKIE: grajewski	3
04 – KUJAWSKO-POMORSKIE: aleksandrowski	9	20 – PODLASKIE: hajnowski	0
04 – KUJAWSKO-POMORSKIE: brodnicki	0	20 – PODLASKIE: kolneński	3

Cd. tab. 4.2

WOJEWÓDZTWO: powiat	PUNKTY	WOJEWÓDZTWO: powiat	PUNKTY
04 – KUJAWSKO-POMORSKIE: bydgoski	0	20 – PODLASKIE: łomżyński	3
04 – KUJAWSKO-POMORSKIE: chełmiński	3	20 – PODLASKIE: m. Białystok	3
04 – KUJAWSKO-POMORSKIE: golubsko-dobrzyński	3	20 – PODLASKIE: m. Łomża	0
04 – KUJAWSKO-POMORSKIE: grudziądzki	3	20 – PODLASKIE: m. Suwałki	0
04 – KUJAWSKO-POMORSKIE: inowrocławski	9	20 – PODLASKIE: moniecki	3
04 – KUJAWSKO-POMORSKIE: lipnowski	3	20 – PODLASKIE: sejneński	3
04 – KUJAWSKO-POMORSKIE: m. Bydgoszcz	3	20 – PODLASKIE: siemiatycki	3
04 – KUJAWSKO-POMORSKIE: m. Grudziądz	9	20 – PODLASKIE: sokólski	3
04 – KUJAWSKO-POMORSKIE: m. Toruń	3	20 – PODLASKIE: suwalski	3
04 – KUJAWSKO-POMORSKIE: m. Włocławek	0	20 – PODLASKIE: wysokomazowiecki	3
04 – KUJAWSKO-POMORSKIE: mogileński	3	20 – PODLASKIE: zambrowski	3
04 – KUJAWSKO-POMORSKIE: nakielski	3	22 – POMORSKIE: bytowski	9
04 – KUJAWSKO-POMORSKIE: radziejowski	3	22 – POMORSKIE: chojnicki	9
04 – KUJAWSKO-POMORSKIE: rypiński	3	22 – POMORSKIE: człuchowski	9
04 – KUJAWSKO-POMORSKIE: sępoleński	3	22 – POMORSKIE: gdański	0
04 – KUJAWSKO-POMORSKIE: świecki	9	22 – POMORSKIE: kartuski	0
04 – KUJAWSKO-POMORSKIE: toruński	0	22 – POMORSKIE: kościerski	0
04 – KUJAWSKO-POMORSKIE: tucholski	3	22 – POMORSKIE: kwidzyński	0
04 – KUJAWSKO-POMORSKIE: wąbrzeski	3	22 – POMORSKIE: lęborski	3
04 – KUJAWSKO-POMORSKIE: włocławski	3	22 – POMORSKIE: m. Gdańsk	3
04 – KUJAWSKO-POMORSKIE: żniński	9	22 – POMORSKIE: m. Gdynia	3
06 – LUBELSKIE: bialski	3	22 – POMORSKIE: m. Słupsk	3
06 – LUBELSKIE: biłgorajski	3	22 – POMORSKIE: m. Sopot	3
06 – LUBELSKIE: chełmski*	3	22 – POMORSKIE: malborski*	9
06 – LUBELSKIE: hrubieszowski	3	22 – POMORSKIE: nowodworski	9
06 – LUBELSKIE: janowski	3	22 – POMORSKIE: pucki	0
06 – LUBELSKIE: krasnostawski*	3	22 – POMORSKIE: słupski	9
06 – LUBELSKIE: kraśnicki	3	22 – POMORSKIE: starogardzki	9
06 – LUBELSKIE: lubartowski	3	22 – POMORSKIE: sztumski*	9

Cd. tab. 4.2

WOJEWÓDZTWO: powiat	PUNKTY	WOJEWÓDZTWO: powiat	PUNKTY
06 – LUBELSKIE: lubelski	3	22 – POMORSKIE: tczewski	0
06 – LUBELSKIE: łęczyński	3	22 – POMORSKIE: wejherowski	0
06 – LUBELSKIE: łukowski	3	24 – ŚLĄSKIE: będziński*	0
06 – LUBELSKIE: m. Biała Podlaska	0	24 – ŚLĄSKIE: bielski	0
06 – LUBELSKIE: m. Chełm	0	24 – ŚLĄSKIE: bieruńsko-lędziński*	0
06 – LUBELSKIE: m. Lublin	3	24 – ŚLĄSKIE: cieszyński	0
06 – LUBELSKIE: m. Zamość	3	24 – ŚLĄSKIE: częstochowski	3
06 – LUBELSKIE: opolski	3	24 – ŚLĄSKIE: gliwicki	0
06 – LUBELSKIE: parczewski	3	24 – ŚLĄSKIE: kłobucki	0
06 – LUBELSKIE: puławski	0	24 – ŚLĄSKIE: lubliniecki	0
06 – LUBELSKIE: radzyński	3	24 – ŚLĄSKIE: m. Bielsko-Biała	3
06 – LUBELSKIE: rycki	3	24 – ŚLĄSKIE: m. Bytom	9
06 – LUBELSKIE: świdnicki	0	24 – ŚLĄSKIE: m. Chorzów	0
06 – LUBELSKIE: tomaszowski	3	24 – ŚLĄSKIE: m. Częstochowa	0
06 – LUBELSKIE: włodawski	3	24 – ŚLĄSKIE: m. Dąbrowa Górnicza	0
06 – LUBELSKIE: zamojski	3	24 – ŚLĄSKIE: m. Gliwice	0
08 – LUBUSKIE: gorzowski	0	24 – ŚLĄSKIE: m. Jastrzębie-Zdrój	0
08 – LUBUSKIE: krośnieński	9	24 – ŚLĄSKIE: m. Jaworzno	0
08 – LUBUSKIE: m. Gorzów Wielkopolski	3	24 – ŚLĄSKIE: m. Katowice	3
08 – LUBUSKIE: m. Zielona Góra	3	24 – ŚLĄSKIE: m. Mysłowice	0
08 – LUBUSKIE: międzyrzecki	9	24 – ŚLĄSKIE: m. Piekary Śląskie	0
08 – LUBUSKIE: nowosolski*	9	24 – ŚLĄSKIE: m. Ruda Śląska	0
08 – LUBUSKIE: słubicki	9	24 – ŚLĄSKIE: m. Rybnik	3
08 – LUBUSKIE: strzelecko-drezdenecki	9	24 – ŚLĄSKIE: m. Siemianowice Śląskie	0
08 – LUBUSKIE: sulęciński	0	24 – ŚLĄSKIE: m. Sosnowiec	0
08 – LUBUSKIE: świebodziński	0	24 – ŚLĄSKIE: m. Świętochłowice	9
08 – LUBUSKIE: wschowski*	0	24 – ŚLĄSKIE: m. Tychy	0
08 – LUBUSKIE: zielonogórski	0	24 – ŚLĄSKIE: m. Zabrze	0
08 – LUBUSKIE: żagański	9	24 – ŚLĄSKIE: m. Żory	0
08 – LUBUSKIE: żarski	9	24 – ŚLĄSKIE: mikołowski	0
10 – ŁÓDZKIE: bełchatowski	0	24 – ŚLĄSKIE: myszkowski	0
10 – ŁÓDZKIE: brzeziński*	0	24 – ŚLĄSKIE: pszczyński	0
10 – ŁÓDZKIE: kutnowski	0	24 – ŚLĄSKIE: raciborski	0
10 – ŁÓDZKIE: łaski	0	24 – ŚLĄSKIE: rybnicki	0

Cd. tab. 4.2

WOJEWÓDZTWO: powiat	PUNKTY	WOJEWÓDZTWO: powiat	PUNKTY
10 – ŁÓDZKIE: łęczycki	3	24 – ŚLĄSKIE: tarnogórski	0
10 – ŁÓDZKIE: łowicki	3	24 – ŚLĄSKIE: wodzisławski	0
10 – ŁÓDZKIE: łódzki wschodni*	0	24 – ŚLĄSKIE: zawierciański	0
10 – ŁÓDZKIE: m. Łódź	3	24 – ŚLĄSKIE: żywiecki	0
10 – ŁÓDZKIE: m. Piotrków Trybunalski	0	26 – ŚWIĘTOKRZYSKIE: buski	3
10 – ŁÓDZKIE: m. Skierniewice	0	26 – ŚWIĘTOKRZYSKIE: jędrzejowski	3
10 – ŁÓDZKIE: opoczyński	3	26 – ŚWIĘTOKRZYSKIE: kazimierski	3
10 – ŁÓDZKIE: pabianicki	0	26 – ŚWIĘTOKRZYSKIE: kielecki	3
10 – ŁÓDZKIE: pajęczański	3	26 – ŚWIĘTOKRZYSKIE: konecki	3
10 – ŁÓDZKIE: piotrkowski	3	26 – ŚWIĘTOKRZYSKIE: m. Kielce	3
10 – ŁÓDZKIE: poddębicki	3	26 – ŚWIĘTOKRZYSKIE: opatowski	3
10 – ŁÓDZKIE: radomszczański	0	26 – ŚWIĘTOKRZYSKIE: ostrowiecki	9
10 – ŁÓDZKIE: rawski	3	26 – ŚWIĘTOKRZYSKIE: pińczowski	3
10 – ŁÓDZKIE: sieradzki	3	26 – ŚWIĘTOKRZYSKIE: sandomierski	3
10 – ŁÓDZKIE: skierniewicki	3	26 – ŚWIĘTOKRZYSKIE: skarżyski	9
10 – ŁÓDZKIE: tomaszowski	0	26 – ŚWIĘTOKRZYSKIE: starachowicki	0
10 – ŁÓDZKIE: wieluński	0	26 – ŚWIĘTOKRZYSKIE: staszowski	3
10 – ŁÓDZKIE: wieruszowski	0	26 – ŚWIĘTOKRZYSKIE: włoszczowski	3
10 – ŁÓDZKIE: zduńskowolski	0	28 – WARMIŃSKO-MAZURSKIE: bartoszycki	3
10 – ŁÓDZKIE: zgierski	0	28 – WARMIŃSKO-MAZURSKIE: braniewski	3
12 – MAŁOPOLSKIE: bocheński	0	28 – WARMIŃSKO-MAZURSKIE: działdowski	0
12 – MAŁOPOLSKIE: brzeski	3	28 – WARMIŃSKO-MAZURSKIE: elbląski	3
12 – MAŁOPOLSKIE: chrzanowski	0	28 – WARMIŃSKO-MAZURSKIE: etcki	9
12 – MAŁOPOLSKIE: dąbrowski	3	28 – WARMIŃSKO-MAZURSKIE: giżycki*	9
12 – MAŁOPOLSKIE: gorlicki	3	28 – WARMIŃSKO-MAZURSKIE: gołdapski*	3
12 – MAŁOPOLSKIE: krakowski	0	28 – WARMIŃSKO-MAZURSKIE: iławski	0
12 – MAŁOPOLSKIE: limanowski	3	28 – WARMIŃSKO-MAZURSKIE: kętrzyński	3
12 – MAŁOPOLSKIE: m. Kraków	3	28 – WARMIŃSKO-MAZURSKIE: lidzbarski	3
12 – MAŁOPOLSKIE: m. Nowy Sącz	0	28 – WARMIŃSKO-MAZURSKIE: m. Elbląg	0
12 – MAŁOPOLSKIE: m. Tarnów	0	28 – WARMIŃSKO-MAZURSKIE: m. Olsztyn	3
12 – MAŁOPOLSKIE: miechowski	3	28 – WARMIŃSKO-MAZURSKIE: mrągowski	9
12 – MAŁOPOLSKIE: myślenicki	0	28 – WARMIŃSKO-MAZURSKIE: nidzicki	3
12 – MAŁOPOLSKIE: nowosądecki	3	28 – WARMIŃSKO-MAZURSKIE: nowomiejski	0
12 – MAŁOPOLSKIE: nowotarski	3	28 – WARMIŃSKO-MAZURSKIE: olecki *	9

Cd. tab. 4.2

WOJEWÓDZTWO: powiat	PUNKTY	WOJEWÓDZTWO: powiat	PUNKTY
12 – MAŁOPOLSKIE: olkuski*	0	28 – WARMIŃSKO-MAZURSKIE: olsztyński	9
12 – MAŁOPOLSKIE: oświęcimski	0	28 – WARMIŃSKO-MAZURSKIE: ostródzki	9
12 – MAŁOPOLSKIE: proszowicki	3	28 – WARMIŃSKO-MAZURSKIE: piski	3
12 – MAŁOPOLSKIE: suski	0	28 – WARMIŃSKO-MAZURSKIE: szczycieński	3
12 – MAŁOPOLSKIE: tarnowski*	3	28 – WARMIŃSKO-MAZURSKIE: węgorzewski*	3
12 – MAŁOPOLSKIE: tatrzański	0	30 – WIELKOPOLSKIE: chodzieski	0
12 – MAŁOPOLSKIE: wadowicki	0	30 – WIELKOPOLSKIE: czarnkowsko-trzcianecki	0
12 – MAŁOPOLSKIE: wielicki	0	30 – WIELKOPOLSKIE: gnieźnieński	0
14 – MAZOWIECKIE: białobrzegi	3	30 – WIELKOPOLSKIE: gostyński	0
14 – MAZOWIECKIE: ciechanowski	0	30 – WIELKOPOLSKIE: grodziski	0
14 – MAZOWIECKIE: garwoliński	3	30 – WIELKOPOLSKIE: jarociński	0
14 – MAZOWIECKIE: gostyniński	3	30 – WIELKOPOLSKIE: kaliski	3
14 – MAZOWIECKIE: grodziski	0	30 – WIELKOPOLSKIE: kępiński	0
14 – MAZOWIECKIE: grójecki*	0	30 – WIELKOPOLSKIE: kolski	0
14 – MAZOWIECKIE: kozienicki	3	30 – WIELKOPOLSKIE: koniński	3
14 – MAZOWIECKIE: legionowski	3	30 – WIELKOPOLSKIE: kościański	0
14 – MAZOWIECKIE: lipski	3	30 – WIELKOPOLSKIE: krotoszyński	0
14 – MAZOWIECKIE: łosicki	3	30 – WIELKOPOLSKIE: leszczyński	0
14 – MAZOWIECKIE: m. st. Warszawa*	3	30 – WIELKOPOLSKIE: m. Kalisz	0
14 – MAZOWIECKIE: m. Ostrołęka	0	30 – WIELKOPOLSKIE: m. Konin	0
14 – MAZOWIECKIE: m. Płock	0	30 – WIELKOPOLSKIE: m. Leszno	3
14 – MAZOWIECKIE: m. Radom	9	30 – WIELKOPOLSKIE: m. Poznań	3
14 – MAZOWIECKIE: m. Siedlce	0	30 – WIELKOPOLSKIE: międzychodzki	0
14 – MAZOWIECKIE: makowski	3	30 – WIELKOPOLSKIE: nowotomyski	0
14 – MAZOWIECKIE: miński*	0	30 – WIELKOPOLSKIE: obornicki	0
14 – MAZOWIECKIE: mławski	0	30 – WIELKOPOLSKIE: ostrowski	0
14 – MAZOWIECKIE: nowodworski	0	30 – WIELKOPOLSKIE: ostrzeszowski	0
14 – MAZOWIECKIE: ostrołęcki	3	30 – WIELKOPOLSKIE: pilski	0
14 – MAZOWIECKIE: ostrowski	3	30 – WIELKOPOLSKIE: pleszewski	0
14 – MAZOWIECKIE: otwocki	0	30 – WIELKOPOLSKIE: poznański	0
14 – MAZOWIECKIE: piaseczyński*	3	30 – WIELKOPOLSKIE: rawicki	0
14 – MAZOWIECKIE: plocki	3	30 – WIELKOPOLSKIE: słupecki	0

Cd. tab. 4.2

WOJEWÓDZTWO: powiat	PUNKTY	WOJEWÓDZTWO: powiat	PUNKTY
14 – MAZOWIECKIE: płoński	3	30 – WIELKOPOLSKIE: szamotulski	0
14 – MAZOWIECKIE: przyski	3	30 – WIELKOPOLSKIE: średzki	0
14 – MAZOWIECKIE: przasnyski	3	30 – WIELKOPOLSKIE: śremski	0
14 – MAZOWIECKIE: przysuski	3	30 – WIELKOPOLSKIE: turecki	0
14 – MAZOWIECKIE: pułtuski	3	30 – WIELKOPOLSKIE: wągrowiecki	0
14 – MAZOWIECKIE: radomski	3	30 – WIELKOPOLSKIE: wolsztyński	0
14 – MAZOWIECKIE: siedlecki	3	30 – WIELKOPOLSKIE: wrzesiński	0
14 – MAZOWIECKIE: sierpecki	3	30 – WIELKOPOLSKIE: złotowski	3
14 – MAZOWIECKIE: sochaczewski	0	32 – ZACHODNIOPOMORSKIE: białogardzki	9
14 – MAZOWIECKIE: sokołowski	3	32 – ZACHODNIOPOMORSKIE: choszczeński	3
14 – MAZOWIECKIE: szydłowiecki	3	32 – ZACHODNIOPOMORSKIE: drawski	9
14 – MAZOWIECKIE: warszawski zachodni	0	32 – ZACHODNIOPOMORSKIE: goleniowski*	9
14 – MAZOWIECKIE: węgrowski	3	32 – ZACHODNIOPOMORSKIE: gryficki*	9
14 – MAZOWIECKIE: wołomiński	0	32 – ZACHODNIOPOMORSKIE: gryfiński	9
14 – MAZOWIECKIE: wyszkowski	0	32 – ZACHODNIOPOMORSKIE: kamieński	9
14 – MAZOWIECKIE: zwoleński	3	32 – ZACHODNIOPOMORSKIE: kołobrzegi	3
14 – MAZOWIECKIE: żuromiński	3	32 – ZACHODNIOPOMORSKIE: koszaliński	9
14 – MAZOWIECKIE: żyrardowski	0	32 – ZACHODNIOPOMORSKIE: łobeski*	9
16 – OPOLSKIE: brzeski	9	32 – ZACHODNIOPOMORSKIE: m. Koszalin	3
16 – OPOLSKIE: głubczycki	0	32 – ZACHODNIOPOMORSKIE: m. Szczecin	3
16 – OPOLSKIE: kędzierzyńsko-kozielski	0	32 – ZACHODNIOPOMORSKIE: m. Świnoujście	3
16 – OPOLSKIE: kluczborski	0	32 – ZACHODNIOPOMORSKIE: myśliborski	9
16 – OPOLSKIE: krapkowicki	0	32 – ZACHODNIOPOMORSKIE: policki	0
16 – OPOLSKIE: m. Opole	3	32 – ZACHODNIOPOMORSKIE: pyrzycki	9
16 – OPOLSKIE: namysłowski	9	32 – ZACHODNIOPOMORSKIE: sławieński	9
16 – OPOLSKIE: nyski	9	32 – ZACHODNIOPOMORSKIE: stargardzki*	9
16 – OPOLSKIE: oleski	0	32 – ZACHODNIOPOMORSKIE: szczecinecki	9
16 – OPOLSKIE: opolski	0	32 – ZACHODNIOPOMORSKIE: świdwiński	9
16 – OPOLSKIE: prudnicki	0	32 – ZACHODNIOPOMORSKIE: wałecki	9
16 – OPOLSKIE: strzelecki	0		

* Powiaty, w których w badanym okresie, w wyniku zmian w podziale terytorialnym kraju, nastąpiła zmiana granic. Szczegółowe kryteria przydziału punktów poszczególnym powiatom opisano w podrozdziale 7.2. rozdziału 7 niniejszego opracowania.

Źródło: opracowanie własne.

Ramka 4.3. Instrukcja wypełniania kwestionariusza BLMP

1. Należy otworzyć plik MsExcel o nazwie *KWESTIONARIUSZ_BLMP.xls* i włączyć makra (w zależności od ustawień komputera – klikając albo przycisk „Włącz zawartość” widniejący nad kwestionariuszem, albo przycisk „Opcje”, a następnie wybranie opcji „Włącz zawartość” i kliknięcie „OK”).
2. Wybrać z rozwijalnej listy powiatów powiat właściwy dla danego Powiatowego Urzędu Pracy.
3. Wpisać numer ewidencyjny bezrobotnego (z systemu Syriusz^{STD}), który zostanie poddany procedurze profilowania bezrobotnych.
4. W każdym z pól (pytań) należy zaznaczyć tylko jeden wariant odpowiedzi, uwzględniając poniższe objaśnienia:

Wiek dziecka – oznacza wiek najmłodszego dziecka bezrobotnego.

Sprawowanie opieki – oznacza konieczność sprawowania opieki zarówno nad dziećmi, jak i innymi osobami zależnymi, np. rodzicami, niepełnosprawnym członkiem rodziny itp. (należy zaznaczyć „tak” również w sytuacji, kiedy osoba, nad którą sprawowana jest opieka, nie zamieszkuje w tym samym gospodarstwie domowym, co bezrobotny).

Liczba zawodów – oznacza liczbę wszystkich zawodów posiadanych przez bezrobotnego, zarówno wyuczonych, jak i wykonywanych (w przypadku osób zarejestrowanych można wykorzystać informację zawartą w systemie Syriusz^{STD}).

Gospodarstwo domowe – oznacza liczbę osób mieszkających i utrzymujących się wspólnie z bezrobotnym (łącznie z bezrobotnym).

Minimalna płaca netto – oznacza minimalną płacę netto, za jaką bezrobotny byłby skłonny podjąć pracę.

Pierwsza rejestracja – jeśli bezrobotny rejestruje się po raz pierwszy w urzędzie pracy lub pierwsza rejestracja bezrobotnego (niezależnie od liczby tych rejestracji i ewentualnych przerw w czasie trwania bezrobocia) miała miejsce w ciągu trzech ostatnich lat, należy zaznaczyć wariant „w ciągu ostatnich trzech lat”; jeśli bezrobotny rejestrował się po raz pierwszy ponad trzy lata temu, należy wybrać wariant „ponad trzy lata temu”.

Internet – oznacza posiadanie przez bezrobotnego umiejętności korzystania z internetu.

Telefon – oznacza posiadanie przez bezrobotnego telefonu (stacjonarnego i/lub komórkowego).

Niepełnosprawność – oznacza posiadanie przez bezrobotnego orzeczenia o niepełnosprawności.

Stan zdrowia – oznacza subiektywną ocenę własnego stanu zdrowia dokonaną przez bezrobotnego w kontekście podjęcia i wykonywania pracy (utrudnia lub nie utrudnia podjęcia i wykonywania pracy).

Język obcy – oznacza znajomość jakiegokolwiek języka obcego (bez względu na stopień znajomości).

Rodzaj gminy – oznacza rodzaj gminy, w której aktualnie zamieszkuje bezrobotny.

Niska motywacja – oznacza subiektywną ocenę poziomu motywacji bezrobotnego do poszukiwania i podejmowania pracy, dokonaną przez pracownika PUP przeprowadzającego procedurę profilowania.

Słaba prezencja – oznacza subiektywną ocenę prezencji bezrobotnego, dokonaną przez pracownika PUP przeprowadzającego procedurę profilowania.

Inne (subiektywne) – oznacza inne czynniki, które w opinii pracownika PUP przeprowadzającego procedurę profilowania mogą utrudniać podjęcie pracy przez bezrobotnego (np. nadużywanie alkoholu, przejawiana przez bezrobotnego agresja, nadmierna nieśmiałość itp.).

Kwestionariusz w formie elektronicznej automatycznie sumuje punkty przypisane do poszczególnych odpowiedzi. Wynik punktowy oraz rekomendację w zakresie stopnia zagrożenia długotrwałym bezrobociem można odczytać w prawym dolnym rogu narzędzia.

Przycisk „Wyczyść” usuwa wszystkie zaznaczone wcześniej informacje, np. przed rozpoczęciem kolejnej procedury profilowania. Przycisk „Drukuj” pozwala wydrukować kwestionariusz.

Kwestionariusz można wykorzystać również w tradycyjnej formie „papier-ołówek”. W tym celu należy wydrukować pusty formularz, a po zaznaczeniu wszystkich odpowiedzi samodzielnie zliczyć punkty. Rekomendację należy odczytać z przedziałów stopnia zagrożenia długotrwałym bezrobociem, znajdujących się pod kwestionariuszem.

4.3. Kwestionariusz logitowy

Do budowy kwestionariusza logitowego wykorzystano logitowy model ekonometryczny, który objaśniał stopień zagrożenia długim pozostawaniem bez pracy. W jego konstrukcji niezwykle ważny był dobór odpowiednich zmiennych, które w sposób poprawny determinowałyby zagrożenie długotrwałym bezrobociem. Z zestawu potencjalnych zmiennych wybrano wyłącznie te, których **wpływ na długotrwałe bezrobocie okazał się statystycznie istotny** w oszacowanym modelu logitowym (zob. tab. 7.10 w rozdziale 7). Zmienne te przedstawiono w tabeli 4.3, gdzie podano wariant bazowy dla każdej zmiennej.

Tabela 4.3. Zmienne wykorzystane do konstrukcji kwestionariusza logitowego

Zmienna	Przyjęty wariant bazowy
Wiek	50 lat i więcej
Płeć	Męczyzna
Ocena dochodów gospodarstwa domowego	pozwalają na wszystkie potrzeby bez specjalnego oszczędzania
Korzystanie z internetu	tak, samodzielnie
Liczba zawodów	co najmniej 3
Język obcy	Tak
Stan zdrowia	nie utrudnia
Gospodarstwo domowe	1-osobowe
Minimalna płaca netto	2 tys. zł i więcej
Wiek dziecka	7 i więcej lat
Stan cywilny	Inny
Wykształcenie	Wyższe
Typ powiatu	typ powiatu (nr 5)
Staż pracy	powyżej 5 lat
Ocena stanu zdrowia	Zły
Zawód wyuczony	1 wielka grupa zawodów
Rejestracja przed 2010 r.	Nie
Zmienne reprezentujące czynniki utrudniające znalezienie pracy	
Niska motywacja	Tak
Słaba prezencja	Tak
Inne (subiektywne) czynniki	Tak

Źródło: opracowanie własne.

Ostateczną wersję kwestionariusza logitowego wraz z listą powiatów z przypisaną punktacją odzwierciedlającą ich sytuację gospodarczą (w tym na rynku pracy) oraz szczegółową instrukcją jego wypełnienia przedstawiono na rys. 4.2, w tab. 4.4 i w ramce 4.4.

Rysunek 4.2. Kwestionariusz logitowy

KWESTIONARIUSZ DO DIAGNOZOWANIA STOPNIA ZAGROŻENIA DŁUGOTRWAŁYM BEZROBOCIEM

POWIAT:

NR EWIDENCYJNY BEZROBOTNEGO:

PŁEĆ ☐ mężczyzna (0) ☐ kobieta (6)	WIEK ☐ do 29 lat (0) ☐ od 30 do 49 lat (6) ☐ 50 lat i więcej (11)	WYKSZTAŁCENIE ☐ gimnazjalne i niższe (0) ☐ zasadnicze zaw. (5) ☐ policealne i śr. zawodowe (5) ☐ śr. ogólnokształcące (5) ☐ wyższe (5)
STAN CYWILNY ☐ żonaty/mężatka (3) ☐ inny (0)	WIEK DZIECKA ☐ nie dotyczy (0) ☐ 0 do 6 lat (3) ☐ 7 do 12 lat (0) ☐ 13 i więcej lat (0)	GOSPODARSTWO DOMOWE ☐ 1-osobowe (3) ☐ 2-osobowe (3) ☐ wieloosobowe (0)
STAŻ PRACY ☐ brak (5) ☐ do 5 lat włącznie (4) ☐ powyżej 5 lat (0)	LICZBA ZAWODÓW ☐ brak (10) ☐ 1 lub 2 (4) ☐ co najmniej 3 (0)	PIERWSZA REJESTRACJA ☐ w ciągu ostatnich 3 lat (0) ☐ ponad 3 lata temu (5)
MINIMALNA PŁACA NETTO ☐ do 1000 (0) ☐ [1000 do 1500) (5) ☐ [1500 do 2000) (3) ☐ [2000 do 3000) (0) ☐ 3000 i więcej (0)	INTERNET ☐ tak, samodzielnie (0) ☐ tak, przy pomocy innych (4) ☐ nie (4)	JĘZYK OBCY ☐ tak (0) ☐ nie (3)
ZAWÓD WYUCZONY ☐ bez wyuczonego zawodu (5) ☐ 1, 2, 4, 6, 8, 9 grupa (5) ☐ 3, 5 grupa (2) ☐ 7 grupa (0)	OCENA DOCHODÓW GOSPODARSTWA DOMOWEGO ☐ nie wystarczają na podstawowe potrzeby (9) ☐ tylko najważniejsze potrzeby przy oszczędnym gospodarowaniu (5) ☐ tylko najważniejsze potrzeby bez specjalnego oszczędzania (0) ☐ wszystkie potrzeby przy oszczędnym gospodarowaniu (9) ☐ pozwalają na wszystkie potrzeby bez specjalnego oszczędzania (9)	
OCENA STANU ZDROWIA ☐ bardzo dobrze (0) ☐ dobrze (3) ☐ tak sobie (3) ☐ źle (3)	STAN ZDROWIA ☐ utrudnia podjęcie pracy (3) ☐ nie utrudnia (0)	NISKA MOTYWACJA ☐ tak (4) ☐ nie (0)
SŁABA PREZENCJA ☐ tak (4) ☐ nie (0)	INNE (SUBIEKTYWNE) ☐ tak (3) ☐ nie (0)	

0-35 BARDZO NISKIE

36-46 NISKIE

47-50 ŚREDNIE

51-59 WYSOKIE

60-100 BARDZO WYSOKIE

WYNIK:

Źródło: opracowanie własne.

Tabela 4.4. Lista powiatów w Polsce wraz z przypisaną punktacją odzwierciedlającą ich sytuację gospodarczą (w tym na rynku pracy) – kwestionariusz logitowy

WOJEWÓDZTWO: powiat	PUNKTY	WOJEWÓDZTWO: powiat	PUNKTY
02 – DOLNOŚLĄSKIE: bolesławiecki	0	18 – PODKARPACKIE: bieszczadzki*	3
02 – DOLNOŚLĄSKIE: dzierzoniowski	6	18 – PODKARPACKIE: brzozowski	3
02 – DOLNOŚLĄSKIE: głogowski	3	18 – PODKARPACKIE: dębicki	0
02 – DOLNOŚLĄSKIE: górowski	3	18 – PODKARPACKIE: jarosławski	3
02 – DOLNOŚLĄSKIE: jaworski	6	18 – PODKARPACKIE: jasielski*	3
02 – DOLNOŚLĄSKIE: jeleniogórski	6	18 – PODKARPACKIE: kolbuszowski	3
02 – DOLNOŚLĄSKIE: kamiennogórski	6	18 – PODKARPACKIE: krośnieński	3
02 – DOLNOŚLĄSKIE: kłodzki	6	18 – PODKARPACKIE: leski*	3
02 – DOLNOŚLĄSKIE: legnicki	6	18 – PODKARPACKIE: leżajski	3
02 – DOLNOŚLĄSKIE: lubański	6	18 – PODKARPACKIE: lubaczowski	3
02 – DOLNOŚLĄSKIE: lubiński	3	18 – PODKARPACKIE: łańcucki	3
02 – DOLNOŚLĄSKIE: lwówecki	6	18 – PODKARPACKIE: m. Krosno	3
02 – DOLNOŚLĄSKIE: m. Jelenia Góra	3	18 – PODKARPACKIE: m. Przemyśl	6
02 – DOLNOŚLĄSKIE: m. Legnica	3	18 – PODKARPACKIE: m. Rzeszów	3
02 – DOLNOŚLĄSKIE: m. Wrocław	3	18 – PODKARPACKIE: m. Tarnobrzeg	3
02 – DOLNOŚLĄSKIE: milicki	0	18 – PODKARPACKIE: mielecki	0
02 – DOLNOŚLĄSKIE: oleśnicki	0	18 – PODKARPACKIE: niżański	3
02 – DOLNOŚLĄSKIE: oławski	3	18 – PODKARPACKIE: przemyski	3
02 – DOLNOŚLĄSKIE: polkowicki	3	18 – PODKARPACKIE: przeworski	3
02 – DOLNOŚLĄSKIE: strzeliński	0	18 – PODKARPACKIE: ropczycko-sędziszowski	3
02 – DOLNOŚLĄSKIE: średzki	0	18 – PODKARPACKIE: rzeszowski	3
02 – DOLNOŚLĄSKIE: świdnicki	3	18 – PODKARPACKIE: sanocki	0
02 – DOLNOŚLĄSKIE: trzebnicki	0	18 – PODKARPACKIE: stalowowolski	0
02 – DOLNOŚLĄSKIE: wałbrzyski*	6	18 – PODKARPACKIE: strzyżowski	3
02 – DOLNOŚLĄSKIE: wołowski	6	18 – PODKARPACKIE: tarnobrzeczki	3
02 – DOLNOŚLĄSKIE: wrocławski	3	20 – PODLASKIE: augustowski	3
02 – DOLNOŚLĄSKIE: ząbkowicki	6	20 – PODLASKIE: białostocki	3
02 – DOLNOŚLĄSKIE: zgorzelecki	3	20 – PODLASKIE: bielski	3
02 – DOLNOŚLĄSKIE: złotoryjski	6	20 – PODLASKIE: grajewski	3
04 – KUJAWSKO-POMORSKIE: aleksandrowski	6	20 – PODLASKIE: hajnowski	0
04 – KUJAWSKO-POMORSKIE: brodnicki	0	20 – PODLASKIE: kolneński	3
04 – KUJAWSKO-POMORSKIE: bydgoski	3	20 – PODLASKIE: łomżyński	3

Cd. tab. 4.4

WOJEWÓDZTWO: powiat	PUNKTY	WOJEWÓDZTWO: powiat	PUNKTY
04 – KUJAWSKO-POMORSKIE: chełmiński	3	20 – PODLASKIE: m. Białystok	3
04 – KUJAWSKO-POMORSKIE: golubsko-dobrzyński	3	20 – PODLASKIE: m. Łomża	3
04 – KUJAWSKO-POMORSKIE: grudziądzki	3	20 – PODLASKIE: m. Suwałki	3
04 – KUJAWSKO-POMORSKIE: inowrocławski	6	20 – PODLASKIE: moniecki	3
04 – KUJAWSKO-POMORSKIE: lipnowski	3	20 – PODLASKIE: sejneński	3
04 – KUJAWSKO-POMORSKIE: m. Bydgoszcz	3	20 – PODLASKIE: siemiatycki	3
04 – KUJAWSKO-POMORSKIE: m. Grudziądz	6	20 – PODLASKIE: sokólski	3
04 – KUJAWSKO-POMORSKIE: m. Toruń	3	20 – PODLASKIE: suwalski	3
04 – KUJAWSKO-POMORSKIE: m. Włocławek	3	20 – PODLASKIE: wysokomazowiecki	3
04 – KUJAWSKO-POMORSKIE: mogileński	3	20 – PODLASKIE: zambrowski	3
04 – KUJAWSKO-POMORSKIE: nakielski	3	22 – POMORSKIE: bytowski	6
04 – KUJAWSKO-POMORSKIE: radziejowski	3	22 – POMORSKIE: chojnicki	6
04 – KUJAWSKO-POMORSKIE: rypiński	3	22 – POMORSKIE: człuchowski	6
04 – KUJAWSKO-POMORSKIE: sępoleński	3	22 – POMORSKIE: gdański	3
04 – KUJAWSKO-POMORSKIE: świecki	6	22 – POMORSKIE: kartuski	0
04 – KUJAWSKO-POMORSKIE: toruński	0	22 – POMORSKIE: kościerski	0
04 – KUJAWSKO-POMORSKIE: tucholski	3	22 – POMORSKIE: kwidzyński	3
04 – KUJAWSKO-POMORSKIE: wąbrzeski	3	22 – POMORSKIE: lęborski	3
04 – KUJAWSKO-POMORSKIE: włocławski	3	22 – POMORSKIE: m. Gdańsk	3
04 – KUJAWSKO-POMORSKIE: żniński	6	22 – POMORSKIE: m. Gdynia	3
06 – LUBELSKIE: bialski	3	22 – POMORSKIE: m. Słupsk	3
06 – LUBELSKIE: biłgorajski	3	22 – POMORSKIE: m. Sopot	3
06 – LUBELSKIE: chełmski*	3	22 – POMORSKIE: malborski*	6
06 – LUBELSKIE: hrubieszowski	3	22 – POMORSKIE: nowodworski	6
06 – LUBELSKIE: janowski	3	22 – POMORSKIE: pucki	3
06 – LUBELSKIE: krasnostawski*	3	22 – POMORSKIE: słupski	6
06 – LUBELSKIE: kraśnicki	3	22 – POMORSKIE: starogardzki	6
06 – LUBELSKIE: lubartowski	3	22 – POMORSKIE: sztumski*	6
06 – LUBELSKIE: lubelski	3	22 – POMORSKIE: tczewski	3
06 – LUBELSKIE: łączyński	3	22 – POMORSKIE: wejherowski	3

Cd. tab. 4.4

WOJEWÓDZTWO: powiat	PUNKTY	WOJEWÓDZTWO: powiat	PUNKTY
06 – LUBELSKIE: łukowski	3	24 – ŚLĄSKIE: będziński*	3
06 – LUBELSKIE: m. Biała Podlaska	3	24 – ŚLĄSKIE: bielski	0
06 – LUBELSKIE: m. Chełm	3	24 – ŚLĄSKIE: bieruńsko-lędziński*	3
06 – LUBELSKIE: m. Lublin	3	24 – ŚLĄSKIE: cieszyński	3
06 – LUBELSKIE: m. Zamość	3	24 – ŚLĄSKIE: częstochowski	3
06 – LUBELSKIE: opolski	3	24 – ŚLĄSKIE: gliwicki	0
06 – LUBELSKIE: parczewski	3	24 – ŚLĄSKIE: kłobucki	0
06 – LUBELSKIE: puławski	0	24 – ŚLĄSKIE: lubliniecki	0
06 – LUBELSKIE: radzyński	3	24 – ŚLĄSKIE: m. Bielsko-Biała	3
06 – LUBELSKIE: rycki	3	24 – ŚLĄSKIE: m. Bytom	6
06 – LUBELSKIE: świdnicki	0	24 – ŚLĄSKIE: m. Chorzów	3
06 – LUBELSKIE: tomaszowski	3	24 – ŚLĄSKIE: m. Częstochowa	3
06 – LUBELSKIE: włodawski	3	24 – ŚLĄSKIE: m. Dąbrowa Górnicza	3
06 – LUBELSKIE: zamojski	3	24 – ŚLĄSKIE: m. Gliwice	3
08 – LUBUSKIE: gorzowski	0	24 – ŚLĄSKIE: m. Jastrzębie-Zdrój	3
08 – LUBUSKIE: krośnieński	6	24 – ŚLĄSKIE: m. Jaworzno	3
08 – LUBUSKIE: m. Gorzów Wielkopolski	3	24 – ŚLĄSKIE: m. Katowice	3
08 – LUBUSKIE: m. Zielona Góra	3	24 – ŚLĄSKIE: m. Mysłowice	3
08 – LUBUSKIE: międzyrzecki	6	24 – ŚLĄSKIE: m. Piekary Śląskie	3
08 – LUBUSKIE: nowosolski*	6	24 – ŚLĄSKIE: m. Ruda Śląska	3
08 – LUBUSKIE: słubicki	6	24 – ŚLĄSKIE: m. Rybnik	3
08 – LUBUSKIE: strzelecko-drezdenecki	6	24 – ŚLĄSKIE: m. Siemianowice Śląskie	3
08 – LUBUSKIE: sulęciński	0	24 – ŚLĄSKIE: m. Sosnowiec	3
08 – LUBUSKIE: świebodziński	3	24 – ŚLĄSKIE: m. Świętochłowice	6
08 – LUBUSKIE: wschowski*	0	24 – ŚLĄSKIE: m. Tychy	3
08 – LUBUSKIE: zielonogórski	0	24 – ŚLĄSKIE: m. Zabrze	3
08 – LUBUSKIE: żagański	6	24 – ŚLĄSKIE: m. Żory	3
08 – LUBUSKIE: żarski	6	24 – ŚLĄSKIE: mikołowski	3
10 – ŁÓDZKIE: bełchatowski	0	24 – ŚLĄSKIE: myszkowski	0
10 – ŁÓDZKIE: brzeziński*	0	24 – ŚLĄSKIE: pszczyński	3
10 – ŁÓDZKIE: kutnowski	0	24 – ŚLĄSKIE: raciborski	3
10 – ŁÓDZKIE: łaski	0	24 – ŚLĄSKIE: rybnicki	0
10 – ŁÓDZKIE: łączycki	3	24 – ŚLĄSKIE: tarnogórski	3
10 – ŁÓDZKIE: łowicki	3	24 – ŚLĄSKIE: wodzisławski	3

Cd. tab. 4.4

WOJEWÓDZTWO: powiat	PUNKTY	WOJEWÓDZTWO: powiat	PUNKTY
10 – ŁÓDZKIE: łódzki wschodni*	3	24 – ŚLĄSKIE: zawierciański	0
10 – ŁÓDZKIE: m. Łódź	3	24 – ŚLĄSKIE: żywiecki	0
10 – ŁÓDZKIE: m. Piotrków Trybunalski	3	26 – ŚWIĘTOKRZYSKIE: buski	3
10 – ŁÓDZKIE: m. Skierniewice	3	26 – ŚWIĘTOKRZYSKIE: jędrzejowski	3
10 – ŁÓDZKIE: opoczyński	3	26 – ŚWIĘTOKRZYSKIE: kazimierski	3
10 – ŁÓDZKIE: pabianicki	3	26 – ŚWIĘTOKRZYSKIE: kielecki	3
10 – ŁÓDZKIE: pajęczański	3	26 – ŚWIĘTOKRZYSKIE: konecki	3
10 – ŁÓDZKIE: piotrkowski	3	26 – ŚWIĘTOKRZYSKIE: m. Kielce	3
10 – ŁÓDZKIE: poddębicki	3	26 – ŚWIĘTOKRZYSKIE: opatowski	3
10 – ŁÓDZKIE: radomszczański	0	26 – ŚWIĘTOKRZYSKIE: ostrowiecki	6
10 – ŁÓDZKIE: rawski	3	26 – ŚWIĘTOKRZYSKIE: pińczowski	3
10 – ŁÓDZKIE: sieradzki	3	26 – ŚWIĘTOKRZYSKIE: sandomierski	3
10 – ŁÓDZKIE: skierniewicki	3	26 – ŚWIĘTOKRZYSKIE: skarżyski	6
10 – ŁÓDZKIE: tomaszowski	0	26 – ŚWIĘTOKRZYSKIE: starachowicki	0
10 – ŁÓDZKIE: wieluński	0	26 – ŚWIĘTOKRZYSKIE: staszowski	3
10 – ŁÓDZKIE: wieruszowski	0	26 – ŚWIĘTOKRZYSKIE: włoszczowski	3
10 – ŁÓDZKIE: zduńskowolski	3	28 – WARMIŃSKO-MAZURSKIE: bartoszycki	3
10 – ŁÓDZKIE: zgierski	3	28 – WARMIŃSKO-MAZURSKIE: braniewski	3
12 – MAŁOPOLSKIE: bocheński	0	28 – WARMIŃSKO-MAZURSKIE: działdowski	0
12 – MAŁOPOLSKIE: brzeski	3	28 – WARMIŃSKO-MAZURSKIE: elbląski	3
12 – MAŁOPOLSKIE: chrzanowski	3	28 – WARMIŃSKO-MAZURSKIE: etcki	6
12 – MAŁOPOLSKIE: dąbrowski	3	28 – WARMIŃSKO-MAZURSKIE: giżycki*	6
12 – MAŁOPOLSKIE: gorlicki	3	28 – WARMIŃSKO-MAZURSKIE: gołdapski *	3
12 – MAŁOPOLSKIE: krakowski	0	28 – WARMIŃSKO-MAZURSKIE: iławski	0
12 – MAŁOPOLSKIE: limanowski	3	28 – WARMIŃSKO-MAZURSKIE: kętrzyński	3
12 – MAŁOPOLSKIE: m. Kraków	3	28 – WARMIŃSKO-MAZURSKIE: lidzbarski	3
12 – MAŁOPOLSKIE: m. Nowy Sącz	3	28 – WARMIŃSKO-MAZURSKIE: m. Elbląg	3
12 – MAŁOPOLSKIE: m. Tarnów	3	28 – WARMIŃSKO-MAZURSKIE: m. Olsztyn	3
12 – MAŁOPOLSKIE: miechowski	3	28 – WARMIŃSKO-MAZURSKIE: mrągowski	6
12 – MAŁOPOLSKIE: myślenicki	0	28 – WARMIŃSKO-MAZURSKIE: nidzicki	3
12 – MAŁOPOLSKIE: nowosądecki	3	28 – WARMIŃSKO-MAZURSKIE: nowomiejski	0
12 – MAŁOPOLSKIE: nowotarski	3	28 – WARMIŃSKO-MAZURSKIE: olecki*	6
12 – MAŁOPOLSKIE: olkuski*	3	28 – WARMIŃSKO-MAZURSKIE: olsztyński	6
12 – MAŁOPOLSKIE: oświęcimski	3	28 – WARMIŃSKO-MAZURSKIE: ostródzki	6

Cd. tab. 4.4

WOJEWÓDZTWO: powiat	PUNKTY	WOJEWÓDZTWO: powiat	PUNKTY
12 – MAŁOPOLSKIE: proszowicki	3	28 – WARMIŃSKO-MAZURSKIE: piski	3
12 – MAŁOPOLSKIE: suski	0	28 – WARMIŃSKO-MAZURSKIE: szczycieński	3
12 – MAŁOPOLSKIE: tarnowski*	3	28 – WARMIŃSKO-MAZURSKIE: węgorzewski*	3
12 – MAŁOPOLSKIE: tatrzański	3	30 – WIELKOPOLSKIE: chodzieski	0
12 – MAŁOPOLSKIE: wadowicki	0	30 – WIELKOPOLSKIE: czarnkowsko- trzcianecki	0
12 – MAŁOPOLSKIE: wielicki	3	30 – WIELKOPOLSKIE: gnieźnieński	3
14 – MAZOWIECKIE: białobrzesci	3	30 – WIELKOPOLSKIE: gostyński	0
14 – MAZOWIECKIE: ciechanowski	0	30 – WIELKOPOLSKIE: grodziski	0
14 – MAZOWIECKIE: garwoliński	3	30 – WIELKOPOLSKIE: jarociński	0
14 – MAZOWIECKIE: gostyniński	3	30 – WIELKOPOLSKIE: kaliski	3
14 – MAZOWIECKIE: grodziski	3	30 – WIELKOPOLSKIE: kępiński	3
14 – MAZOWIECKIE: grójecki*	0	30 – WIELKOPOLSKIE: kolski	0
14 – MAZOWIECKIE: kozienicki	3	30 – WIELKOPOLSKIE: koniński	3
14 – MAZOWIECKIE: legionowski	3	30 – WIELKOPOLSKIE: kościański	3
14 – MAZOWIECKIE: lipski	3	30 – WIELKOPOLSKIE: krotoszyński	0
14 – MAZOWIECKIE: łosicki	3	30 – WIELKOPOLSKIE: leszczyński	0
14 – MAZOWIECKIE: m. st. Warszawa*	3	30 – WIELKOPOLSKIE: m. Kalisz	3
14 – MAZOWIECKIE: m. Ostrołęka	3	30 – WIELKOPOLSKIE: m. Konin	3
14 – MAZOWIECKIE: m. Płock	3	30 – WIELKOPOLSKIE: m. Leszno	3
14 – MAZOWIECKIE: m. Radom	6	30 – WIELKOPOLSKIE: m. Poznań	3
14 – MAZOWIECKIE: m. Siedlce	3	30 – WIELKOPOLSKIE: międzychodzki	3
14 – MAZOWIECKIE: makowski	3	30 – WIELKOPOLSKIE: nowotomyski	3
14 – MAZOWIECKIE: miński*	0	30 – WIELKOPOLSKIE: obornicki	3
14 – MAZOWIECKIE: mławski	0	30 – WIELKOPOLSKIE: ostrowski	0
14 – MAZOWIECKIE: nowodworski	3	30 – WIELKOPOLSKIE: ostrzeszowski	0
14 – MAZOWIECKIE: ostrołęcki	3	30 – WIELKOPOLSKIE: pilski	3
14 – MAZOWIECKIE: ostrowski	3	30 – WIELKOPOLSKIE: pleszewski	0
14 – MAZOWIECKIE: otwocki	3	30 – WIELKOPOLSKIE: poznański	3
14 – MAZOWIECKIE: piaseczyński*	3	30 – WIELKOPOLSKIE: rawicki	3
14 – MAZOWIECKIE: płocki	3	30 – WIELKOPOLSKIE: słupecki	0
14 – MAZOWIECKIE: płoński	3	30 – WIELKOPOLSKIE: szamotułski	0
14 – MAZOWIECKIE: pruszkowski	3	30 – WIELKOPOLSKIE: średzki	0

Cd. tab. 4.4

WOJEWÓDZTWO: powiat	PUNKTY	WOJEWÓDZTWO: powiat	PUNKTY
14 – MAZOWIECKIE: przasnyski	3	30 – WIELKOPOLSKIE: śremski	3
14 – MAZOWIECKIE: przysuski	3	30 – WIELKOPOLSKIE: turecki	0
14 – MAZOWIECKIE: pułtuski	3	30 – WIELKOPOLSKIE: wągrowiecki	0
14 – MAZOWIECKIE: radomski	3	30 – WIELKOPOLSKIE: wolsztyński	3
14 – MAZOWIECKIE: siedlecki	3	30 – WIELKOPOLSKIE: wrzesiński	0
14 – MAZOWIECKIE: sierpecki	3	30 – WIELKOPOLSKIE: złotowski	3
14 – MAZOWIECKIE: sochaczewski	0	32 – ZACHODNIOPOMORSKIE: białogardzki	6
14 – MAZOWIECKIE: sokołowski	3	32 – ZACHODNIOPOMORSKIE: choszczeński	3
14 – MAZOWIECKIE: szydłowiecki	3	32 – ZACHODNIOPOMORSKIE: drawski	6
14 – MAZOWIECKIE: warszawski zachodni	3	32 – ZACHODNIOPOMORSKIE: goleniowski *	6
14 – MAZOWIECKIE: węgrowski	3	32 – ZACHODNIOPOMORSKIE: gryficki*	6
14 – MAZOWIECKIE: wołomiński	3	32 – ZACHODNIOPOMORSKIE: gryfiński	6
14 – MAZOWIECKIE: wyszkowski	0	32 – ZACHODNIOPOMORSKIE: kamieński	6
14 – MAZOWIECKIE: zwoleński	3	32 – ZACHODNIOPOMORSKIE: kołobrzeski	3
14 – MAZOWIECKIE: zuromiński	3	32 – ZACHODNIOPOMORSKIE: koszaliński	6
14 – MAZOWIECKIE: żyrardowski	3	32 – ZACHODNIOPOMORSKIE: łobeski*	6
16 – OPOLSKIE: brzeski	6	32 – ZACHODNIOPOMORSKIE: m. Koszalin	3
16 – OPOLSKIE: głubczycki	0	32 – ZACHODNIOPOMORSKIE: m. Szczecin	3
16 – OPOLSKIE: kędzierzyńsko-kozielski	3	32 – ZACHODNIOPOMORSKIE: m. Świnoujście	3
16 – OPOLSKIE: kluczborski	0	32 – ZACHODNIOPOMORSKIE: myśliborski	6
16 – OPOLSKIE: krapkowicki	0	32 – ZACHODNIOPOMORSKIE: policki	3
16 – OPOLSKIE: m. Opole	3	32 – ZACHODNIOPOMORSKIE: pyrzycki	6
16 – OPOLSKIE: namysłowski	6	32 – ZACHODNIOPOMORSKIE: sławieński	6
16 – OPOLSKIE: nyski	6	32 – ZACHODNIOPOMORSKIE: stargardzki*	6
16 – OPOLSKIE: oleski	0	32 – ZACHODNIOPOMORSKIE: szczecinecki	6
16 – OPOLSKIE: opolski	0	32 – ZACHODNIOPOMORSKIE: świdwiński	6
16 – OPOLSKIE: prudnicki	0	32 – ZACHODNIOPOMORSKIE: wałecki	6
16 – OPOLSKIE: strzelecki	0		

* Powiaty, w których w badanym okresie, w wyniku zmian w podziale terytorialnym kraju, nastąpiła zmiana granic. Szczegółowe kryteria przydziału punktów poszczególnym powiatom opisano w podrozdziale 7.3. rozdziału 7 niniejszego opracowania.

Źródło: opracowanie własne.

Ramka 4.4. Instrukcja wypełniania kwestionariusza logitowego

1. Należy otworzyć plik MsExcel o nazwie *KWESTIONARIUSZ_LOGITOWY.xls* i włączyć makra (w zależności od ustawień komputera – klikając albo przycisk „Włącz zawartość” widniejący nad kwestionariuszem, albo przycisk „Opcje”, a następnie wybranie opcji „Włącz zawartość” i kliknięcie „OK”).
2. Wybrać z rozwijalnej listy powiatów powiat właściwy dla danego Powiatowego Urzędu Pracy.
3. Wpisać numer ewidencyjny bezrobotnego (z systemu Syriusz^{STD}), który zostanie poddany procedurze profilowania bezrobotnych.
4. W każdym z pól (pytań) należy zaznaczyć tylko jeden wariant odpowiedzi, uwzględniając poniższe objaśnienia:

Wiek dziecka – oznacza wiek *najmłodszego* dziecka bezrobotnego.

Gospodarstwo domowe – oznacza liczbę osób mieszkających i utrzymujących się wspólnie z bezrobotnym (łącznie z bezrobotnym).

Liczba zawodów – oznacza liczbę wszystkich zawodów posiadanych przez bezrobotnego, zarówno wyuczonych, jak i wykonywanych (w przypadku osób zarejestrowanych można wykorzystać informację zawartą w systemie Syriusz^{STD}).

Pierwsza rejestracja – jeśli bezrobotny rejestruje się po raz pierwszy w urzędzie pracy lub pierwsza rejestracja bezrobotnego (niezależnie od liczby tych rejestracji i ewentualnych przerw w czasie trwania bezrobocia) miała miejsce w ciągu trzech ostatnich lat, należy zaznaczyć wariant „w ciągu ostatnich trzech lat”; jeśli bezrobotny rejestrował się po raz pierwszy ponad trzy lata temu, należy wybrać wariant „ponad trzy lata temu”.

Minimalna płaca netto – oznacza minimalną płacę netto, za jaką bezrobotny byłby skłonny podjąć pracę.

Internet – oznacza posiadanie przez bezrobotnego umiejętności korzystania z internetu.

Język obcy – oznacza znajomość jakiegokolwiek języka obcego (bez względu na stopień znajomości).

Zawód wyuczony – oznacza wyuczony zawód bezrobotnego zgodnie z Klasyfikacją Zawodów i Specjalności z 2010 r. (należy wybrać najwyżej klasyfikowany wyuczony zawód bezrobotnego).

Ocena dochodów gospodarstwa domowego – oznacza subiektywną ocenę łącznych dochodów gospodarstwa domowego dokonaną przez bezrobotnego.

Ocena stanu zdrowia – oznacza subiektywną ocenę własnego stanu zdrowia dokonaną przez bezrobotnego.

Stan zdrowia – oznacza subiektywną ocenę własnego stanu zdrowia dokonaną przez bezrobotnego w kontekście podjęcia i wykonywania pracy (utrudnia lub nie utrudnia podjęcia i wykonywania pracy).

Niska motywacja – oznacza subiektywną ocenę poziomu motywacji bezrobotnego do poszukiwania i podejmowania pracy, dokonaną przez pracownika PUP przeprowadzającego procedurę profilowania.

Słaba prezencja – oznacza subiektywną ocenę prezencji bezrobotnego, dokonaną przez pracownika PUP przeprowadzającego procedurę profilowania.

Inne (subiektywne) – oznacza inne czynniki, które w opinii pracownika PUP przeprowadzającego procedurę profilowania mogą utrudniać podjęcie pracy przez bezrobotnego (np. nadużywanie alkoholu, przejawiana przez bezrobotnego agresja, nadmierna nieśmiałość itp.).

Kwestionariusz w formie elektronicznej automatycznie sumuje punkty przypisane do poszczególnych odpowiedzi. Wynik punktowy oraz rekomendację w zakresie stopnia zagrożenia długotrwałym bezrobociem można odczytać w prawym dolnym rogu narzędzia.

Przycisk „Wyczyść” usuwa wszystkie zaznaczone wcześniej informacje, np. przed rozpoczęciem kolejnej procedury profilowania.

Przycisk „Drukuj” pozwala wydrukować kwestionariusz.

Kwestionariusz można wykorzystać również w tradycyjnej formie „papier-ołówek”. W tym celu należy wydrukować pusty formularz, a po zaznaczeniu wszystkich odpowiedzi samodzielnie zliczyć punkty. Rekomendację należy odczytać z przedziałów stopnia zagrożenia długotrwałym bezrobociem, znajdujących się pod kwestionariuszem.

Ramka 4.5. Klasyfikacja zawodów i specjalności (grupy wielkie) wykorzystana w kwestionariuszu logitowym

Grupa 0: Siły zbrojne
Grupa 1: Przedstawiciele władz publicznych, wyżsi urzędnicy i kierownicy
Grupa 2: Specjaliści
Grupa 3: Technicy i inny średni personel
Grupa 4: Pracownicy biurowi
Grupa 5: Pracownicy usług osobistych i sprzedawcy
Grupa 6: Rolnicy, ogrodnicy, leśnicy i rybacy
Grupa 7: Robotnicy przemysłowi i rzemieślnicy
Grupa 8: Operatorzy i monterzy maszyn i urządzeń
Grupa 9: Pracownicy przy pracach prostych

Podstawa prawna: Rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 27 kwietnia 2010 roku w sprawie klasyfikacji zawodów i specjalności na potrzeby rynku pracy oraz zakresu jej stosowania.

4.4. Diagnoza przykładowych sylwetek bezrobotnych

Poniżej przedstawiono siedem przykładowych sylwetek bezrobotnych, zamieszkałych na terenie różnych powiatów w Polsce. Przeprowadzono procedurę diagnozy stopnia zagrożenia każdej z nich długotrwałym bezrobociem, wykorzystując w tym celu zarówno kwestionariusz BLMP, jak i kwestionariusz logitowy.

Sylwetka pierwsza

Powiatowy Urząd Pracy w Lublinie obsługuje bezrobotnych zamieszkałych na terenie powiatu lubelskiego. Właśnie zgłosił się tam zameldowany w gminie miejsko-wiejskiej tego powiatu bezdzietny kawaler. Po raz pierwszy zarejestrował się on w powiatowym urzędzie pracy dwa lata temu. Ma 27 lat i legitymuje się wykształceniem średnim zawodowym. Prowadzi samodzielnie gospodarstwo domowe i nie ma zobowiązań opiekuńczych wobec innych osób. Musi oszczędnie gospodarować dochodami, aby zrealizować wszystkie swoje potrzeby. Nie posiada orzeczenia o niepełnosprawności, a jego stan zdrowia, oceniany subiektywnie jako bardzo dobry, nie utrudnia mu podjęcia pracy. Mężczyzna ten łącznie pracował już ponad pięć lat, w dwóch zawodach z trzeciej wielkiej grupy zawodów. Ma telefon, potrafi poruszać się w środowisku internetowym oraz zna co najmniej jeden język obcy. Jego oczekiwania płacowe względem przyszłej pracy mieszczą się w przedziale od 2 tys. do 3 tys. zł netto. W opinii pracowników urzędu jest on silnie zmotywowany do podjęcia zatrudnienia, ma dobrą prezencję i niezauważalne są u niego inne czynniki mogące utrudnić mu podjęcie pracy.

Diagnoza stopnia zagrożenia długotrwałym bezrobociem dokonana na podstawie **obydwu kwestionariuszy** wskazuje, że ten bezrobotny prawdopodobnie stosunkowo szybko znajdzie ponowne zatrudnienie (**bardzo niski stopień zagrożenia długotrwałym bezrobociem**) (por. rys. 4.3 i 4.4).

Rysunek 4.3. Kwestionariusz BLMP dla pierwszej sylwetki bezrobotnego

KWESTIONARIUSZ DO DIAGNOZOWANIA STOPNIA ZAGROŻENIA DŁUGOTRWALYM BEZROBOCIEM

POWIAT: 06 - LUBELSKIE: lubelski (3)

NR EWIDENCYJNY BEZROBOTNEGO:

PŁEĆ ☒ mężczyzna (0) ☐ kobieta (14)	WIEK ☒ do 29 lat (0) ☐ od 30 do 49 lat (12) ☐ 50 lat i więcej (21)	WYKSZTAŁCENIE ☐ gimnazjalne i niższe (0) ☐ zasadnicze zaw. (8) ☒ policealne i śr. zawodowe (1) ☐ śr. ogólnokształcące (4) ☐ wyższe (0)
STAN CYWILNY ☐ żonaty/mężatka (1) ☒ inny (0)	WIEK DZIECKA ☒ nie dotyczy (0) ☐ 0 do 6 lat (5) ☐ 7 do 12 lat (5) ☐ 13 i więcej lat (0)	SPRAWOWANIE OPIEKI ☐ tak (5) ☒ nie (0)
STAŻ PRACY ☐ brak (14) ☐ do 5 lat włącznie (6) ☒ powyżej 5 lat (0)	LICZBA ZAWODÓW ☐ brak (12) ☒ 1 lub 2 (0) ☐ co najmniej 3 (0)	GOSPODARSTWO DOMOWE ☒ 1-osobowe (2) ☐ 2-osobowe (0) ☐ wieloosobowe (0)
MINIMALNA PŁACA NETTO ☐ (do 1000) (0) ☐ [1000 do 1500) (8) ☐ [1500 do 2000) (4) ☒ [2000 do 3000) (0) ☐ [3000 i więcej) (10)	PIERWSZA REJESTRACJA ☒ w ciągu ostatnich 3 lat (0) ☐ ponad 3 lata temu (7)	INTERNET ☒ tak, samodzielnie (0) ☐ tak, przy pomocy innych (7) ☐ nie (7)
TELEFON ☒ tak (0) ☐ nie (10)	NIEPEŁNOSPRAWNOŚĆ ☐ tak (6) ☒ nie (0)	STAN ZDROWIA ☐ utrudnia podjęcie pracy (6) ☒ nie utrudnia (0)
JĘZYK OBCY ☒ tak (0) ☐ nie (3)	RODZAJ GMINY ☐ wiejska (1) ☒ inna (0)	NISKA MOTYWACJA ☐ tak (3) ☒ nie (0)
SŁABA PREZENCJA ☐ tak (2) ☒ nie (0)	INNE (SUBIEKTYWNE) ☐ tak (2) ☒ nie (0)	

WYNIK: 6 BARDZO NISKIE

[38 i mniej	BARDZO NISKIE
[39 - 48]	NISKIE
[49 - 58]	ŚREDNIE
[59 - 68]	WYSOKIE
[69 i więcej	BARDZO WYSOKIE

Źródło: opracowanie własne.

Rysunek 4.4. Kwestionariusz logitowy dla pierwszej sylwetki bezrobotnego

KWESTIONARIUSZ DO DIAGNOZOWANIA STOPNIA ZAGROŻENIA DŁUGOTRWAŁYM BEZROBOCIEM

POWIAT: 06 - LUBELSKIE: lubelski (3)

NR EWIDENCYJNY BEZROBOTNEGO:

PŁEĆ ☒ mężczyzna (0) ☐ kobieta (6)	WIEK ☒ do 29 lat (0) ☐ od 30 do 49 lat (6) ☐ 50 lat i więcej (11)	WYKSZTAŁCENIE ☐ gimnazjalne i niższe (0) ☐ zasadnicze zaw. (5) ☒ policealne i śr. zawodowe (5) ☐ śr. ogólnokształcące (5) ☐ wyższe (5)
STAN CYWILNY ☐ żonaty/mężatka (3) ☒ inny (0)	WIEK DZIECKA ☒ nie dotyczy (0) ☐ 0 do 6 lat (3) ☐ 7 do 12 lat (0) ☐ 13 i więcej lat (0)	GOSPODARSTWO DOMOWE ☒ 1-osobowe (3) ☐ 2-osobowe (3) ☐ wieloosobowe (0)
STAŻ PRACY ☐ brak (5) ☐ do 5 lat włącznie (4) ☒ powyżej 5 lat (0)	LICZBA ZAWODÓW ☐ brak (10) ☒ 1 lub 2 (4) ☐ co najmniej 3 (0)	PIERWSZA REJESTRACJA ☒ w ciągu ostatnich 3 lat (0) ☐ ponad 3 lata temu (5)
MINIMALNA PŁACA NETTO ☐ do 1000 (0) ☐ [1000 do 1500) (5) ☐ [1500 do 2000) (3) ☒ [2000 do 3000) (0) ☐ 3000 i więcej (0)	INTERNET ☒ tak, samodzielnie (0) ☐ tak, przy pomocy innych (4) ☐ nie (4)	JĘZYK OBCY ☒ tak (0) ☐ nie (3)
ZAWÓD WYUCZONY ☐ bez wyuczonego zawodu (5) ☐ 1, 2, 4, 6, 8, 9 grupa (5) ☒ 3, 5 grupa (2) ☐ 7 grupa (0)	OCENA DOCHODÓW GOSPODARSTWA DOMOWEGO ☐ nie wystarczają na podstawowe potrzeby (9) ☐ tylko najważniejsze potrzeby przy oszczędnym gospodarowaniu (5) ☐ tylko najważniejsze potrzeby bez specjalnego oszczędzania (0) ☒ wszystkie potrzeby przy oszczędnym gospodarowaniu (9) ☐ pozwalają na wszystkie potrzeby bez specjalnego oszczędzania (9)	
OCENA STANU ZDROWIA ☒ bardzo dobrze (0) ☐ dobrze (3) ☐ tak sobie (3) ☐ źle (3)	STAN ZDROWIA ☐ utrudnia podjęcie pracy (3) ☒ nie utrudnia (0)	NISKA MOTYWACJA ☐ tak (4) ☒ nie (0)
SŁABA PREZENCJA ☐ tak (4) ☒ nie (0)	INNE (SUBIEKTYWNE) ☐ tak (3) ☒ nie (0)	

WYNIK: **26** **BARDZO NISKIE**

0-35	BARDZO NISKIE
36-46	NISKIE
47-50	ŚREDNIE
51-59	WYSOKIE
60-100	BARDZO WYSOKIE

Źródło: opracowanie własne.

Sylwetka druga

Zameldowany w Kaliszu 35-letni mężczyzna zgłasza się do właściwego ze względu na miejsce zameldowania powiatowego urzędu pracy. Legitymuje się on wykształceniem zasadniczym zawodowym. Mieszka wraz z żoną i trójką dzieci, z których najmłodsze ma cztery lata. Niepracująca zawodowo żona zajmuje się prowadzeniem domu i sprawowaniem opieki nad dziećmi. Przy oszczędnym gospodarowaniu pieniędzmi, do zaspokojenia najważniejszych potrzeb rodzina ta potrzebuje 1900 zł. Podczas rejestracji pracownik urzędu zauważa, że po raz pierwszy jako bezrobotny mężczyzna ten rejestrował się ponad trzy lata temu. Na podstawie przedstawionych dokumentów ustala, że do tej pory pracował on przez siedem lat jako remieślnik stolarz (siódma wielka grupa zawodów). Stan zdrowia tego mężczyzny, subiektywnie oceniany przez niego jako dobry, nie utrudnia mu podjęcia pracy. Nie posiada on orzeczenia o niepełnosprawności. Potrafi samodzielnie korzystać z internetu i dysponuje własnym telefonem komórkowym. Mężczyzna ten nie zna języków obcych. Bardzo aktywnie poszukuje pracy i jest gotowy przystąpić do niej praktycznie od zaraz. Charakteryzuje się dobrą prezencją i nie zauważono u niego innych czynników, które mogłyby utrudnić podjęcie zatrudnienia.

Przeprowadzona na podstawie **obydwu kwestionariuszy** diagnoza stopnia zagrożenia długotrwałym bezrobociem wskazuje, że bezrobotny ten jest w **niskim stopniu zagrożony długim pozostawaniem bez pracy** (por. rys. 4.5 i 4.6).

Rysunek 4.5. Kwestionariusz BLMP dla drugiej sylwetki bezrobotnego

KWESTIONARIUSZ DO DIAGNOZOWANIA STOPNIA ZAGROŻENIA DŁUGOTRWAŁYM BEZROBOCIEM

POWIAT: 30 - WIELKOPOLSKIE: m.Kalisz (0)

NR EWIDENCYJNY BEZROBOTNEGO:

PŁEĆ ☒ mężczyzna (0) ☐ kobieta (14)	WIEK ☐ do 29 lat (0) ☒ od 30 do 49 lat (12) ☐ 50 lat i więcej (21)	WYKSZTAŁCENIE ☐ gimnazjalne i niższe (0) ☒ zasadnicze zaw. (8) ☐ policealne i śr. zawodowe (1) ☐ śr. ogólnokształcące (4) ☐ wyższe (0)
STAN CYWILNY ☒ żonaty/mężatka (1) ☐ inny (0)	WIEK DZIECKA ☐ nie dotyczy (0) ☒ 0 do 6 lat (5) ☐ 7 do 12 lat (5) ☐ 13 i więcej lat (0)	SPRAWOWANIE OPIEKI ☐ tak (5) ☒ nie (0)
STAŻ PRACY ☐ brak (14) ☐ do 5 lat włącznie (6) ☒ powyżej 5 lat (0)	LICZBA ZAWODÓW ☐ brak (12) ☒ 1 lub 2 (0) ☐ co najmniej 3 (0)	GOSPODARSTWO DOMOWE ☐ 1-osobowe (2) ☐ 2-osobowe (0) ☒ wieloosobowe (0)
MINIMALNA PŁACA NETTO ☐ (do 1000) (0) ☐ [1000 do 1500) (8) ☒ [1500 do 2000) (4) ☐ [2000 do 3000) (0) ☐ [3000 i więcej) (10)	PIERWSZA REJESTRACJA ☐ w ciągu ostatnich 3 lat (0) ☒ ponad 3 lata temu (7)	INTERNET ☒ tak, samodzielnie (0) ☐ tak, przy pomocy innych (7) ☐ nie (7)
TELEFON ☒ tak (0) ☐ nie (10)	NIEPEŁNOSPRAWNOŚĆ ☐ tak (6) ☒ nie (0)	STAN ZDROWIA ☐ utrudnia podjęcie pracy (6) ☒ nie utrudnia (0)
JĘZYK OBCY ☐ tak (0) ☒ nie (3)	RODZAJ GMINY ☐ wiejska (1) ☒ inna (0)	NISKA MOTYWACJA ☐ tak (3) ☒ nie (0)
SŁABA PREZENCJA ☐ tak (2) ☒ nie (0)	INNE (SUBIEKTYWNE) ☐ tak (2) ☒ nie (0)	

WYNIK: 40 NISKIE

[38 i mniej	BARDZO NISKIE
[39 - 48]	NISKIE
[49 - 58]	ŚREDNIE
[59 - 68]	WYSOKIE
[69 i więcej	BARDZO WYSOKIE

Źródło: opracowanie własne.

Rysunek 4.6. Kwestionariusz logitowy dla drugiej sylwetki bezrobotnego

KWESTIONARIUSZ DO DIAGNOZOWANIA STOPNIA ZAGROŻENIA DŁUGOTRWAŁYM BEZROBOCIEM

POWIAT: 30 - WIELKOPOLSKIE: m.Kalisz (3)

NR EWIDENCYJNY BEZROBOTNEGO: _____

PLEĆ ☒ mężczyzna (0) ☐ kobieta (6)	WIEK ☐ do 29 lat (0) ☒ od 30 do 49 lat (6) ☐ 50 lat i więcej (11)	WYKSZTAŁCENIE ☐ gimnazjalne i niższe (0) ☒ zasadnicze zaw. (5) ☐ policealne i śr. zawodowe (5) ☐ śr. ogólnokształcące (5) ☐ wyższe (5)
STAN CYWILNY ☒ żonaty/mężatka (3) ☐ inny (0)	WIEK DZIECKA ☐ nie dotyczy (0) ☒ 0 do 6 lat (3) ☐ 7 do 12 lat (0) ☐ 13 i więcej lat (0)	GOSPODARSTWO DOMOWE ☐ 1-osobowe (3) ☐ 2-osobowe (3) ☒ wieloosobowe (0)
STAŻ PRACY ☐ brak (5) ☐ do 5 lat włącznie (4) ☒ powyżej 5 lat (0)	LICZBA ZAWODÓW ☐ brak (10) ☒ 1 lub 2 (4) ☐ co najmniej 3 (0)	PIERWSZA REJESTRACJA ☐ w ciągu ostatnich 3 lat (0) ☒ ponad 3 lata temu (5)
MINIMALNA PŁACA NETTO ☐ do 1000 (0) ☐ [1000 do 1500] (5) ☒ [1500 do 2000] (3) ☐ [2000 do 3000] (0) ☐ 3000 i więcej (0)	INTERNET ☒ tak, samodzielnie (0) ☐ tak, przy pomocy innych (4) ☐ nie (4)	JĘZYK OBCY ☐ tak (0) ☒ nie (3)
ZAWÓD WYUCZONY ☐ bez wyuczonego zawodu (5) ☐ 1, 2, 4, 6, 8, 9 grupa (5) ☐ 3, 5 grupa (2) ☒ 7 grupa (0)	OCENA DOCHODÓW GOSPODARSTWA DOMOWEGO ☐ nie wystarczają na podstawowe potrzeby (9) ☒ tylko najważniejsze potrzeby przy oszczędnym gospodarowaniu (5) ☐ tylko najważniejsze potrzeby bez specjalnego oszczędzania (0) ☐ wszystkie potrzeby przy oszczędnym gospodarowaniu (9) ☐ pozwalają na wszystkie potrzeby bez specjalnego oszczędzania (9)	
OCENA STANU ZDROWIA ☐ bardzo dobrze (0) ☒ dobrze (3) ☐ tak sobie (3) ☐ źle (3)	STAN ZDROWIA ☐ utrudnia podjęcie pracy (3) ☒ nie utrudnia (0)	NISKA MOTYWACJA ☐ tak (4) ☒ nie (0)
SŁABA PREZENCJA ☐ tak (4) ☒ nie (0)	INNE (SUBIEKTYWNE) ☐ tak (3) ☒ nie (0)	

WYNIK: 43 NISKIE

0-35	BARDZO NISKIE
36-46	NISKIE
47-50	ŚREDNIE
51-59	WYSOKIE
60-100	BARDZO WYSOKIE

Źródło: opracowanie własne.

Sylwetka trzecia

Tegoroczna 25-letnia absolwentka studiów magisterskich z zakresu politologii wróciła do domu rodzinnego w Olecku (gmina miejsko-wiejska). Nie założyła jeszcze własnej rodziny i zamieszkała ponownie z rodzicami oraz dwójką młodszego rodzeństwa. Nie przysparza jej to jednak żadnych obowiązków opiekuńczych. Kobieta ta rozpoczyna właśnie poszukiwania pierwszej pracy. Po pomoc w jej znalezieniu zgłosiła się do właściwego ze względu na miejsce zameldowania powiatowego urzędu pracy. Jest to jej pierwszy kontakt ze strukturami publicznych służb zatrudnienia w Polsce. Oczekiwania wobec przyszłej pracy ma skromne. Zakłada, że oszczędne gospodarowanie kwotą 1400 zł pokryje jej najważniejsze potrzeby. Bezrobotna ta ma jedynie jeden zawód wyuczony (należący do drugiej wielkiej grupy zawodów) i biegle posługuje się językiem angielskim. Potrafi samodzielnie korzystać z zasobów internetu oraz ma własny telefon komórkowy. Swój stan zdrowia ocenia jako dobry, co sprawia, że nie utrudnia on jej podjęcia pracy. Nie posiada orzeczenia o niepełnosprawności. Bezrobotna ta ma dobrą prezencję. Pracownik urzędu dokonujący rejestracji zauważył jednak, że brakuje jej motywacji do aktywnego poszukiwania pracy, a także jej podjęcia. Nie odnotował jednak żadnych dodatkowych czynników, które mogłyby utrudnić ten proces.

Na podstawie oszacowania wysokości ryzyka długotrwałego bezrobocia w **kwestionariuszu BLMP** można domniemywać, że ta bezrobotna jest w **niskim stopniu zagrożona długim pozostawaniem bez pracy**. Natomiast wynik *scoringu* w **kwestionariuszu logitowym** wskazuje, że jest ona w średnim stopniu zagrożona długim pozostawaniem bez pracy. Ponieważ oszacowania otrzymane w obu kwestionariuszach leżą w okolicach granic danych przedziałów klasyfikacyjnych, należy przyjąć, że są one zbieżne i wskazują, że w omawianym przypadku ryzyko długotrwałego bezrobocia kształtuje się na poziomie nisko-średnim (por. rys. 4.7 i 4.8).

Rysunek 4.7. Kwestionariusz BLMP dla trzeciej sylwetki bezrobotnego

KWESTIONARIUSZ DO DIAGNOZOWANIA STOPNIA ZAGROŻENIA DŁUGOTRWAŁYM BEZROBOCIEM

POWIAT: 28 - WARMIŃSKO-MAZURSKIE: olecki * (9)

NR EWIDENCYJNY BEZROBOTNEGO:

PLEĆ ☐ mężczyzna (0) ☒ kobieta (14)	WIEK ☒ do 29 lat (0) ☐ od 30 do 49 lat (12) ☐ 50 lat i więcej (21)	WYKSZTAŁCENIE ☐ gimnazjalne i niższe (0) ☐ zasadnicze zaw. (8) ☐ policealne i śr. zawodowe (1) ☐ śr. ogólnokształcące (4) ☒ wyższe (0)
STAN CYWILNY ☐ żonaty/mężatka (1) ☒ inny (0)	WIEK DZIECKA ☒ nie dotyczy (0) ☐ 0 do 6 lat (5) ☐ 7 do 12 lat (5) ☐ 13 i więcej lat (0)	SPRAWOWANIE OPIEKI ☐ tak (5) ☒ nie (0)
STAŻ PRACY ☒ brak (14) ☐ do 5 lat włącznie (6) ☐ powyżej 5 lat (0)	LICZBA ZAWODÓW ☐ brak (12) ☒ 1 lub 2 (0) ☐ co najmniej 3 (0)	GOSPODARSTWO DOMOWE ☐ 1-osobowe (2) ☐ 2-osobowe (0) ☒ wieloosobowe (0)
MINIMALNA PŁACA NETTO ☐ (do 1000) (0) ☒ [1000 do 1500) (8) ☐ [1500 do 2000) (4) ☐ [2000 do 3000) (0) ☐ [3000 i więcej) (10)	PIERWSZA REJESTRACJA ☒ w ciągu ostatnich 3 lat (0) ☐ ponad 3 lata temu (7)	INTERNET ☒ tak, samodzielnie (0) ☐ tak, przy pomocy innych (7) ☐ nie (7)
TELEFON ☒ tak (0) ☐ nie (10)	NIEPEŁNOSPRAWNOŚĆ ☐ tak (6) ☒ nie (0)	STAN ZDROWIA ☐ utrudnia podjęcie pracy (6) ☒ nie utrudnia (0)
JĘZYK OBCY ☒ tak (0) ☐ nie (3)	RODZAJ GMINY ☐ wiejska (1) ☒ inna (0)	NISKA MOTYWACJA ☒ tak (3) ☐ nie (0)
SŁABA PREZENCJA ☐ tak (2) ☒ nie (0)	INNE (SUBIEKTYWNE) ☐ tak (2) ☒ nie (0)	

WYNIK: 48 NISKIE

[38 i mniej	BARDZO NISKIE
[39 - 48]	NISKIE
[49 - 58]	ŚREDNIE
[59 - 68]	WYSOKIE
[69 i więcej	BARDZO WYSOKIE

Źródło: opracowanie własne.

Rysunek 4.8. Kwestionariusz logitowy dla trzeciej sylwetki bezrobotnego

KWESTIONARIUSZ DO DIAGNOZOWANIA STOPNIA ZAGROŻENIA DŁUGOTRWAŁYM BEZROBOCIEM

POWIAT: 28 - WARMIŃSKO-MAZURSKIE: olecki * (6) ▼

NR EWIDENCYJNY BEZROBOTNEGO:

PŁEĆ ☐ mężczyzna (0) ☒ kobieta (6)	WIEK ☒ do 29 lat (0) ☐ od 30 do 49 lat (6) ☐ 50 lat i więcej (11)	WYKSZTAŁCENIE ☐ gimnazjalne i niższe (0) ☐ zasadnicze zaw. (5) ☐ policealne i śr. zawodowe (5) ☐ śr. ogólnokształcące (5) ☒ wyższe (5)
STAN CYWILNY ☐ żonaty/mężatka (3) ☒ inny (0)	WIEK DZIECKA ☒ nie dotyczy (0) ☐ 0 do 6 lat (3) ☐ 7 do 12 lat (0) ☐ 13 i więcej lat (0)	GOSPODARSTWO DOMOWE ☐ 1-osobowe (3) ☐ 2-osobowe (3) ☒ wieloosobowe (0)
STAŻ PRACY ☒ brak (5) ☐ do 5 lat włącznie (4) ☐ powyżej 5 lat (0)	LICZBA ZAWODÓW ☐ brak (10) ☒ 1 lub 2 (4) ☐ co najmniej 3 (0)	PIERWSZA REJESTRACJA ☒ w ciągu ostatnich 3 lat (0) ☐ ponad 3 lata temu (5)
MINIMALNA PŁACA NETTO ☐ do 1000 (0) ☒ [1000 do 1500) (5) ☐ [1500 do 2000) (3) ☐ [2000 do 3000) (0) ☐ 3000 i więcej (0)	INTERNET ☒ tak, samodzielnie (0) ☐ tak, przy pomocy innych (4) ☐ nie (4)	JĘZYK OBCY ☒ tak (0) ☐ nie (3)
ZAWÓD WYUCZONY ☐ bez wyuczonego zawodu (5) ☒ 1, 2, 4, 6, 8, 9 grupa (5) ☐ 3, 5 grupa (2) ☐ 7 grupa (0)	OCENA DOCHODÓW GOSPODARSTWA DOMOWEGO ☐ nie wystarczają na podstawowe potrzeby (9) ☒ tylko najważniejsze potrzeby przy oszczędnym gospodarowaniu (5) ☐ tylko najważniejsze potrzeby bez specjalnego oszczędzania (0) ☐ wszystkie potrzeby przy oszczędnym gospodarowaniu (9) ☐ pozwalają na wszystkie potrzeby bez specjalnego oszczędzania (9)	
OCENA STANU ZDROWIA ☐ bardzo dobrze (0) ☒ dobrze (3) ☐ tak sobie (3) ☐ źle (3)	STAN ZDROWIA ☐ utrudnia podjęcie pracy (3) ☒ nie utrudnia (0)	NISKA MOTYWACJA ☒ tak (4) ☐ nie (0)
SŁABA PREZENCJA ☐ tak (4) ☒ nie (0)	INNE (SUBIEKTYWNE) ☐ tak (3) ☒ nie (0)	

WYNIK: **48** **SREDNIE**

0-35	BARDZO NISKIE
36-46	NISKIE
47-50	ŚREDNIE
51-59	WYSOKIE
60-100	BARDZO WYSOKIE

Źródło: opracowanie własne.

Sylwetka czwarta

Zamieszkała w gminie miejsko-wiejskiej Ćmielów (powiat ostrowiecki) 26-letnia kobieta po raz kolejny zarejestrowała się jako bezrobotna. Pierwsza rejestracja miała miejsce pięć lat temu. Bezrobotna ukończyła zasadniczą szkołę zawodową o profilu gastronomicznym, specjalność kucharz (piąta wielka grupa zawodów). Do tej pory pracowała jedynie dorywczo, dlatego jej łączny staż pracy nie przekracza dwóch lat. Mieszka wraz z mężem, dwójką małych dzieci (dwa i cztery lata) i chorą matką. Rozległe obowiązki opiekuńcze utrudniają jej nie tylko podejmowanie pracy, ale także jej utrzymanie. Obecne dochody tej rodziny nie wystarczają na pokrycie podstawowych jej potrzeb. Kobieta ta nie ma właściwie żadnych oczekiwań płacowych co do potencjalnej pracy, gdyż nawet wynagrodzenie w kwocie 900 zł netto znacznie podratuje trudną sytuację finansową rodziny. Posiada zarówno własny telefon, jak i umiejętność samodzielnego poruszania się po zasobach internetu. Jej stan zdrowia, postrzegany subiektywnie jako bardzo dobry, nie utrudnia jej podjęcia pracy. Nie ma orzeczenia o niepełnosprawności. Nie zna żadnego języka obcego. Jest bardzo zdeterminowana do podjęcia pracy. W ocenie pracownika urzędu, który dokonywał rejestracji, jedynym czynnikiem subiektywnym mogącym utrudniać jej znalezienie zatrudnienia jest słaba prezentacja.

Dokonana na podstawie **obydwu kwestionariuszy** ocena stopnia zagrożenia długotrwałym bezrobociem wskazuje, że bezrobotna ta jest w **wysokim stopniu zagrożona długotrwałym pozostawaniem bez pracy** (por. rys. 4.9 i 4.10).

Rysunek 4.9. Kwestionariusz BLMP dla czwartej sylwetki bezrobotnego

KWESTIONARIUSZ DO DIAGNOZOWANIA STOPNIA ZAGROŻENIA DŁUGOTRWAŁYM BEZROBOCIEM

POWIAT: 26 - ŚWIĘTOKRZYSKIE: ostrowiecki (9)

NR EWIDENCYJNY BEZROBOTNEGO:

PŁEĆ ☐ mężczyzna (0) ☒ kobieta (14)	WIEK ☒ do 29 lat (0) ☐ od 30 do 49 lat (12) ☐ 50 lat i więcej (21)	WYKSZTAŁCENIE ☐ gimnazjalne i niższe (0) ☒ zasadnicze zaw. (8) ☐ policealne i śr. zawodowe (1) ☐ śr. ogólnokształcące (4) ☐ wyższe (0)
STAN CYWILNY ☒ żonaty/mężatka (1) ☐ inny (0)	WIEK DZIECKA ☐ nie dotyczy (0) ☒ 0 do 6 lat (5) ☐ 7 do 12 lat (5) ☐ 13 i więcej lat (0)	SPRAWOWANIE OPIEKI ☒ tak (5) ☐ nie (0)
STAŻ PRACY ☐ brak (14) ☒ do 5 lat włącznie (6) ☐ powyżej 5 lat (0)	LICZBA ZAWODÓW ☐ brak (12) ☒ 1 lub 2 (0) ☐ co najmniej 3 (0)	GOSPODARSTWO DOMOWE ☐ 1-osobowe (2) ☐ 2-osobowe (0) ☒ wieloosobowe (0)
MINIMALNA PŁACA NETTO ☒ (do 1000) (0) ☐ [1000 do 1500) (8) ☐ [1500 do 2000) (4) ☐ [2000 do 3000) (0) ☐ [3000 i więcej) (10)	PIERWSZA REJESTRACJA ☐ w ciągu ostatnich 3 lat (0) ☒ ponad 3 lata temu (7)	INTERNET ☒ tak, samodzielnie (0) ☐ tak, przy pomocy innych (7) ☐ nie (7)
TELEFON ☒ tak (0) ☐ nie (10)	NIEPEŁNOSPRAWNOŚĆ ☐ tak (6) ☒ nie (0)	STAN ZDROWIA ☐ utrudnia podjęcie pracy (6) ☒ nie utrudnia (0)
JĘZYK OBCY ☐ tak (0) ☒ nie (3)	RODZAJ GMINY ☐ wiejska (1) ☒ inna (0)	NISKA MOTYWACJA ☐ tak (3) ☒ nie (0)
SŁABA PREZENCJA ☒ tak (2) ☐ nie (0)	INNE (SUBIEKTYWNE) ☐ tak (2) ☒ nie (0)	

WYNIK: 60 WYSOKIE

[38 i mniej	BARDZO NISKIE
[39 - 48]	NISKIE
[49 - 58]	ŚREDNIE
[59 - 68]	WYSOKIE
[69 i więcej	BARDZO WYSOKIE

Źródło: opracowanie własne.

Rysunek 4.10. Kwestionariusz logitowy dla czwartej sylwetki bezrobotnego

KWESTIONARIUSZ DO DIAGNOZOWANIA STOPNIA ZAGROŻENIA DŁUGOTRWAŁYM BEZROBOCIEM		
POWIAT:		26 - ŚWIĘTOKRZYSKIE: ostrowiecki (6)
NR EWIDENCYJNY BEZROBOTNEGO:		
PŁEĆ ☐ mężczyzna (0) ☒ kobieta (6)	WIEK ☒ do 29 lat (0) ☐ od 30 do 49 lat (6) ☐ 50 lat i więcej (11)	WYKSZTAŁCENIE ☐ gimnazjalne i niższe (0) ☒ zasadnicze zaw. (5) ☐ policealne i śr. zawodowe (5) ☐ śr. ogólnokształcące (5) ☐ wyższe (5)
STAN CYWILNY ☒ żonaty/mężatka (3) ☐ inny (0)	WIEK DZIECKA ☐ nie dotyczy (0) ☒ 0 do 6 lat (3) ☐ 7 do 12 lat (0) ☐ 13 i więcej lat (0)	GOSPODARSTWO DOMOWE ☐ 1-osobowe (3) ☐ 2-osobowe (3) ☒ wieloosobowe (0)
STAŻ PRACY ☐ brak (5) ☒ do 5 lat włącznie (4) ☐ powyżej 5 lat (0)	LICZBA ZAWODÓW ☐ brak (10) ☒ 1 lub 2 (4) ☐ co najmniej 3 (0)	PIERWSZA REJESTRACJA ☐ w ciągu ostatnich 3 lat (0) ☒ ponad 3 lata temu (5)
MINIMALNA PŁACA NETTO ☒ do 1000 (0) ☐ [1000 do 1500) (5) ☐ [1500 do 2000) (3) ☐ [2000 do 3000) (0) ☐ 3000 i więcej (0)	INTERNET ☒ tak, samodzielnie (0) ☐ tak, przy pomocy innych (4) ☐ nie (4)	JĘZYK OBCY ☐ tak (0) ☒ nie (3)
ZAWÓD WYUCZONY ☐ bez wyuczonego zawodu (5) ☐ 1, 2, 4, 6, 8, 9 grupa (5) ☒ 3, 5 grupa (2) ☐ 7 grupa (0)	OCENA DOCHODÓW GOSPODARSTWA DOMOWEGO ☒ nie wystarczają na podstawowe potrzeby (9) ☐ tylko najważniejsze potrzeby przy oszczędnym gospodarowaniu (5) ☐ tylko najważniejsze potrzeby bez specjalnego oszczędzania (0) ☐ wszystkie potrzeby przy oszczędnym gospodarowaniu (9) ☐ pozwalają na wszystkie potrzeby bez specjalnego oszczędzania (9)	
OCENA STANU ZDROWIA ☒ bardzo dobrze (0) ☐ dobrze (3) ☐ tak sobie (3) ☐ źle (3)	STAN ZDROWIA ☐ utrudnia podjęcie pracy (3) ☒ nie utrudnia (0)	NISKA MOTYWACJA ☐ tak (4) ☒ nie (0)
SŁABA PREZENCJA ☒ tak (4) ☐ nie (0)	INNE (SUBIEKTYWNE) ☐ tak (3) ☒ nie (0)	
0-35 BARDZO NISKIE 36-46 NISKIE 47-50 ŚREDNIE 51-59 WYSOKIE 60-100 BARDZO WYSOKIE	WYNIK: 54 WYSOKIE	

Źródło: opracowanie własne.

Sylwetka piąta

W rejestrach Powiatowego Urzędu Pracy w Bytomiu pojawiła się po raz kolejny w ciągu ostatnich kilkudziesięciu lat 53-letnia mieszkanka tego miasta. Z wykształcenia jest ona technikiem ekonomistą (trzecia wielka grupa zawodów). Do tej pory przepracowała 23 lata na następujących stanowiskach: księgowa, agent ubezpieczeniowy i doradca do spraw kredytów. Obecnie mieszka z mężem, dorosły syn założył własną rodzinę i wyprowadził się. Kobieta ta opiekuje się jednak prawie codziennie jego dwuletnią córką, co znacznie ogranicza jej dyspozycyjność zawodową. Trudna sytuacja materialna własnego gospodarstwa domowego (zaspokojenie najważniejszych potrzeb wymaga bardzo oszczędnego gospodarowania posiadanymi środkami finansowymi) zmusza ją jednak do podjęcia pracy. Jej oczekiwania płacowe co do przyszłej pracy sięgają kwoty 1600 zł netto. Kobieta ta posiada orzeczenie o niepełnosprawności w stopniu lekkim. Ona sama postrzega swój stan zdrowia jako dobry i nie traktuje go jako potencjalnego czynnika mogącego utrudnić jej podjęcie bądź wykonywanie pracy. Bezrobotna ta potrafi samodzielnie obsługiwać komputer i poruszać się po internecie. Ma także telefon komórkowy. Nie zna natomiast żadnego języka obcego. W opinii pracownika urzędu dokonującego rejestracji jest zdeterminowana do podjęcia pracy. Jedyнным czynnikiem subiektywnym, który może wpłynąć na zmniejszenie szans na zdobycie pracy, jest słaba prezentacja.

Na podstawie diagnozy ryzyka długotrwałego bezrobocia dokonanej za pomocą **kwestionariusza BLMP** można stwierdzić, że sytuacja przedstawionej bezrobotnej na rynku pracy jest szczególnie trudna i skomplikowana (**bardzo wysokie ryzyko długiego pozostawania bez pracy**). Z kolei *scoring* uzyskany na podstawie **kwestionariusza logitowego** wskazuje, że bezrobotna ta jest w **wysokim stopniu zagrożona długim pozostawaniem bez pracy**. Otrzymany wynik stanowi jednak górną granicę danego przedziału klasyfikacyjnego, można zatem domniemywać, że w omawianym przypadku prawdopodobieństwo długotrwałego bezrobocia jest bardzo wysokie (por. rys. 4.11 i 4.12).

Rysunek 4.11. Kwestionariusz BLMP dla piątej sylwetki bezrobotnego

KWESTIONARIUSZ DO DIAGNOZOWANIA STOPNIA ZAGROŻENIA DŁUGOTRWAŁYM BEZROBOTCIEM		
POWIAT:		24 - ŚLĄSKIE: m.Bytom (9)
NR EWIDENCYJNY BEZROBOTNEGO:		
PŁEĆ ☐ mężczyzna (0) ☒ kobieta (14)	WIEK ☐ do 29 lat (0) ☐ od 30 do 49 lat (12) ☒ 50 lat i więcej (21)	WYKSZTAŁCENIE ☐ gimnazjalne i niższe (0) ☐ zasadnicze zaw. (8) ☒ policealne i śr. zawodowe (1) ☐ śr. ogólnokształcące (4) ☐ wyższe (0)
STAN CYWILNY ☒ żonaty/mężatka (1) ☐ inny (0)	WIEK DZIECKA ☒ nie dotyczy (0) ☐ 0 do 6 lat (5) ☐ 7 do 12 lat (5) ☐ 13 i więcej lat (0)	SPRAWOWANIE OPIEKI ☒ tak (5) ☐ nie (0)
STAŻ PRACY ☐ brak (14) ☐ do 5 lat włącznie (6) ☒ powyżej 5 lat (0)	LICZBA ZAWODÓW ☐ brak (12) ☐ 1 lub 2 (0) ☒ co najmniej 3 (0)	GOSPODARSTWO DOMOWE ☐ 1-osobowe (2) ☒ 2-osobowe (0) ☐ wieloosobowe (0)
MINIMALNA PŁACA NETTO ☐ (do 1000) (0) ☐ [1000 do 1500) (8) ☒ [1500 do 2000) (4) ☐ [2000 do 3000) (0) ☐ [3000 i więcej) (10)	PIERWSZA REJESTRACJA ☐ w ciągu ostatnich 3 lat (0) ☒ ponad 3 lata temu (7)	INTERNET ☒ tak, samodzielnie (0) ☐ tak, przy pomocy innych (7) ☐ nie (7)
TELEFON ☒ tak (0) ☐ nie (10)	NIEPEŁNOSPRAWNOŚĆ ☒ tak (6) ☐ nie (0)	STAN ZDROWIA ☐ utrudnia podjęcie pracy (6) ☒ nie utrudnia (0)
JĘZYK OBCY ☐ tak (0) ☒ nie (3)	RODZAJ GMINY ☐ wiejska (1) ☒ inna (0)	NISKA MOTYWACJA ☐ tak (3) ☒ nie (0)
SŁABA PREZENCJA ☒ tak (2) ☐ nie (0)	INNE (SUBIEKTYWNE) ☐ tak (2) ☒ nie (0)	
WYNIK:		
		73
		BARDZO WYSOKIE
[38 i mniej	BARDZO NISKIE	
[39 - 48]	NISKIE	
[49 - 58]	ŚREDNIE	
[59 - 68]	WYSOKIE	
[69 i więcej	BARDZO WYSOKIE	

Źródło: opracowanie własne.

Rysunek 4.12. Kwestionariusz logitowy dla piątej sylwetki bezrobotnego

KWESTIONARIUSZ DO DIAGNOZOWANIA STOPNIA ZAGROŻENIA DŁUGOTRWAŁYM BEZROBOCIEM		
POWIAT:		24 - ŚLĄSKIE: m.Bytom (6)
NR EWIDENCYJNY BEZROBOTNEGO:		
PŁEĆ ☐ mężczyzna (0) ☒ kobieta (6)	WIEK ☐ do 29 lat (0) ☐ od 30 do 49 lat (6) ☒ 50 lat i więcej (11)	WYKSZTAŁCENIE ☐ gimnazjalne i niższe (0) ☐ zasadnicze zaw. (5) ☒ policealne i śr. zawodowe (5) ☐ śr. ogólnokształcące (5) ☐ wyższe (5)
STAN CYWILNY ☒ żonaty/mężatka (3) ☐ inny (0)	WIEK DZIECKA ☒ nie dotyczy (0) ☐ 0 do 6 lat (3) ☐ 7 do 12 lat (0) ☐ 13 i więcej lat (0)	GOSPODARSTWO DOMOWE ☐ 1-osobowe (3) ☒ 2-osobowe (3) ☐ wieloosobowe (0)
STAŻ PRACY ☐ brak (5) ☐ do 5 lat włącznie (4) ☒ powyżej 5 lat (0)	LICZBA ZAWODÓW ☐ brak (10) ☐ 1 lub 2 (4) ☒ co najmniej 3 (0)	PIERWSZA REJESTRACJA ☐ w ciągu ostatnich 3 lat (0) ☒ ponad 3 lata temu (5)
MINIMALNA PŁACA NETTO ☐ do 1000 (0) ☐ [1000 do 1500) (5) ☒ [1500 do 2000) (3) ☐ [2000 do 3000) (0) ☐ 3000 i więcej (0)	INTERNET ☒ tak, samodzielnie (0) ☐ tak, przy pomocy innych (4) ☐ nie (4)	JĘZYK OBCY ☐ tak (0) ☒ nie (3)
ZAWÓD WYUCZONY ☐ bez wyuczonego zawodu (5) ☐ 1, 2, 4, 6, 8, 9 grupa (5) ☒ 3, 5 grupa (2) ☐ 7 grupa (0)	OCENA DOCHODÓW GOSPODARSTWA DOMOWEGO ☐ nie wystarczają na podstawowe potrzeby (9) ☒ tylko najważniejsze potrzeby przy oszczędnym gospodarowaniu (5) ☐ tylko najważniejsze potrzeby bez specjalnego oszczędzania (0) ☐ wszystkie potrzeby przy oszczędnym gospodarowaniu (9) ☐ pozwalają na wszystkie potrzeby bez specjalnego oszczędzania (9)	
OCENA STANU ZDROWIA ☐ bardzo dobrze (0) ☒ dobrze (3) ☐ tak sobie (3) ☐ źle (3)	STAN ZDROWIA ☐ utrudnia podjęcie pracy (3) ☒ nie utrudnia (0)	NISKA MOTYWACJA ☐ tak (4) ☒ nie (0)
SŁABA PREZENCJA ☒ tak (4) ☐ nie (0)	INNE (SUBIEKTYWNE) ☐ tak (3) ☒ nie (0)	
0-35 BARDZO NISKIE 36-46 NISKIE 47-50 ŚREDNIE 51-59 WYSOKIE 60-100 BARDZO WYSOKIE	WYNIK:	59 WYSOKIE

Źródło: opracowanie własne.

Sylwetka szósta

Do Powiatowego Urzędu Pracy w Bytowie zgłosiła się 32-letnia kobieta zamieszkała w Lipnicy (jedna z gmin wiejskich powiatu bytowskiego). Jest to jej kolejny epizod bezrobocia. Pierwszy raz w rejestrach urzędu pracy pojawiła się siedem lat temu. Bezrobotna ta ukończyła zasadniczą zawodową szkołę fryzjerską (piąta wielka grupa zawodów). Do chwili obecnej przepracowała cztery lata, wykonując różnorodne drobne zajęcia sezonowe. Obecnie samotnie wychowuje dwuletniego synka, co znacznie jej utrudnia zarówno poszukiwanie, jak i wykonywanie pracy. Jednak bardzo trudna sytuacja finansowa (posiadane dochody nie wystarczają na pokrycie podstawowych potrzeb) powoduje, że bardzo zależy jej podjęciu pracy, która mogłaby jej zapewnić dochody na poziomie 1300 zł netto. Bezrobotna ma własny telefon komórkowy, a swój stan zdrowia ocenia jako dobry, nieutrudniający podjęcia pracy. Nie posiada orzeczenia o niepełnosprawności, nie zna żadnego języka obcego i nie potrafi korzystać z internetu. Istotnym jej problemem jest także słaba prezencja; nie odnotowano żadnych innych czynników subiektywnych, które dodatkowo mogłyby pogarszać jej pozycję na rynku pracy.

Diagnoza stopnia zagrożenia długotrwałym pozostawaniem poza sferą zatrudnienia przeprowadzona na podstawie zarówno **kwestionariusza BLMP**, jak i **kwestionariusza logitowego**, jednoznacznie wskazuje, że omawiana bezrobotna jest w **bardzo wysokim stopniu zagrożona długotrwałym bezrobociem** (por. rys. 4.13 i 4.14).

Rysunek 4.13. Kwestionariusz BLMP dla szóstej sylwetki bezrobotnego

KWESTIONARIUSZ DO DIAGNOZOWANIA STOPNIA ZAGROŻENIA DŁUGOTRWAŁYM BEZROBOCIEM		
POWIAT:		22 - POMORSKIE: bytowski (9)
NR EWIDENCYJNY BEZROBOTNEGO:		
PŁEĆ ☐ mężczyzna (0) ☒ kobieta (14)	WIEK ☐ do 29 lat (0) ☒ od 30 do 49 lat (12) ☐ 50 lat i więcej (21)	WYKSZTAŁCENIE ☐ gimnazjalne i niższe (0) ☒ zasadnicze zaw. (8) ☐ policealne i śr. zawodowe (1) ☐ śr. ogólnokształcące (4) ☐ wyższe (0)
STAN CYWILNY ☐ żonaty/mężatka (1) ☒ inny (0)	WIEK DZIECKA ☐ nie dotyczy (0) ☒ 0 do 6 lat (5) ☐ 7 do 12 lat (5) ☐ 13 i więcej lat (0)	SPRAWOWANIE OPIEKI ☒ tak (5) ☐ nie (0)
STAŻ PRACY ☐ brak (14) ☒ do 5 lat włącznie (6) ☐ powyżej 5 lat (0)	LICZBA ZAWODÓW ☐ brak (12) ☐ 1 lub 2 (0) ☒ co najmniej 3 (0)	GOSPODARSTWO DOMOWE ☐ 1-osobowe (2) ☒ 2-osobowe (0) ☐ wieloosobowe (0)
MINIMALNA PŁACA NETTO ☐ (do 1000) (0) ☒ [1000 do 1500) (8) ☐ [1500 do 2000) (4) ☐ [2000 do 3000) (0) ☐ [3000 i więcej) (10)	PIERWSZA REJESTRACJA ☐ w ciągu ostatnich 3 lat (0) ☒ ponad 3 lata temu (7)	INTERNET ☐ tak, samodzielnie (0) ☐ tak, przy pomocy innych (7) ☒ nie (7)
TELEFON ☒ tak (0) ☐ nie (10)	NIEPEŁNOSPRAWNOŚĆ ☐ tak (6) ☒ nie (0)	STAN ZDROWIA ☐ utrudnia podjęcie pracy (6) ☒ nie utrudnia (0)
JĘZYK OBCY ☐ tak (0) ☒ nie (3)	RODZAJ GMINY ☒ wiejska (1) ☐ inna (0)	NISKA MOTYWACJA ☐ tak (3) ☒ nie (0)
SŁABA PREZENCJA ☒ tak (2) ☐ nie (0)	INNE (SUBIEKTYWNE) ☐ tak (2) ☒ nie (0)	
WYNIK:		
		87
		BARDZO WYSOKIE
[38 i mniej	BARDZO NISKIE	
[39 - 48]	NISKIE	
[49 - 58]	ŚREDNIE	
[59 - 68]	WYSOKIE	
[69 i więcej	BARDZO WYSOKIE	

Źródło: opracowanie własne.

Rysunek 4.14. Kwestionariusz logitowy dla szóstej sylwetki bezrobotnego

KWESTIONARIUSZ DO DIAGNOZOWANIA STOPNIA ZAGROŻENIA DŁUGOTRWAŁYM BEZROBOCIEM		
POWIAT:		22 - POMORSKIE: bytowski (6)
NR EWIDENCYJNY BEZROBOTNEGO:		
PŁEĆ ☐ mężczyzna (0) ☒ kobieta (6)	WIEK ☐ do 29 lat (0) ☒ od 30 do 49 lat (6) ☐ 50 lat i więcej (11)	WYKSZTAŁCENIE ☐ gimnazjalne i niższe (0) ☒ zasadnicze zaw. (5) ☐ policealne i śr. zawodowe (5) ☐ śr. ogólnokształcące (5) ☐ wyższe (5)
STAN CYWILNY ☐ żonaty/mężatka (3) ☒ inny (0)	WIEK DZIECKA ☐ nie dotyczy (0) ☒ 0 do 6 lat (3) ☐ 7 do 12 lat (0) ☐ 13 i więcej lat (0)	GOSPODARSTWO DOMOWE ☐ 1-osobowe (3) ☒ 2-osobowe (3) ☐ wieloosobowe (0)
STAŻ PRACY ☐ brak (5) ☒ do 5 lat włącznie (4) ☐ powyżej 5 lat (0)	LICZBA ZAWODÓW ☐ brak (10) ☐ 1 lub 2 (4) ☒ co najmniej 3 (0)	PIERWSZA REJESTRACJA ☐ w ciągu ostatnich 3 lat (0) ☒ ponad 3 lata temu (5)
MINIMALNA PŁACA NETTO ☐ do 1000 (0) ☒ [1000 do 1500] (5) ☐ [1500 do 2000] (3) ☐ [2000 do 3000] (0) ☐ 3000 i więcej (0)	INTERNET ☐ tak, samodzielnie (0) ☐ tak, przy pomocy innych (4) ☒ nie (4)	JĘZYK OBCY ☐ tak (0) ☒ nie (3)
ZAWÓD WYUCZONY ☐ bez wyuczonego zawodu (5) ☐ 1, 2, 4, 6, 8, 9 grupa (5) ☒ 3, 5 grupa (2) ☐ 7 grupa (0)	OCENA DOCHODÓW GOSPODARSTWA DOMOWEGO ☒ nie wystarczają na podstawowe potrzeby (9) ☐ tylko najważniejsze potrzeby przy oszczędnym gospodarowaniu (5) ☐ tylko najważniejsze potrzeby bez specjalnego oszczędzania (0) ☐ wszystkie potrzeby przy oszczędnym gospodarowaniu (9) ☐ pozwalają na wszystkie potrzeby bez specjalnego oszczędzania (9)	
OCENA STANU ZDROWIA ☐ bardzo dobrze (0) ☒ dobrze (3) ☐ tak sobie (3) ☐ źle (3)	STAN ZDROWIA ☐ utrudnia podjęcie pracy (3) ☒ nie utrudnia (0)	NISKA MOTYWACJA ☐ tak (4) ☒ nie (0)
SŁABA PREZENCJA ☒ tak (4) ☐ nie (0)	INNE (SUBIEKTYWNE) ☐ tak (3) ☒ nie (0)	
0-35 BARDZO NISKIE 36-46 NISKIE 47-50 ŚREDNIE 51-59 WYSOKIE 60-100 BARDZO WYSOKIE	WYNIK: 68 BARDZO WYSOKIE	

Źródło: opracowanie własne.

Sylwetka siódma

Obszar działania Powiatowego Urzędu Pracy w Namysłowie obejmuje m.in. gminę wiejską Domaszowice. Z tych terenów pochodzi 50-letnia kobieta, która wielokrotnie rejestrowała się już jako bezrobotna (po raz pierwszy w 1995 roku). Edukację ukończyła na poziomie szkoły podstawowej nie zdobywając tym samym żadnego zawodu. Aktualnie mieszka wraz z mężem oraz dwójką dorosłych synów, z których każdy założył już rodzinę. Dochody tego wieloosobowego gospodarstwa domowego, przy oszczędnym gospodarowaniu posiadanymi środkami finansowymi, pozwalają na pokrycie najważniejszych jego potrzeb. Bezrobotna ta nigdy wcześniej nie pracowała. Prawdopodobnie jednym z powodów była orzeczona niepełnosprawność w stopniu umiarkowanym, która sprawia, że kobieta ta źle ocenia swój stan zdrowia i twierdzi, że utrudnia on jej podjęcie pracy. Bezrobotna ta nie potrafi ani obsługiwać komputera, ani korzystać z internetu. Posiada własny telefon komórkowy. Nie zna żadnego języka obcego. Jej oczekiwania płacowe co do przyszłej pracy (1800 zł netto) wydają się zbyt wygórowane w stosunku do posiadanych kwalifikacji i umiejętności. W trakcie rozmowy z tą bezrobotną pracownik urzędu zauważył, że jej motywacja do poszukiwania i podjęcia pracy jest niska. Istotnymi problemami są także słaba prezencja i nadmierna nieśmiałość.

Przeprowadzona na podstawie **obydwu kwestionariuszy** ocena ryzyka długotrwałego pozostawania bez pracy jednoznacznie i wyraźnie wskazuje, że bezrobotna ta z **bardzo wysokim prawdopodobieństwem popadnie w długotrwałe bezrobocie** (por. rys. 4.15 i 4.16).

Rysunek 4.15. Kwestionariusz BLMP dla siódmej sylwetki bezrobotnego

KWESTIONARIUSZ DO DIAGNOZOWANIA STOPNIA ZAGROŻENIA DŁUGOTRWAŁYM BEZROBOCIEM

POWIAT: 16 - OPOLSKIE: namysłowski (9) ▼

NR EWIDENCYJNY BEZROBOTNEGO:

PŁEĆ ☐ mężczyzna (0) ☒ kobieta (14)	WIEK ☐ do 29 lat (0) ☐ od 30 do 49 lat (12) ☒ 50 lat i więcej (21)	WYKSZTAŁCENIE ☒ gimnazjalne i niższe (0) ☐ zasadnicze zaw. (8) ☐ policealne i śr. zawodowe (1) ☐ śr. ogólnokształcące (4) ☐ wyższe (0)
STAN CYWILNY ☒ żonaty/mężatka (1) ☐ inny (0)	WIEK DZIECKA ☐ nie dotyczy (0) ☐ 0 do 6 lat (5) ☐ 7 do 12 lat (5) ☒ 13 i więcej lat (0)	SPRAWOWANIE OPIEKI ☒ tak (5) ☐ nie (0)
STAŻ PRACY ☒ brak (14) ☐ do 5 lat włącznie (6) ☐ powyżej 5 lat (0)	LICZBA ZAWODÓW ☒ brak (12) ☐ 1 lub 2 (0) ☐ co najmniej 3 (0)	GOSPODARSTWO DOMOWE ☐ 1-osobowe (2) ☐ 2-osobowe (0) ☒ wieloosobowe (0)
MINIMALNA PŁACA NETTO ☐ (do 1000) (0) ☐ [1000 do 1500) (8) ☒ [1500 do 2000) (4) ☐ [2000 do 3000) (0) ☐ [3000 i więcej) (10)	PIERWSZA REJESTRACJA ☐ w ciągu ostatnich 3 lat (0) ☒ ponad 3 lata temu (7)	INTERNET ☐ tak, samodzielnie (0) ☐ tak, przy pomocy innych (7) ☒ nie (7)
TELEFON ☒ tak (0) ☐ nie (10)	NIEPEŁNOSPRAWNOŚĆ ☒ tak (6) ☐ nie (0)	STAN ZDROWIA ☒ utrudnia podjęcie pracy (6) ☐ nie utrudnia (0)
JĘZYK OBCY ☐ tak (0) ☒ nie (3)	RODZAJ GMINY ☐ wiejska (1) ☒ inna (0)	NISKA MOTYWACJA ☒ tak (3) ☐ nie (0)
SŁABA PREZENCJA ☒ tak (2) ☐ nie (0)	INNE (SUBIEKTYWNE) ☒ tak (2) ☐ nie (0)	

WYNIK: **116** **BARDZO WYSOKIE**

[38 i mniej	BARDZO NISKIE
[39 - 48]	NISKIE
[49 - 58]	ŚREDNIE
[59 - 68]	WYSOKIE
[69 i więcej	BARDZO WYSOKIE

Źródło: opracowanie własne.

Rysunek 4.16. Kwestionariusz logitowy dla siódmej sylwetki bezrobotnego

KWESTIONARIUSZ DO DIAGNOZOWANIA STOPNIA ZAGROŻENIA DŁUGOTRWAŁYM BEZROBOCIEM

POWIAT: 16 - OPOLSKIE: namysłowski (6)

NR EWIDENCYJNY BEZROBOTNEGO:

PŁEĆ ☐ mężczyzna (0) ☒ kobieta (6)	WIEK ☐ do 29 lat (0) ☐ od 30 do 49 lat (6) ☒ 50 lat i więcej (11)	WYKSZTAŁCENIE ☒ gimnazjalne i niższe (0) ☐ zasadnicze zaw. (5) ☐ policealne i śr. zawodowe (5) ☐ śr. ogólnokształcące (5) ☐ wyższe (5)
STAN CYWILNY ☒ żonaty/mężatka (3) ☐ inny (0)	WIEK DZIECKA ☐ nie dotyczy (0) ☐ 0 do 6 lat (3) ☐ 7 do 12 lat (0) ☒ 13 i więcej lat (0)	GOSPODARSTWO DOMOWE ☐ 1-osobowe (3) ☐ 2-osobowe (3) ☒ wieloosobowe (0)
STAŻ PRACY ☒ brak (5) ☐ do 5 lat włącznie (4) ☐ powyżej 5 lat (0)	LICZBA ZAWODÓW ☒ brak (10) ☐ 1 lub 2 (4) ☐ co najmniej 3 (0)	PIERWSZA REJESTRACJA ☐ w ciągu ostatnich 3 lat (0) ☒ ponad 3 lata temu (5)
MINIMALNA PŁACA NETTO ☐ do 1000 (0) ☐ [1000 do 1500) (5) ☒ [1500 do 2000) (3) ☐ [2000 do 3000) (0) ☐ 3000 i więcej (0)	INTERNET ☐ tak, samodzielnie (0) ☐ tak, przy pomocy innych (4) ☒ nie (4)	JĘZYK OBCY ☐ tak (0) ☒ nie (3)
ZAWÓD WYUCZONY ☒ bez wyuczonego zawodu (5) ☐ 1, 2, 4, 6, 8, 9 grupa (5) ☐ 3, 5 grupa (2) ☐ 7 grupa (0)	OCENA DOCHODÓW GOSPODARSTWA DOMOWEGO ☐ nie wystarczają na podstawowe potrzeby (9) ☒ tylko najważniejsze potrzeby przy oszczędnym gospodarowaniu (5) ☐ tylko najważniejsze potrzeby bez specjalnego oszczędzania (0) ☐ wszystkie potrzeby przy oszczędnym gospodarowaniu (9) ☐ pozwalają na wszystkie potrzeby bez specjalnego oszczędzania (9)	
OCENA STANU ZDROWIA ☐ bardzo dobrze (0) ☐ dobrze (3) ☐ tak sobie (3) ☒ źle (3)	STAN ZDROWIA ☒ utrudnia podjęcie pracy (3) ☐ nie utrudnia (0)	NISKA MOTYWACJA ☒ tak (4) ☐ nie (0)
SŁABA PREZENCJA ☒ tak (4) ☐ nie (0)	INNE (SUBIEKTYWNE) ☒ tak (3) ☐ nie (0)	

WYNIK: **83** BARDZO WYSOKIE

0-35	BARDZO NISKIE
36-46	NISKIE
47-50	ŚREDNIE
51-59	WYSOKIE
60-100	BARDZO WYSOKIE

Źródło: opracowanie własne.

Rozdział V

CHARAKTERYSTYCZNE CECHY DŁUGOTRWALE BEZROBOTNEGO NA LOKALNYM RYNKU PRACY – STUDIUM PRZYPADKU

Badania czynników wpływających na zwiększenie ryzyka długookresowego bezrobocia przeprowadzono w sześciu wybranych powiatach w Polsce, tj. białostockim grodzkim, włocławskim grodzkim, przemyskim grodzkim, działdowskim, sierpeckim oraz krasnostawskim. Każdy powiat reprezentował inny typ gospodarki, co dało możliwość uchwycenia wpływu struktury gospodarczej na poziom i charakter bezrobocia³. Badania zrealizowano w listopadzie 2012 roku. W prezentowanym poniżej studium przypadku, posługując się przykładem powiatu włocławskiego grodzkiego, zidentyfikowano i opisano charakterystyczne cechy osoby długotrwale bezrobotnej na danym lokalnym rynku pracy, uwzględniając jednocześnie specyficzne właściwości omawianego powiatu.

5.1. Charakterystyka powiatu

Położenie i walory powiatu

Włocławek leży na środkowopółnocnym obszarze Polski w dolinie Wisły, w południowej części województwa kujawsko-pomorskiego. Jest miastem na prawach powiatu, a ponadto siedzibą powiatu włocławskiego ziemskiego. W latach 1975–1998 był stolicą województwa włocławskiego. Zajmuje powierzchnię 84 km², z czego 24,5% stanowią lasy.

Bogata historia Włocławka sięga przełomu X i XI wieku. U ujścia Zgłowiączki do Wisły założono wtedy gród książęcy, a w połowie XIII wieku lokowano tu na prawie chełmińskim miasto, które okres prosperity (handel zbożem) przeżywało od drugiej połowy XV stulecia do czasów najazdu szwedzkiego. W okresie rozbiorów Włocławek należał do zaboru rosyjskiego. W XIX wieku powstały w nim zakłady przemysłu spożywczego, maszynowego i celulozowo-papierniczego, a na początku następnego stulecia rozbudowano przemysły: fajansowy, ceramiczny, chemiczny, poligraficzny, metalowy i spożywczy. W mieście zachowało się wiele zabytków kultury materialnej. Włocławek graniczy z Gostynińsko-Włocławskim Parkiem Krajozabrowym. W bliskim jego sąsiedztwie leży uzdrowisko znane z wód siarczanowych i torfu leczniczego.

Przez Włocławek przebiega linia kolejowa Bydgoszcz–Łódź zbudowana na początku drugiej połowy XIX wieku, a także droga krajowa nr 1 oraz dwie inne drogi krajowe i drogi wojewódzkie, które zapewniają

---

³ Dokładny opis metodologii wyboru powiatów do badań terenowych oraz ich charakterystyka zostały przedstawione w raportach z realizacji III etapu projektu pn. Analiza czynników wpływających na zwiększenie ryzyka długookresowego bezrobocia – opracowanie metodologii profilowania bezrobotnych na lokalnym rynku pracy do stosowania przez PSZ.

miastu dobrą dostępność komunikacyjną. Dwie przeprawy drogowe prowadzą przez Wisłę – mostowa oraz po koronie tamy włocławskiej. W pobliżu Włocławka powstaje autostrada A1, która wkrótce powinna zostać oddana do eksploatacji.

Włocławek ma rozwiniętą sieć szkół podstawowych i gimnazjalnych oraz szkół ponadgimnazjalnych, które stanowią zaplecze edukacyjne również dla młodzieży z okolic miasta, ponadto działa jedna publiczna zawodowa szkoła wyższa oraz kilka niepublicznych szkół wyższych. Miasto pełni funkcję centrum kulturalnego wschodnich Kujaw. Ma w nim siedzibę wiele instytucji kulturalnych i sportowych o znaczeniu ponadlokalnym.

Najwięcej mieszkańców (ponad 123 tys. osób) odnotowano we Włocławku w 1999 roku. Występujący na przełomie XX i XXI wieku we wszystkich większych miastach Polski proces suburbanizacji, a także utrata wojewódzkich funkcji administracyjnych przyczyniły się do spadku liczby ludności ośrodka. W końcu 2010 roku Włocławek miał około 117 tys. mieszkańców, a gęstość zaludnienia wyniosła 1392 osoby na kilometr kwadratowy. Populacja miasta była silnie sfeminizowana: kobiety stanowiły 52,8% mieszkańców, a na 100 mężczyzn przypadało niemal 112 kobiet. Wyraźnie się zaznaczał proces demograficznego starzenia się Włocławka – w wieku produkcyjnym było 65,2% mieszkańców, udział populacji w wieku poprodukcyjnym przewyższał już udział populacji w wieku przedprodukcyjnym. Liczba włocławian zmniejszała się zarówno pod wpływem ujemnego przyrostu naturalnego, jak i w wyniku ubytku wędrownego.

Gospodarka

W latach dziewięćdziesiątych zaszły znaczne zmiany w strukturze gospodarczej tego silnie uprzemysłowionego miasta. Niektóre zakłady pracy upadły, a wiele zrestrukturyzowano, zmniejszając w nich rozmiary zatrudnienia. Spowodowało to spadek liczby pracujących i wzrost bezrobocia. Przemysł i budownictwo dominują jednak nadal w gospodarce Włocławka. Rozwinięty jest także przemysł chemiczny, energetyczny, spożywczy, precyzyjny, metalowy i materiałów budowlanych oraz, na mniejszą skalę niż w przeszłości, maszynowy, meblarski, papierniczy i inne. Największym przedsiębiorstwem jest zakład przemysłu chemicznego Anwil SA.

W końcu 2010 roku we Włocławku działało 12,3 tys. podmiotów gospodarczych zarejestrowanych w rejestrze Regon. Wskaźnik przedsiębiorczości był dosyć wysoki i wynosił 105 podmiotów na tysiąc mieszkańców. Zaledwie 2,4% podmiotów działało w sektorze publicznym. W sektorze prywatnym aż ponad 78% podmiotów stanowiły osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą. Były to podmioty niewielkie: mikropodmioty gospodarcze (o liczbie pracujących do 9 osób) stanowiły 94,6%, podmioty małe (0–49 zatrudnionych) 98,7%, a średnie (50–249 pracujących) 1,2% ogółu. Jedynie w dwóch podmiotach zatrudnienie przekraczało tysiąc osób.

Podmioty gospodarcze zaliczane do sektora I stanowiły 0,7% ogółu, do sektora II 18,2% i do sektora III ponad 81% wszystkich zarejestrowanych podmiotów. Podmioty należące do sektora III kwalifikowały się raczej do mniejszych pod względem stanu zatrudnionych. Jeśli chodzi o liczbę podmiotów, kolejność sekcji działalności gospodarczej była następująca: handel i naprawy (36,2% wszystkich podmiotów), budownictwo (10,4%), przetwórstwo przemysłowe oraz transport i gospodarka magazynowa (po 11,0%), działalność profesjonalna, naukowa i techniczna (7,3%), pozostała działalność usługowa (7,2%), opieka zdrowotna i pomoc społeczna (4,8%) i finanse i ubezpieczenia (4,2%).

Liczba pracujących we Włocławku w końcu 2010 roku przekraczała 42 tys. osób (36,1% mieszkańców miasta). Zatrudnionych w rolnictwie było tylko 1,7%, w przemyśle i budownictwie 44,2% ogółu pracujących. Stosunkowo skromnie, jak na ośrodek tej wielkości, prezentował się sektor usług: w handlu i naprawach, transporcie i gospodarce magazynowej, zakwaterowaniu i gastronomii oraz informacji i komunikacji pracowało 17,6%, w działalności finansowej i ubezpieczeniowej oraz obsłudze nieruchomości 3,5%, a w pozostałych usługach 33,0% ogółu zatrudnionych.

Rozmiary i struktura bezrobocia

W końcu 2010 roku we Włocławku stopa bezrobocia kształtowała się na poziomie 19,5%. Na 10226 zarejestrowanych bezrobotnych (13,4% ludności w wieku produkcyjnym) tylko 10,2% miało prawo do zasiłku. W omawianym roku 2010 nowo zarejestrowani bezrobotni (napływ) stanowili 121% stanu bezrobocia z końca roku poprzedniego, natomiast bezrobotni wyrejestrowani (odpływ) 110% rozmiarów bezrobocia z końca poprzedniego roku. Stopa napływu do bezrobocia liczona jako stosunek napływu w ostatnim miesiącu badanego okresu (tj. w grudniu) do liczby cywilnej ludności aktywnej zawodowo wynosiła 2,2%. Bezrobotnych we Włocławku charakteryzował długi okres trwania bezrobocia – bez pracy nieprzerwanie dłużej niż rok od ostatniej rejestracji pozostawało 42,2% ogółu tej grupy, a stopa tak określonego długotrwałego bezrobocia wynosiła 7,9%.

Wśród bezrobotnych przeważały kobiety – stanowiły one 53,4% ogółu. Znaczny był odsetek młodych ludzi: w wieku do 34 lat prawie 43%, w tym najmłodszych w wieku do 24 lat blisko 15%. Włocławscy bezrobotni charakteryzowali się stosunkowo niskim poziomem wykształcenia. Wykształcenie nieprzekraczające poziomu zasadniczego zawodowego miały dwie z każdych trzech osób bezrobotnych, a wykształcenie wyższe 8,7%.

5.2. Charakterystyka badanej populacji bezrobotnych

Struktura demograficzna badanych

Badana populacja obejmowała wszystkie osoby zarejestrowane w SI Syriusz^{STD} w Powiatowym Urzędzie Pracy we Włocławku w końcu 2010 roku. Cechy demograficzne i społeczno-zawodowe całej zbiorowości ustalono na podstawie danych figurujących w rejestrze we wskazanym czasie, natomiast zmiany statusu bezrobotnych na rynku pracy obserwowano od końca 2010 do końca października 2012 roku.

Omawiana populacja bezrobotnych we Włocławku liczyła 9881 osób, niemal wyłącznie Polaków (wśród nich znalazło się tylko trzech obcokrajowców). Większość stanowiły kobiety (53,6%) – na 100 bezrobotnych mężczyzn przypadało prawie 116 bezrobotnych kobiet, była to więc zbiorowość silnie sfeminizowana.

Bezrobotnych we Włocławku charakteryzowała nieco starsza struktura wieku niż w pozostałych badanych powiatach. Trzydziestego roku życia nie przekroczyło 33,3%, równie znaczne były odsetki osób w wieku dojrzałym. Nieco młodsze okazały się bezrobotne kobiety, ale różnica wieku była niewielka.

Struktura bezrobotnych we Włocławku według stanu cywilnego odzwierciedlała prawie dokładnie strukturę w badanych sześciu powiatach. Kawalerowie i panny stanowili 42,8% populacji, osoby w stanie małżeńskim 46,7%, osoby rozwiedzione 9,1%, a wdowy i wdowcy 1,4%. Mężczyźni częściej reprezentowali stan cywilny wolny, natomiast kobiety pozostałe stany (również rozwiedzionych).

We Włocławku w badanej populacji osoby bezdzietne stanowiły 63,7% ogółu, jedno dziecko posiadało 16,6%, dwoje 12,5%, a większą niż dwoje liczbę dzieci 7,2% bezrobotnych. Mężczyźni niemal dwukrotnie częściej niż kobiety byli bezdzietni, a także obciążeni znacznie mniejszą niż kobiety liczbą dzieci, np. więcej niż dwoje dzieci posiadało 11% kobiet wobec niespełna 3% mężczyzn. Te i kolejne obserwacje wyraźnie wskazują, że w przypadku bezrobocia posiadanie dzieci jest okolicznością obciążającą i dotykającą przede wszystkim kobiety.

Dzieci najmłodsze, w wieku przedszkolnym, a więc wymagające zaangażowania dużej ilości czasu, miało 12,7% ogółu bezrobotnych, ale około 20% kobiet i tylko 4,5% mężczyzn. Dzieci, z których najmłodsze było w wieku 13 i więcej lat, utrzymywało 14,9% rodzin bezrobotnych, przy czym prawie 21% rodzin kobiet i 8% mężczyzn.

Niepełnosprawność

Odsetek osób niepełnosprawnych we Włocławku kształtował się na poziomie 6,5% ogółu omawianej populacji. Większość stanowili bezrobotni z lekkim stopniem niepełnosprawności (5,5%). Umiarkowany stopień niepełnosprawności występował u 0,9% badanych, a znaczny bardzo rzadko (0,1%). Niepełnosprawni w stopniu lekkim częściej byli mężczyźni, natomiast w stopniu znacznym kobiety. Poziom i stopień niepełnosprawności wzrastał wraz z wiekiem bezrobotnych, natomiast obniżał się wraz ze wzrostem poziomu wykształcenia.

Przygotowanie zawodowe badanych bezrobotnych

Powiat włocławski grodzki należał do powiatów o najniższym poziomie wykształcenia bezrobotnych. Udział bezrobotnych włocławian z wykształceniem wyższym był stosunkowo niski (10,0%), natomiast najwyższy wśród badanych powiatów był odsetek osób z wykształceniem co najwyżej zasadniczym zawodowym – 63,0%. Szczególnie nisko wykształceni byli bezrobotni mężczyźni: ponad 72% uzyskało wykształcenie zasadnicze zawodowe, gimnazjalne oraz pełne i niepełne podstawowe, a tylko 6,7% wykształcenie wyższe.

Drugą składnik kwalifikacji – staż pracy – również nie był mocną stroną bezrobotnych we Włocławku. Doświadczenia zawodowego nie posiadało ponad 30%, krótki staż pracy (do dwóch lat) miało ponad 25% tej populacji, nieco niższy był odsetek osób o stażu pracy przekraczającym dziesięć lat. Brak doświadczenia zawodowego i krótszy staż pracy częściej odnotowano wśród mężczyzn. Potwierdza to gorszą pozycję kobiet na rynku pracy, gdyż nawet posiadając doświadczenie zawodowe przegrywały w konkurencji z mężczyznami.

Niski, gorszy niż przeciętnie w innych badanych powiatach, był poziom znajomości języków obcych wśród włocławskich bezrobotnych. Wymienili oni języki: angielski (16,2%), niemiecki (6,7%), rosyjski (3,5%) i inne (1,5%). Biegłą znajomość deklarowało kilkanaście do dwudziestu kilku procent (w przypadku języka angielskiego) osób z omawianej grupy.

Ponad 41% zarejestrowanych bezrobotnych nie posiadało żadnego zawodu wyuczonego, dalsze ponad 7% osób nie miało w rejestrach odnotowanych informacji na ten temat. Najczęściej bezrobotni legitymowali się wyuczonymi zawodami z grup: robotników przemysłowych i rzemieślników (18,9%), techników i innego średniego personelu (11,2%), specjalistów (9,5%) oraz pracowników usług osobistych i sprzedawców (7,7%). Struktura bezrobotnych według zawodów ostatnio wykonywanych różniła się znacznie od struktury według zawodów wyuczonych. Informacja o wykonywanym zawodzie nie figurowała w rejestrach ponad 22% badanych, a 0,8% nie potrafiło wskazać takiego zawodu. Do najliczniej wykonywanych należały zawody z grup: robotników przemysłowych i rzemieślników (22,3%), pracowników usług osobistych i sprzedawców (20,1%) oraz pracowników przy pracach prostych (15,6%). Znaczne okazały się możliwości wykonywania przez bezrobotnych pracy w wielu zawodach. Gotowość do pracy w dwóch zawodach zadeklarowało 27,0%, w trzech 17,0%, od czterech do dwunastu 12,7% zarejestrowanych. Możliwość wykonywania pracy tylko w jednym zawodzie zgłosiło 30,6% bezrobotnych.

Czas trwania bezrobocia

Czas pozostawania w rejestrach bezrobotnych był we Włocławku bardzo długi. Przeprowadzona analiza pokazała, że okres bezrobocia 73,6% osób z tej zbiorowości trwał dłużej niż dwanaście miesięcy, a ponad połowy (51,1%) przekraczał dwa lata. Tylko poniżej 3% bezrobotnych wykreślono z rejestrów po upływie maksymalnie trzech miesięcy.

Jeszcze dłuższy był okres od momentu rejestracji do wykreślenia z rejestru z powodu podjęcia pracy. Ponad dwie trzecie (67,2%) zarejestrowanych w końcu 2010 roku nie znalazło zatrudnienia i w końcu października 2012 roku nadal figurowało w rejestrach. Ponad 18% badanych szukało pracy dłużej niż dwanaście miesięcy, a tylko 1,9% uzyskało ją w ciągu trzech miesięcy od momentu rejestracji.

Oczekiwania wobec pracy

O trudnej sytuacji na rynku pracy we Włocławku świadczy fakt, że aż 99,6% bezrobotnych deklarowało chęć podjęcia każdego zatrudnienia. Zgłoszony maksymalny czas możliwego dojazdu do pracy, podobnie jak i dopuszczalna zmienność były odnotowywane sporadycznie; brakuje takich informacji odpowiednio dla 98,5% oraz dla 99,0% badanych, nie można więc sformułować żadnych wniosków w tym zakresie.

5.3. Czynniki determinujące prawdopodobieństwo długotrwałego bezrobocia

Kwestie metodologiczne

W badaniu determinant długotrwałego bezrobocia na lokalnym rynku pracy wykorzystano **modelowanie ekonometryczne**, a mianowicie **logitowy model ekonometryczny oraz drzewa klasyfikacyjne**. W pierwszej kolejności oszacowano szereg modeli ogólnych, tj. obejmujących całą populację badanych bezrobotnych, a następnie odrębne modele dla kobiet i mężczyzn. Postępowanie takie było podyktowane chęcią uchwycenia różnic w czynnikach wpływających na ryzyko długotrwałego bezrobocia w zależności od płci.

W badaniu przyjęto, że **długotrwale bezrobotny to osoba, która przez co najmniej rok była nieprzerwanie zarejestrowana w powiatowym urzędzie pracy jako bezrobotna**. Ze względu na sposób doboru próby do badań, czas trwania bezrobocia został wyznaczony od daty ostatniej rejestracji sprzed 31 grudnia 2010 roku do końca 2010 roku. W modelach logitowych (szerzej na ten temat w rozdziale 7) zmienna objaśniana przyjmuje wartość 1 lub 0, według następującej zależności:

$y = 1$ gdy dana osoba jest długotrwale bezrobotna,
 $y = 0$ w przeciwnym przypadku.

Wszystkie zmienne objaśniające wykorzystane w modelowaniu opierały się na danych pozyskanych z SI Syriusz^{STD} i miały **charakter jakościowy (binarny)**. Analizie poddano trzynaście kategorii zmiennych (ramka 5.1). Szczegółowe definicje wykorzystanych zmiennych objaśniających zawarto w rozdziale 8.

Ramka 5.1. Potencjalne zmienne objaśniające ryzyko długotrwałego bezrobocia w powiecie wrocławskim grodzkim

- płeć (PLEC)
- wiek (WIEK)
- stan cywilny (SC)
- liczba posiadanych dzieci (LD)
- wiek najmłodszego dziecka (WIEK_D)
- wykształcenie (WYKSZ)
- znajomość języka obcego (JEZYK)
- doświadczenie zawodowe mierzone stażem pracy (STAZ)
- liczba posiadanych zawodów (LZ)
- zawód wykonywany (ZAW_W)
- zawód wyuczony (ZAW_U)
- stan zdrowia (STAN_ZDROWIA)
- elastyczność zawodowa bezrobotnego (ELAS_ZAW)

Źródło: opracowanie własne.

Jako **kategorie bazowe**, stanowiące punkty odniesienia dla dokonywanych porównań, wybierano najczęściej te zmienne, które w świetle dotychczasowych badań nad czynnikami zwiększającymi prawdopodobieństwo długotrwałego bezrobocia najmniej sprzyjały temu zjawisku. Analizę wyników estymacji modeli logitowych oparto na **ilorazach szans**.

Model logitowy ogólny

Na podstawie wyników estymacji **modeli logitowych objaśniających prawdopodobieństwo długookresowego pozostawania bez pracy** bezrobotnych w powiecie wrocławskim grodzkim (tab. 5.1) stwierdza się, że spośród zmiennych objaśniających uwzględnionych w modelu nieistotny statystycznie wpływ na ryzyko długotrwałego bezrobocia miały cztery kategorie zmiennych, natomiast pozostałe okazały się istotne statystycznie (ramka 5.2). Bez znaczenia, z wyjątkiem braku posiadania zawodu wyuczonego oraz wykonywanego w ogóle, były wszystkie zmienne opisujące rodzaj wykonywanego i wyuczonego zawodu.

Ramka 5.2. Zmienne istotne i nieistotne statystycznie

Istotne statystycznie	Nieistotne statystycznie
– płeć	– stan cywilny
– wiek	– stan zdrowia
– wykształcenie	– posiadanie dzieci
– staż pracy	– elastyczność zawodowa
– znajomość języka obcego	
– brak zawodu wyuczonego i wykonywanego	
– liczba posiadanych zawodów	
– wiek potomstwa	

Źródło: opracowanie własne.

Tabela 5.1. Wyniki estymacji modelu logitowego objaśniającego prawdopodobieństwo długotrwałego pozostawania bez pracy dla bezrobotnych w powiecie wrocławskim grodzkim (model z istotnymi zmiennymi objaśniającymi, $p < 0,1$)

Zmienna	Współczynnik	Błąd stand.	z	Wartość p	Iloraz szans
const	-1,4362	0,1292	-11,1157	0,0000	
WIEK_DO29	-0,8510	0,0623	-13,6600	0,0000	0,4270
WIEK_OD50	0,4635	0,0638	7,2587	0,0000	1,5896
WIEK_D_OD0DO6	0,4962	0,0684	7,2491	0,0000	1,6424
WIEK_D_OD7DO12	0,1508	0,0789	1,9118	0,0559	1,1628
PLEC	0,5499	0,0466	11,7992	0,0000	1,7330
STAZ_BRAK	0,5749	0,0757	7,5969	0,0000	1,7770
STAZ_DO1ROKU	0,2529	0,0786	3,2179	0,0013	1,2877
STAZ_OD1DO5lat	0,2127	0,0660	3,2216	0,0013	1,2371
STAZ_OD20lat	-0,2484	0,0809	-3,0717	0,0021	0,7801
WYKSZ_SZ_LZ_PP	0,1811	0,0904	2,0034	0,0451	1,1986
WYKSZ_SO	0,3318	0,1236	2,6844	0,0073	1,3935
WYKSZ_ZZ	0,1623	0,0891	1,8206	0,0687	1,1762
WYKSZ_BW_PO_GM	0,4677	0,1175	3,9791	0,0001	1,5962
JEZYK	0,3977	0,0438	9,0858	0,0000	1,4883
ZAW_WO	-0,2895	0,0857	-3,3793	0,0007	0,7487
ZAW_U0	0,2510	0,0829	3,0286	0,0025	1,2853
LZ_0	0,5689	0,1542	3,6887	0,0002	1,7663
LZ_12	0,6998	0,1095	6,3898	0,0000	2,0133
LZ_34	0,3432	0,1100	3,1197	0,0018	1,4095
Trafność prognozowania:					
Wartości Y = 1	66,8%				
Wartości Y = 0	61,0%				
Łącznie (R-kwadrat)	63,9%				
IT (iloraz trafień)	3,13969294				
ROC	0,6387				

Szczegółowy opis zmiennych objaśniających umieszczono w tabeli 8.1. w rozdziale 8 niniejszego opracowania.

Źródło: obliczenia własne.

W powiecie wrocławskim grodzkim czynnikiem różnicującym zagrożenie długotrwałym bezrobociem jest **pleć**. Bardziej narażone na długie pozostawanie bez zatrudnienia są **kobiety**, prawdopodobieństwo bycia długookresowo bezrobotnym jest dla kobiet o 73% wyższe niż dla mężczyzn. Trudniejsza sytuacja kobiet na rynku pracy w analizowanym powiecie ma zapewne – podobnie jak skali ogólnopolskiej – związek z ich częstą dezaktywizacją zawodową, wymuszoną koniecznością wypełniania obo-

wiązków macierzyńskich i rodzinnych. Przy obecnym tempie zmian otoczenia częste przerwy w karierze zawodowej prowadzą bardzo szybko do dezaktualizacji posiadanych kwalifikacji, utrudniając ponowne podjęcie zatrudnienia. Dodatkowym czynnikiem zwiększającym ryzyko długotrwałego bezrobocia kobiet w badanym powiecie może być deficyt na lokalnym rynku pracy miejsc zatrudnienia odpowiednich dla przedstawicielek płci żeńskiej. Przy omawianiu specyficznych cech powiatu wskazano między innymi na słaby, jak na ośrodek tej wielkości, rozwój usług, a więc sektora, w którym chętnie zatrudniają się kobiety.

Cechą istotnie determinującą ryzyko długotrwałego bezrobocia jest **wiek, przy czym ryzyko to jest największe dla osób powyżej 50 roku życia**. Starszy wiek działa zdecydowanie niekorzystnie na sytuację bezrobotnego, podczas gdy młody wiek zmniejsza to ryzyko w istotny sposób. W porównaniu z bezrobotnymi w wieku od 30 do 49 lat, przekroczenie 50 roku życia i kolejnych lat zwiększa prawdopodobieństwo stania się bezrobotnym o 59%, natomiast wiek 29 i mniej lat zmniejsza je o 58%. Wynik taki może zaskakiwać, szczególnie w kontekście wysokiego w Polsce poziomu bezrobocia młodych ludzi. Warto zatem przypomnieć, że badanie determinant długookresowego bezrobocia przeprowadzono na podstawie informacji o bezrobotnych z 2010 roku. Bezrobocie młodych ludzi nie było wtedy jeszcze tak poważnym problemem na rynku pracy, obecnie sytuacja w Polsce znacznie się pod tym względem pogorszyła.

Prawdopodobieństwo długotrwałego bezrobocia jest uzależnione od **wykształcenia**. W analizowanym powiecie największe ryzyko pozostawania bez pracy powyżej dwunastu miesięcy groziło bezrobotnym legitymującym się **najniższym poziomem wykształcenia lub bez żadnego wykształcenia**, następnie osobom z wykształceniem średnim ogólnokształcącym i średnim zawodowym. W nieco lepszej sytuacji byli bezrobotni z wykształceniem zasadniczym zawodowym. Prawdopodobieństwo długotrwałego bezrobocia tej grupy było tylko o 17% wyższe niż bezrobotnych mających wyższe wykształcenie. Czynnikiem niekorzystnym jest również nieznanostwo języka obcego. W porównaniu z osobami deklarującymi posługiwanie się językiem obcym, brak takiej umiejętności zwiększał ryzyko stania się długotrwałe bezrobotnym o 48%.

Na zagrożenie długotrwałym bezrobociem wpływa **staż pracy**, przy czym najbardziej obciążający jest **brak stażu pracy w ogóle**. Niekorzystnie oddziałuje również posiadanie relatywnie krótkiego stażu pracy, nieprzekraczającego jednego roku, oraz – choć w mniejszym stopniu – stażu od jednego roku do pięciu lat. Najmniej narażone na długotrwałe bezrobocie są osoby ze stażem pracy przekraczającym dwadzieścia lat. Oznacza to, że im krótszy staż pracy bezrobotnego, tym bardziej jest on zagrożony popadnięciem w długotrwałe bezrobocie. Doświadczenie zawodowe jest obecnie głównym kryterium, od którego spełnienia zależą szanse uzyskania konkretnej pracy. Uwidacznia się to szczególnie w sytuacji dużej nadwyżki podaży pracy nad popytem, kiedy pracowników rekrutuje się spośród dużej liczby poszukujących zatrudnienia. Wobec dużego pola wyboru, w pierwszej kolejności przyjmuje się te osoby, które poza formalnymi kwalifikacjami mają również umiejętności praktyczne i doświadczenie zawodowe. Można więc domniemywać, że relatywnie krótki staż pracy lub jego brak zwiększa ryzyko długotrwałego bezrobocia zwłaszcza w złej sytuacji na rynku pracy.

Możliwość długotrwałego pozostawania poza sferą zatrudnienia determinują **czynniki związane z zawodem**. W badanym powiecie trochę większe zagrożenie pod tym względem dotyczyło bezrobotnych nieposiadających wyuczonego zawodu – prawdopodobieństwo długookresowego bezrobocia było dla nich wyższe o 28% niż dla osób legitymujących się jakimkolwiek rodzajem wyuczonego zawodu. Brak wyuczonego zawodu oznacza w istocie brak niezbędnych do podjęcia określonej pracy formalnych kwalifikacji, ich posiadanie jest warunkiem uzyskania zatrudnienia. Brak zawodu wykonywanego wpływał natomiast odwrotnie – zmniejszał ryzyko długotrwałego pozostawania bez pracy. Można to próbować wyjaśnić w następujący sposób. Osoby, które nie deklarują zawodu wykonywanego są bardziej elastyczne, mają prawdopodobnie słabiej sprecyzowane oczekiwania wobec przyszłej pracy, a tym samym są bardziej skłonne do zaakceptowania każdej oferty zatrudnienia. Postawa taka może skutkować skróceniem czasu poszukiwania pracy, zmniejszając ryzyko długotrwałego bezrobocia.

Zmienną determinującą długotrwałe pozostawanie bez pracy jest również **liczba posiadanych zawodów**. W badanym powiecie największe ryzyko bezrobocia utrzymującego się ponad dwanaście miesięcy groziło osobom z jednym lub dwoma zawodami, nieco mniejsze osobom bez zawodu, a następnie mającym trzy lub cztery zawody. W najlepszej sytuacji są osoby deklarujące posiadanie pięciu lub więcej zawodów. Można zatem wysnuć wniosek, że w powiecie wrocławskim grodzkim wielozawodowość jest czynnikiem sprzyjającym mniejszemu zagrożeniu długotrwałym pozostawaniem bez pracy.

Ryzyko długookresowego bezrobocia jest również uzależnione od **wieku potomstwa, przy czym największe wiąże się z posiadaniem dzieci w wieku do sześciu lat**.

Model logitowy dla kobiet

Wyniki estymacji modelu objaśniającego prawdopodobieństwo długotrwałego bezrobocia kobiet (tab. 5.2) pokazują wpływ większości analizowanych zmiennych na to zjawisko zbliżony do modelu oszacowanego dla całej populacji badanych bezrobotnych. W przypadku żeńskiej populacji bezrobotnych dodatkowym czynnikiem zwiększającym ryzyko popadnięcia w długookresowe bezrobocie jest **posiadanie potomstwa, zarówno jednego lub dwojga, jak i co najmniej trojga dzieci**. Widać więc wyraźnie, że konieczność wypełniania obowiązków związanych z wychowaniem dzieci oddziałuje w badanym powiecie negatywnie na sytuację kobiet na rynku pracy. Zmiennymi, które istotnie statystycznie wpływały na prawdopodobieństwo zagrożenia długotrwałym bezrobociem w tej grupie, były również **elastyczność zawodowa i stan zdrowia**. Wśród kobiet brak zgody na podjęcie każdej pracy zwiększał to prawdopodobieństwo ponad dwukrotnie, natomiast posiadanie orzeczenia o niepełnosprawności zmniejszało je o około 26%. To ostatnie ma zapewne związek ze stosowaniem wobec bezrobotnych niepełnosprawnych różnych form zatrudnienia wspieranego. Mniej zagrożone długotrwałym bezrobociem były również kobiety rozwiedzione lub w separacji. Możliwe, że przedstawicielki płci żeńskiej znajdujące się w takiej sytuacji cechuje większa motywacja i determinacja do podjęcia zatrudnienia.

Model logitowy dla mężczyzn

W zbiorowości mężczyzn (tab. 5.3) większość istotnych zmiennych działała podobnie jak w modelu oszacowanym dla całej populacji badanych bezrobotnych. Warto jedynie wskazać, że – w przeciwieństwie do kobiet – posiadanie jednego lub dwojga dzieci przez mężczyzn miało korzystny wpływ na zmniejszenie długookresowego bezrobocia. Zupełnie inaczej natomiast oddziaływały zmienne opisujące wiek potomstwa. Dodatkowo dla mężczyzn cechą ponad dwukrotnie zwiększającą prawdopodobieństwo pozostania długookresowo bezrobotnym było **wykonywanie zawodu pracownika biurowego**.

Tabela 5.2. Wyniki estymacji modelu logitowego objaśniającego prawdopodobieństwo długotrwałego pozostawania bez pracy dla bezrobotnych kobiet w powiecie wrocławskim grodzkim (model z istotnymi zmiennymi objaśniającymi, $p < 0,1$)

Zmienna	Współczynnik	Błąd stand.	z	Wartość p	Iloraz szans
const	-0,1130	0,5494	-0,2056	0,8371	
WIEK_DO29	-0,7537	0,0855	-8,8112	0,0000	0,4706
WIEK_OD50	0,4046	0,0919	4,4031	0,0000	1,4987
WIEK_D_OD0DO6	0,4100	0,0890	4,6073	0,0000	1,5067
NIEPELNOSPRAWNO	-0,3031	0,1261	-2,4045	0,0162	0,7385
STAZ_BRAK	0,4343	0,0903	4,8105	0,0000	1,5439
STAZ_OD1DO5lat	0,2622	0,0856	3,0634	0,0022	1,2998
STAZ_OD20lat	-0,2550	0,1137	-2,2429	0,0249	0,7749
SC_RA_RY_SM_SK	-0,2493	0,1029	-2,4235	0,0154	0,7793
WYKSZ_BW_PO_GM	0,1782	0,0732	2,4352	0,0149	1,1951
JEZYK_BRAK	0,3909	0,0517	7,5653	0,0000	1,4783
ZAW_W6	0,5743	0,2357	2,4368	0,0148	1,7759
ZAW_U0	0,3461	0,1123	3,0835	0,0020	1,4136
LZ_0	0,7999	0,2196	3,6427	0,0003	2,2254
LZ_12	1,0159	0,1736	5,8510	0,0000	2,7619
LZ_34	0,6488	0,1771	3,6641	0,0002	1,9132
DOWOLNA	1,0111	0,5221	1,9367	0,0528	2,7486
LD12	0,1947	0,0743	2,6224	0,0087	1,2150
LD3	0,2222	0,1151	1,9298	0,0536	1,2488
Trafność prognozowania: Wartości Y = 1 80,3% Wartości Y = 0 43,9% Łącznie (R-kwadrat) 64,8% IT (iloraz trafień) 3,18692697 ROC 0,6209					

Szczegółowy opis zmiennych objaśniających umieszczono w tabeli 8.1. w rozdziale 8 niniejszego opracowania.

Źródło: obliczenia własne.

Tabela 5.3. Wyniki estymacji modelu logitowego objaśniającego prawdopodobieństwo długotrwałego pozostawania bez pracy dla bezrobotnych mężczyzn w powiecie wrocławskim grodzkim (model z istotnymi zmiennymi objaśniającymi, $p < 0,1$)

Zmienna	Współczynnik	Błąd stand.	z	Wartość p	Iloraz szans
const	-0,8989	0,0961	-9,3572	0,0000	
WIEK_DO29	-0,9308	0,0929	-10,0152	0,0000	0,3942
WIEK_OD50	0,4695	0,0879	5,3394	0,0000	1,5992
WIEK_D_OD0DO6	0,4488	0,2229	2,0137	0,0440	1,5665
WIEK_D_OD7DO12	0,4501	0,2167	2,0774	0,0378	1,5684
WIEK_D_OD13	0,4112	0,2069	1,9880	0,0468	1,5087
STAZ_BRAK	0,6070	0,1018	5,9654	0,0000	1,8350
STAZ_DO1ROKU	0,3486	0,0999	3,4887	0,0005	1,4171
STAZ_OD20lat	-0,3127	0,1086	-2,8804	0,0040	0,7315
WYKSZ_BW_PO_GM	0,2525	0,1019	2,4787	0,0132	1,2872
JEZYK_BRAK	0,4691	0,0737	6,3667	0,0000	1,5985
ZAW_W0	-0,3223	0,1023	-3,1521	0,0016	0,7245
ZAW_W4	0,8822	0,5340	1,6520	0,0985	2,4161
LZ_0	0,4644	0,1476	3,1459	0,0017	1,5910
LZ_12	0,3989	0,0727	5,4855	0,0000	1,4903
LD12	-0,4213	0,1987	-2,1198	0,0340	0,6562
Trafność prognozowania:					
Wartości Y = 1	38,9%				
Wartości Y = 0	81,7%				
łącznie (R-kwadrat)	63,6%				
IT (iloraz trafień)	2,85295657				
ROC	0,6033				

Szczegółowy opis zmiennych objaśniających umieszczono w tabeli 8.1. w rozdziale 8 niniejszego opracowania.

Źródło: obliczenia własne.

Drzewa klasyfikacyjne

Wyniki analizy uzyskane za pomocą **metody drzew klasyfikacyjnych** (rys. 5.1) pokazują, że w powiecie wrocławskim grodzkim największe ryzyko długotrwałego pozostawania bez pracy dotyczyło bezrobotnych o następujących cechach:

- nieznających języka obcego,
- płci męskiej,
- w wieku powyżej 36 lat,
- nieposiadających stażu pracy,
- pozostających w związku małżeńskim.

W porównaniu z wynikami estymacji modeli logitowych zasadnicza rozbieżność dotyczy płci. Ponadto analiza wykorzystująca drzewa klasyfikacyjne wskazuje, że ważną determinantą długookresowego bezrobocia w badanym powiecie jest **pozostawanie w związku małżeńskim**. Interpretacja tej zależności różni się w zależności od płci. Otóż czynnik ten sprzyja długotrwałemu bezrobociu kobiet, w związku z ich mniejszą presją ekonomiczną na uzyskiwanie dochodów z pracy, natomiast mężczyzn, wobec konieczności zagwarantowania bytu rodzinie przy jednoczesnym braku perspektyw na legalne zatrudnienie, może skłaniać do podejmowania pracy w szarej strefie.

Ramka 5.3. Czynniki najsilniej determinujące ryzyko długotrwałego bezrobocia w powiecie wrocławskim grodzkim

- wiek powyżej 50 lat
- wykształcenie podstawowe, gimnazjalne lub brak wykształcenia
- brak stażu pracy
- brak znajomości dowolnego języka obcego
- brak wyuczonego zawodu
- posiadanie dziecka w wieku do sześciu lat
- posiadanie jednego lub dwóch zawodów
- pozostawanie w związku małżeńskim

Dodatkowo długookresowemu bezrobociu kobiet sprzyjało posiadanie potomstwa oraz nieelastyczność zawodowa wyrażająca się w braku gotowości do podjęcia każdej zaproponowanej pracy, natomiast mężczyzn – wykonywanie zawodu pracownika biurowego.

Źródło: opracowanie własne.

Ocena wartości predykcyjnej wykorzystanych metod

Procentowa **trafność prognozowania zaprezentowanych modeli logitowych** jest zbliżona i wynosi około 64%. Model oszacowany dla wszystkich bezrobotnych poprawnie prognozuje prawdopodobieństwo bycia długookresowo bezrobotnym w 66,8% przypadkach. W modelu dla kobiet trafność prognozowania jedynek jest prawie dwukrotnie wyższa niż zer. W modelu dla mężczyzn jest odwrotnie. Iloraz trafień, z wyjątkiem modelu dla mężczyzn, przekracza trzy, co oznacza, że klasyfikacja na podstawie modelu jest lepsza od klasyfikacji całkowicie przypadkowej. ROC wynoszący we wszystkich trzech modelach ponad 0,6 wskazuje, że mają one moc predykcyjną.

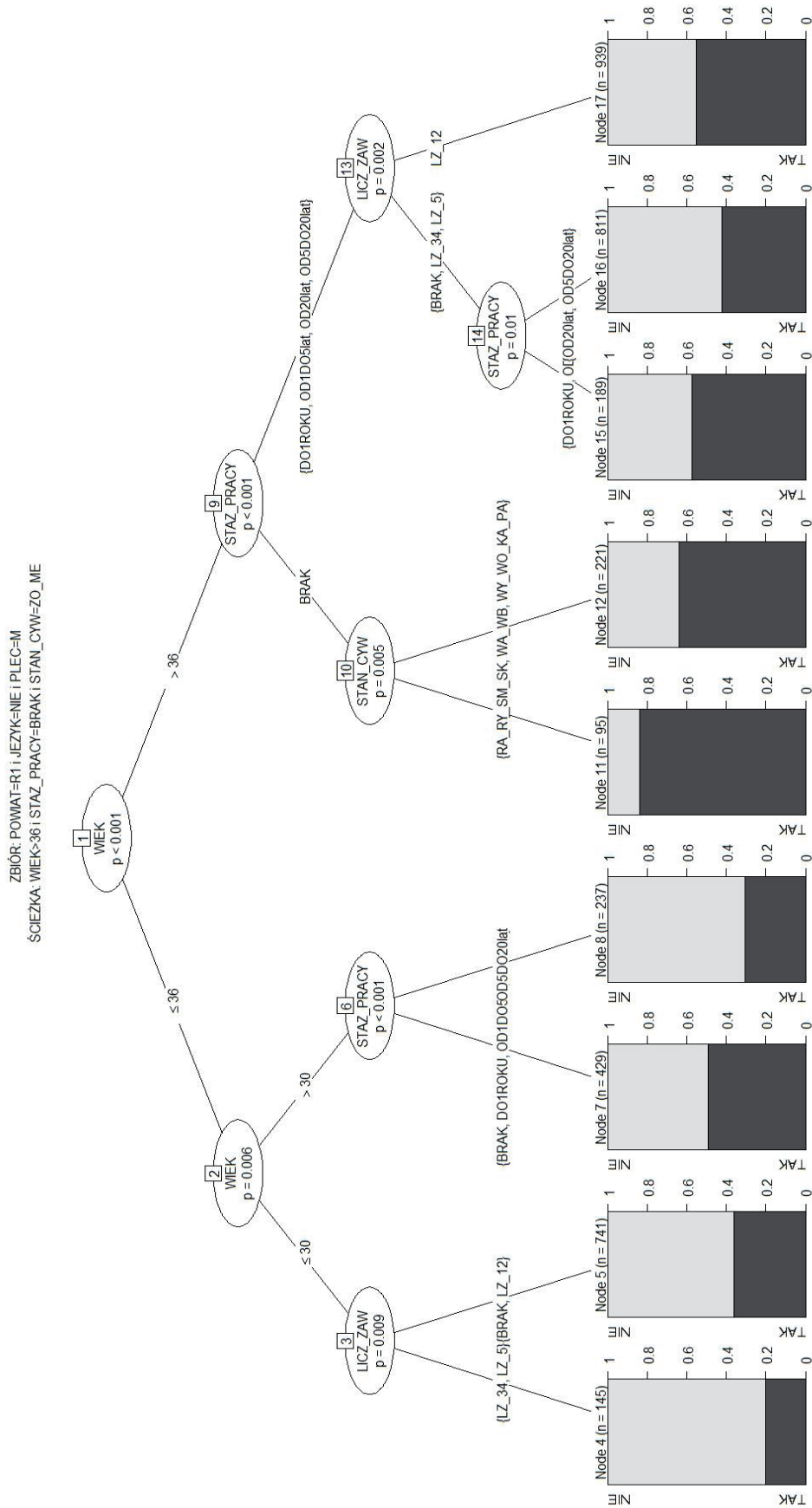
Procentowa **trafność prognozowania drzewa klasyfikacyjnego** dla powiatu wrocławskiego grodzkiego kształtuje się podobnie jak modeli logitowych, sięgając poziomu 64,1%. Drzewo poprawnie przewiduje prawdopodobieństwo długotrwałego bezrobocia w 68,5% przypadkach. Trafność prognozowania zer jest nieco niższa. Iloraz trafień przekracza trzy, co oznacza, że klasyfikacja na podstawie drzewa jest lepsza od klasyfikacji całkowicie przypadkowej. ROC powyżej wartości 0,6 potwierdza moc predykcyjną zaprezentowanego drzewa klasyfikacyjnego.

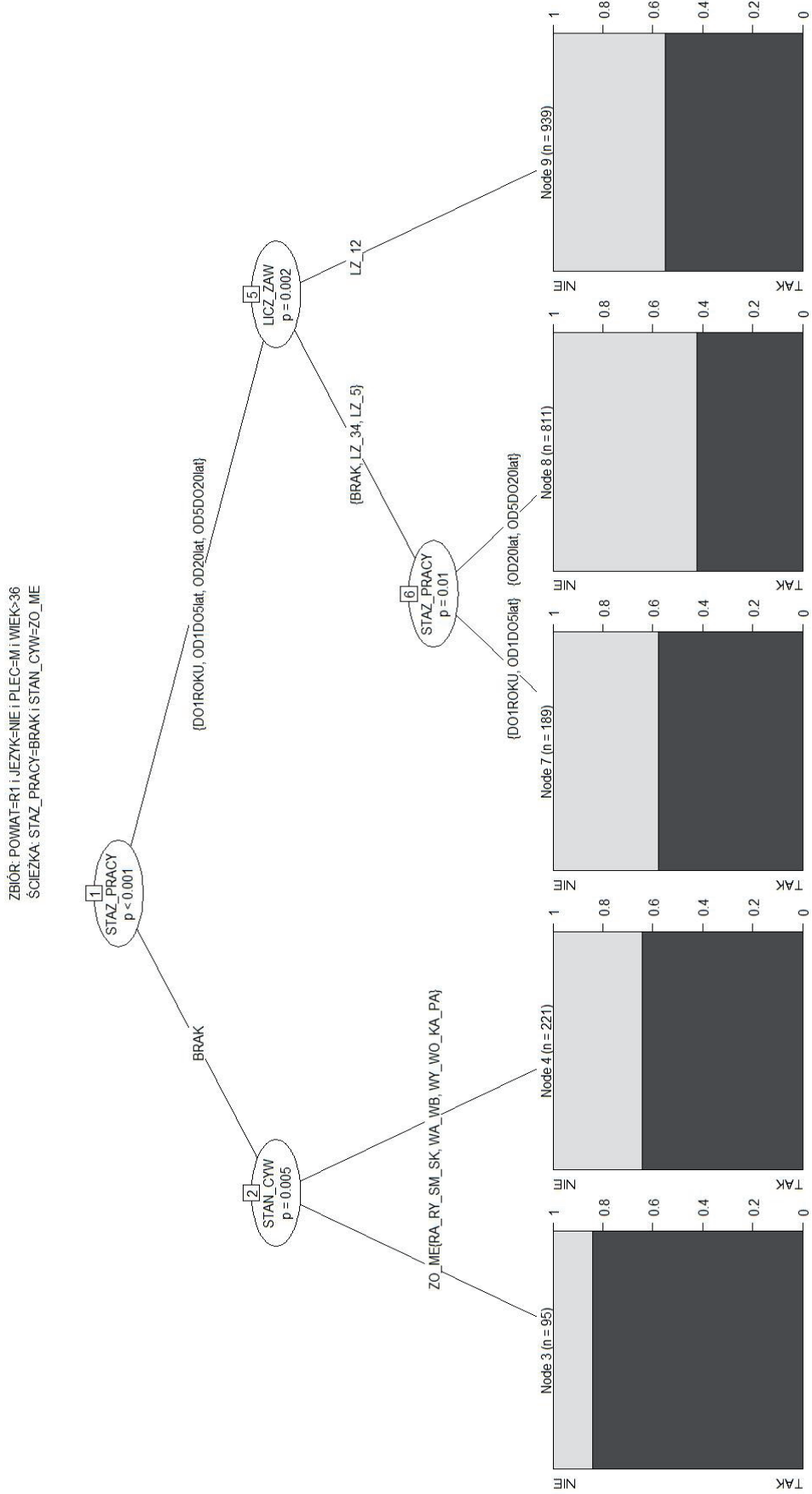
Ramka 5.4. Krzywa ROC

Krzywa ROC (*Receiver Operating Characteristic*) stanowi graficzną prezentację zmian procentu prawidłowo prognozowanych 1 (*sensitivity*) oraz prawidłowo prognozowanych 0 (*specificity*) w zależności od parametru progowego c , takiego że jeżeli $F(x'_i|\beta) \geq c$ to $\hat{y}_i = 1$. Pole powierzchni pod krzywą ROC stanowi miarę służącą do porównań modeli oraz do oceny zdolności predykcyjnej modelu. Jeżeli pole powierzchni pod krzywą jest równe 0,5 (minimalna wartość) to model nie posiada żadnej mocy predykcyjnej. Im większe pole powierzchni tym model posiada lepszą zdolność predykcyjną.

Źródło: opracowanie własne.

Rysunek 5.1. Drzewa klasyfikacyjne dla osób zarejestrowanych w Powiatowym Urzędzie Pracy we Włocławku

Źródło: opracowanie własne.

CZĘŚĆ II

**ASPEKTY
INFORMATYCZNO-EKONOMETRYCZNE**

ROZDZIAŁ VI

ZBIERANIE I PRZETWARZANIE DANYCH NA POTRZEBY PROFILOWANIA BEZROBOTNYCH

6.1. Badania jakościowe

Podstawowym celem badań jakościowych jest opis i wyjaśnienie badanego zjawiska. Badania jakościowe można zaplanować zarówno przed badaniami ilościowymi (służą one wówczas eksploracji problemu i stanowią wstęp do projektowania badań ilościowych) lub po badaniach ilościowych (w tym przypadku są one stosowane dla pogłębienia badań ilościowych, pomagają w zrozumieniu uzyskanych wyników). Badania jakościowe można również przeprowadzić niezależnie od badań ilościowych, jako samodzielne badanie.

Badania jakościowe zrealizowane na potrzeby profilowania bezrobotnych stanowiły, wraz z wcześniej przeprowadzonymi studiami literatury, punkt wyjścia do konstrukcji planowanych badań ilościowych, w tym pozwoliły doprecyzować narzędzie wykorzystane w badaniach sondażowych. Przyczyniły się one również do lepszej interpretacji uzyskanych podczas badań ilościowych wyników. Głównym celem badań jakościowych była identyfikacja czynników, które w ocenie pracowników publicznych służb zatrudnienia wpływają na ryzyko zagrożenia długotrwałym bezrobociem. Wśród celów szczegółowych wymieniono:

- 1) określenie specyficznych cech lokalnych rynków pracy,
- 2) określenie cech społeczno-zawodowych długotrwale bezrobotnych,
- 3) określenie motywacji długotrwale bezrobotnych do wykonywania i poszukiwania pracy oraz stosowanych przez nich metod poszukiwania pracy,
- 4) określenie cech długotrwale bezrobotnych utrudniających im poruszanie się na rynku pracy (prezencji, stanu zdrowia, zjawisk patologii społecznej i innych),
- 5) poznanie opinii pracowników PSZ na temat stosowanych metod aktywizacji długotrwale bezrobotnych.

Zastosowanie badań jakościowych prowadzi do zebrania danych jakościowych. Najczęściej są to dane w postaci słów, tekstu (por. Miles i Huberman 2000). Dane jakościowe uzyskuje się w różny sposób, m.in. prowadząc wywiady (np. indywidualne wywiady pogłębione lub zogniskowane wywiady grupowe), obserwację lub gromadząc dokumenty (np. pamiętniki, artykuły itp.) (por. Miles i Huberman 2000; Gibbs 2011). W odróżnieniu od badań ilościowych, w których stosuje się wysoce standaryzowane narzędzia badawcze, narzędzia wykorzystywane w badaniach jakościowych są bardziej „elastyczne”, stanowiąc jedynie szkic, kanwę, na której opiera się sytuacja badawcza.

W badaniach jakościowych zrealizowanych na potrzeby profilowania bezrobotnych informacje na temat cech osób długotrwale bezrobotnych oraz specyfiki lokalnych rynków pracy pozyskano podczas indywidualnych wywiadów pogłębionych (*Individual In-Depth Interviews, IDI*), przeprowadzonych z wybranymi pracownikami powiatowych urzędów pracy. Wywiady zostały zrealizowane za pomocą scenariusza,

składającego się z listy otwartych pytań, pogrupowanych w następujące bloki tematyczne: (1) specyfika lokalnego rynku pracy, (2) bezrobocie długotrwałe oraz (3) działania na rzecz aktywizacji bezrobotnych.

W przeciwieństwie do badań ilościowych, w których do uzyskania wiarygodnych wyników wymagana jest losowo dobrana i odpowiednio duża próba badawcza, badania jakościowe prowadzone są najczęściej na próbach niedużych i w sposób celowy wyselekcjonowanych. Badania jakościowe służą bowiem, jak wcześniej wspomniano, zgłębieniu badanej problematyki, poznaniu istoty badanego zjawiska, a nie uzyskaniu reprezentatywnych wyników. Zdecydowano się zatem na stosunkowo niewielką próbę badawczą, realizując wywiady z trzema pracownikami w każdym z sześciu wytypowanych do badań powiatowych urzędów pracy.

Dobór respondentów do badań przebiegał w dwóch etapach. Najpierw celowo wytypowano do badań sześć powiatów, lokalnych rynków pracy, z których każdy reprezentował inny typ gospodarki (od gospodarki nowoczesnej, postindustrialnej po gospodarkę opierającą się na tradycyjnym, rozdrobnionym rolnictwie). Każdy z wybranych powiatów leżał na terenie innego województwa; dodatkowo, wszystkie charakteryzowały się dużym natężeniem długotrwałego bezrobocia i dużym udziałem długotrwałe bezrobotnych w bezrobociu ogółem. Na kolejnym etapie – doboru pracowników powiatowych urzędów pracy – także posłużono się doбором celowym, przy czym za kryterium doboru przyjęto zakres obowiązków: wywiady zostały przeprowadzone z osobami, które pracują z długotrwałe bezrobotnymi i jednocześnie są odpowiedzialne za rekrutację do aktywnych programów rynku pracy. W sumie przeprowadzono zatem osiemnaście indywidualnych wywiadów pogłębionych z pośrednikami pracy, doradcami zawodowymi oraz osobami zajmującymi się szkoleniami zawodowymi z następujących powiatów: białostockiego grodzkiego, wrocławskiego grodzkiego, przemyskiego grodzkiego oraz działdowskiego, krasnostawskiego i sierpeckiego.

Badania zrealizowano w okresie od września do października 2012 roku. Zebrane dane poddano następnie analizie jakościowej. Na tej podstawie określono czynniki wpływające na zwiększenie ryzyka długotrwałego bezrobocia oraz opracowano sylwetki długotrwałe bezrobotnych, zwracając szczególną uwagę na cechy pomagające oraz utrudniające wyjście z sytuacji bezrobocia. Badania jakościowe stanowiły wstęp do konstrukcji badań ilościowych, jak również przyczyniły się do lepszego zrozumienia uzyskanych podczas nich wyników.

6.2. System informatyczny Syriusz^{STD}

Budowę kwestionariuszy do diagnozowania stopnia zagrożenia długotrwałym pozostawaniem bez pracy poprzedzono wyodrębnieniem cech osoby bezrobotnej, które mają największy wpływ na długość okresu przebywania poza sferą zatrudnienia. Cechy te można ustalić badając populację osób bezrobotnych, wykorzystując w tym celu dane gromadzone w bazach systemów informatycznych Publicznych Służb Zatrudnienia.

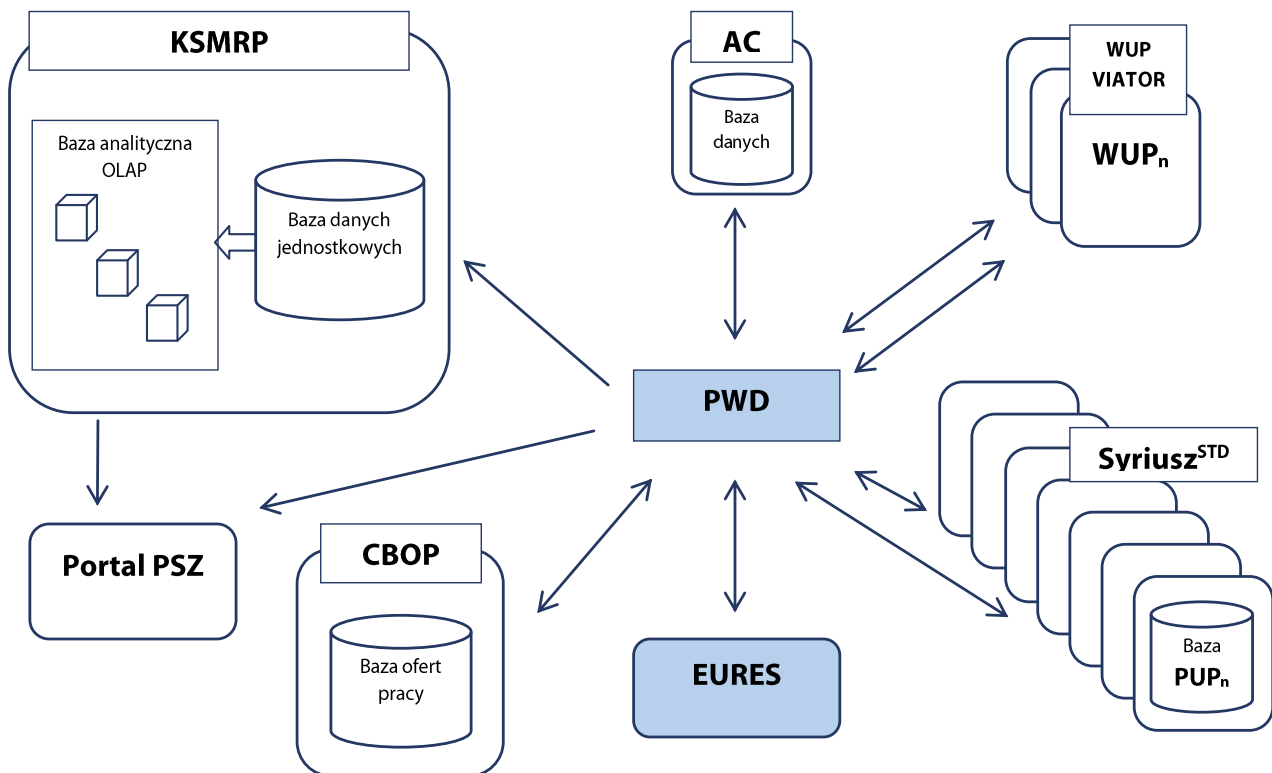
Obecnie w Polsce systemy te są połączone siecią teleinformatyczną i tworzą spójny system, którego kluczowe składniki oraz przepływ danych między nimi przedstawiono na rys. 6.1. Miejscem pierwotnego wprowadzania danych, za pośrednictwem systemu Syriusz^{STD}, są powiatowe urzędy pracy. Niektóre dane są wprowadzane w wojewódzkich urzędach pracy, w których od niedawna działa system WUP-Viator, służący jako informatyczne wsparcie procesu decyzyjnego oraz realizacji świadczeń i usług przez WUP.

Obecnie dane są przesyłane za pośrednictwem Podsystemu Wymiany Danych (PWD, lokalnego i centralnego). Trwają prace nad jego unowocześnieniem i przekształceniem w nowe rozwiązanie – system Broker SI PSZ. Docelowo system Broker SI PSZ będzie stanowił platformę integrującą wszystkie aplikacje w obszarze PSZ. Dane wprowadzane lokalnie zasilają:

- **Aplikację Centralną** (AC) zbierającą informacje o beneficjentach Rynku Pracy. AC zapewnia weryfikację danych z rejestrem PESEL, umożliwi wykrywanie nadużyć polegających na rejestrowaniu się osób jako bezrobotnych równocześnie w kilku urzędach pracy i pobieraniu nienależnych świadczeń

- czeń. Komunikacja pomiędzy AC i Syriusz^{STD} oraz WUP–Viator jest dwukierunkowa; pracownicy PUP i WUP mogą weryfikować dane klienta łącząc się z AC.
- **Centralną Bazę Ofert Pracy (CBOP)** umożliwiającą zebranie w jednym miejscu ofert ze wszystkich urzędów i jednostek publicznych oraz integrację z europejskim systemem doradztwa zawodowego i pośrednictwa pracy EURES. Baza ta zawiera również CV osób poszukujących pracy i jest uzupełniona o moduł kojarzenia ofert i CV.
  - **Krajowy System Monitoringu Rynku Pracy (KSMRP)**, czyli system analityczny oparty na hurtowni danych, która ma objąć bogaty zakres danych z obszaru rynku pracy. W ramach KSMRP występuje zbiorcza baza danych jednostkowych, a także baza analityczna składająca się z wielowymiarowych kostek danych, które mogą być wykorzystywane do przeprowadzania interaktywnych analiz online (OLAP). Część wyników analiz z KSMRP ma być dostępna także za pośrednictwem Portalu PSZ (www.psz.praca.gov.pl).

Rysunek 6.1. Uproszczony schemat systemu informatycznego Publicznych Służb Zatrudnienia

Legenda: PWD – Podsystem Wymiany Danych, EURES – EUROpean Employment Services, CBOP – Centralna Baza Ofert Pracy, KSMRP – Krajowy System Monitoringu Rynku Pracy, AC – Aplikacja Centralna.

Źródło: opracowanie własne na podstawie materiałów i publikacji MPIPS; zob. też B. Jaskólska, K. Zawadzki, *Pozyskiwanie danych do badań nad skutecznością programów rynku pracy*, „Polityka Społeczna” 2013, nr 3, s. 26.

Dane zgromadzone w systemach centralnych mają być wykorzystane w przygotowywanym obecnie systemie CeSAR (Centralny System Analityczno-Raportowy), który będzie umożliwiał analizowanie informacji dotyczących zarówno rynku pracy, jak i obszaru zabezpieczenia społecznego.

Bazy danych systemów centralnych stanowią również potencjalne źródło informacji do badań naukowych, w tym do diagnozowania stopnia zagrożenia długotrwałym bezrobociem. Na obecnym etapie ich rozwoju pozyskiwanie danych z systemów centralnych jest niemożliwe.

System Syriusz^{STD} jest zatem jedynym elementem systemu informatycznego PSZ, który umożliwia pobieranie danych do badań. Wobec rosnącej liczby podmiotów i aplikacji zewnętrznych zgła-

szających potrzebę korzystania z zasobów systemu Syriusz^{STD}, autorzy systemu we wrześniu 2012 roku udostępnili interfejs komunikacyjny mający na celu eksport danych. Departament Informatyki MPIPS rekomenduje te interfejsy jako jedyny bezpieczny sposób dostępu do danych z systemu Syriusz^{STD}.

Interfejs obejmuje następujące klasy danych (*Specyfikacja interfejsu...* 2012, s. 5):

- Osoby – klienci
- Organizacje – klienci i kontrahenci
- Krajowe oferty pracy
- Zagraniczne oferty pracy EURES
- Realizowane programy
- Oferty szkoleń
- Szkolenia
- Szkolenia z aktywnego poszukiwania pracy
- Zajęcia aktywizacyjne
- Kluby pracy.

Mimo obszernego zakresu udostępnianych danych, są one niewystarczające z punktu widzenia potrzeb diagnozowania stopnia zagrożenia długotrwałym bezrobociem. W szczególności brakuje wiadomości o historii zdarzeń, zawierających wszelkie informacje o zmianach statusu osoby bezrobotnej w czasie.

Poza opisanym wyżej interfejsem komunikacyjnym, System Syriusz^{STD} ma wbudowany mechanizm zapytań złożonych pozwalający na selekcję danych według różnych kryteriów, z możliwością wyprowadzania wybranych danych do plików tekstowych. Zapewnia to dużą elastyczność w zakresie pobierania danych, jednak proces jest skomplikowany i pozyskane informacje wymagają dalszej obróbki. Ponadto należy się liczyć z możliwymi zmianami, m.in. w formacie pozyskiwanych danych, w wyniku aktualizacji systemu Syriusz^{STD} do nowych wersji.

Po przeanalizowaniu danych wykorzystywanych do profilowania bezrobotnych w innych krajach, a także zawartości bazy systemu Syriusz^{STD}, w początkowej fazie badań pozyskano następujące dane:

1. **O osobach:** Nr ewidencyjny osoby, Data urodzenia, Płeć, Stan cywilny, Narodowość, Obywatelstwo pierwsze, Obywatelstwo drugie, Min. wynagrodzenie, Maks. czas dojazdu, Zmianowość, Zgoda na każdą pracę, Wielk. gospodarstwa, Kod terytorialny gminy, Kod poziomu wykształcenia, Okres upr. do zasiłku.
2. **O zdarzeniach:** Nr ewidencyjny osoby, Data od, Data do, Kod rodzaju zdarzenia, Kod typu zdarzenia
3. **O zawodach:** Nr ewidencyjny osoby, Kod zawodu, Staż pracy w zawodzie, Zawód do wykonywania, Zawód wykonywany, Zawód wyuczony.
4. **O znajomości języków obcych:** Nr ewidencyjny osoby, Język obcy, Kod stopnia znajomości w mowie, Kod stopnia znajomości w piśmie.
5. **O niepełnosprawności:** Nr ewidencyjny osoby, Stopień niepełnosprawności, Data wydania orzeczenia, Orzeczenie czasowe.
6. **O członkach rodziny:** Nr ewidencyjny osoby, Liczba dzieci, Data urodzenia, Stopień niepełnospr., Data początku niepełnospr., Data końca niepełnospr., Stopień pokrewieństwa.
7. **O dochodach:** Nr ewidencyjny osoby, Data początkowa, Data końcowa, Kwota dochodu.
8. **O uprawnieniach:** Nr ewidencyjny osoby, Uprawnienie, Data końca ważności uprawnienia, Data początku ważności uprawnienia.
9. **O wykształceniu:** Nr ewidencyjny osoby, Poziom wykształcenia, Typ wykształcenia, Data ukończ. szkoły, Stopień naukowy, Kierunek wykształcenia, Specjalizacja zaw.
10. **O okresach zaliczanych:** Nr ewidencyjny osoby, Rodzaj okresu, Forma zwolnienia, Okres zaliczany, Okres uprawn. do zasiłku, Początek okresu, Koniec okresu.

Powyższe dane rozpatrywano pod względem ich przydatności w dalszych badaniach, a w szczególności możliwości ich wykorzystania do budowy modeli ekonometrycznych. W rezultacie zrezygnowano z pozyskiwania danych wymienionych w punktach 7–10.

Przyczyną rezygnacji z danych o **dochodach** była niewielka liczba osób, dla których je podano (w jednym z PUP odnotowano dane o dochodach jedynie czterdziestu osób), ponadto ich wiarygodność może budzić wątpliwości.

Dane o **uprawnieniach** nie mogły być wykorzystane ze względu na brak ustalonych standardów w tym zakresie. Pracownicy PUP nie dysponowali ujednoczonym słownikiem⁴ nazw uprawnień i do systemu były wprowadzane dane w takiej postaci (formie i treści), jaką podał bezrobotny, łącznie z wszelkiego rodzaju kursami i testami, w jakich uczestniczył. Nie ma informacji, czy uprawnienie wiąże się z jakimkolwiek certyfikatem i nie sposób ocenić, w jakim stopniu zwiększa szanse bezrobotnego na znalezienie zatrudnienia.

Z kolei dane na temat kolejnych etapów **kształcenia** okazały się niekompletne, rzadko obok poziomu podawano typ wykształcenia (w dodatku nie obowiązują tu żadne standardy), podobnie traktowano kierunek wykształcenia i specjalizację zawodową. Ostatecznie zdecydowano się wykorzystać jedynie Kod poziomu wykształcenia dostępny w pliku danych o osobach.

Pliki z danymi o **okresach zaliczanych** generowały się bardzo długo, a ponadto okazało się, że w ponad 40% forma zwolnienia była „nieokreślona”. Ostatecznie zdecydowano się wykorzystać jedynie Okres uprawniający do zasiłku dostępny w pliku danych o osobach.

Opisane wyżej dane są surowe, po ich pozyskaniu należy utworzyć zewnętrzną bazę danych zawierającą zapytania wybierające z zasobu potrzebne informacje.

6.3. Badania sondażowe

Celem badań sondażowych, przeprowadzonych na wybranych lokalnych rynkach pracy, było zdobycie informacji o cechach bezrobotnych, ich motywacji i aktywności na rynku pracy, które determinują (w świetle studiów literatury i badań jakościowych) długotrwałe bezrobocie, a nie są objęte systemem bieżącej obserwacji i w związku z tym nie są gromadzone w systemie Syriusz^{STP}. Badania wykonano w sześciu powiatach, z których każdy leżał na terenie innego województwa. Każdy powiat reprezentował inny typ gospodarki, od nowoczesnej, postindustrialnej, po tradycyjną rolniczą.

Ramka 6.1. Lokalizacja badań

Do badań wybrano trzy powiaty grodzkie i trzy powiaty ziemskie leżące we wschodniej i centralnej Polsce (grodzkie: białostocki, włocławski i przemyski; ziemskie: działdowski, krasnostawski i sierpecki), charakteryzujące się dużym natężeniem długotrwałego bezrobocia i dużym udziałem długotrwałe bezrobotnych w bezrobociu ogółem.

Źródło: opracowanie własne.

Korzystając z literatury przedmiotu (np. Szreder 2004) ustalono, że wylosowana do badania próba z każdego powiatu powinna liczyć nie mniej niż dwustu bezrobotnych, co dawało łącznie przynajmniej 1200 osób. Taka liczebność próby zapewniała **reprezentatywność** uzyskanych na jej podstawie wyników, a jednocześnie była **wystarczająca**, zgodnie z metodologią przyjętą w procedurze konstruowania modeli ekonometrycznych, do oszacowania parametrów budowanych modeli ekonometrycznych. Przyjęto założenie o równej liczebności prób bezrobotnych w badanych powiatach, co równoważyło nadreprezentację lub niedoreprezentację powiatów w populacji generalnej i lepiej uwzględniało wpływ specyfiki lokalnego rynku pracy.

⁴ Obecnie trwają intensywne prace nad uporządkowaniem zawartości słowników lokalnych, m.in. w zakresie uprawnień i umiejętności. Ma to związek z uruchamianiem usług elektronicznych Urzędów Pracy.

Ramka 6.2. Liczebność i struktura operatu losowania

Operat losowania liczył 43 971 osób. Najliczniej był reprezentowany powiat białostocki grodzki, z którego pochodziła trzecia część badanych. Dużą reprezentację miał również powiat włocławski, na jego terenie zamieszkiwała więcej niż piąta część badanych. Udział bezrobotnych z pozostałych powiatów był znacznie bardziej wyrównany. Ich reprezentacje w populacji liczyły od około 9% do około 13%.

Źródło: opracowanie własne.

Operatem losowania był odpersonalizowany wykaz bezrobotnych zarejestrowanych w wybranych Powiatowych Urzędach Pracy w dniu 31 grudnia 2010 roku. Następnie na podstawie historii bezrobocia badanych, uzyskanej z Syriusza^{STD} w momencie pobrania operatu losowania, to jest listopadzie–grudniu 2012 roku, ustalono **nieprzerwany czas trwania bezrobocia od momentu ostatniej rejestracji**. Dla osób, które w tym momencie były nadal nieprzerwanie bezrobotne, czas trwania bezrobocia określono jako **okres od momentu rejestracji do momentu pobrania operatu**. Operat losowania został uporządkowany według okresu trwania bezrobocia w dniach, a następnie ponumerowany. Uporządkowanie bezrobotnych według czasu trwania bezrobocia zapewniło otrzymanie próby o takiej samej strukturze jak sondowana populacja bezrobotnych w badanym powiecie. Zastosowano **losowanie systematyczne**, ponieważ przy dużych populacjach uporządkowanych według cechy (tu: okres trwania bezrobocia) mającej bezpośredni związek z innymi badanymi cechami zapewnia ono wysoką **reprezentatywność badania**. Pierwsza jednostka została wybrana z pierwszego interwału losowania w drodze losowania z zastosowaniem generatora liczb losowych, a następnie przez dodanie do numeru porządkowego, przypisanego pierwszej wylosowanej jednostce, interwału losowania.

Aby zapewnić reprezentatywność uzyskanych wyników, skonstruowano **próbę rezerwową**. Próbę rezerwową utworzono w ten sposób, że każdej jednostce wylosowanej do próby przyporządkowano jednostki rezerwowe o numerach o jeden mniejszym i o jeden większym niż numer wylosowanej jednostki w operacie losowania. Zapewniło to możliwość przebadania, w razie konieczności, jednostki rezerwowej o takim samym lub zbliżonym nieprzerwanym czasie trwania bezrobocia.

W rzeczywistości, wskutek zaokrąglenia interwałów losowania w dół do liczb całkowitych, liczebność prób z poszczególnych powiatów była nieco większa i w sumie cała wylosowana próba liczyła 1226 jednostek.

Badanie sondażowe wykonali pracownicy PUP w ostatnich sześciu tygodniach 2012 roku, a w powiecie krasnostawskim w styczniu 2013 roku. Z respondentami, którzy w momencie badania byli nadal bezrobotni przeprowadzili wywiad bezpośredni (*face to face*), natomiast z pracującymi, o ile kontakt bezpośredni nie był możliwy, wywiad telefoniczny.

Informacje uzyskane w drodze sondażu zostały uzupełnione danymi zarejestrowanymi w SI Syriusz^{STD} na podstawie numeru ewidencyjnego bezrobotnego. Dzięki temu ograniczono objętość kwestionariusza badawczego oraz czas trwania wywiadu, a także zminimalizowano zniekształcenia informacji (błędy pomiaru) wynikające z upływu czasu i ulotności ludzkiej pamięci.

Do badania sondażowego respondentów przygotowano kwestionariusz modułowy, składający się z 38 pytań zgrupowanych w czterech częściach. Część pierwsza, zawierająca dwadzieścia pytań, była skierowana do wszystkich badanych. Pierwsze pytanie w tej części zawierało kalendarzyk umożliwiający określenie statusu badanego na rynku pracy w ciągu trzech lat poprzedzających sondaż, a w konsekwencji wyodrębnienie osób, które w momencie badania były nadal bezrobotne, oraz osób, które przeszły z grupy bezrobotnych do pracujących. Kolejne pytania dotyczyły cech gospodarstw domowych badanych: ich wielkości i struktury, wysokości i źródeł dochodów, a także konieczności wypełniania różnorodnych obowiązków opiekuńczych. Następnie pytano o możliwości i umiejętności kontaktu telefonicznego oraz internetowego, subiektywną ocenę stanu zdrowia, karalność, a także elastyczność i mobilność przestrzenną i zawodową respondentów. Ostatnie pytanie z tego bloku zmierzało do ustalenia cech osobowościowych badanych.

Część druga, składająca się z dziewięciu pytań, służyła zebraniu informacji i sondowaniu opinii osób, które w momencie przeprowadzania sondażu były nadal bezrobotne. Pytania dotyczyły charakterystyki ostatnio wykonywanej pracy i zawodu, preferencji co do przyszłego zatrudnienia, a także powodów pozostawania bez pracy i sposobów jej poszukiwania.

Trzecia część, zawierająca pięć pytań, była skierowana do byłych bezrobotnych, którzy uzyskali pracę pomiędzy momentem ustalenia operatu a chwilą przeprowadzania wywiadu. Dotyczyły one sposobu znalezienia i cech aktualnie wykonywanej pracy i wykonywanego zawodu.

Ostatnia część, obejmująca cztery pytania, była adresowana do przeprowadzających wywiady, czyli pracowników PUP, posiadających często długoletnie doświadczenie w pracy z bezrobotnymi. Pytania miały na celu identyfikację innych niemierzalnych bądź trudno mierzalnych subiektywnych czynników, które w ocenie ankieterów mogły determinować ryzyko długotrwałego bezrobocia (np. motywacja do poszukiwania pracy, samoocena, prezencja, problemy rodzinne itp.). Przewidziano miejsce na pisemne wypowiedzi ankieterów, w których mogli przekazać swoje uwagi i spostrzeżenia na temat zachowania respondentów podczas wywiadu, oceny ich szans na znalezienie pracy, wypowiedzianych przez nich komentarzy.

Pytania sondażowe posłużyły do konstrukcji szeregu **zmiennych** wykorzystanych w budowanych **modelach ekonometrycznych** i ostatecznie w **kwestionariuszach do diagnozowania stopnia zagrożenia długotrwałym bezrobociem**. Wiele tych zmiennych było silnie skorelowanych i w rezultacie okazały się one statystycznie nieistotne. Niektóre odpowiedzi były mało wiarygodne (np. dotyczące dochodów gospodarstwa domowego), mało wiarygodne i nieliczne (np. dotyczące karalności) lub na tyle subiektywne (np. dotyczące charakterystyk osobowościowych), że nie można było ich wykorzystać. Ostatecznie w konstruowanych modelach ekonometrycznych uwzględniono następujące zmienne używane na podstawie sondażu przeprowadzonego wśród bezrobotnych (w nawiasie podano pytania sondażowe będące podstawą ich konstrukcji): **sprawowanie opieki** (*Czy obowiązek sprawowania nad kimś opieki (np. dziećmi, wnukami, rodzicami, dalszymi krewnymi, osobami niespokrewnionymi itp.) ma wpływ na podjęcie i/lub wykonywanie przez Pana(ią) pracy?*), **gospodarstwo domowe** (*Jak najtrafniej można określić Pana(i) gospodarstwo domowe?*), **minimalna płaca netto** (*Za jakie minimalne wynagrodzenie miesięczne netto był(a)by Pan(i) skłonny(a) podjąć pracę?*), **internet** (*Czy korzysta Pan(i) z internetu?*), **telefon** (*Czy posiada Pan(i) telefon?*), **stan zdrowia** (*Jak Pan(i) ocenia: czy Pana(i) stan zdrowia uniemożliwia lub znacząco utrudnia podjęcie i/lub wykonywanie pracy?*), **ocena stanu zdrowia** (*Jak ocenia Pan(i) swój stan zdrowia?*), **ocena dochodów gospodarstwa domowego** (*Jak ocenia Pan(i) poziom dochodów swojego gospodarstwa domowego?*), **niska motywacja** (*Jakie czynniki, Pana(i) zdaniem, utrudniają/utrudniały respondentowi znalezienie pracy?*), **słaba prezencja** (*Jakie czynniki, Pana(i) zdaniem, utrudniają/utrudniały respondentowi znalezienie pracy?*) i **inne subiektywne czynniki** (*Jakie czynniki, Pana(i) zdaniem, utrudniają/utrudniały respondentowi znalezienie pracy?*). Szczegółowy wykaz tych zmiennych, pytań sondażowych będących podstawą ich konstrukcji wraz z wariantami odpowiedzi i sposobem kodowania podano w tab. 7.2.

6.4. Budowa bazy danych

Wymienione w podrozdziale 6.2 surowe dane z systemu Syriusz^{STD} otrzymano w każdym z sześciu badanych PUP w postaci kilku plików tekstowych. Połączono je w jedną bazę na podstawie numeru bezrobotnego w ewidencji PUP. Jako narzędzia do utworzenia takiej bazy można użyć dowolnego systemu zarządzania relacyjnymi bazami danych. W opisywanym przypadku zastosowano MS Access 2010. Ma on wiele zalet, przede wszystkim umożliwia łatwe tworzenie zapytań w trybie graficznym, a także pozwala na automatyzację pracy przez tworzenie modułów w języku VBA.

Ze zgromadzonych danych należało wyłonić badaną grupę, np. grupę osób bezrobotnych w wybranym dniu. W opisywanych badaniach był to dzień 31 grudnia 2010 roku. Wybrane informacje o tych osobach zestawiono w tab. 6.1.

Tabela 6.1. Zestaw informacji wyznaczonych z danych pobranych z Syriusza^{STD}

Rodzaj informacji	Uwagi
Powiat	
Płeć	
Wiek	W roku 2010 (wyrażony w latach)
Stan cywilny	
Wykształcenie	
Okres uprawniający do zasiłku/staż pracy	Wyrażony w latach
Okres bezrobocia	Od ostatniej rejestracji do 31.12.2010
Okres bezrobocia do podjęcia pracy	Od ostatniej rejestracji przed 31.12.2010; pole puste, jeżeli osoba bezrobotna do dnia pobrania danych nie podjęła pracy
Liczba dzieci	
Wiek najmłodszego dziecka	W roku 2010 (wyrażony w latach)
Zawód wyuczony	Dwie pierwsze cyfry z kodu zawodu; gdy podano więcej zawodów, wybrano kod o najniższej wartości
Zawód wykonywany	Dwie pierwsze cyfry z kodu zawodu; gdy podano więcej zawodów, wybrano najdłużej wykonywany
Liczba zawodów	
Znajomość języków obcych	0 – brak, 1 – słaba, 2 – biegła
Stopień niepełnosprawności	0 – brak, 1 – lekki lub III grupa inwalidztwa, 2 – umiarkowany lub II grupa, 3 – znaczny lub I grupa
Liczba rejestracji	W latach 2010–2012
Pierwsza rejestracja	W roku 2010 lub wcześniej

Źródło: opracowanie własne.

Dane z badania sondażowego również wprowadzono do bazy systemu MS Access 2010. Aby ułatwić tę czynność, przygotowano formularz elektroniczny (rys. 6.2). Kafeterie pytań z kwestionariusza umieszczono także w tym formularzu, co ułatwiało wizualną ocenę poprawności wprowadzenia danych, a także uniemożliwiało omyłkowe wpisanie odpowiedzi spoza kafeterii. Kolejnym ułatwieniem były automatyczne przejścia do odpowiednich sekcji formularza z pominięciem pytań, które nie dotyczyły danego respondenta.

Rysunek 6.2. Elektroniczny formularz do wprowadzania danych z kwestionariuszy papierowych

The screenshot shows a software application window titled "Sondaż PROFILOWANIE". The interface includes a menu bar with options like "Plik", "Narzędzia główne", "Tworzenie", "Dane zewnętrzne", and "Narzędzia bazy danych". Below the menu, there's a "Pytania" tab and a search field for "NrAnkiety".

The main form area contains several sections:

- Survey Details:** Fields for "NrAnkiety" (1224), "Nr ewid" (110707/0003), "DataB" (2012-12-18), "Czas" (25), and "Forma" (1 osobisty).
- Personal Data:** Fields for "PUP" (krasnostawski), "A1", "A2" (4 wieloosobc), "A2-Innr", "A3" (4), "A4" (2 800,00 zł), "A5" (07 Prace sezon), "A6" (7), "A7" (2 tylko najwa), "A8" (3 tak, troch), "A9" (6 nie mam dzi), "A10" (6 nie mam w r), "A11" (1 Tak), "A12" (1 tak, samodz).
- Questionnaire Items:** A grid of items labeled A13 through A20_5, each with a dropdown menu for selection.
- Demographic Data:** Fields for "B3" (2 na podstawi), "B3-Inr", "B4" (1 w pełnym w), "B4-Wy", "B5-lata", "B5-miesiąc" (5), "B6-nazw" (murarz), "B6-Kod" (711202), "B7" (01 przeglądale), "B7-In", "B8" (1 na podstawie), "B9" (1 tylko w pełn), "B1" (8 nie ma inny), "B1-Innr", "B2" (4 zakończenie), "B2-Inr", "P3", "P3-wy", "P4-Lat", "P4-Mi", "P5-", "P5-Kod", "D1" (2), "D2", "D2-Innr", "D3" (osoba w srednim wieku, wykształcenie podstawowe, wiele lat pracowała w jednym zakładzie pracy, różnie), "D4" (brak ofert pracy na rynku pracy, brak wykształcenia, niskie kwalifikacje zawodowe).

At the bottom, there's a "Nowa ankieta" button and a status bar showing "Rekord: 1223 z 1223" and "Wyszukaj".

Źródło: opracowanie własne.

Formularz pozwalał na wpisywanie wielu odpowiedzi na pytanie wszędzie tam, gdzie w kwestionariuszu była dopuszczona taka możliwość (rys. 6.3).

Rysunek 6.3. Przykładowe pytanie z możliwością zaznaczenia wielu wariantów odpowiedzi

The image shows a survey question interface. On the left, there are labels A5 through A12. A5 is associated with a dropdown menu currently showing '07 Prace sezon'. A5 is also associated with a text input field labeled 'A1b - li'. A6 is associated with a text input field labeled 'A16 - j'. A7 is associated with a text input field labeled 'z samoch'. A8, A9, A10, A11, and A12 are associated with checkboxes. The checkboxes are: A8: 01 Gospodarstwo rolne; A9: 02 Stała praca najemna; A10: 03 Działalność gospodarcza; A11: 04 Emerytura; A12: 05 Renta; A9: 06 Prace interwencyjne lub public; A10: 07 Prace sezonowe lub dorywcze (checked); A11: 08 Zasiłek z PUP; A12: 09 Zasiłki z opieki społecznej; A9: 10 Pomoc od rodziny lub znajomy; A10: 11 Otrzymane kredyty lub pożyczki; A11: 12 Inne. At the bottom right, there are 'OK' and 'Anuluj' buttons.

Źródło: opracowanie własne

Dane pozyskane z systemu Syriusz^{STD} oraz dane z badania sondażowego zostały połączone w jedną bazę danych. Aby dla każdego przypadku uzyskać komplet wartości zmiennych potrzebnych do konstrukcji modeli ekonometrycznych, z całej bazy liczącej 43 971 osób wybrano 1217, dla których były dostępne dane pochodzące z badania sondażowego. Jako identyfikatory pozwalające na połączenie danych posłużyły: numer ewidencyjny osoby w PUP oraz nazwa powiatu.

Szczegółowy wykaz danych, które okazały się istotne i zostały wykorzystane w opracowanych kwestionariuszach, przedstawiono w tabelach 7.1 i 7.2.

Rozdział VII

KONSTRUKCJA KWESTIONARIUSZY DO DIAGNOZOWANIA STOPNIA ZAGROŻENIA DŁUGOTRWAŁYM BEZROBOCIEM

7.1. Wykaz i źródła wykorzystanych danych

Konstrukcję kwestionariuszy do diagnozowania stopnia zagrożenia długotrwałym bezrobociem oparto na modelowaniu ekonometrycznym, którego opis przedstawiono w następujących podrozdziałach. W modelach tych dążono do uwzględnienia możliwie największej liczby zmiennych determinujących długotrwałe bezrobocie. Ponieważ liczba zmiennych skonstruowanych na podstawie danych zawartych w rejestrach bezrobotnych prowadzonych przez powiatowe urzędy pracy (SI Syriusz^{STD}) była nader ograniczona, w celu jej zwiększenia przeprowadzono badanie sondażowe wśród wylosowanych bezrobotnych. Ograniczyło to jednak liczebność populacji, której charakterystyki wykorzystano w procesie szacowania modeli ekonometrycznych, to zaś, aczkolwiek w dopuszczalnych ramach, pogorszyło wyniki wnioskowania.

Ramka 7.1. Zmienne statystycznie nieistotne w szacowanych modelach

W obu szacowanych modelach:

- ostatnio wykonywany zawód
- liczba dzieci na utrzymaniu
- zgoda na dowolną pracę
- karalność
- wykorzystywany środek transportu
- liczba rejestracji w ciągu ostatnich trzech lat
- mobilność zawodowa
- mobilność przestrzenna

Tylko w jednym z szacowanych modeli:

- niepełnosprawność
- rodzaj gminy
- zawód wyuczony
- sprawowanie opieki
- posiadanie telefonu
- ocena dochodów gospodarstwa domowego
- samoocena stanu zdrowia

Źródło: opracowanie własne.

Konstrukcja kwestionariusza do badań sondażowych umożliwiała łączenie informacji uzyskiwanych z wywiadów przeprowadzanych z respondentami z informacjami o nich zawartymi w rejestrach bezrobotnych, umożliwiając budowę szerokiego wachlarza zmiennych charakteryzujących badaną populację. Niektóre z tych zmiennych zostały jednak pominięte z powodu ich małej wiarygodności, o czym wspomniano już wyżej, bądź też ze względu na niejednoznaczność (brak zdefiniowanych słowników) i niekompletność zapisów w systemie Syriusz^{STD}. Przyczyną wyeliminowania części zmiennych były

też ekonometryczne rygory związane z budową modeli. Z przyjętych wstępnie w procesie szacowania parametrów modeli ekonometrycznych 34 zmiennych pozostało w przypadku modelu BLMP 21 zmiennych wykazujących istotność statystyczną, a w przypadku modelu logitowego 20 zmiennych statystycznie istotnych.

Wykorzystane ostatecznie do konstrukcji kwestionariuszy diagnozujących stopień zagrożenia długotrwałym bezrobociem informacje zaczerpnięte z systemu Syriusz^{STD} zaprezentowano w tab. 7.1, a uzyskane drogą badań sondażowych w tab. 7.2.

Tabela 7.1. Dane pozyskane z SI Syriusz^{STD}

Nazwa zmiennej w kwestionariuszu	Kwestionariusz	Nazwa zmiennej w SI Syriusz ^{STD}	Ścieżka w SI Syriusz ^{STD}	Sposób kodowania zmiennej	Uwagi
Płeć	BLMP i logitowy	płeć	formalna obsługa beneficjenta, obsługa klienta, klienci RP, dane klienta, dane osobowe, płeć	mężczyzna kobieta	
Wiek	BLMP i logitowy	data urodzenia	formalna obsługa beneficjenta, obsługa klienta, klienci RP, dane klienta, dane osobowe, data urodzenia	do 29 lat od 30 do 49 lat 50 lat i więcej	na podstawie daty urodzenia należy określić wiek osoby w dniu wypełniania kwestionariusza
Wykształcenie	BLMP i logitowy	poziom wykształcenia	formalna obsługa beneficjenta, obsługa klienta, klienci RP, dane klienta, kwalifikacje - wykształcenie	Kwestionariusz gimnazjalne i niższe zasadnicze zawodowe policjalne i średnie zawodowe średnie ogólnokształcące wyższe	Kody w Syriuszu RPs002 BW RPs002 GM RPs002 PO RPs002 ZZ RPs002 SZ RPs002 PP RPs002 SO RPs002 WY
Stan cywilny	BLMP i logitowy	stan cywilny	formalna obsługa beneficjenta, obsługa klienta, klienci RP, dane klienta, dane osobowe, stan cywilny	Kwestionariusz żonaty/ /mężatka inny	Kody w Syriuszu RPs007 ZO RPs007 ME pozostałe
Wiek dziecka	BLMP i logitowy	Data urodzenia	formalna obsługa beneficjenta, obsługa klienta, klienci RP, dane klienta, rodzina, stopień pokrewieństwa: syn lub córka	<ul style="list-style-type: none"> • nie dotyczy • 0–6 lat • 7–12 lat • 13 i więcej lat 	na podstawie daty urodzenia należy określić wiek najmłodszego dziecka w dniu wypełniania kwestionariusza

Cd. tab. 7.1

Nazwa zmiennej w kwestionariuszu	Kwestionariusz	Nazwa zmiennej w SI Syriusz ^{STD}	Ścieżka w SI Syriusz ^{STD}	Sposób kodowania zmiennej	Uwagi
Staż pracy	BLMP i logitowy	staż pracy ogółem	formalna obsługa beneficjenta, obsługa klienta, klienci RP, dane klienta, okresy zaliczane – staż pracy ogółem	<ul style="list-style-type: none"> • brak • do 5 lat • powyżej 5 lat 	
Liczba zawodów	BLMP i logitowy	zawód	formalna obsługa beneficjenta, obsługa klienta, klienci RP, dane klienta, kwalifikacje – zawód (opcje: wyuczony, wykonywany)	<ul style="list-style-type: none"> • brak • 1 lub 2 • co najmniej 3 	łączna liczba zawodów wyuczonych lub wykonywanych
Pierwsza rejestracja	BLMP i logitowy	Numer ewidencyjny		<ul style="list-style-type: none"> • w ciągu ostatnich 3 lat • ponad 3 lata temu 	pierwsze 6 cyfr numeru ewidencyjnego to dd-mm-rr pierwszej rejestracji
Język obcy	BLMP i logitowy	Nazwa języka	formalna obsługa beneficjenta, obsługa klienta, klienci RP, dane klienta, kwalifikacje – język obcy	<ul style="list-style-type: none"> • tak • nie 	należy zaznaczyć „tak”, jeżeli podano nazwę dowolnego języka obcego, niezależnie od stopnia znajomości
Powiat	BLMP i logitowy			wybór z listy powiatów powiatu, którego teren obsługuje dany PUP	
Niepelnosporność	BLMP	Orzeczenie o niepełnosprawności, termin orzeczenia	formalna obsługa beneficjenta, obsługa klienta, klienci RP, dane klienta, orzeczenie o niepełnosprawności	<ul style="list-style-type: none"> • tak • nie 	jeśli nie upłynął termin orzeczenia, należy wybrać „tak”, niezależnie od stopnia niepełnosprawności
Rodzaj gminy	BLMP	kod terytorialny gminy	formalna obsługa beneficjenta, obsługa klienta, klienci RP, dane klienta, dane osobowe, miejscowość	<ul style="list-style-type: none"> • wiejska • inna 	TERT: http://www.stat.gov.pl/broker/access/index.jspa
Zawód wyuczony	logitowy	zawód wyuczony	formalna obsługa beneficjenta, obsługa klienta, klienci RP, dane klienta, kwalifikacje – zawód (opcja: wyuczony)	<ul style="list-style-type: none"> • bez wyuczonego zawodu • 1, 2, 4, 6, 8, 9 • 3, 5 • 7 	cyfry oznaczają grupę wielką wg Klasyfikacji zawodów i specjalności 2010; jeśli więcej niż jeden zawód wyuczony, należy podać grupę o najniższym numerze

Źródło: opracowanie własne.

Tabela 7.2. Dane pozyskane w drodze badań sondażowych

Nazwa zmiennej w kwestionariuszu	Kwestionariusz	Propozycja pytania	Sposób kodowania zmiennej
Gospodarstwo domowe	BLMP i logitowy	Jak najtrafniej można określić Pana(i) gospodarstwo domowe? 1. jednoosobowe gospodarstwo domowe 2. dwuosobowe gospodarstwo domowe: Pan(i) i współmałżonek(a)/partner(ka) 3. wieloosobowe gospodarstwo domowe, którego członkami są: Pan(i), współmałżonek(a)/partner(ka) oraz dziecko (dzieci) 4. wieloosobowe gospodarstwo domowe, którego członkami są: Pan(i), współmałżonek(a)/partner(ka), dzieci i/lub inni członkowie rodziny 5. osoba samotnie wychowująca dziecko (dzieci) 6. inne gospodarstwo domowe, jakie?	<ul style="list-style-type: none"> • 1-osobowe – odpowiedź 1 • 2-osobowe – odpowiedź 2 • wieloosobowe – odpowiedzi 3, 4, 5, 6
Minimalna płaca netto	BLMP i logitowy	Za jakie minimalne wynagrodzenie miesięczne netto był(a)by Pan(i) skłonny(a) podjąć pracę?	<ul style="list-style-type: none"> • do 1000 zł • 1000 do 1500 zł • 1500 do 2000 zł • 2000 do 3000 zł • 3000 i więcej
Internet	BLMP i logitowy	Czy korzysta Pan(i) z internetu? 1. tak, samodzielnie 2. tak, przy pomocy innych 3. nie	<ul style="list-style-type: none"> • tak, samodzielnie – odpowiedź 1 • tak, przy pomocy innych – odpowiedź 2 • nie – odpowiedź 3
Stan zdrowia	BLMP i logitowy	Jak Pana(i) ocenia: czy Pana(i) stan zdrowia uniemożliwia lub znacząco utrudnia podjęcie i/lub wykonywanie pracy? 1. tak, całkowicie uniemożliwia mi podjęcie i/lub wykonywanie pracy 2. tak, znacząco utrudnia mi podjęcie i/lub wykonywanie pracy 3. tak, trochę utrudnia mi podjęcie i/lub wykonywanie pracy 4. nie, nie ma wpływu na podjęcie i/lub wykonywanie pracy	<ul style="list-style-type: none"> • utrudnia podjęcie pracy – odpowiedzi 1, 2, 3 • nie utrudnia – odpowiedź 4

Cd. tab. 7.2

Nazwa zmiennej w kwestionariuszu	Kwestionariusz	Propozycja pytania	Sposób kodowania zmiennej
Niska motywacja	BLMP i logitowy	<p>Jakie czynniki, Pana(i) zdaniem, utrudniają/utrudniały respondentowi znalezienie pracy?</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. niska motywacja do poszukiwania pracy 2. niska samoocena 3. słaba prezentacja 4. problemy psychiczne 5. przeżycia traumatyczne (np. ofiary przemocy domowej, ofiary wykorzystywania seksualnego) 6. alkohol, narkotyki 7. inne, jakie? 	<ul style="list-style-type: none"> • tak – odpowiedź 1 • nie – odpowiedzi 2, 3, 4, 5, 6, 7
Słaba prezentacja	BLMP i logitowy	<p>Jakie czynniki, Pana(i) zdaniem, utrudniają/utrudniały respondentowi znalezienie pracy?</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. niska motywacja do poszukiwania pracy 2. niska samoocena 3. słaba prezentacja 4. problemy psychiczne 5. przeżycia traumatyczne (np. ofiary przemocy domowej, ofiary wykorzystywania seksualnego) 6. alkohol, narkotyki 7. inne, jakie? 	<ul style="list-style-type: none"> • tak – odpowiedź 3 • nie – odpowiedzi 1, 2, 4, 5, 6, 7
Inne (subiektywne)	BLMP i logitowy	<p>Jakie czynniki, Pana(i) zdaniem, utrudniają/utrudniały respondentowi znalezienie pracy?</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. niska motywacja do poszukiwania pracy 2. niska samoocena 3. słaba prezentacja 4. problemy psychiczne 5. przeżycia traumatyczne (np. ofiary przemocy domowej, ofiary wykorzystywania seksualnego) 6. alkohol, narkotyki 7. inne, jakie? 	<ul style="list-style-type: none"> • tak – odpowiedzi 2, 4, 5, 6, 7 • nie – odpowiedzi 1, 3

Cd. tab. 7.2

Nazwa zmiennej w kwestionariuszu	Kwestionariusz	Propozycja pytania	Sposób kodowania zmiennej
Sprawowanie opieki	BLMP	<p>Czy obowiązek sprawowania nad kimś opieki (np. dziećmi, wnukami, rodzicami, dalszymi krewnymi, osobami niespokrewnionymi itp.) ma wpływ na podjęcie i/lub wykonywanie przez Pana(Panią) pracy?</p> <ol style="list-style-type: none"> tak, całkowicie uniemożliwia mi podjęcie pracy i/lub wykonywanie pracy tak, znacząco utrudnia mi podjęcie pracy i/lub wykonywanie pracy tak, trochę utrudnia mi podjęcie pracy i/lub wykonywanie pracy nie, nie ma wpływu na podjęcie pracy i/lub wykonywanie pracy nie, nie muszę sprawować nad nikim opieki 	<ul style="list-style-type: none"> tak – odpowiedzi 1, 2, 3 nie – odpowiedzi 4, 5
Telefon	BLMP	Czy posiada Pan(i) telefon? <ol style="list-style-type: none"> tak nie 	<ul style="list-style-type: none"> tak – odpowiedź 1 nie – odpowiedź 2
Ocena dochodów gospodarstwa domowego	logitowy	<p>Jak ocenia Pan(i) poziom dochodów swojego gospodarstwa domowego?</p> <ol style="list-style-type: none"> nie wystarczają na zaspokojenie podstawowych potrzeb, nawet przy oszczędnym wydawaniu wystarczają na zaspokojenie tylko najważniejszych potrzeb przy oszczędnym gospodarowaniu pieniędzmi wystarczają na zaspokojenie najważniejszych potrzeb bez specjalnego oszczędzania wystarczają na zaspokojenie wszystkich potrzeb, ale konieczne jest oszczędne gospodarowanie posiadanymi środkami wystarczają na zaspokojenie wszystkich potrzeb bez specjalnego oszczędzania 	<ul style="list-style-type: none"> nie wystarczają na podstawowe potrzeby – odpowiedź 1 tylko najważniejsze potrzeby przy oszczędnym gospodarowaniu – odpowiedź 2 tylko najważniejsze potrzeby bez specjalnego oszczędzania – odpowiedź 3 wszystkie potrzeby przy oszczędnym gospodarowaniu – odpowiedź 4 pozwalają na wszystkie potrzeby bez specjalnego oszczędzania – odpowiedź 5
Ocena stanu zdrowia	logitowy	<p>Jak ocenia Pan(i) swój stan zdrowia?</p> <ol style="list-style-type: none"> bardzo dobrze dobrze tak sobie (ani dobrze, ani źle) źle bardzo źle 	<ul style="list-style-type: none"> bardzo dobrze – odpowiedź 1 dobrze – odpowiedź 2 tak sobie – odpowiedź 3 źle – odpowiedzi 4 i 5

Źródło: opracowanie własne.

7.2. Kwestionariusz BLMP

7.2.1. Wykorzystane modele ekonometryczne

Przy budowie **kwestionariusza BLMP** służącego do oceny stopnia zagrożenia długotrwałym bezrobociem wykorzystano **binarny liniowy model prawdopodobieństwa**. W takim modelu zarówno zmienna objaśniana, jak i zmienne objaśniające są zmiennymi binarnymi, tj. przyjmującymi wartość 0 lub 1. Informacje na temat liniowego modelu prawdopodobieństwa można znaleźć m.in. w publikacjach Gruszczyńskiego (red. 2010) oraz Gruszczyńskiego, Kuszewskiego, Podgórskiej (2009).

Konstrukcja modelu ekonometrycznego opiera się na wiedzy teoretycznej o czynnikach wpływających na długookresowe bezrobocie oraz danych empirycznych dotyczących cech społeczno-demograficznych bezrobotnych, takich jak: płeć, wiek, staż pracy, stan cywilny, wykształcenie, typ miejsca zamieszkania, wiek dziecka, sprawowanie opieki nad osobami zależnymi (np. dzieci, rodzice), wielkość gospodarstwa domowego, minimalna płaca netto, za jaką bezrobotny zgodziłby się pracować, moment pierwszej rejestracji w publicznych służbach zatrudnienia, umiejętność obsługi internetu, posiadanie telefonu, posiadanie orzeczenia o stopniu niepełnosprawności, ocena stanu zdrowia, znajomość języka obcego, uwzględnia też czynniki subiektywne oceniane przez pracownika publicznych służb zatrudnienia: niską motywację, słabą prezencję i inne. **Zmienną objaśnianą w modelu ekonometrycznym jest zmienna binarna, przyjmująca wartość 1 gdy czas przebywania na bezrobociu przekroczył 365 dni oraz wartość 0 w przeciwnym przypadku. Zmiennymi objaśniającymi natomiast są zmienne binarne dotyczące poszczególnych wariantów cech społeczno-demograficznych.** W istocie liniowy model prawdopodobieństwa opisuje prawdopodobieństwo długookresowego bezrobocia:

$$p_i = \alpha_0 + \sum_{i=1}^k \alpha_i x_i + \varepsilon_i, \quad (7.1)$$

gdzie:

x_i jest i -tą zmienną objaśniającą prawdopodobieństwo długookresowego bezrobocia (w omawianym modelu binarną zmienną określającą jeden z wariantów określonej cechy społeczno-demograficznej),

p_i jest prawdopodobieństwem długookresowego bezrobocia,

α_i jest parametrem strukturalnym modelu, określającym kierunek i siłę wpływu zmiennej x_i na p_i ,

α_0 jest wyrazem wolnym modelu,

ε_i jest składnikiem losowym modelu.

Ponieważ prawdopodobieństwo p_i jest równe wartości oczekiwanej binarnej zmiennej $E(y_i)$, model (7.1) można zapisać w postaci:

$$y_i = \alpha_0 + \sum_{i=1}^k \alpha_i x_i + \varepsilon_i. \quad (7.2)$$

Liniowy model prawdopodobieństwa jest zatem zwykłym modelem regresji liniowej, w którym zmienną objaśnianą jest zmienna dwumianowa y_i . Wartości teoretyczne $\hat{y}_i$ stanowią prawdopodobieństwa p_i (Gruszczyński red. 2010).

Model można oszacować za pomocą estymatora według metody najmniejszych kwadratów, gdyż wszystkie występujące w nim zmienne są zmiennymi binarnymi. Estymator w zapisie macierzowym przyjmuje postać (Welfe 2003):

$$\hat{\alpha} = (X^T X)^{-1} X^T Y, \quad (7.3)$$

gdzie:

X jest macierzą wartości obserwacji na zmiennych objaśniających postaci:

$$X = \begin{bmatrix} 1 & x_{11} & x_{12} & \cdots & x_{1k} \\ 1 & x_{21} & x_{22} & \cdots & x_{2k} \\ \vdots & \vdots & \vdots & \cdots & \vdots \\ 1 & x_{n1} & x_{n2} & \cdots & x_{nk} \end{bmatrix}$$

Y jest wektorem wartości obserwacji na zmiennej postaci:

$$Y = \begin{bmatrix} y_1 \\ y_2 \\ \vdots \\ y_n \end{bmatrix}$$

$\hat{\alpha}$ jest wektorem ocen parametrów modelu postaci:

W przypadku wystąpienia heteroskedastyczności w składniku losowym możliwe jest uzyskanie szacunków parametrów strukturalnych metodą najmniejszych kwadratów i użycie błędów standardowych uwzględniających heteroskedastyczność (*heteroscedasticity standard robust errors*) (Gruszczyński red. 2010). Macierz wariancji-kowariancji ocen parametrów należy wtedy szacować według wzoru (Davidson, MacKinnon 1993):

$$\hat{\alpha} = \begin{bmatrix} \hat{\alpha}_0 \\ \hat{\alpha}_1 \\ \hat{\alpha}_2 \\ \vdots \\ \hat{\alpha}_k \end{bmatrix}$$

$$D^2(\hat{\alpha}) = (X'X)^{-1} X' \Omega X (X'X)^{-1}, \quad (7.4)$$

gdzie: Ω jest macierzą diagonalną.

Istnieje kilka metod wyznaczania diagonalnych elementów macierzy Ω , oznaczanych jako HC0, HC1, HC2, HC3. W HC0 diagonalne elementy macierzy Ω są równe kwadratam reszt z modelu oszacowanego metodą najmniejszych kwadratów, tj.

$$\Omega_{t,t} = \hat{u}_t^2. \quad (7.5)$$

W wersji HC1 elementy wyznaczone w HC0 są korygowane liczbą stopni swobody w taki sposób, że:

$$\Omega_{t,t} = \frac{n}{n-k} \hat{u}_t^2. \quad (7.6)$$

HC2 szacowane są z kolei według formuły:

$$\Omega_{t,t} = \frac{\hat{u}_t^2}{1-\hat{h}_t}, \quad (7.7)$$

gdzie: $\hat{h}_t = X_t (X'X)^{-1} X_t'$.

Najbardziej złożona formuła jest określana jako HC3 i przybiera postać:

$$\Omega_{t,t} = \frac{\hat{u}_t^2}{(1-\hat{h}_t)^2}. \quad (7.8)$$

Jako preferowane metody korekty heteroskedastyczności wymienia się HC2 oraz HC3.

7.2.2. Wyniki estymacji

Ze względu na binarne przekodowanie wszystkich zmiennych objaśniających, jedną ze zmiennych opisujących daną cechę należy przyjąć jako zmienną bazową, będącą punktem odniesienia przy interpretacji ocen parametrów strukturalnych zmiennych opisujących pozostałe warianty danej cechy. Podczas estymacji modelu tak sterowano zmiennymi bazowymi, aby oszacowane parametry były dodatnie. Oznacza to, że model zawiera tylko te zmienne, które zwiększają prawdopodobieństwo długookresowego bezrobocia. Należy podkreślić, że w tym układzie zmiennych możliwe były do uzyskania dodatnie znaki szacunków parametrów – wprowadzenie do modelu kolejnej zmiennej mogło spowodować, że ocena parametru byłaby ujemna.

Na potrzeby konstrukcji kwestionariusza oszacowano liniowy model ekonometryczny bez wyrazu wolnego. Dzięki temu dolna granica punktów możliwych do uzyskania wynosi 0. Model został oszacowany na danych zebranych w badaniu sondażowym uzupełnionych danymi z systemu Syriusz^{STD}.

Dla oszacowanego modelu wykonano test statystyczny na heteroskedastyczność składnika resztowego – Breuscha-Pagana, którego wynik wskazuje, że na poziomie istotności 1% nie ma podstaw do odrzucenia hipotezy o braku heteroskedastyczności składnika resztowego. Test Breuscha-Pagana należy do klasy testów mnożników Lagrange'a i zakłada, że wariancja reszt jest funkcją zmiennych objaśniających postaci:

$$\sigma_i^2 = \sigma^2 f(\alpha_0 + \alpha_1 x_{i1} + \dots + \alpha_k x_{ik}). \quad (7.9)$$

Hipoteza zerowa w teście głosi, że składnik losowy jest homoskedastyczny (co jest tożsame z tym, że wszystkie parametry oprócz α_0 są równe 0). Hipoteza alternatywna natomiast głosi, że składnik losowy jest heteroskedastyczny. Statystyka testowa przyjmuje postać:

$$LM = 0,5(g'X(X'X)^{-1}X'g - n), \quad (7.10)$$

gdzie:

X jest macierzą obserwacji na zmiennych objaśniających modelu,

$$g_i = \frac{e_i^2}{\frac{\sum e_i^2}{n}}. \quad (7.11)$$

Statystyka LM ma asymptotyczny rozkład χ^2 o liczbie stopni swobody równej liczbie zmiennych objaśniających. Opis testu Breuscha-Pagana można znaleźć w publikacjach Welfego (2003), Maddali (2008), Greena (2003).

Należy w tym miejscu podkreślić, że celem budowy modelu było oszacowanie parametrów, a na ich podstawie wyznaczenie wag w kwestionariuszu, a nie znalezienie modelu o najlepszych właściwościach statystycznych. W oszacowanym modelu pominięto ocenę istotności parametrów, dążono bowiem do uwzględnienia w kwestionariuszu możliwie dużej liczby zmiennych, a tym samym zapewnienia większej elastyczności kwestionariusza w diagnozowaniu stopnia zagrożenia długookresowym bezrobociem.

Tabela 7.3. Wyniki estymacji binarnego liniowego modelu prawdopodobieństwa bez wyrazu wolnego metodą KMNK

Zmienna	Współczynnik	Błąd stand.	t-Studenta	Wartość p
PLEC	0,1351	0,0311	4,35	0,0000
NIEPELNOSPRAWNOSC	0,0582	0,0565	1,03	0,3031
WIEK_OD30DO49	0,1161	0,0391	2,97	0,0030
WIEK_OD50	0,2142	0,0562	3,81	0,0002
WIEK_D_OD0DO6	0,0484	0,0441	1,10	0,2732
WIEK_D_OD7DO12	0,0530	0,0518	1,02	0,3067
STAZ_BRAK	0,1368	0,0441	3,10	0,0020
STAZ_DO1ROKU	0,0614	0,0471	1,30	0,1923
STAZ_OD1DO5lat	0,0569	0,0384	1,48	0,1392
SC_ZO_ME	0,0136	0,0323	0,42	0,6742
WYKSZ_SO	0,0392	0,0461	0,85	0,3949
WYKSZ_ZZ	0,0779	0,0354	2,20	0,0281
WYKSZ_SZ_LZ_PP	0,0090	0,0353	0,25	0,7994
LZ_0	0,1196	0,0498	2,40	0,0165
RG_W	0,0106	0,0373	0,29	0,7756
RODZAJ_2	0,0945	0,0405	2,33	0,0200
RODZAJ_3	0,0308	0,0446	0,69	0,4908
RODZAJ_4	0,0330	0,0410	0,81	0,4208
RODZAJ_6	0,0347	0,0440	0,79	0,4309
JEZYK_BRAK	0,0289	0,0345	0,84	0,4024
A2_1OS	0,0213	0,0441	0,48	0,6295
A8_TAK	0,0458	0,0404	1,13	0,2572
A14_TAK	0,0584	0,0371	1,57	0,1158
A19_1000DO1500	0,0820	0,0357	2,30	0,0218
A19_1500DO2000	0,0421	0,0392	1,08	0,2824
A19_OD3000	0,0991	0,1188	0,83	0,4045
A12_23	0,0718	0,0324	2,21	0,0271
D1_1	0,0687	0,0339	2,03	0,0429
WR	0,0682	0,0376	1,81	0,0703
TELEFON_BRAK	0,1013	0,0638	1,59	0,1126

Cd. tab. 7.3

Średn. arytm. zm. zależnej	0,526661	Odch.stand.zm.zależnej	0,499494
Suma kwadratów reszt	261,0885	Błąd standardowy reszt	0,468601
Wsp. determ. R-kwadrat	0,593320	Skorygowany R-kwadrat	0,583401
F(30, 1189)	57,82253	Wartość p dla testu F	3,2e-208
Logarytm wiarygodności	-790,4911	Kryt. inform. Akaike'a	1640,982
Kryt. bayes. Schwarza	1794,156	Kryt. Hannana-Quinna	1698,637

Źródło: opracowanie własne.

Tabela 7.4. Zmienne bazowe

Zmienna	Zmienna bazowa
PLEC	Wartość przyjmowana dla mężczyzn
NIEPELNOSPRAWNOSC	Brak orzeczenia o niepełnosprawności
WIEK_OD30DO49	Osoby w wieku do 30 lat
WIEK_OD50	
WIEK_D_OD0DO6	Brak dziecka lub posiadanie dziecka w wieku 13 lat i więcej
WIEK_D_OD7DO12	
STAZ_BRAK	Staż powyżej 5 lat
STAZ_DO1ROKU	
STAZ_OD1DO5lat	
SC_ZO_ME	Stan cywilny inny niż żonaty/mężatka
WYKSZ_SO	Posiadanie wykształcenia wyższego lub gimnazjalnego bądź niższego
WYKSZ_ZZ	
WYKSZ_SZ_LZ_PP	
LZ_0	Posiadanie zawodu wyuczonego lub wykonywanego
RG_W	Zamieszkiwanie na terenie gminy miejskiej lub miejsko-wiejskiej
RODZAJ_2 (Zamieszkiwanie na terenie powiatów przemysłowych o przestarzałej strukturze gospodarki)	Zamieszkiwanie na terenie powiatów przemysłowo-rolniczych o rozwoju względnie zrównoważonym, przemysłowych i suburbiach
RODZAJ_3 (Zamieszkiwanie na terenie powiatów rolniczo-przemysłowych o przestarzałej strukturze gospodarczej)	
RODZAJ_4 (Zamieszkiwanie na terenie powiatów nowoczesnych, postindustrialnych)	
RODZAJ_6 (Zamieszkiwanie na terenie powiatów tradycyjnych rolniczych z niedorozwojem usług)	

Cd. tab. 7.4

Zmienna	Zmienna bazowa
JEZYK_BRAK	Znajomość języka obcego
A2_10S	Większe niż jednoosobowe gospodarstwo domowe
A8_TAK	Brak konieczności sprawowania opieki nad osobami zależnymi
A14_TAK	Ocena stanu zdrowia nieutrudniająca podjęcie pracy
A19_1000DO1500	Minimalne oczekiwania płacowe, nieprzekraczające 1000 zł netto, bądź mieszczące się w przedziale 2000–3000 zł netto
A19_1500DO2000	
A19_OD3000	
A12_23	Posiadanie umiejętności samodzielnego poruszania się po zasobach internetu
D1_1	Brak w ocenie pracownika publicznych służb zatrudnienia czynników niemierzalnych utrudniających znalezienie pracy
WR	Pierwsza rejestracja w ciągu ostatnich trzech lat
TELEFON_BRAK	Posiadanie telefonu

Źródło: opracowanie własne.

Tabela 7.5. Interpretacja parametrów binarnego liniowego modelu prawdopodobieństwa bez wyrazu wolnego

Zmienna	Współczynnik	Interpretacja
PLEC	0,1351	Płeć żeńska, <i>ceteris paribus</i> , zwiększa prawdopodobieństwo bezrobocia długookresowego o 13,51 punktów procentowych
NIEPELNOSPRAWNOSC	0,0582	Posiadanie orzeczenia o niepełnosprawności powoduje, <i>ceteris paribus</i> , wzrost prawdopodobieństwa bezrobocia długookresowego o 5,82 punktów procentowych
WIEK_OD30DO49	0,1161	Osoby w wieku 30–49 lat w porównaniu z osobami w wieku do 30 lat mają, <i>ceteris paribus</i> , o 11,61 punktów procentowych wyższe prawdopodobieństwo długookresowego bezrobocia
WIEK_OD50	0,2142	Osoby w wieku 50 lat i więcej w porównaniu z osobami w wieku do 30 lat mają, <i>ceteris paribus</i> , o 21,42 punktów procentowych wyższe prawdopodobieństwo długookresowego bezrobocia
WIEK_D_OD0DO6	0,0484	Posiadanie dziecka w wieku do 6 lat skutkuje, <i>ceteris paribus</i> , wzrostem prawdopodobieństwa długookresowego bezrobocia o 4,84 punktów procentowych w porównaniu z osobami nieposiadającymi dziecka bądź posiadającymi dziecko w wieku 13 lat i więcej
WIEK_D_OD7DO12	0,0530	Posiadanie dziecka w wieku do 7–12 lat skutkuje, <i>ceteris paribus</i> , wzrostem prawdopodobieństwa długookresowego bezrobocia o 5,3 punktów procentowych w porównaniu z osobami nieposiadającymi dziecka bądź posiadającymi dziecko w wieku 13 lat i więcej
STAZ_BRAK	0,1368	Brak stażu pracy powoduje przeciętny wzrost prawdopodobieństwa długookresowego bezrobocia, <i>ceteris paribus</i> , o 13,68 punktów procentowych w porównaniu z osobami posiadającymi staż powyżej 5 lat

Cd. tab. 7.5

Zmienna	Współczynnik	Interpretacja
STAZ_DO1ROKU	0,0614	Posiadanie stażu pracy do 1 roku powoduje przeciętny wzrost prawdopodobieństwa długookresowego bezrobocia, <i>ceteris paribus</i> , o 6,14 punktów procentowych w porównaniu z osobami posiadającymi staż powyżej 5 lat
STAZ_OD1DO5lat	0,0569	Posiadanie stażu pracy od roku do 5 lat powoduje przeciętny wzrost prawdopodobieństwa długookresowego bezrobocia, <i>ceteris paribus</i> , o 13,68 punktów procentowych w porównaniu z osobami posiadającymi staż powyżej 5 lat
SC_ZO_ME	0,0136	Pozostawanie w związku małżeńskim powoduje, <i>ceteris paribus</i> , wzrost prawdopodobieństwa długookresowego bezrobocia średnio o 1,36 punkt procentowy
WYKSZ_SO	0,0392	Posiadanie wykształcenia średniego ogólnokształcącego powoduje, <i>ceteris paribus</i> , wzrost prawdopodobieństwa długookresowego bezrobocia średnio o 3,92 punkty procentowe w porównaniu z osobami posiadającymi wykształcenie wyższe albo gimnazjalne bądź niższe
WYKSZ_ZZ	0,0779	Posiadanie wykształcenia zasadniczego zawodowego powoduje, <i>ceteris paribus</i> , wzrost prawdopodobieństwa długookresowego bezrobocia średnio o 7,79 punktów procentowych w porównaniu z osobami posiadającymi wykształcenie wyższe albo gimnazjalne bądź niższe
WYKSZ_SZ_LZ_PP	0,0090	Posiadanie wykształcenia średniego zawodowego bądź policealnego powoduje, <i>ceteris paribus</i> , wzrost prawdopodobieństwa długookresowego bezrobocia średnio o 0,9 punktu procentowego w porównaniu z osobami posiadającymi wykształcenie wyższe albo gimnazjalne bądź niższe
LZ_0	0,1196	Brak zawodu wyuczonego lub wykonywanego w historii bezrobotnego skutkuje, <i>ceteris paribus</i> , wzrostem prawdopodobieństwa długookresowego bezrobocia średnio o 11,96 punktów procentowych
RG_W	0,0106	Zamieszkiwanie na terenie gminy wiejskiej skutkuje, <i>ceteris paribus</i> , wzrostem prawdopodobieństwa długookresowego bezrobocia średnio o 1,06 punkt procentowy
RODZAJ_2	0,0945	Zamieszkiwanie na terenie powiatów przemysłowych o przestarzałej strukturze gospodarki powoduje, <i>ceteris paribus</i> , wzrost prawdopodobieństwa długookresowego bezrobocia o 9,45 punktów procentowych względem powiatów przemysłowo-rolniczych o rozwoju względnie zrównoważonym, przemysłowych i suburbiów
RODZAJ_3	0,0308	Zamieszkiwanie na terenie powiatów rolniczo-przemysłowych o przestarzałej strukturze gospodarczej powoduje, <i>ceteris paribus</i> , wzrost prawdopodobieństwa długookresowego bezrobocia o 3,08 punkty procentowe względem powiatów przemysłowo-rolniczych o rozwoju względnie zrównoważonym, przemysłowych i suburbiów
RODZAJ_4	0,0330	Zamieszkiwanie na terenie powiatów nowoczesnych, postindustrialnych powoduje, <i>ceteris paribus</i> , wzrost prawdopodobieństwa długookresowego bezrobocia o 3,08 punkty procentowe względem powiatów przemysłowo-rolniczych o rozwoju względnie zrównoważonym, przemysłowych i suburbiów

Cd. tab. 7.5

Zmienna	Współczynnik	Interpretacja
RODZAJ_6	0,0347	Zamieszkiwanie na terenie powiatów tradycyjnych rolniczych z niedorozwojem usług powoduje, <i>ceteris paribus</i> , wzrost prawdopodobieństwa długookresowego bezrobocia o 3,47 punkty procentowe względem powiatów przemysłowo-rolniczych o rozwoju względnie zrównoważonym, przemysłowych i suburbiiów
JEZYK_BRAK	0,0289	Brak umiejętności posługiwania się językiem obcym skutkuje, <i>ceteris paribus</i> , wzrostem prawdopodobieństwa długookresowego bezrobocia o 2,89 punkty procentowe
A2_10S	0,0213	Zamieszkiwanie w jednoosobowym gospodarstwie domowym skutkuje, <i>ceteris paribus</i> , wzrostem prawdopodobieństwa długookresowego bezrobocia średnio o 2,13 punkty procentowe
A8_TAK	0,0458	Konieczność sprawowania opieki nad osobami zależnymi powoduje, <i>ceteris paribus</i> , wzrost prawdopodobieństwa długookresowego bezrobocia średnio o 4,58 punkty procentowe
A14_TAK	0,0584	Stan zdrowia utrudniający podjęcie pracy powoduje, <i>ceteris paribus</i> , wzrost prawdopodobieństwa długookresowego bezrobocia średnio o 5,84 punktów procentowych
A19_1000DO1500	0,0820	Minimalne oczekiwania płacowe netto na poziomie od 1000 do 1500 zł skutkują, <i>ceteris paribus</i> , wzrostem prawdopodobieństwa długookresowego bezrobocia średnio o 8,2 punktów procentowych w porównaniu z osobami, których oczekiwania nie przekraczają 1000 zł netto bądź mieszczą się w przedziale 2000–3000 zł netto
A19_1500DO2000	0,0421	Minimalne oczekiwania płacowe netto na poziomie od 1500 do 2000 zł skutkują, <i>ceteris paribus</i> , wzrostem prawdopodobieństwa długookresowego bezrobocia średnio o 4,21 punkty procentowe w porównaniu z osobami, których oczekiwania nie przekraczają 1000 zł netto bądź mieszczą się w przedziale 2000–3000 zł netto
A19_OD3000	0,0991	Minimalne oczekiwania płacowe netto na poziomie powyżej 3000 zł netto skutkują, <i>ceteris paribus</i> , wzrostem prawdopodobieństwa długookresowego bezrobocia średnio o 9,91 punktów procentowych w porównaniu z osobami, których oczekiwania nie przekraczają 1000 zł netto bądź mieszczą się w przedziale 2000–3000 zł netto
A12_23	0,0718	Brak umiejętności samodzielnego poruszania się po zasobach internetu powoduje, <i>ceteris paribus</i> , wzrost prawdopodobieństwa długookresowego bezrobocia średnio o 7,18 punktów procentowych
D1_1	0,0687	Wystąpienie w ocenie pracownika publicznych służb zatrudnienia czynników niemierzalnych utrudniających znalezienie pracy skutkuje, <i>ceteris paribus</i> , wzrostem prawdopodobieństwa długookresowego bezrobocia o 6,87 punktów procentowych
WR	0,0682	Pierwsze zarejestrowanie się wcześniej niż w ciągu ostatnich trzech lat skutkuje, <i>ceteris paribus</i> , wzrostem prawdopodobieństwa długookresowego bezrobocia o 6,82 punktów procentowych
TELEFON_BRAK	0,1013	Brak telefonu powoduje, <i>ceteris paribus</i> , wzrost prawdopodobieństwa długookresowego bezrobocia średnio o 10,13 punktów procentowych

Źródło: opracowanie własne.

Sposobem na zbadanie jakości dopasowania modelu jest przedstawienie wyników prognozy sporządzonej na podstawie tego modelu. Prognoza opiera się na oszacowanym prawdopodobieństwie $\hat{p}_i$, które jest funkcją $F(x'_i\beta)$. Zazwyczaj przyjmuje się, że jeśli $F(x'_i\beta) \geq 0,5$, to prognoza jest równa $\hat{y}_i = 1$. Jeśli $F(x'_i\beta) < 0,5$, to prognoza z modelu równa się $\hat{y}_i = 0$. Na tej podstawie generowana jest tablica trafności.

Tabela 7.6. Trafność prognoz generowanych przez model z dwumianową zmienną objaśnianą

Faktyczne	Przewidywane		Razem
	$\hat{Y} = 0$	$\hat{Y} = 1$	
Y = 0	n_{00}	n_{01}	N_{p0}
Y = 1	n_{10}	n_{11}	N_{p1}
Razem	N_{r0}	N_{r1}	N

n_{00} – liczba przypadków, dla których wartość rzeczywista i przewidywana są równe 0

n_{01} – liczba przypadków, dla których wartość rzeczywista wynosi 0, a przewidywana 1

n_{10} – liczba przypadków, dla których wartość rzeczywista wynosi 1, a przewidywana 0

n_{11} – liczba przypadków, dla których wartość rzeczywista i przewidywana są równe 1

Źródło: opracowanie własne.

Procentową trafność prognoz oblicza się następująco (Kufel 2011):

$$\text{łączna (ogółem): trafność prognoz} = \frac{n_{00} + n_{11}}{N} \cdot 100, \quad (7.12)$$

$$\text{dla } Y = 1: \text{trafność prognoz}_1 = \frac{n_{11}}{N_{p1}} \cdot 100, \quad (7.13)$$

$$\text{dla } Y = 0: \text{trafność prognoz}_0 = \frac{n_{00}}{N_{p0}} \cdot 100. \quad (7.14)$$

Tabela 7.7. Trafność prognoz generowanych przez oszacowany liniowy model prawdopodobieństwa

Faktyczne	Przewidywane		Razem	Trafność
	$\hat{Y} = 0$	$\hat{Y} = 1$		
Y = 0	357	220	577	61,9%
Y = 1	181	461	642	71,8%
Razem	538	681	1219	67,1%

Źródło: opracowanie własne.

W ponad 67% wartości rzeczywiste oraz prognozowane binarnej zmiennej opisującej długookresowe bezrobocie okazały się zgodne. Trafność wskazań wartości 1 wynosi prawie 72%, a wartości 0 – prawie 62%.

7.2.3. Metodologia ustalania punktacji

Na podstawie oszacowanego liniowego modelu prawdopodobieństwa wyznaczono dla każdego wariantu odpowiedzi wagi przyjmujące wartości nieujemne całkowite. Wagi stanowią zaokrąglone do liczb całkowitych i przemnożone przez 100 wartości ocen parametrów – $\alpha_i \times 100$.

Tabela 7.8. Wagi wyznaczone na podstawie oszacowanego liniowego modelu prawdopodobieństwa

Zmienna	Współczynnik	Waga w kwestionariuszu
PLEC	0,1351	14
NIEPELNOSPRAWNOSC	0,0582	6
WIEK_OD30DO49	0,1161	12
WIEK_OD50	0,2142	21
WIEK_D_OD0DO6	0,0484	5
WIEK_D_OD7DO12	0,0530	5
STAZ_BRAK	0,1368	14
STAZ_DO1ROKU	0,0614	6
STAZ_OD1DO5lat	0,0569	6
SC_ZO_ME	0,0136	1
WYKSZ_SO	0,0392	4
WYKSZ_ZZ	0,0779	8
WYKSZ_SZ_LZ_PP	0,0090	1
LZ_0	0,1196	12
RG_W	0,0106	1
RODZAJ_2	0,0945	9
RODZAJ_3	0,0308	3
RODZAJ_4	0,0330	3
RODZAJ_6	0,0347	3
JEZYK_KOR2	0,0289	3
A2_1OS	0,0213	2
A8_TAK	0,0458	5
A14_TAK	0,0584	6
A19_1000DO1500	0,0820	8
A19_1500DO2000	0,0421	4
A19_OD3000	0,0991	10

Cd. tab. 7.8

Zmienna	Współczynnik	Waga w kwestionariuszu
A12_23	0,0718	7
D1_1*	0,0687	7
WR	0,0682	7
TELEFON_BRAK	0,1013	10

* Waga przypisana zmiennej D1_1 (wystąpienie u bezrobotnego, w ocenie pracownika służb zatrudnienia, czynników niemierzalnych utrudniających znalezienie pracy) została podzielona na trzy części: 3 punkty – niska motywacja, 2 punkty – słaba prezencja, 2 punkty – inne czynniki subiektywne.

Źródło: opracowanie własne.

7.2.4. Metoda wyznaczania przedziałów klasyfikacyjnych

Zaimplementowany w formularzu system wag stanowi predyktor prawdopodobieństwa długookresowego bezrobocia, tj. narzędzie służące do szacowania prognoz zagrożenia tego typu bezrobociem. Predyktor można zapisać w postaci:

$$\hat{p}_{i,p} = \sum_{i=1}^k \hat{\alpha}_i \times 100 \times x_i. \quad (7.15)$$

Jeżeli przez oznaczymy wektor wartości zmiennych binarnych opisujących cechy społeczno-demograficzne konkretnego bezrobotnego, to oszacowanie prognozy stopnia zagrożenia długookresowym bezrobociem polega na podstawieniu tych wartości do równania:

$$\hat{p}_{B,p} = \sum_{i=1}^k \hat{\alpha}_i \times 100 \times x_{Bi}. \quad (7.16)$$

Na podstawie wyznaczonych wag ustalono dla każdego bezrobotnego liczbę punktów tożsamą z prawdopodobieństwem zagrożenia długookresowym bezrobociem. Następnie cały obszar zmienności tak określonych wartości podzielono na pięć klas, odpowiadających stopniom zagrożenia tym zjawiskiem (bardzo niskie, niskie, średnie, wysokie, bardzo wysokie). Wartościami granicznymi pomiędzy klasami stopnia zagrożenia są empiryczne 20-procentowe kwantyle rozkładu punktów.

Tabela 7.9. Przedziały klasyfikacyjne stopnia zagrożenia długotrwałym bezrobociem

Przedział klasyfikacyjny	Punkcja
Bardzo wysokie	69 i więcej
Wysokie	59–68
Średnie	49–58
Niskie	39–48
Bardzo niskie	0–38

Źródło: opracowanie własne.

7.3. Kwestionariusz logitowy

7.3.1. Wykorzystane modele ekonometryczne

Do budowy **kwestionariusza logitowego** oceny stopnia zagrożenia długotrwałym bezrobociem posłużył **model logitowy**. Model ten jest szeroko opisany w literaturze przedmiotu, m.in. w pracach Kufla (2011), Maddali (2008), Gruszczyńskiego, Kuszewskiego, Podgórskiej (2009), Kopczewskiej, Kopczewskiego, Wójcika (2009).

Podstawowa różnica pomiędzy liniowym modelem prawdopodobieństwa a modelem logitowym polega na tym, że w pierwszym modelu analizuje się zmienną jakościową w takiej postaci, w jakiej występuje, natomiast **w modelu logitowym zakłada się istnienie zmiennej ukrytej**.

W modelu logitowym jako wyjściowy przyjmuje się następujący model regresji (zob. Maddala 2008):

$$y_i^* = \beta_0 + \sum_{j=1}^k \beta_j x_{ij} + u_i, \quad (7.17)$$

gdzie:

y_i^* jest zmienną nieobserwowalną. Obserwowana jest natomiast zmienna jakościowa y_i określona następująco:

$$y_i = \begin{cases} 1, & \text{gdy } y_i^* > 0 \\ 0, & \text{gdy } y_i^* \leq 0 \end{cases} \quad (7.18)$$

Ze wzoru (7.17) i (7.18) otrzymywana jest zależność:

$$P_i = P(y_i = 1) = F(\beta_0 + \sum_{j=1}^k \beta_j x_{ij}), \quad (7.19)$$

gdzie:

F jest dystrybuantą rozkładu zmiennej u.

Gdy F jest dystrybuantą rozkładu logistycznego, otrzymuje się następującą postać modelu logitowego:

$$z_i = \log \frac{F(z_i)}{1-F(z_i)} = \log \frac{P_i}{1-P_i} = \beta_0 + \sum_{j=1}^k \beta_j x_{ij}, \quad (7.20)$$

gdzie:

z_i jest logarytmem ilorazu szans na to, że $y=1$, do szansy na to, że $y=0$, a x_{ij} są zmiennymi objaśniającymi.

W modelu logitowym ważną kwestią jest ocena stopnia dopasowania modelu do danych empirycznych (zob. Maddala 2008). Jeśli zmienną objaśnianą jest zmienna jakościowa, współczynnik determinacji nie jest poprawną miarą stopnia dopasowania. W literaturze są proponowane alternatywne miary dopasowania dla modelu logitowego. Jedną z nich jest współczynnik McFaddena określony wzorem:

$$R_{McFaddena}^2 = \frac{1 - \log L_{UR}}{\log L_R}, \quad (7.21)$$

gdzie:

L_{UR} oznacza maksimum funkcji wiarygodności dla szacowanego modelu logitowego, a L_R oznacza maksimum funkcji wiarygodności dla modelu wyłącznie z wyrazem wolnym.

Miary dopasowania można również określić na podstawie proporcji trafnych prognoz. W tym celu wartości teoretyczne modelu $\hat{y}_i$ są dzielone na dwie grupy. Do pierwszej zaliczamy wartości teoretyczne $\hat{y}_i > 0,5$, a do drugiej grupy pozostałe. Biorąc pod uwagę realizacje zmiennej, można policzyć trafne prognozy i następnie wyznaczyć zliczeniowy określony wzorem:

$$\text{zliczeniowy } R^2 = \frac{\text{liczba trafnych prognoz}}{\text{łączna liczba obserwacji}} \quad (7.22)$$

Równie **ważna jest ocena kierunku i siły oddziaływania zmiennych objaśniających w modelu logitowym** (zob. Maddala 2008); istotne jest przy tym, żeby kierunek oddziaływania był zgodny z przyjętą teorią ekonomii lub doświadczeniem badacza. Wpływ zmiennej objaśniającej na wartości prawdopodobieństwa zmiennej objaśnianej określony jest wzorem:

$$\frac{\partial P_i}{\partial x_{ij}} = \beta_j P_i (1 - P_i). \quad (7.23)$$

Zgodnie ze wzorem (7.23) siła oddziaływania zmiennych objaśniających jest zależna od wartości tych zmiennych. Natomiast wpływ zmiennych objaśniających na logarytm ilorazu szans jest stały i określony wzorem

$$\frac{\partial \log\left(\frac{P_i}{1-P_i}\right)}{\partial x_{ij}} = \beta_j. \quad (7.24)$$

Przy ocenie kierunku i siły oddziaływania można się również posłużyć efektem krańcowym dla średnich. Efekt ten jest liczony ze wzoru (7.23), jednak przy założeniu wartości średnich dla wszystkich zmiennych objaśniających. W praktyce do interpretacji kierunku oraz siły oddziaływania zmiennych w modelu logitowym stosowany jest najczęściej właśnie efekt krańcowy dla średnich.

7.3.2. Wyniki estymacji

W zastosowanym wcześniej liniowym modelu prawdopodobieństwa była opisywana zmienna zero-jedynkowa, mówiąca o tym, czy osoba jest długotrwale bezrobotna, czy też nie jest. **W modelu logitowym zmienna jest realizacją zmiennej ukrytej, określającej stopień zagrożenia długotrwałym bezrobociem (skłonność do pozostawania długotrwale bezrobotnym). Za zmienne objaśniające przyjęto cechy opisujące respondentów poddanych badaniu.** Estymacja modelu na podstawie dostępnej bazy danych pozwoliła na identyfikację zmiennych istotnie wpływających na długotrwale bezrobocie oraz na pomiar siły i kierunku oddziaływania tych zmiennych. Wyniki estymacji modelu empirycznego przedstawiono w tabeli 7.10. Większość parametrów modelu jest statystycznie istotna przy 5-procentowym poziomie istotności. Dla dwóch zmiennych: „Wiek dziecka do 6 lat” oraz „Zawód wyuczony (trzecia wielka grupa zawodów)” otrzymane statystyki t-studenta są bliskie wymaganego poziomu istotności. Dodatkowo w tabeli 7.10 zamieszczono wartości efektu krańcowego dla średnich, który pozwala na interpretację kierunku oraz siły oddziaływania każdej ze zmiennych. Biorąc pod uwagę stopień dopasowania modelu logitowe-

go do danych empirycznych (zob. tabela 7.11), zarówno współczynnik McFaddena, jak i zliczeniowy są na zadowalającym poziomie. Wyniki estymacji modelu logitowego posłużyły do ustalenia liczby punktów w przygotowanym kwestionariuszu.

Tabela 7.10. Wyniki estymacji modelu logitowego*

Zmienna	Ocena parametru	Błąd oceny parametru	Statystyka t-studenta	Efekt krańcowy
Stała	-1,243	0,315	-3,945	–
Wiek do 29 lat	-0,645	0,191	-3,381	-0,160
Wiek od 50 lat	0,464	0,211	2,199	0,113
Płeć (kobieta)	0,631	0,146	4,320	0,156
Ocena dochodów gospodarstwa: zaspokajane tylko najważniejsze potrzeby przy oszczędnym gospodarowaniu pieniędzmi	-0,396	0,134	-2,949	-0,098
Ocena dochodów gospodarstwa: zaspokajane tylko najważniejsze potrzeby bez specjalnego oszczędzania	-0,955	0,251	-3,808	-0,230
Nieumiejętność korzystania z internetu	0,396	0,150	2,630	0,098
Liczba zawodów (brak)	1,092	0,284	3,841	0,250
Liczba zawodów (1 lub 2)	0,398	0,155	2,573	0,099
Brak znajomości języka obcego	0,253	0,094	2,681	0,063
Stan zdrowia utrudniający podjęcie pracy	0,335	0,173	1,930	0,083
Wieloosobowe gospodarstwo domowe	-0,270	0,157	-1,724	-0,067
Minimalne wynagrodzenie netto: od 1000 do 1500 zł	0,468	0,172	2,725	0,116
Minimalne wynagrodzenie netto: od 1500 do 2000 zł	0,339	0,190	1,787	0,084
Wiek dziecka do 6 lat	0,268	0,188	1,424	0,066
Stan cywilny: żonaty/mężatka	0,282	0,166	1,702	0,070
Wykształcenie: gimnazjalne, podstawowe, brak wykształcenia	-0,494	0,170	-2,909	-0,123
Typ powiatu (2)	0,330	0,177	1,858	0,081
Typ powiatu (5)	-0,347	0,181	-1,922	-0,087

Cd. tab. 7.10

Zmienna	Ocena parametru	Błąd oceny parametru	Statystyka t-studenta	Efekt krańcowy
Brak stażu	0,557	0,244	2,283	0,136
Staż do 1 roku	0,428	0,241	1,776	0,104
Staż od 1 roku do 5 lat	0,402	0,195	2,061	0,099
Ocena stanu zdrowia: bardzo dobry	-0,325	0,156	-2,086	-0,081
Zawód wyuczony (3. wielka grupa zawodów)	-0,435	0,298	-1,461	-0,108
Zawód wyuczony (5. wielka grupa zawodów)	-0,346	0,169	-2,047	-0,086
Zawód wyuczony (7. wielka grupa zawodów)	-0,468	0,195	-2,396	-0,116
Pierwsza rejestracja (ponad 3 lata temu)	0,519	0,190	2,734	0,129

* Podstawą oszacowań w modelach ekonometrycznych były dane dotyczące 1219 bezrobotnych. Informacje pozyskane zostały z badań sondażowych i uzupełnione o dane z SI Syriusz^{STD}.

Źródło: opracowanie własne.

Tabela 7.11. Ocena stopnia dopasowania modelu logitowego

Miara dopasowania	Wartość
Współczynnik R^2 McFaddena	12,9%
Zliczeniowy R^2	67,4%

Źródło: opracowanie własne.

7.3.3. Metodologia ustalania punktacji

Do budowy kwestionariusza zastosowano zmienne zawarte w tabeli 7.10. Ich wpływ na długotrwałe bezrobocie okazał się statystycznie istotny. W kwestionariuszu umieszczono również pytania związane ze zmiennymi opisującymi niemierzalne czynniki utrudniające znalezienie pracy (zob. tab. 4.3). Do czynników tych zaliczono niską motywację, słabą prezencję oraz inne (subiektywne) przyczyny.

Tabela 7.12. Wyznaczone wartości punktów dla zmiennych wykorzystanych w kwestionariuszu

Zmienna	Efekt Krańcowy	Wartość bezwzględna	Punkty
Wiek do 29 lat	-0,160	0,160	6 (lub 0)
Wiek od 50 lat	0,113	0,113	5 (lub 0)
Płeć (kobieta)	0,156	0,156	6 (lub 0)
Ocena dochodów gospodarstwa: zaspokajane tylko najważniejsze potrzeby przy oszczędnym gospodarowaniu pieniędzmi	-0,098	0,098	4 (lub 0)
Ocena dochodów gospodarstwa: zaspokajane tylko najważniejsze potrzeby bez specjalnego oszczędzania	-0,230	0,230	9 (lub 0)
Nieumiejętność korzystania z internetu	0,098	0,098	4 (lub 0)
Liczba zawodów (brak)	0,250	0,250	10 (lub 0)
Liczba zawodów (1 lub 2)	0,099	0,099	4 (lub 0)
Brak znajomości języka obcego	0,063	0,063	3 (lub 0)
Stan zdrowia utrudniający podjęcie pracy	0,083	0,083	3 (lub 0)
Wieloosobowe gospodarstwo domowe	-0,067	0,067	3 (lub 0)
Minimalne wynagrodzenie netto: od 1000 do 1500 zł	0,116	0,116	5 (lub 0)
Minimalne wynagrodzenie netto: od 1500 do 2000 zł	0,084	0,084	3 (lub 0)
Wiek dziecka: do 6 lat	0,066	0,066	3 (lub 0)
Stan cywilny: żonaty/mężatka	0,070	0,070	3 (lub 0)
Wykształcenie: gimnazjalne, podstawowe, brak wykształcenia	-0,123	0,123	5 (lub 0)
Typ powiatu (2)	0,081	0,081	3 (lub 0)
Typ powiatu (5)	-0,087	0,087	3 (lub 0)
Brak stażu	0,136	0,136	5 (lub 0)
Staż do 1 roku	0,104	0,104	4 (lub 0)
Staż od 1 roku do 5 lat	0,099	0,099	4 (lub 0)
Ocena stanu zdrowia: bardzo dobry	-0,081	0,081	3 (lub 0)
Zawód wyuczony (3. wielka grupa zawodów)	-0,108	0,108	3 (lub 0)
Zawód wyuczony (5. wielka grupa zawodów)	-0,086	0,086	3 (lub 0)
Zawód wyuczony (7. wielka grupa zawodów)	-0,116	0,116	5 (lub 0)
Pierwsza rejestracja (ponad 3 lata temu)	0,129	0,129	5 (lub 0)

Źródło: opracowanie własne.

Przy wyznaczaniu punktacji posłużono się efektem krańcowym dla średnich. Dodatnia wartość efektu krańcowego wskazywała na pozytywny wpływ zmiennej na długoterminowe bezrobocie respondenta, a ujemna wartość oznaczała negatywny wpływ. W celu otrzymania punktów dla konkretnych zmiennych, wyznaczono najpierw wartości bezwzględne efektów krańcowych, następnie przemnożono je przez 40 (wartość taką przyjęto, aby maksymalna suma punktów w kwestionariuszu wynosiła sto) oraz zaokrąglono do wartości całkowitych (zob. tabela 7.12).

Dodatkowo oceniono wpływ niemierzalnych czynników utrudniających znalezienie pracy: niskiej motywacji, słabej prezencji oraz innych subiektywnych. Na podstawie wiedzy eksperckiej założono, że sprzyjają one długotrwałemu bezrobociu i arbitralnie ustalono liczbę punktów przedstawiających siłę ich oddziaływania (zob. tabela 7.13).

Tabela 7.13. Punktacja niemierzalnych czynników utrudniających znalezienie pracy

Zmienna	Punkty
Niska motywacja	4 (lub 0)
Słaba prezencja	4 (lub 0)
Inne czynniki (subiektywne)	3 (lub 0)

Źródło: opracowanie własne.

Zgodnie z kierunkiem oddziaływania ustalono **pozytywny oraz negatywny wpływ zmiennych na długotrwałe bezrobocie**. Jeśli wybrana zmienna (lub jej wariant) występuje, jej negatywny wpływ daje zero punktów, natomiast pozytywny wpływ – liczbę punktów równą punktom ustalonym na podstawie efektu krańcowego dla średnich. Jeśli wybrana zmienna (lub jej wariant) nie występuje, przyznawaniem punktów rządzi odwrotna zależność. Powiązanie kierunku oddziaływania zmiennych z liczbą punktów przedstawia tabela 7.14. Nie wszystkie warianty badanych zmiennych okazały się statystycznie istotne, jeśli chodzi o ich wpływ na długotrwałe bezrobocie. Cechom nieistotnym przypisano zero punktów, bez względu na to, czy dotyczą danego przypadku, czy też nie.

Tabela 7.14. Powiązanie kierunku oddziaływania zmiennych z liczbą punktów*

Zmienna	Wpływ zmiennej na długotrwałe bezrobocie		Liczba punktów	
	negatywny wpływ	pozytywny wpływ	cecha występuje	cecha nie występuje
Wiek do 29 lat	1	0	0	6
Wiek od 50 lat	0	1	5	0
Płeć (kobieta)	0	1	6	0
Ocena dochodów gospodarstwa: zaspokajane tylko najważniejsze potrzeby przy oszczędnym gospodarowaniu pieniędzmi	1	0	0	4
Ocena dochodów gospodarstwa: zaspokajane tylko najważniejsze potrzeby bez specjalnego oszczędzania	1	0	0	9
Nieumiejętność korzystania z internetu	0	1	4	0

Cd. tab. 7.14

Zmienna	Wpływ zmiennej na długotrwałe bezrobocie		Liczba punktów	
	negatywny wpływ	pozytywny wpływ	cecha występuje	cecha nie występuje
Liczba zawodów (brak)	0	1	10	0
Liczba zawodów (1 lub 2)	0	1	4	0
Brak znajomości języka obcego	0	1	3	0
Stan zdrowia utrudniający podjęcie pracy	0	1	3	0
Wieloosobowe gospodarstwo domowe	1	0	0	3
Minimalne wynagrodzenie netto: od 1000 do 1500 zł	0	1	5	0
Minimalne wynagrodzenie netto: od 1500 do 2000 zł	0	1	3	0
Wiek dziecka: do 6 lat	0	1	3	0
Stan cywilny: żonaty/mężatka	0	1	3	0
Wykształcenie: gimnazjalne, podstawowe, brak wykształcenia	1	0	0	5
Typ powiatu (2)	0	1	3	0
Typ powiatu (5)	1	0	0	3
Brak stażu	0	1	5	0
Staż do 1 roku	0	1	4	0
Staż od 1 roku do 5 lat	0	1	4	0
Ocena stanu zdrowia: bardzo dobra	1	0	0	3
Zawód wyuczony (3. wielka grupa zawodów)	1	0	0	3
Zawód wyuczony (5. wielka grupa zawodów)	1	0	0	3
Zawód wyuczony (7. wielka grupa zawodów)	1	0	0	5
Pierwsza rejestracja (ponad 3 lata wcześniej)	0	1	5	0
Niska motywacja	0	1	4	0
Słaba prezencja	0	1	4	0
Inne czynniki (subiektywne)	0	1	3	0

* Pozytywny wpływ zmiennej na długotrwałe bezrobocie oznacza, że wystąpienie tej zmiennej zwiększa prawdopodobieństwo długotrwałego pozostawania bez pracy; negatywny wpływ oznacza zmniejszenie tego prawdopodobieństwa.

Źródło: opracowanie własne.

Uwzględniając kierunki wpływu oraz wartość punktów odzwierciedlającą siłę oddziaływania (zob. tabela 7.14), ustalono punktację dla każdej ze zmiennych (wszystkie warianty). Następnie wyznaczoną punktację zastosowano w kwestionariuszu do diagnozowania stopnia zagrożenia długotrwałym bezrobociem.

Punktację większości zmiennych ustalono w odrębny sposób, w zależności od kierunku oddziaływania jej poszczególnych wariantów. W tabelach 7.15–7.19 zaprezentowano sposób wyznaczania punktacji dla wybranych zmiennych. Tabela 7.15 obrazuje punktację dla zmiennej „Płeć”, która ma dwa warianty. Wariantowi „Kobieta” przypisano 6 punktów, jeżeli cecha występuje, oraz 0 punktów przy jej braku. W zależności od wariantu zmiennej, kobieta otrzymuje 6 punktów i jest w większym stopniu narażona na długotrwałe bezrobocie niż mężczyzna.

Tabela 7.15. Punktacja wariantów zmiennej „Płeć”

Zmienna „Płeć”		Warianty zmiennej	
		„Kobieta”	„Mężczyzna”
Kobieta	cecha występuje (6 pkt)	1	0
	cecha nie występuje (0 pkt)	0	1
Mężczyzna	cecha występuje (0 pkt)	0	1
	cecha nie występuje (0 pkt)	1	0
Punktacja w kwestionariuszu		6 pkt	0 pkt

Źródło: opracowanie własne.

W badaniu stwierdzono pozytywne oddziaływanie zmiennej „Płeć” (wariant „Kobieta”) na długoterminowe bezrobocie. Natomiast przy zmiennej „gospodarstwo domowe” ustalono negatywny wpływ wariantu „Gospodarstwo wieloosobowe” na długotrwałe pozostawanie poza sferą zatrudnienia. Znalazło to odzwierciedlenie w punktacji dla tej zmiennej, przedstawionej w tabeli 7.16.

Tabela 7.16. Punktacja dla wariantów zmiennej „Gospodarstwo domowe”

Zmienna „Gospodarstwo domowe”		Warianty zmiennej		
		„1-osobowe”	„2-osobowe”	„wieloosobowe”
1-osobowe	cecha występuje (0 pkt)	1	0	0
	cecha nie występuje (0 pkt)	0	1	0
2- osobowe	cecha występuje (0 pkt)	0	1	0
	cecha nie występuje (0 pkt)	1	0	1
Wieloosobowe	cecha występuje (0 pkt)	0	0	1
	cecha nie występuje (3 pkt)	1	1	0
Punktacja w kwestionariuszu		3 pkt	3 pkt	0 pkt

Źródło: opracowanie własne.

Inny przypadek stanowi zmienna „Liczba zawodów”. Okazało się, że dwa jej warianty: „brak zawodu” oraz „1 lub 2 zawody” mają istotny pozytywny wpływ na długotrwałe bezrobocie. Wariantom tym przyznano liczbę punktów zgodną z ustaloną wcześniej punktacją. Wariant „co najmniej 3 zawody”, ze względu na nieistotny wpływ, uzyskał zero punktów.

Tabela 7.17. Punktacja dla wariantów zmiennej „Liczba zawodów”

Zmienna „Liczba zawodów”		Warianty zmiennej		
		„brak”	„1 lub 2”	„co najmniej 3”
Brak	cecha występuje (10 pkt)	1	0	0
	cecha nie występuje (0 pkt)	0	1	0
1 lub 2	cecha występuje (4 pkt)	0	1	0
	cecha nie występuje (0 pkt)	1	0	1
Co najmniej 3	cecha występuje (0 pkt)	0	0	1
	cecha nie występuje (0 pkt)	1	1	0
Punktacja w kwestionariuszu		10 pkt	4 pkt	0 pkt

Źródło: opracowanie własne.

W przypadku zmiennej „Wiek” stwierdzono istotne oddziaływanie na długotrwałe bezrobocie dwóch wariantów, przy czym jeden wywoływał skutki negatywne, a drugi pozytywne. W konsekwencji wariantowi o negatywnym wpływie przyznano zero punktów, tyle samo wariantowi nieistotnemu statystycznie, a wariantowi działającemu pozytywnie zsumowano liczbę punktów.

Tabela 7.18. Punktacja dla wariantów zmiennej „Wiek”

Zmienna „Wiek”		Warianty zmiennej		
		„do 29 lat”	„od 30 do 49 lat”	„od 50 lat”
Wiek do 29 lat	cecha występuje (0 pkt)	1	0	0
	cecha nie występuje (6 pkt)	0	1	0
Wiek od 30 do 49 lat	cecha występuje (0 pkt)	0	1	0
	cecha nie występuje (0 pkt)	1	0	1
Wiek od 50 lat	cecha występuje (5 pkt)	0	0	1
	cecha nie występuje (0 pkt)	1	1	0
Punktacja w kwestionariuszu		0 pkt	6 pkt	11 pkt

Źródło: opracowanie własne.

Tabela 7.19. Punktacja dla wariantów zmiennej „Wyuczony zawód”

Zmienna „Wyuczony zawód”		Warianty zmiennej			
		„bez wyuczonego zawodu”	„1, 2, 4, 6, 8, 9 grupa”	„3, 5 grupa”	„7 grupa”
Bez wyuczonego zawodu	cecha występuje (0 pkt)	1	0	0	0
	cecha nie występuje (0 pkt)	0	1	0	1
1, 2, 4, 6, 8, 9 grupa	cecha występuje (0 pkt)	0	1	0	0
	cecha nie występuje (0 pkt)	1	0	1	1
3, 5 grupa	cecha występuje (0 pkt)	0	0	1	0
	cecha nie występuje (3 pkt)	1	1	0	1
7 grupa	cecha występuje (0 pkt)	0	0	0	1
	cecha nie występuje (5 pkt)	1	1	1	0
Punktacja w kwestionariuszu		8 pkt	8 pkt	5 pkt	3 pkt
Skorygowana punktacja w kwestionariuszu*		5 pkt	5 pkt	2 pkt	0 pkt

* Przy wszystkich wariantach odjęto minimalną liczbę punktów równą 3.

Źródło: opracowanie własne.

Jak stwierdzono, istotny wpływ na długotrwałe bezrobocie miały też dwa warianty zmiennej „Wyuczony zawód”, obydwie negatywne. Najpierw wszystkim wariantom tej zmiennej przyznano liczbę punktów większą od zera. Następnie punktacja została skorygowana w taki sposób, że jeden z negatywnych wariantów otrzymał zero punktów, a pozostałe warianty dodatnią liczbę punktów.

7.3.4. Metodologia wyznaczania przedziałów klasyfikacyjnych

Pierwszym krokiem w procesie wyznaczenia przedziałów klasyfikacyjnych określających zagrożenie długotrwałym bezrobociem było ustalenie jego minimalnego oraz maksymalnego prawdopodobieństwa. W tabeli 7.20 przedstawiono dwie kombinacje, w których odpowiednie warianty zmiennych wskazują na najmniejsze i największe prawdopodobieństwo długotrwałego pozostawania poza sferą zatrudnienia, określone na podstawie wartości otrzymanych z empirycznego modelu logitowego, po wcześniejszym podstawieniu odpowiednich wariantów zmiennych. Minimalne prawdopodobieństwo jest bliskie zeru, a maksymalne bliskie jedności, co zapewnia szeroki wybór możliwości opisu zagrożenia długotrwałym bezrobociem.

Tabela 7.20. Kombinacje wyznaczające minimalne i maksymalne prawdopodobieństwo zagrożenia długotrwałym bezrobociem

Zmienna	Kombinacja 1	Kombinacja 2
Wiek do 29 lat	1	0
Wiek od 50 lat	0	1
Płeć (kobieta)	0	1
Ocena dochodów gospodarstwa: zaspokajane tylko najważniejsze potrzeby przy oszczędnym gospodarowaniu pieniędzmi	1	0
Ocena dochodów gospodarstwa: zaspokajane tylko najważniejsze potrzeby bez specjalnego oszczędzania	1	0
Nieumiejętność korzystania z internetu	0	1
Liczba zawodów (brak)	0	1
Liczba zawodów (1 lub 2)	0	1
Brak znajomości języka obcego	0	1
Stan zdrowia utrudniający podjęcie pracy	0	1
Wieloosobowe gospodarstwo domowe	1	0
Minimalne wynagrodzenie netto: od 1000 do 1500 zł	0	1
Minimalne wynagrodzenie netto: od 1500 do 2000 zł	0	1
Wiek dziecka: do 6 lat	0	1
Stan cywilny: żonaty/mężatka	0	1
Wykształcenie: gimnazjalne, podstawowe, brak wykształcenia	1	0
Typ powiatu (2)	0	1
Typ powiatu (5)	1	0
Brak stażu	0	1
Staż do 1 roku	0	1
Staż od 1 roku do 5 lat	0	1
Ocena stanu zdrowia: bardzo dobry	1	0
Zawód wyuczony (3. wielka grupa zawodów)	1	0

Cd. tab. 7.20

Zmienna	Kombinacja 1	Kombinacja 2
Zawód wyuczony (5. wielka grupa zawodów)	1	0
Zawód wyuczony (7. wielka grupa zawodów)	1	0
Pierwsza rejestracja (ponad 3 lata wcześniej)	0	1
Niska motywacja	0	1
Słaba prezencja	0	1
Inne czynniki (subiektywne)	0	1
Wartość z modelu logitowego	-5,923	7,040
Wartość prawdopodobieństwa	0,003	0,999

Źródło: opracowanie własne.

Kolejną ważną kwestią było sprawdzenie, czy prawdopodobieństwa wyznaczone na podstawie punktów są zbliżone do prawdopodobieństw opartych na wartościach uzyskanych z modelu logitowego. W tym celu przeanalizowano prawdopodobieństwa ustalone dwiema drogami postępowania dla wszystkich 1219 bezrobotnych. Wyniki przeprowadzonej analizy dla wybranych respondentów zamieszczono w tabeli 7.21 – pierwsze dwie kolumny zawierają wartość kombinacji liniowej z modelu logitowego oraz odpowiadające jej prawdopodobieństwo⁵, trzecia kolumna punkty policzone dla każdego respondenta, czwarta i piąta ponownie odtworzone wartości kombinacji liniowej oraz prawdopodobieństwa. Widoczne jest podobieństwo uzyskanych wartości prawdopodobieństw, co potwierdza poprawność procedury ustalenia punktacji dla kwestionariusza oceny.

Ostatnim krokiem w procesie wyznaczenia przedziałów klasyfikacyjnych określających zagrożenie długotrwałym bezrobociem było ustalenie prawdopodobieństwa, przy którym model logitowy charakteryzuje się najwyższym poziomem trafności. W tym celu podjęto próbę wyznaczenia wartości krytycznej prawdopodobieństwa, powyżej której przyjmowany byłby wariant „długotrwanie bezrobotny”. Ustalono, że wartości teoretyczne $\hat{y}_i > 0,64$ zapewniają najwyższą trafność modelu – na poziomie 67,2%. Ta wartość prawdopodobieństwa została przyjęta jako wartość progowa, po przekroczeniu której respondent jest zagrożony długotrwałym bezrobociem w wysokim stopniu. W tabeli 7.22 przedstawiono wybrane poziomy prawdopodobieństwa oraz odpowiadające im wartości punktowe. Dla prawdopodobieństwa na poziomie 0,648, odpowiadającego w przybliżeniu przyjętej wartości progowej, liczba punktów wynosi 50. Ostatecznie w arbitralny sposób ustalono następujące poziomy prawdopodobieństwa: 0,204, 0,497, 0,648, 0,852, którym odpowiadają wartości punktowe: 35, 46, 50, 59 (zob. tabela 7.22). Na tej podstawie wyznaczono przedziały klasyfikacyjne stopnia zagrożenia długotrwałym bezrobociem; przedstawiono je w tabeli 7.23.

⁵ Pierwsze dwa wiersze opisują sytuacje minimalnego oraz maksymalnego zagrożenia długotrwałym bezrobociem.

Tabela 7.21. Porównanie prawdopodobieństw dla kombinacji punktów oraz wartości modelu logitowego

Kombinacja liniowa z modelu logitowego	Prawdopodobieństwo z modelu	Punkty	Kombinacja odtworzona	Prawdopodobieństwo odtworzone
-5,923	0,003	0	-6,027	0,002
7,040	0,999	100	7,040	0,999
-1,741	0,149	30	-1,983	0,121
-0,678	0,337	41	-0,634	0,347
-0,266	0,434	43	-0,427	0,426
0,099	0,525	47	0,092	0,523
0,411	0,601	49	0,403	0,599
0,721	0,673	51	0,610	0,648
1,199	0,768	54	1,025	0,736
1,519	0,820	57	1,440	0,808
1,781	0,856	59	1,751	0,852
2,039	0,885	62	2,062	0,887
2,302	0,909	64	2,269	0,906
2,759	0,940	67	2,788	0,942

Źródło: opracowanie własne.

Tabela 7.22. Wybrane poziomy prawdopodobieństwa oraz odpowiadające im wartości punktowe

Prawdopodobieństwo	Punkty
0,204	35
0,497	46
0,638	50
0,852	59

Źródło: opracowanie własne.

Tabela 7.23. Przedziały klasyfikacyjne stopnia zagrożenia długotrwałym bezrobociem

Przedział klasyfikacyjny	Punkcja
Bardzo niski	0–35
Niski	36–46
Średni	47–50
Wysoki	51–59
Bardzo wysoki	60–100

Źródło: opracowanie własne.

ROZDZIAŁ VIII

IDENTYFIKACJA WŁAŚCIWOŚCI DŁUGOTRWALE BEZROBOTNEGO NA LOKALNYM RYNKU PRACY

8.1. Określenie specyficznych cech lokalnego rynku pracy

W analizie czynników wpływających na zwiększenie ryzyka długookresowego bezrobocia na lokalnym rynku pracy niezbędne jest uwzględnienie **specyficznych właściwości badanego powiatu**. Czynniki o charakterze lokalnym mogą bowiem oddziaływać zarówno wzmacniająco, jak i osłabiająco, na indywidualne cechy bezrobotnych, zwiększając tym samym bądź zmniejszając ryzyko długotrwałego pozostawania jednostki poza sferą zatrudnienia. Identyfikacja oraz poprawna interpretacja determinant długookresowego bezrobocia na lokalnym rynku pracy wymaga zatem twardej i miękkiej wiedzy dotyczącej przede wszystkim profilu powiatu, tj. rodzaju, położenia i jego walorów, gospodarki oraz stanu rynku pracy. W określaniu specyficznych właściwości badanego terenu, w tym przypadku powiatu, pomocna może być lista pytań, stanowiąca przewodnik do przygotowania analizy rynku pracy na poziomie lokalnym (ramka 8.1).

8.2. Metody wyznaczania determinant długotrwałego bezrobocia

W procesie ekonometrycznego modelowania determinant długotrwałego bezrobocia można wykorzystać m.in. **modele logitowe** oraz **drzewa klasyfikacyjne**. Procedurę specyfikacji, estymacji i weryfikacji **modelu logitowego** szeroko przedstawiono w rozdziale 7 niniejszego opracowania, a sposób interpretacji uzyskanych na jego podstawie wyników jest przedmiotem rozważań w podrozdziale 8.4.

Drugi sposób identyfikacji determinant długotrwałego bezrobocia – **metoda drzew klasyfikacyjnych** – jest oparty na algorytmie (Gatnar, Walesiak red. 2011; Koronacki, Ćwik 2008). Drzewem klasyfikacyjnym (decyzyjnym) jest drzewo przedstawiające proces podziału zbioru obiektów na jednorodne klasy. Wewnętrzne węzły opisują sposób podziału na klasy, a liście odpowiadają klasom, do których te obiekty należą. Krawędzie drzewa reprezentują wartości cech, na podstawie których dokonano podziału. Zasadniczym celem analizy jest zbudowanie drzewa o jak najmniejszej liczbie węzłów, by otrzymane reguły podziału były jak najprostsze. Drzewo służy do klasyfikowania nowych obiektów, dla których nie ma informacji o przynależności klasowej. W ten sposób można wydzielić (segregować) bezrobotnych na zagrożonych i niezagrożonych długotrwałym bezrobociem.

Ramka 8.1. Lista przykładowych pytań ułatwiających przygotowanie analizy sytuacji na lokalnym rynku pracy

Profil powiatu

1. Czy jest to powiat grodzki, czy ziemski? Czy jest dużą jednostką administracyjną? Z ilu i jakich gmin się składa?
2. W jakim mieści się województwie? Jakie jest jego położenie geograficzne?
3. W czym tkwi jego potencjał rozwojowy lub przeciwnie – bariery rozwojowe? (np. bliskość lub oddalenie od granicy państwa, przynależność do aglomeracji miejskiej lub oddalenie od większych ośrodków społeczno-gospodarczych, istniejąca infrastruktura transportowa lub jej brak, dobre lub złe połączenia komunikacyjne, walory krajobrazowe lub ich brak, zasoby surowcowe i inne lub ich brak)
4. Czy w powiecie istnieje centrum stanowiące punkt ciężenia i decydujące o kierunkach jego rozwoju, np. ośrodek, w którym działają placówki edukacyjne oraz pracodawcy tworzący miejsca pracy?
5. Jakie jest zaplecze edukacyjne powiatu? Czy szkoły są dostępne lokalnie, czy w celu zdobycia wykształcenia i kwalifikacji trzeba wyjeżdżać poza teren powiatu? Ile i jakie szkoły działają w powiecie? W jakich kierunkach kształcą? Czy istnieją pozaszkolne ośrodki szkoleniowe umożliwiające przekwalifikowanie, zdobycie nowych umiejętności oraz potwierdzenie licencją/certyfikatem konkretnych umiejętności zawodowych?
6. Jak można ocenić zasoby kapitału ludzkiego w powiecie?
7. Jaki jest potencjał ludnościowy powiatu? Ilu ma mieszkańców i jak ich liczba kształtowała się w ciągu ostatnich lat (upadek czy rozwój demograficzny)? Czym zostały spowodowane zmiany w liczbie ludności?
8. Jak wygląda obecnie struktura ludności według płci, wieku, wykształcenia?
9. Jaki jest udział ludności w wieku produkcyjnym w populacji ogółem?
10. Jakie są prognozy demograficzne? W których grupach liczba ludności wzrośnie, a w których zmaleje? Czy zauważalny już jest proces demograficznego starzenia się powiatu?

Gospodarka

1. Jaka jest struktura gospodarki w powiecie pod względem sektora, sekcji PKD, sektora własności?
2. Czy w powiecie rozwija się przedsiębiorczość? Ile w nim działa podmiotów gospodarczych zarejestrowanych w rejestrze Regon? Jaka jest ich struktura według sektora, sekcji PKD, sektora własności oraz wielkości?
3. Jaki jest stan przedsiębiorstw w powiecie? Jak oceniają swoje perspektywy na najbliższą przyszłość?
4. Ilu jest w powiecie pracujących? Jaka jest ich struktura ze względu na sektor, sekcję PKD, sektor własności pracodawcy, formę pracy?
5. Jaka jest skala szarej strefy w powiecie? Czy jest to duży problem?

Bezrobocie

1. Ilu bezrobotnych jest zarejestrowanych w powiatowym urzędzie pracy? Jaki jest ich udział w ludności ogółem? Jak kształtuje się stopa rejestrowanego bezrobocia?
2. Jaka jest struktura bezrobotnych według: cech demograficznych (płci i wieku), przestrzennego rozlokowania w powiecie, właściwości kapitału ludzkiego (wykształcenia, stażu pracy, rodzaju zawodu wyuczonego i wykonywanego)?
3. Ile osób nieprzerwanie pozostaje bez pracy dłużej niż dwanaście miesięcy? Jaki jest udział długookresowo bezrobotnych w liczbie bezrobotnych ogółem? Jak kształtuje się stopa bezrobocia długotrwałego?
4. Jak kształtują się napływy i odpływy z bezrobocia? Czy rynek pracy jest sztywny, czy elastyczny?
5. Czy w powiecie występują gminy „problemowe”, w których kumuluje się bezrobocie, bieda, patologie, bezdomność?

Źródło: opracowanie własne na podstawie: M. Góra, U. Sztanderska, *Wprowadzenie do analizy lokalnego rynku pracy. Przewodnik*, MPiPS, Warszawa 2006, s. 85–99.

Każdy algorytm tworzący drzewa musi rozwiązać trzy zasadnicze problemy, a mianowicie ustalić:

- sposób wyboru jednej lub wielu cech jako podstawy podziału zbioru obiektów,
- moment zakończenia podziału obiektów,
- sposób przydzielania obiektów znajdujących się w liściu drzewa do pewnej klasy.

Zasadniczym problemem jest wybór właściwego atrybutu do zbudowania całego testu. Najlepszym atrybutem jest ten, który skróci ścieżkę prowadzącą przez węzeł na drzewie do liści wskazujących klasę decyzyjną. Z tego względu niezbędny jest wybór pewnej miary oceniającej, np. miary przyrostu informacji (*information gain*). Wykorzystuje się przy tym zjawisko entropii. Jeśli przez S oznaczy się zbiór uczący zawierający n przykładów z k klas decyzyjnych $K_1, K_2, \dots, K_k$, a p_i jest liczebnością klasy K_i , to entropia związana z klasyfikacją zbioru S jest zdefiniowana wzorem:

$$Ent(S) = - \sum_{i=1}^k p_i \log_2 p_i, \quad (8.1)$$

gdzie:

$p_i = \frac{n_i}{n}$ jest prawdopodobieństwem, że losowo wybrany obiekt ze zbioru S należy do klasy K_i .

Entropia podziału zbioru S ze względu na atrybut a jest określona jako:

$$Ent(S|a) = \sum_{j=1}^p \frac{n_{S_j}}{n} Ent(S_j). \quad (8.2)$$

Entropia jest średnią ważoną dla entropii poszczególnych podzbiorów. Im mniejsza wartość, tym większa jednorodność klasyfikacji obiektów podzielonych na podzbiory. Przyrost informacji wynikający z zastosowania atrybutu a do zbudowania testu dzielącego zbiór obiektów uczących S jest zdefiniowany jako:

$$Gain(S, a) = Ent(S) - Ent(S|a). \quad (8.3)$$

Miara przyrostu informacji, mając do wyboru dwa atrybuty, wybierze ten o większej liczbie wartości. Nie jest to pożądana właściwość, zwłaszcza w sytuacjach mocnego zróżnicowania liczebności dziedzin atrybutów opisujących analizowane obiekty. Pewnego rozwiązania tego problemu może dostarczyć zastosowanie innych miar wyboru atrybutu do podziału drzewa: podziału informacji (*split information*) lub ilorazu przyrostu informacji (*gain ratio*).

Miara *split information* ocenia podział zbioru obiektów ze względu na wartości z dziedziny atrybutu a . Jest ona zdefiniowana wzorem:

$$Split(S|a) = \sum_{j=1}^r \frac{|S_j|}{S} * \log_2 \frac{S}{S_j}, \quad (8.4)$$

gdzie:

S_j jest podzbiorem przypadków opisanych j -tą wartością atrybutu a , r jest liczbą różnych wartości w dziedzinie tego atrybutu.

Iloraz przyrostu informacji jest miarą do normalizacji przyrostu informacji i oceny jakości testu w węźle. Wyraża się ona wzorem $Gain\_ratio(S|a)$:

$$Gain\_ratio(S|a) = \frac{Gain(S|a)}{Split(S|a)}. \quad (8.5)$$

Zasada wyboru atrybutu do tworzenia węzła w algorytmie indukcji jest niezmienna, tzn. zawsze wybiera się ten atrybut, który pozwala zmaksymalizować wartość miary

Sposób interpretacji wyników otrzymanych za pomocą metody drzew klasyfikacyjnych przedstawiono w podrozdziale 8.4.

8.3. Dobór zmiennych objaśniających

W celu **identyfikacji czynników wpływających na zwiększenie ryzyka długookresowego bezrobocia w danym powiecie (lokalnym rynku pracy)** można posłużyć się:

- informacjami o bezrobotnych zawartymi w **systemie informatycznym Publicznych Służb Zatrudnienia Syriusz^{STD}** i/lub
- danymi zebranymi na ich temat w trakcie **badania sondażowych**.

W **zasobach Syriusza^{STD}**, będących w posiadaniu powiatowego urzędu pracy obsługującego teren konkretnego powiatu, można znaleźć informacje o następujących kategoriach zmiennych:

- podstawowych charakterystykach społeczno-demograficznych bezrobotnych (płeć, wiek, stan cywilny),
- cechach wskazujących na jakość kapitału ludzkiego (wykształcenie, znajomość języka obcego, doświadczenie zawodowe mierzone stażem pracy, zawód wykonywany i zawód wyuczony, liczba posiadanych zawodów oznaczająca liczbę wszystkich zawodów, zarówno wyuczonych, jak i wykonywanych, posiadanych przez bezrobotnego, twardy miernik stanu zdrowia bezrobotnego obrazowany posiadaniem orzeczenia o niepełnosprawności),
- informacjach determinujących uwarunkowania rodzinne (liczba posiadanych dzieci, wiek najmłodszego dziecka),
- zmiennej charakteryzującej elastyczność zawodową danej osoby (zgoda na odpowiednią pracę w rozumieniu ustawy z dnia 20 kwietnia 2004 roku o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy),
- historii bezrobocia, tj. możliwych uprzednich epizodów pozostawania bez pracy,
- oraz zmiennej opisującej rodzaj zamieszkiwanej gminy.

Zestawienie przykładowych zmiennych objaśniających ryzyko długotrwałego bezrobocia możliwych do pozyskania z Syriusza^{STD} wraz z propozycją ich kategoryzacji zawiera tabela 8.1. Jeśli metodą wyznaczenia determinant długiego pozostawania bez pracy będzie model logitowy, to konieczne jest utworzenie kategorii bazowej (referencyjnej) dla zmiennych podzielonych na warianty lub grupy – jako odniesienia dla dokonywanych w trakcie analizy porównań. Do roli kategorii bazowych można wybrać na przykład te zmienne, które w świetle dotychczasowych badań nad czynnikami zwiększającymi prawdopodobieństwo długotrwałego bezrobocia najbardziej zapobiegały temu zjawisku.

Tabela 8.1. Przykładowe zmienne objaśniające ryzyko długotrwałego bezrobocia możliwe do pozyskania z Syriusza^{STD} wraz z propozycją ich kategoryzacji

Symbol zmiennej	Opis zmiennej
PLEC	(mężczyzna=0), kobieta=1
WIEK	wiek w latach
WIEK_DO29	29 lat i mniej
WIEK_OD30DO49	(30–49 lat)
WIEK_OD50	50 lat i więcej
SC	stan cywilny
SC_ZO_ME	(żonaty/mężatka)
SC_WA_WB	wdowiec/wdowa
SC_RA_RY_SM_SK	rozwódzony/rozwódzona/w separacji
SC_WY_WO_KA_PA	wolny/wolna/kawaler/panna
LD	liczba dzieci
LD_BRAK	(brak dzieci)
LD12	1 lub 2 dzieci
LD3	co najmniej 3 dzieci
WIEK_D	wiek najmłodszego dziecka
WIEK_D_BRAK	(brak dzieci)
WIEK_D_OD0DO6	do 6 lat
WIEK_D_OD7DO12	7–12 lat
WIEK_D_OD13	13 lat i więcej
STAN_ZDROWIA	(zdrowy=0), orzeczenie o niepełnosprawności=1
WYKSZ	wykształcenie
WYKSZ_WY	(wyższe)
WYKSZ_SO	średnie ogólnokształcące
WYKSZ_ZZ	zasadnicze zawodowe
WYKSZ_BW_PO_GM	gimnazjalne, podstawowe, brak wykształcenia
WYKSZ_SZ_LZ_PP	policealne, średnie zawodowe, liceum zawodowe
JEZYK	(znajomość języka obcego=0), brak znajomości języka obcego=1

Cd. tab. 8.1

Symbol zmiennej	Opis zmiennej
STAZ	dotychczasowy staż pracy w latach
STAZ_BRAK	brak stażu pracy
STAZ_DO1ROKU	do 1 roku
STAZ_OD1DO5lat	1–5 lat
STAZ_OD5DO20lat	(5–20 lat)
STAZ_OD20lat	ponad 20 lat
ELAS_ZAW	elastyczność zawodowa, (zgoda na każdą pracę=0), brak zgody na każdą pracę=1
LZ	liczba posiadanych zawodów
LZ_0	brak
LZ_12	1 lub 2
LZ_34	3 lub 4
LZ_5	(5 i więcej)
ZAW_W	ostatni wykonywany zawód
ZAW_W0	brak
ZAW_W1	należy do pierwszej wielkiej grupy zawodów
ZAW_W2	(należy do drugiej wielkiej grupy zawodów)
ZAW_W3	należy do trzeciej wielkiej grupy zawodów
ZAW_W4	należy do czwartej wielkiej grupy zawodów
ZAW_W5	należy do piątej wielkiej grupy zawodów
ZAW_W6	należy do szóstej wielkiej grupy zawodów
ZAW_W7	należy do siódmej wielkiej grupy zawodów
ZAW_W8	należy do ósmej wielkiej grupy zawodów
ZAW_W9	należy do dziewiątej wielkiej grupy zawodów

Cd. tab. 8.1

Symbol zmiennej	Opis zmiennej
ZAW_U	zawód wyuczony
ZAW_U0	brak zawodu wyuczonego
ZAW_U1	należy do pierwszej wielkiej grupy zawodów
ZAW_U2	(należy do drugiej wielkiej grupy zawodów)
ZAW_U3	należy do trzeciej wielkiej grupy zawodów
ZAW_U4	należy do czwartej wielkiej grupy zawodów
ZAW_U5	należy do piątej wielkiej grupy zawodów
ZAW_U6	należy do szóstej wielkiej grupy zawodów
ZAW_U7	należy do siódmej wielkiej grupy zawodów
ZAW_U8	należy do ósmej wielkiej grupy zawodów
ZAW_U9	należy do dziewiątej wielkiej grupy zawodów
RG	rodzaj gminy UWAGA: zmienna nieuwzględniana w modelach dla powiatów grodzkich
RG_M	(miejska)
RG_W	wiejska
RG_MW	miejsko-wiejska

Przykładowe kategorie bazowe podano w nawiasach.

W ramach zmiennej „stan cywilny” kategoria wolny/wolna obejmuje prawdopodobnie również osoby żyjące w związkach partnerskich.

Źródło: opracowanie własne.

Jeśli zachodzi taka konieczność, to wymienioną powyżej listę potencjalnych czynników objaśniających ryzyko długotrwalego bezrobocia można poszerzać o kolejne zmienne, pozyskiwane między innymi w drodze **badania sondażowych wśród bezrobotnych**. Mogą one dotyczyć na przykład (por. tab. 8.2):

- informacji opisujących typy i dochody gospodarstwa domowego bezrobotnego (typ gospodarstwa domowego, dochód netto na osobę w gospodarstwie domowym, liczba źródeł utrzymania, subiektywna ocena poziomu dochodów gospodarstwa domowego),
- zmiennej rozszerzającej informacje z Syriusza^{STD} o uwarunkowaniach rodzinnych bezrobotnego (obowiązek sprawowania opieki),
- dodatkowych cech obrazujących jakość kapitału ludzkiego (subiektywna ocena stanu zdrowia, ocena stanu zdrowia w kontekście podejmowania/wykonywania pracy, czynniki niemierzalne utrudniające znalezienie pracy wskazywane przez pracownika powiatowego urzędu pracy),
- zmiennej rozszerzającej informacje z Syriusza^{STD} na temat elastyczności zawodowej bezrobotnego (minimalne wynagrodzenie skłaniające do podjęcia pracy, mobilność zawodowa, mobilność przestrzenna) i opisującej dostęp bezrobotnego do środków transportu,
- zmiennej obrazującej możliwość kontaktu z bezrobotnym (posiadanie telefonu, adresu e-mail),
- zmiennej opisującej umiejętności bezrobotnego w zakresie wykorzystania internetu jako potencjalnego źródła ofert pracy (korzystanie z internetu przez respondenta),
- oraz zmiennej związanej z karalnością respondenta.

Tabela 8.2. Przykładowe zmienne objaśniające ryzyko długotrwałego bezrobocia możliwe do pozyskania w drodze badań sondażowych, wraz z propozycją ich kategoryzacji

Zmienna	Propozycja kategoryzacji
Typ gospodarstwa domowego bezrobotnego	jednoosobowe gospodarstwo domowe
	(dwuosobowe gospodarstwo domowe)
	wieloosobowe gospodarstwo domowe
	pozostałe typy gospodarstw domowych
Dochód netto na osobę w gospodarstwie domowym bezrobotnego	0 do 200 zł
	200 do 400 zł
	400 do 600 zł
	600 do 800 zł
	800 do 1000 zł
	(1000 do 1500 zł)
	1500 zł i więcej
Liczba źródeł utrzymania w gospodarstwie domowym bezrobotnego	jedno źródło utrzymania
	(przynajmniej dwa źródła utrzymania)
Ocena poziomu dochodów gospodarstwa domowego dokonana przez bezrobotnego	nie wystarczają na podstawowe potrzeby, nawet przy oszczędnym wydawaniu
	tylko najważniejsze potrzeby przy oszczędnym gospodarowaniu pieniędzmi
	tylko najważniejsze potrzeby bez specjalnego oszczędzania
	wszystkie potrzeby, ale konieczne jest oszczędne gospodarowanie posiadanymi środkami
	(wszystkie potrzeby bez specjalnego oszczędzania)
Wpływ obowiązku sprawowania opieki np. nad dziećmi, osobami starszymi, na podejmowanie i/ lub wykonywanie pracy przez bezrobotnego	tak, wpływa
	nie, nie wpływa
	(brak obowiązku sprawowania opieki)
Posiadanie telefonu	(tak=0), nie=1
Korzystanie z internetu przez bezrobotnego	tak, samodzielnie
	tak, przy pomocy innych
	nie korzystam
Subiektywna ocena własnego stanu zdrowia dokonana przez bezrobotnego	(bardzo dobra)
	dobra
	taka sobie – ani dobra, ani zła
	zła i bardzo zła

Cd. tab. 8.2

Zmienna	Propozycja kategoryzacji
Ocena stanu zdrowia dokonana przez bezrobotnego w kontekście podejmowania/wykonywania pracy	tak, stan zdrowia utrudnia podejmowanie/wykonywanie pracy
	(nie, stan zdrowia nie utrudnia podejmowania/wykonywania pracy)
Minimalne wynagrodzenie netto skłaniające bezrobotnego do podjęcia pracy	do 1000 zł
	(od 1000 do 1500 zł)
	od 1500 do 2000 zł
	od 2000 do 3000 zł
	powyżej 3000 zł
Mobilność zawodowa	(tak=0), nie=1
Mobilność przestrzenna	(tak=0), nie=1
Karalność	(niekarany=0), bezrobotny był skazany=1
Dostęp respondenta do środków transportu	brak dostępu do środków transportu
	(posiadanie dostępu do środków transportu)
Niemierzalne czynniki utrudniające respondentowi znalezienie pracy – subiektywna ocena dokonana przez pracownika powiatowego urzędu pracy	zauważalne
	(brak)

Przykładowe kategorie bazowe podano w nawiasach.

Źródło: opracowanie własne.

Zalecenia odnośnie do prowadzenia badań sondażowych przedstawiono w ostatniej części niniejszego opracowania, która zawiera wnioski i rekomendacje płynące z przeprowadzonych w ramach projektu analiz i badań.

8.4. Interpretacja wyników

Model logitowy

Wyniki estymacji modelu logitowego można interpretować za pomocą **efektów krańcowych** oraz **ilorazów szans**. Do omówienia wyników oszacowania modeli logitowych objaśniających ryzyko popadnięcia w długotrwałe bezrobocie na wybranym lokalnym rynku pracy zaleca się ilorazy szans jako łatwiejsze/wygodniejsze w użyciu.

Szansę określa się jako stosunek prawdopodobieństwa tego, że dane zdarzenie wystąpi, do prawdopodobieństwa tego, że dane zdarzenie nie nastąpi. Ilorazy szans oznaczają procentowy wpływ jednostkowej zmiany wartości zmiennej objaśniającej na szansę. W badaniu determinant długotrwałego bezrobocia iloraz szans porównuje w dwóch grupach szanse na pozostawanie przez bezrobotnych poza sferą zatrudnienia dłużej niż dwanaście miesięcy. Iloraz szans równy jedności oznacza równość szans wystąpienia danego zdarzenia w obu porównywanych grupach (np. wśród kobiet i mężczyzn) oraz wskazuje

jednocześnie, że dana cecha, stanowiąca kryterium wyodrębnienia tych grup (w tym przypadku płeć), nie różnicuje szans wystąpienia tego zdarzenia. Należy jednak pamiętać, że podane interpretacje są ważne tylko w danym zestawie zmiennych objaśniających i przy założeniu zasady *ceteris paribus*.

Interpretuje się tylko te zmienne objaśniające, które okazały się istotne statystycznie. Zmienne, które zostały wyeliminowane z modelu, nie wywierają istotnego statystycznie wpływu na badane zjawisko. Wartości ilorazu szans dla określonej zmiennej objaśnia się w stosunku do wybranej dla tej zmiennej kategorii bazowej, która jest punktem odniesienia niezbędnym do dokonania porównań.

Tabela 8.3. Przykładowe interpretacje dla wybranych zmiennych objaśniających

Zmienna	Kategoria bazowa	Iloraz szans	Interpretacja
Płeć kobieta = 1	Mężczyzna = 0	1,7330	Bardziej narażone na długie pozostawanie bez pracy są kobiety, prawdopodobieństwo długookresowego bezrobocia jest dla kobiet o 73% (IS – 1) wyższe niż dla mężczyzn
Wiek do 29 lat	Wiek od 30 do 49 lat	0,4270	Osoby młode są mniej narażone na długotrwałe bezrobocie, ryzyko pozostawania poza sferą zatrudnienia dłużej niż dwanaście miesięcy było o ponad 50% (1 – IS) niższe niż u osób w wieku <i>prime age</i>
Wiek powyżej 50 lat		1,5896	W porównaniu z bezrobotnymi w wieku od 30 do 49 lat, po 50. roku życia i w kolejnych latach prawdopodobieństwo stania się bezrobotnym wzrasta prawie o 59% (IS – 1)
Język brak znajomości języka obcego = 1	Znajomość języka obcego = 0	1,4883	Czynnikiem sprzyjającym długotrwałemu bezrobociu jest brak znajomości języka obcego, w porównaniu z osobami posługującymi się językiem obcym, ryzyko stania się długotrwałe bezrobotnym wzrasta o 48% (IS – 1)

Źródło: opracowanie własne.

Jeśli wszystkie lub większość wariantów zmiennej w ramach określonej kategorii (np. wykształcenia) są istotne statystycznie, najbardziej/najmniej sprzyjającą objaśnianemu zjawisku będzie cecha opisywana przez zmienną z odpowiednio najwyższą/najniższą wartością ilorazu szans (zob. tab. 8.4).

Tabela 8.4. Przykładowa interpretacja dla kategorii zmiennej „Wykształcenie”

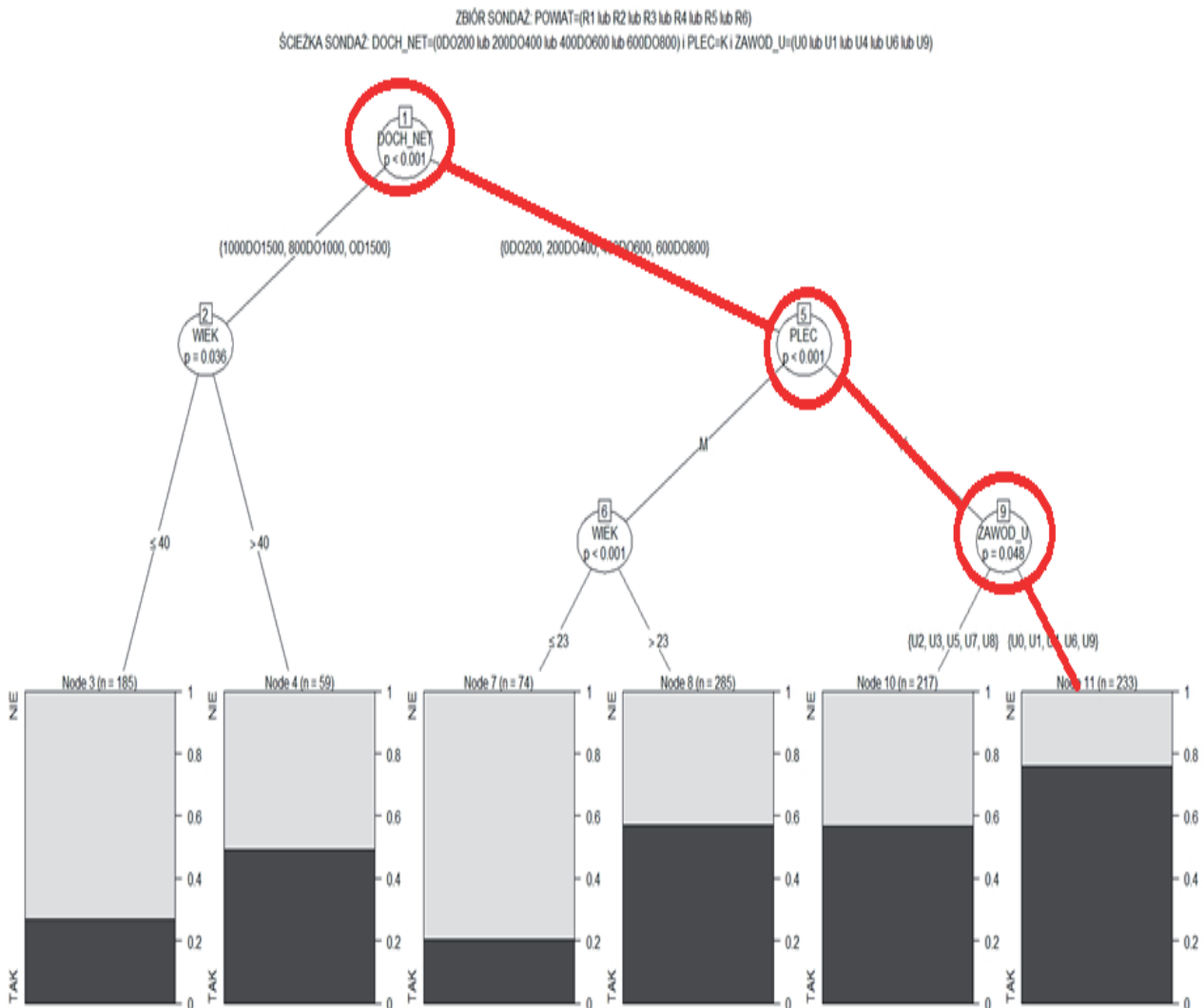
Zmienna	Kategoria bazowa	Iloraz szans	Interpretacja
Wykształcenie policealne, średnie zawodowe, liceum zawodowe	Wykształcenie wyższe	1,1986	Najbardziej na pozostawanie bez pracy powyżej dwunastu miesięcy byli narażeni bezrobotni legitymujący się najniższym poziomem wykształcenia lub bez żadnego wykształcenia, a następnie osoby posiadające wykształcenie średnie ogólnokształcące; prawdopodobieństwo długotrwałego bezrobocia tych grup było odpowiednio o 59% i 39% wyższe w stosunku do bezrobotnych legitymujących się wyższym wykształceniem
Wykształcenie średnie ogólnokształcące		1,3935	
Wykształcenie zasadnicze zawodowe		1,1762	
Wykształcenie gimnazjalne, podstawowe, brak wykształcenia		1,5962	

Źródło: opracowanie własne.

Drzewa klasyfikacyjne

Do interpretacji wyników uzyskanych za pomocą **metody drzew klasyfikacyjnych** służą tzw. ścieżki graficzne. Ujawnione przy użyciu tej metody determinanty długotrwałego bezrobocia na lokalnym rynku pracy zidentyfikowano wyznaczając graficzną ścieżkę prowadzącą do histogramu obrazującego najwyższą wartość prawdopodobieństwa stania się długookresowo bezrobotnym. Obejmuje ona zestaw zmiennych opisujących te cechy jednostek, które w danym powiecie najbardziej sprzyjają długiemu pozostawaniu poza sferą zatrudnienia. Zmienne te są również uwzględnione w górnej części rysunku.

Rysunek 8.1. Drzewa klasyfikacyjne dla bezrobotnych w Polsce zbudowane na podstawie wyników badań sondażowych z wyznaczoną ścieżką graficzną

Źródło: opracowanie własne.

Interpretacja wyników uzyskanych na podstawie drzew klasyfikacyjnych i przedstawionych na rysunku 8.1 jest następująca. W Polsce największe ryzyko długotrwałego pozostawania bez pracy dotyczyło bezrobotnych o następujących cechach:

- znajdujących się w relatywnie niekorzystnej sytuacji materialnej, z dochodami nieprzekraczającymi 800 zł netto na osobę w gospodarstwie domowym,
- płci żeńskiej,
- wyuczonych w zawodzie urzędnika, pracownika biurowego, rolnika, leśnika, pracownika przy pracach prostych lub bez wyuczonego zawodu.

WNIOSKI I REKOMENDACJE

Ograniczanie napływu nowych osób do długotrwałego bezrobocia powinno stać się podstawową regułą wczesnej interwencji na rynku pracy. Podejście takie pozwala bowiem na **uniknięcie powstawania barier, które utrudniają, a czasem nawet uniemożliwiają bezrobotnym powrót do sfery zatrudnienia**. Aby zminimalizować ryzyko wystąpienia błędów wczesnej interwencji i jednocześnie jak najlepiej wykorzystać środki przeznaczone na aktywne programy rynku pracy, należy sięgnąć po instrumentarium procedur profilowania bezrobotnych. Powinny być one przygotowane i implementowane na poziomie centralnym. Natomiast kolejny etap działań publicznych służb zatrudnienia – adresowanie, które polega na dopasowaniu dla konkretnego bezrobotnego odpowiednich usług i instrumentów rynku pracy – powinien przebiegać na poziomie lokalnym. Istnieje bowiem wtedy możliwość ścisłego dopasowania programów zatrudnienia do specyficznych potrzeb lokalnego rynku pracy.

Należy także pamiętać o konieczności zapewnienia pracownikom publicznych służb zatrudnienia możliwości **indywidualnego podejścia do konkretnego bezrobotnego**. U podstaw takiego podejścia leży przesłanka, że bezrobotni znacznie różnią się między sobą poziomem zatrudnialności, który dodatkowo może się obniżyć wraz z wydłużającym się okresem pozostawania bez pracy.

Podstawowym warunkiem skorzystania z instrumentarium ekonometrycznego modelowania procedur profilowania bezrobotnych jest **dostęp do odpowiednich danych statystycznych o bezrobotnych i o sytuacji na rynku pracy**. Podkreśla się nawet, że jakość tych danych jest znacznie ważniejsza niż postać wykorzystywanego modelu statystycznego. W piątym filarze opracowanej metodologii profilowania bezrobotnych na lokalnym rynku pracy w Polsce zarekomendowano wykorzystanie dwóch źródeł informacji: systemu informatycznego Publicznych Służb Zatrudnienia Syriusz^{STD} i danych zbieranych w drodze badań sondażowych.

W obliczu niedostępności baz danych na poziomie centralnym – Aplikacji Centralnej lub Krajowego Systemu Monitorowania Rynku Pracy – **jedynym możliwym źródłem jednostkowych informacji służących do budowy modeli ekonometrycznych, będących podstawą narzędzi do profilowania bezrobotnych, jest system Syriusz^{STD}**. Należy jednak mieć na uwadze, że system ten jest przede wszystkim nastawiony na dostarczanie informacji o osobach aktualnie zarejestrowanych jako bezrobotne. Co prawda udostępniono specjalny interfejs komunikacyjny umożliwiający eksport danych, ale w swojej obecnej postaci nie zapewnia on kluczowej z punktu widzenia profilowania wiedzy o bezrobotnych – a mianowicie możliwości śledzenia ich historii, w tym kolejnych epizodów bezrobocia i zatrudnienia. Aby do niej dorzeć, skorzystać należy zatem ze standardowo dostępnych w systemie Syriusz^{STD} mechanizmów eksportu danych do plików tekstowych. Wiąże się to jednak z szeregiem problemów, związanych m.in. z faktem, że kolejne aktualizacje systemu powodują nieprzewidywalne zmiany w formacie pozyskiwanych danych. Aby otrzymywać trafne diagnozy stopnia zagrożenia długotrwałym bezrobociem, trzeba także zadbać o **jakość, kompletność i wiarygodność danych** wprowadzanych do Syriusza^{STD}. Kolejnym znacznym ograniczeniem systemu jest brak danych o cechach osobowościowych bezrobotnych, ich motywacji do poszukiwania i podejmowania pracy, sposobach poszukiwania pracy, uwarunkowaniach rodzinnych, zagrożeniach zjawiskami patologicznymi i innych – głównie subiektywnych – czynnikach determinujących stopień zagrożenia długotrwałym bezrobociem. Dlatego też zachodzi konieczność uzupełniania danych pobranych z Syriusza^{STD} informacjami zbieranymi w trakcie badań sondażowych.

Przystępując do **sondażowego badania** bezrobotnych trzeba zwrócić szczególną uwagę na **liczebność badanej próby** oraz na sposób doboru jednostek do badania. Próba nie powinna być zbyt liczna, ponieważ zwiększa to pracochłonność badań, wydłuża ich czas i generuje koszty. Jednak zbyt mała próba dostarczy informacji, które mogą okazać się statystycznie nieistotne, czyli nieprzydatne z punktu widzenia budowy modeli opisujących badaną rzeczywistość, a wówczas wysiłek włożony w przeprowadzenie badań sondażowych zostanie zmarnowany. Reprezentatywność próby wymaga, aby jej struktura według cech istotnych z perspektywy prowadzonych badań była zbliżona do struktury populacji generalnej według tych samych cech. Należy więc zastosować taki schemat doboru jednostek do próby, który zapewni spełnienie tego warunku.

Niezwykle istotny jest **dobór i sformułowanie pytań kierowanych do bezrobotnych** zawartych w kwestionariuszu. Należy zrezygnować z pytań dotyczących informacji, które są zawarte w rejestrach lub innych dostępnych źródłach. Jeżeli nie dysponuje się możliwościami weryfikacji odpowiedzi, należy również zrezygnować z pytań drażliwych, które nie zapewnią uzyskania wiarygodnych wyników (np. o wysokość dochodów, o karalność). Trzeba też ostrożnie podchodzić do pytań dotyczących cech osobowości badanych, ponieważ mogą być one subiektywnie zniekształcane i odpowiedzi dadzą wyobrażony, a nie rzeczywisty obraz bezrobotnego. Pytania muszą być jednoznacznie i precyzyjnie formułowane, aby uzyskiwane odpowiedzi diagnozowały badany problem. Tylko dobrze sformułowane i postawione pytania mogą zapewnić adekwatność pomiaru badanego wycinka rzeczywistości. Dlatego tak ważne jest **przeprowadzenie badań pilotażowych**, i to osobiście przez autorów kwestionariusza wywiadu. Pozwolą one na weryfikację sposobu rozumowania i rozumienia pytań przez respondentów, dając możliwość odpowiedniej korekty kwestionariusza.

Aby skutecznie korzystać z opracowanych procedur profilowania bezrobotnych, należy zadbać także o **odpowiedni poziom wiedzy na temat ich przydatności i zasadności wśród pracowników służb zatrudnienia**. Aby mogli oni właściwie interpretować otrzymane na podstawie przygotowanych narzędzi diagnozy w zakresie stopnia zagrożenia długotrwałym bezrobociem, poza wiedzą merytoryczną na ten temat trzeba również zaszczerpić w nich przekonanie o zasadności podejmowanych działań. Pomocna może się okazać tutaj szeroka kampania informacyjna o zaletach i skuteczności procedur profilowania, która będzie sprzyjać lepszemu wykorzystaniu otrzymanych diagnoz. Zapobiegnie także traktowaniu profilowania jako kolejnego niepotrzebnego obowiązku zawodowego.

Współcześnie prowadzone procedury profilowania bezrobotnych nie mogą obyć się bez **nowoczesnych technologii informatycznych**. Pomagają one standaryzować stosowane procedury wsparcia. Mogą być wykorzystywane zarówno na etapie zbierania, jak i aktualizowania oraz przetwarzania danych o bezrobotnych, które stanowiąc będą podstawę do specyfikacji, estymacji i weryfikacji modeli ekonometrycznych. Technologie te mogą być również stosowane w codziennej pracy pracowników służb zatrudnienia odpowiedzialnych za aktywizację zawodową bezrobotnych, jako narzędzie służące do oceny szans danego klienta na zatrudnienie, kontrolowania jego aktywności w zakresie poszukiwania pracy, zarządzania częstotliwością jego kontaktów z urzędem. Aby w pełni skorzystać z tkwiącego w nich potencjału, narzędzia te powinny dawać możliwość zasilania ich różnymi rodzajami informacji – od administracyjnych do danych wprowadzanych w trakcie postępowania przez pracowników publicznych służb zatrudnienia oraz przez samego bezrobotnego. Jeśli narzędzia te uda się skonstruować w postaci witryn internetowych dedykowanych indywidualnym klientom, bezrobotni będą mogli korzystać z zebranych tam informacji i wskazówek praktycznie w każdym miejscu i czasie.

Rozważnie należy także podejść do kwestii wyboru **rodzaju partycypacji bezrobotnego w procedurach profilowania bezrobotnego**. Czynny udział klienta oznacza bowiem możliwość znacznego ograniczenia kosztów funkcjonowania publicznych służb zatrudnienia w zakresie procedur profilowania. Należy jednak mieć na względzie wyniki dotychczas prowadzonych badań ewaluacyjnych, które wyraźnie wskazują, że diagnozy stopnia zagrożenia długotrwałym bezrobociem otrzymane na podstawie informatycznych narzędzi wykorzystywanych przy wsparciu pracowników służb zatrudnienia (partycypacja bierna) charakteryzują się większą wiarygodnością.

Na zakończenie należy podkreślić, że diagnozy otrzymane na podstawie kwestionariuszy do diagnozowania stopnia zagrożenia długotrwałym bezrobociem stanowią mogą dla pracowników powiatowych urzędów pracy **cenne źródło dodatkowych informacji o bezrobotnym**. Sprzyjać to może uzyskiwaniu wyższej efektywności działań podejmowanych przez poszczególne urzędy, co – zgodnie z przygotowywaną nowelizacją ustawy o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy – będzie wiązało się z dodatkowym wynagrodzeniem za efektywność.

LITERATURA

- Australian Government, Department of Education, Employment and Workplace Relations (2011), *Job Seeker Classification Instrument – Factors and Points*.
- Black D. A., J. A. Smith, M. Plesca, S. Shannon (2003), *Profiling UI Claimants to Allocate Reemployment Services: Evidence and Recommendations for States*, http://www.doleta.gov/reports/searcheta/occ/papers/Updated_ETA_03-03.pdf.
- Boeri T., J. van Ours (2011), *Ekonomia niedoskonałych rynków pracy*, Oficyna Wolters Kluwer, Warszawa.
- Calmfors L., A. Forslund, M. Hemström (2001), *Does Active Labour Market Policy Work? Lessons from the Swedish Experiences*, "Swedish Economic Policy Review", nr 2.
- Card D. (2013), *Evaluating Active Labor Market Programs: What Have We Learned In 40 Years?*, Conference on Active Labor Market Policies, Paris.
- Collewet M., J. Gravesteyn, J. de Koning (2010), *Screening the unemployed for reintegration: experience from seven countries during the past 20 years*, SEOR Working Paper, No. 1.
- Davidson R., J. G. MacKinnon (1993), *Estimation and Inference in Econometrics*, Oxford University Press, New York.
- de Koning J, B. van Dijk (2004), *A Profiling System for the Unemployed in Slovakia*, artykuł na konferencję "TLM-meeting on active labour market policies", Rotterdam.
- Doeringer P. B., M. J. Piore (1975), *Unemployment and Dual Market*, "The Public Interest", No. 38.
- Dolny E., J. Meller, Z. Wiśniewski (1998), *Popyt i pracodawcy na rynku pracy w Polsce*, UMK, Toruń.
- European Commission (2001), *Study on Early Identification of High Risk Unemployed; Final Report and Annex Report I*, DG Employment and Social Affairs.
- European Commission (2010), *Europe 2020 – A strategy for smart, sustainable and inclusive growth*, COM (2010) 2020.
- Europejska Fundacja Poprawy Warunków Życia i Pracy (1992), *Zwalczanie długotrwałego bezrobocia w Europie. Doświadczenia z 20 lokalnych projektów*, Fundacja im. Friedricha Eberta, Warszawa.
- Gatnar E., M. Walesiak (red.) (2011), *Analiza danych jakościowych i symbolicznych z wykorzystaniem programu R*, Wydawnictwo C.H. Beck, Warszawa.
- Gibbs G. (2011), *Analizowanie danych jakościowych*, PWN, Warszawa.
- Góra M., U. Sztanderska (2006), *Wprowadzenie do analizy lokalnego rynku pracy. Przewodnik*, MPiPS, Warszawa.
- Green W.H. (2003), *Econometric Analysis*, Prentice Hall.
- Gruszczyński M. (red.) (2010), *Mikroekonometria. Modele i metody analizy danych indywidualnych*, Wolters Kluwer Polska, Warszawa.
- Gruszczyński M., T. Kuszewski, M. Podgórska (2009), *Ekonometria i badania operacyjne*, PWN, Warszawa.
- Hall R. E., J. B. Taylor (2000), *Makroekonomia*, PWN, Warszawa.
- Hasluck C. (2008), *The Use of Statistical Profiling for Targeting Employment Services: The International Experience*, w: G. Di Domenico, S. Spattini (red.), *New European Approaches to Long-Term Unemployment. What Role for Public Employment Services and What market for Private Stakeholders?*, Kluwer Law International, Alphen aan den Rijn.
- Heckman J. J., J. Smith, N. Clements (1997), *Making the Most Out of Programme Evaluation and Social Experiments: Accounting for Heterogeneity in Programme Impacts*, "Review of Economic Studies" 1997, 64(4).
- Jaskólska B., K. Zawadzki (2013), *Pozyskiwanie danych do badań nad skutecznością programów rynku pracy*, „Polityka Społeczna” nr 3.

- Kabaj M. (red.) (2001), *Badanie długotrwałego bezrobocia*, IPISS, Warszawa.
- Kabaj M. (1999), *Efektywność programów przeciwdziałania bezrobociu i skuteczność polityki rynku pracy. Kryzys polityki rynku pracy?*, w: E. Kryńska (red.), *Rynek pracy w wybranych krajach. Metody przeciwdziałania bezrobociu*, IPISS, Warszawa.
- Konle-Seidl R. (2011), *Profiling system for effective labour market integration. Use of profiling for resource allocation, action planning and matching*, The European Commission Mutual Learning Programme for Public Employment Services, DG Employment, Social Affairs and Inclusion.
- Kopczewska K., T. Kopczewski, P. Wójcik (2009), *Metody ilościowe w R, aplikacje ekonomiczne i finansowe*, CeDeWu, Warszawa.
- Koronacki J., J. Ćwik (2008), *Statystyczne systemy uczące się*, Akademicka Oficyna Wydawnicza EXIT, Warszawa.
- Kufel T. (2011), *Ekonometria. Rozwiązywanie problemów z wykorzystaniem programu Gretl*, Wydanie III, PWN, Warszawa.
- Kwiatkowski E. (2002), *Bezrobocie. Podstawy teoretyczne*, PWN, Warszawa.
- Layard R. (1999), *Preventing long-term unemployment: an economic analysis*, w: D. J. Snower, G. de la Dehesa (red.), *Unemployment Policy: Government Options for the Labour Market*, Cambridge University Press, Cambridge.
- Lipp R. (2005), *Job Seeker Profiling. The Australian Experience*, artykuł na konferencję "EU-Profiling Seminar. Development of Profiling Instruments as Tools within the Preventive Approach to LTU", Nürnberg.
- Maddala G. S. (2008), *Ekonometria*, PWN, Warszawa.
- Makism M., Z. Wiśniewski (red.) (2012), *Metody i narzędzia badania efektywności aktywnej polityki rynku pracy*, CRZL, Warszawa.
- Miles M. B., A. M. Huberman (2000), *Analiza danych jakościowych*, TransHumana, Białystok.
- MPIPS, *Bezrobocie w Polsce 2010 r., 2011 r., 2012 r.*, www.mpips.gov.pl.
- MPIPS, Departament Rynku Pracy (2009), *Bezrobotni pozostający bez pracy powyżej dwunastu miesięcy od momentu zarejestrowania się. Analiza zmian w latach 1993–2008. Długotrwałe bezrobotni. Analiza zmian w latach 2005–2008*, Warszawa.
- OECD (1998), *Early Identification of Jobseekers at Risk of Long-term Unemployment. The Role of Profiling*, Paris.
- OECD (2001), *Innovations in Labour Market Policies. The Australian Way*, Paris.
- OECD (2002), *The ins and outs of long-term unemployment*, w: *Employment Outlook*, OECD, Paris.
- Padoa-Schiopa F. (1991), *Mis-match and Labour Mobility*, University Press, Cambridge.
- Rudolph H. (2001), *Profiling as an instrument for early identification of people at risk of long-term unemployment*, w: P. Weinert, M. Baukens, P. Bollérot, M. Pineschi-Gapègne, U. Walwei (red.), *Employability: From theory to practice*, Library of Congress, USA.
- Rudolph H., R. Konle-Seidl (2005), *Profiling for Better Services Report on the European Profiling Seminar*, Nürnberg.
- Schmid G. (1987), *Der organisierte Arbeitsmarkt – Überlegungen zu einer institutionellen und politischen Theorie des Arbeitsmarktes*, w: F. Buttler, K. Gerlach, R. Schmiede (red.), *Arbeitsmarkt und Beschäftigung. Neuere Beiträge zur institutionalistischen Arbeitsmarktanalyse*, Campus Verlag, Frankfurt-New York.
- Schmid G. (1990), *Institutions Regulating the Labor Market: Support or Impediments for Structural Change?*, w: *Labor Market Adjustments to Structural Change and Technological Progress*, New York/London.
- Specyfikacja interfejsu umożliwiającego integrację z systemami zewnętrznymi*. Oprogramowanie: Syriusz^{STD} Edycja 01 (2012), MPIPS, Sygnity Warszawa, dokument udostępniony przez DI MPIPS.
- Statystyki rynku pracy, statystyki strukturalne*, grudzień 2006, 2007, 2008, 2009, 2011, 2012, www.mpips.gov.pl.
- Szałkowski A. (1997), *Kształtowanie funkcjonalnych stosunków pracy*, Zakład Narodowy im. Ossolińskich, Wrocław.
- Szreder M. (2004), *Metody i techniki sondażowych badań opinii*, PWE, Warszawa.
- Szylko-Skoczny M. (2004), *Polityka społeczna wobec bezrobocia w Trzeciej Rzeczypospolitej*, Oficyna Wydawnicza ASPRA-JR, Warszawa.
- Ustawa o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy (2004), Dz.U.2004, nr 99, poz. 101 z późn. zm.
- Weber T. (2011), *Profiling systems for effective labour market integration. Thematic Synthesis Paper*, The European Commission Mutual Learning Programme for Public Employment Services, DG Employment, Social Affairs and Inclusion.
- Welfe A. (2003), *Ekonometria*, Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne, Warszawa.
- Wiśniewski Z. (1994), *Polityka zatrudnienia i rynku pracy w Republice Federalnej Niemiec*, UMK, Toruń.

- Wojdyło-Preisner M. (2009), *Profilowanie bezrobotnych jako metoda przeciwdziałania długookresowemu bezrobociu*, Wydawnictwo Uniwersytetu Mikołaja Kopernika, Toruń.
- Wojdyło-Preisner M. (2013), *Koncepcje profilowania bezrobotnych*, „Polityka Społeczna”, nr 3.
- Wojdyło-Preisner M., K. Zawadzki, A. Szulc (2013), *Wczesna identyfikacja potencjalnych uczestników programów zatrudnienia w wybranych krajach Unii Europejskiej*, „Polityka Społeczna”, nr 3.

SPIS TABEL

Tabela 1.1.	Długotrwanie bezrobotni w Polsce w latach 1993–2012.	14
Tabela 1.2.	Przeciętny czas trwania bezrobocia (mediana) w Polsce w latach 1993–2012 w miesiącach	16
Tabela 1.3.	Udział bezrobotnych pozostających bez pracy powyżej dwunastu miesięcy wśród bezrobotnych będących w szczególnej sytuacji na rynku pracy w Polsce w latach 2006–2012.	19
Tabela 2.1.	Koszty i efekty podstawowych instrumentów polityki rynku pracy w długim i krótkim okresie	30
Tabela 3.1.	Główne zalety i wady różnych typów procedur profilowania bezrobotnych	35
Tabela 4.1.	Zmienne wykorzystane do konstrukcji kwestionariusza BLMP	44
Tabela 4.2.	Lista powiatów w Polsce wraz z przypisaną punktacją odzwierciedlającą ich sytuację gospodarczą (w tym na rynku pracy) – kwestionariusz BLMP	47
Tabela 4.3.	Zmienne wykorzystane do konstrukcji kwestionariusza logitowego	54
Tabela 4.4.	Lista powiatów w Polsce wraz z przypisaną punktacją odzwierciedlającą ich sytuację gospodarczą (w tym na rynku pracy) – kwestionariusz logitowy.	56
Tabela 5.1.	Wyniki estymacji modelu logitowego objaśniającego prawdopodobieństwo długotrwałego pozostawania bez pracy dla bezrobotnych w powiecie włocławskim grodzkim (model z istotnymi zmiennymi objaśniającymi, $p < 0,1$)	91
Tabela 5.2.	Wyniki estymacji modelu logitowego objaśniającego prawdopodobieństwo długotrwałego pozostawania bez pracy dla bezrobotnych kobiet w powiecie włocławskim grodzkim (model z istotnymi zmiennymi objaśniającymi, $p < 0,1$).	94
Tabela 5.3.	Wyniki estymacji modelu logitowego objaśniającego prawdopodobieństwo długotrwałego pozostawania bez pracy dla bezrobotnych mężczyzn w powiecie włocławskim grodzkim (model z istotnymi zmiennymi objaśniającymi, $p < 0,1$).	95
Tabela 6.1.	Zestaw informacji wyznaczonych z danych pobranych z Syriusza ^{STD}	108
Tabela 7.1.	Dane pozyskane z SI Syriusz ^{STD}	113
Tabela 7.2.	Dane pozyskane w drodze badań sondażowych.	115
Tabela 7.3.	Wyniki estymacji binarnego liniowego modelu prawdopodobieństwa bez wyrazu wolnego metodą KMNK	121
Tabela 7.4.	Zmienne bazowe.	122
Tabela 7.5.	Interpretacja parametrów binarnego liniowego modelu prawdopodobieństwa bez wyrazu	123
Tabela 7.6.	Trafność prognoz generowanych przez model z dwumianową zmienną objaśnianą	126
Tabela 7.7.	Trafność prognoz generowanych przez oszacowany liniowy model prawdopodobieństwa	127
Tabela 7.8.	Wagi wyznaczone na podstawie oszacowanego liniowego modelu prawdopodobieństwa	127
Tabela 7.9.	Przedziały klasyfikacyjne stopnia zagrożenia długotrwałym bezrobociem	128
Tabela 7.10.	Wyniki estymacji modelu logitowego.	131

Tabela 7.11. Ocena stopnia dopasowania modelu logitowego	132
Tabela 7.12. Wyznaczone wartości punktów dla zmiennych wykorzystanych w kwestionariuszu	133
Tabela 7.13. Punktacja niemierzalnych czynników utrudniających znalezienie pracy	134
Tabela 7.14. Powiązanie kierunku oddziaływania zmiennych z liczbą punktów.	134
Tabela 7.15. Punktacja wariantów zmiennej „Płeć”	136
Tabela 7.16. Punktacja dla wariantów zmiennej „Gospodarstwo domowe”	136
Tabela 7.17. Punktacja dla wariantów zmiennej „Liczba zawodów”	137
Tabela 7.18. Punktacja dla wariantów zmiennej „Wiek”	137
Tabela 7.19. Punktacja dla wariantów zmiennej „Wyuczony zawód”	138
Tabela 7.20. Kombinacje wyznaczające minimalne i maksymalne prawdopodobieństwo zagrożenia długotrwałym bezrobociem	139
Tabela 7.21. Porównanie prawdopodobieństw dla kombinacji punktów oraz wartości modelu logitowego	141
Tabela 8.1. Przykładowe zmienne objaśniające ryzyko długotrwałego bezrobocia możliwe do pozyskania z Syriusza ^{STD} wraz z propozycją ich kategoryzacji	147
Tabela 8.2. Przykładowe zmienne objaśniające ryzyko długotrwałego bezrobocia możliwe do pozyskania w drodze badań sondażowych, wraz z propozycją ich kategoryzacji	150
Tabela 8.3. Przykładowe interpretacje dla wybranych zmiennych objaśniających	152
Tabela 8.4. Przykładowa interpretacja dla kategorii zmiennej „Wykształcenie”.	153

SPIS RAMEK

Ramka 1.1. Dwa podejścia do identyfikacji długotrwałe bezrobotnego	11
Ramka 1.2. Czynniki określające poziom długotrwałego bezrobocia	17
Ramka 1.3. Osoby będące w szczególnej sytuacji na rynku pracy	18
Ramka 2.1. Elementy systemu <i>flexicurity</i>	27
Ramka 2.2. Instrumenty polityki rynku pracy	28
Ramka 3.1. Błędy wczesnej interwencji na rynku pracy	34
Ramka 3.2. Zmienne objaśniające wykorzystywane w modelu WPRS	36
Ramka 3.3. Zmienne objaśniające wykorzystywane w kwestionariuszu JSCI	37
Ramka 3.4. Warianty wyodrębnione w ramach zmiennej objaśniającej „Doświadczenie zawodowe” w kwestionariuszu JSCI wraz z przypisanymi im punktami	37
Ramka 3.5. Warianty wyodrębnione w ramach zmiennej objaśniającej „Stabilność miejsca zamieszkania” w kwestionariuszu JSCI wraz z przypisanymi im punktami	37
Ramka 4.1. Zakres pytań w kwestionariuszach do diagnozowania stopnia zagrożenia długotrwałym bezrobociem.	42
Ramka 4.2. Skutki odmiennego podejścia do budowy kwestionariuszy do diagnozowania stopnia zagrożenia długotrwałym bezrobociem.	43
Ramka 4.3. Instrukcja wypełniania kwestionariusza BLMP.	53
Ramka 4.4. Instrukcja wypełniania kwestionariusza logitowego.	62
Ramka 4.5. Klasyfikacja zawodów i specjalności (grupy wielkie) wykorzystana w kwestionariuszu logitowym	63
Ramka 5.1. Potencjalne zmienne objaśniające ryzyko długotrwałego bezrobocia w powiecie włocławskim grodzkim	90
Ramka 5.2. Zmienne istotne i nieistotne statystycznie	90
Ramka 5.3. Czynniki najsilniej determinujące ryzyko długotrwałego bezrobocia w powiecie włocławskim grodzkim	96
Ramka 5.4. Krzywa ROC	96
Ramka 6.1. Lokalizacja badań.	105
Ramka 6.2. Liczebność i struktura operatu losowania	106
Ramka 7.1. Zmienne statystycznie nieistotne w szacowanych modelach	111
Ramka 8.1. Lista przykładowych pytań ułatwiających przygotowanie analizy sytuacji na lokalnym rynku pracy	144

SPIS RYSUNKÓW

Rysunek 1.1.	Bezrobocie długookresowe: spirala upadku.	13
Rysunek 4.1.	Kwestionariusz BLMP	46
Rysunek 4.2.	Kwestionariusz logitowy	55
Rysunek 4.3.	Kwestionariusz BLMP dla pierwszej sylwetki bezrobotnego.	64
Rysunek 4.4.	Kwestionariusz logitowy dla pierwszej sylwetki bezrobotnego	65
Rysunek 4.5.	Kwestionariusz BLMP dla drugiej sylwetki bezrobotnego	67
Rysunek 4.6.	Kwestionariusz logitowy dla drugiej sylwetki bezrobotnego	68
Rysunek 4.7.	Kwestionariusz BLMP dla trzeciej sylwetki bezrobotnego	70
Rysunek 4.8.	Kwestionariusz logitowy dla trzeciej sylwetki bezrobotnego	71
Rysunek 4.9.	Kwestionariusz BLMP dla czwartej sylwetki bezrobotnego	73
Rysunek 4.10.	Kwestionariusz logitowy dla czwartej sylwetki bezrobotnego	74
Rysunek 4.11.	Kwestionariusz BLMP dla piątej sylwetki bezrobotnego	76
Rysunek 4.12.	Kwestionariusz logitowy dla piątej sylwetki bezrobotnego	77
Rysunek 4.13.	Kwestionariusz BLMP dla szóstej sylwetki bezrobotnego	79
Rysunek 4.14.	Kwestionariusz logitowy dla szóstej sylwetki bezrobotnego	80
Rysunek 4.15.	Kwestionariusz BLMP dla siódmej sylwetki bezrobotnego	82
Rysunek 4.16.	Kwestionariusz logitowy dla siódmej sylwetki bezrobotnego	83
Rysunek 5.1.	Drzewa klasyfikacyjne dla osób zarejestrowanych w Powiatowym Urzędzie Pracy we Włocławku.	97
Rysunek 6.1.	Uproszczony schemat systemu informatycznego Publicznych Służb Zatrudnienia . . .	103
Rysunek 6.2.	Elektroniczny formularz do wprowadzania danych z kwestionariuszy papierowych . .	109
Rysunek 6.3.	Przykładowe pytanie z możliwością zaznaczenia wielu wariantów odpowiedzi	110
Rysunek 8.1.	Drzewa klasyfikacyjne dla bezrobotnych w Polsce zbudowane na podstawie wyników badań sondażowych z wyznaczoną ścieżką graficzną	154

SPIS WYKRESÓW

Wykres 1.1. Bezrobotni ogółem oraz długotrwale bezrobotni w Polsce w latach 1993–2012.	15
Wykres 1.2. Mediana czasu pozostawania bez pracy przez bezrobotnych w Polsce w latach 1993– –2012 w miesiącach	17

SPIS ZAŁĄCZNIKÓW W FORMIE ELEKTRONICZNEJ (płyta CD)

1. Kwestionariusz BLMP do diagnozowania stopnia zagrożenia długotrwałym bezrobociem
2. Instrukcja wypełniania kwestionariusza BLMP do diagnozowania stopnia zagrożenia długotrwałym bezrobociem
3. Kwestionariusz logitowy do diagnozowania stopnia zagrożenia długotrwałym bezrobociem
4. Instrukcja wypełniania kwestionariusza logitowego do diagnozowania stopnia zagrożenia długotrwałym bezrobociem